

KALLELSE

Äldrenämnden kallas till sammanträde

Dag 15 juni 2016
Tid Kl. 18:00-21:00
Plats Nacka stadshus, sammanträdesrum Björknäs, ÖF -1
Ordförande Monica Brohede Tellström (L), ordförande
Nämndsekreterare Miria Montagner

1. Politisk beredning

Onsdagen den 8 juni 2016, kl 08.30 i sammanträdesrum Hästhagen, plan 2
västra flygeln, Stadshuset

2. Gruppmöten

Onsdagen den 15 juni 2016, kl 17.00
B-gruppen i sammanträdesrum Björknäs, plan -1 östra flygeln
S-MP-V i sammanträdesrum Tollare, plan -1 östra flygeln
SD i sammanträdesrum Ballerup, plan 0 östra flygeln

3. Val av justerare och justeringsdag 21 juni 2016

4. Fastställande av dagordning

5. Upprop

- 6.** Muntligt föredrag: Kort information om nämndens ekonomiska ramar och budget för 2017-2019
ÄLN 2016/62

Birgitta Wallin, 15 min

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

- 7.** Muntligt föredrag: Rapport utifrån länets folkhälsoenkät – fokus äldre i Nacka
ÄLN 2016/61

Nina Mautner Granath,
10 min

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

- 8.** Beslutsärende: Översyn av villkor i kundvalet för hemtjänst, Emelie Berglund, 15 min
ledsagning och avlösning
ÄLN 2015/16-732

Förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förslag till nya specifika villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning. De nya auktorisationsvillkoren börjar gälla 1 januari 2017.
2. Äldrenämnden noterar slutrapporten i översynen av villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning, 2016-05-30.
3. Äldrenämnden antar föreslagna övergångsregler.

- 9.** Beslutsärende: Utformande av plan för äldre i Nacka kommun
ÄLN 2016/21-739

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige fatta följande beslut.
Kommunfullmäktige noterar att de områden som tas upp i motionen är viktiga för att planera kommunens insatser för äldre. Planeringsarbete pågår inom de områden som faller inom äldrenämndens ansvarsområde. Samverkan med andra nämnder pågår. Äldrenämnden ser inget behov av en sammanhållen äldreplan.

Motionen är med detta färdigbehandlad.

Paragrafen förklaras för omedelbart justerad.

- 10.** Beslutsärende: Yttrande över detaljplaneprogram för
Saltsjöbadens centrum
ÄLN 2016/57

Förslag till beslut

Äldrenämnden antar föreslaget yttrande till miljö- och stadsbyggnadsnämnden daterat den 15 juni 2016 över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum.

- 11.** Beslutsärende: Överenskommelse om omhändertagande av
personer som avlider inom verksamheter där kommunen är

sjukvårdshuvudman
ÄLN 2016/56

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunstyrelsen att anta Kommunförbundet Stockholms läns rekommendation och ingå föreslagen överenskommelse om omhändertagande av personer som avlider inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman.

Paragrafen förklaras som omedelbart justerad.

- 12.** Beslutsärende: Kartläggning av kommunen enligt kriterierna för en åldersvänlig miljö
ÄLN 2015/241-012

Förslag till beslut

Äldrenämnden ger i uppdrag åt social- och äldredirektören att kartlägga utbudet av förebyggande insatser för äldre utifrån Världshälsoorganisationens kriterier för en åldersvänlig miljö.

- 13.** Beslutsärende: Dokumenthanteringsplan för äldrenämnden
ÄLN 2016/38

Förslag till beslut

Äldrenämnden antar föreslagen dokumenthanteringsplan daterad den 30 maj 2016 för äldrenämnden.

- 14.** Beslutsärende: Ändring i äldrenämndens delegationsordning
ÄLN 2015/1-002

Förslag till beslut

1. Äldrenämnden beslutar att Enhetschef inom Välfärd samhällsservice läggs till som delegat i punkten 3.3.1.1 i delegationsordningen.
2. Äldrenämnden beslutar att Direktör anges som delegat i stället för social- och äldredirektör i punkterna 1 och 2 i avsnitt 3.7 i delegationsordningen.

- 15.** Informationsärende: Rutin för kommunikation och delgivning

vid sanktioner inom kundvalen i socialtjänsten
ÄLN 2016/55

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

- 16.** Informationsärende: Sammanställning av fattade beslut om stimulansbidrag för ökad bemanning inom äldreomsorgen 2016
ÄLN 2016/14-730

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

- 17.** Informationsärende: Status kring verksamhetssystemet Pulsen Combine – juni 2016
ÄLN 2015/249-012

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

- 18.** Informationsärende: Rapporter från social- och äldredirektören och enhetscheferna
ÄLN 2015/70-012

- 19.** Kurser och seminarier, äldrenämnden
ÄLN 2015/237-109

- 20.** Anmälningar
ÄLN 2016/15-739

Förslag till beslut
Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Muntligt föredrag: Rapport utifrån länets folkhälsoenkät – fokus äldre i Nacka

7

ÄLN 2016/61

Äldrenämnden

Rapport utifrån länets folkhälsoenkät – fokus äldre i Nacka

Förslag till beslut

Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Människors hälsa och välbefinnande är en del av den sociala hållbarheten. Rapporten ”Länets folkhälsoenkät – fokus äldre i Nacka” beskriver att den förväntade livslängden ökar i Nacka.

Befolkningsprognosens visar att antalet äldre personer i Nacka kommer att öka markant under de kommande fjorton åren. Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser från såväl samhällets som individens sida kan förbättra livskvalitén och bidra till minskade samhällskostnader för vård och omsorg. Utifrån forskning inom äldreområdet och länets folkhälsoenkät har fyra hälsoutmaningar för äldre i Nacka identifierats.

Utmaningarna är;

- Fallskador
- Psykisk ohälsa
- Våld i nära relationer
- Alkohol

Ärendet

Nacka är en av de mest snabbväxande kommunerna i länet. De nya övergripande målen för Nacka kommun är bland annat:

”Den bästa utvecklingen för alla” och ”Stark och balanserad tillväxt”. ”Det innebär att verksamheterna har hög kvalitet och bidrar till en god hälsa samt att tillväxten sker med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet på kort och lång sikt”.

Ett redskap för att nå målen är att ta fram underlag som beskriver nuläget och utvecklingsmöjligheter. Rapporten ”Länets folkhälsoenkät – fokus äldre i Nacka” bygger huvudsakligen på fakta från Stockholms läns landstings Folkhälsorapport 2015¹.

Människors hälsa och välbefinnande är en del av den sociala hållbarheten. Befolkingens hälsa påverkar även den ekonomiska hållbarheten. Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser från såväl samhällets som individens sida kan förbättra livskvalitén och bidra till minskade samhällskostnader för vård och omsorg.

Den förväntade livslängden ökar i Nacka, Stockholms län och riket. Det finns påtagliga variationer inom länet som har samband med skillnader i välvstånd och utbildningsnivå. I Nacka finns det stora skillnader i utbildningsnivå mellan olika områden. I områden med stor andel invånare med kortare utbildning rapporteras sämre hälsa.

Befolkningsprognosens visar att antalet äldre personer kommer att öka markant under de kommande fjorton åren. Ökningen beror i huvudsak inte på en hög inflyttning utan på att den stora gruppen födda på 1940-talet blir äldre.

Det pågår många hälsofrämjande och förebyggande insatser för äldre i Nackasamhället. Men det går inte att nog poängtala vikten av att insatserna för ett socialt hållbart Nacka är långsiktiga och strategiska. Det krävs ansvarstagande och uthållighet i det fortsatta arbetet.

Utifrån forskning inom äldreområdet och länets folkhälsoenkät har fyra hälsoutmaningar för äldre i Nacka identifierats.

Utmaningarna är;

- Fallskador
- Psykisk ohälsa
- Alkohol
- Våld i nära relation

Fallskador

Fallolyckor leder till personligt lidande och stora samhällskostnader i form av sjukvård och social omsorg. I enkäten uppger cirka 10 procent av personer 67+ att de har sökt vård för fallskada de senaste 6 månaderna.

Exempel på befintliga förebyggande insatser är balansskola, 90+ träning och Tryggve (fixartjänst). En utmaning är att både fortsätta utveckla och bredda de insatser som finns för att möta den ökande andelen äldre.

---

¹ http://dok.sls.o.ll.se/CES/FHG/Folkhalsoarbete/Halsa%20Stockholm/Folkhalsorapport_2015.pdf

Psykisk ohälsa

Ofrivillig ensamhet är en stor hälsorisk. Det kan leda till sämre självkänsla, högre risk för depression och andra psykiska sjukdomar, större alkoholkonsumtion och sämre matvanor. Det finns också studier som visar att risken för demenssjukdom ökar².

Antalet äldre i Nacka kommer år 2030 vara omkring 15 000 personer. I samband med att Nacka bygger stad och andra områden inom kommunen förtätas behöver olika typer av mötesplatser för äldre skapas för att främja den psykiska hälsan.

Under den närmaste framtiden kommer antalet personer med demenssjukdom troligen att öka på grund av att allt fler lever allt längre. Demens går till viss utsträckning att förebygga och därfor behövs förebyggande strategier.

Alkohol

Äldre dricker mindre än övriga åldersgrupper, men dricker mer än tidigare och de alkoholrelaterade skadorna har ökat mer än i andra grupper. Utvecklingen visar att det behövs insatser för att motverka ökade alkoholrelaterade skador bland äldre.

Kommunen och ideell sektor kan tillsammans med enskilda skapa fler alkoholfria sociala aktiviteter och träffpunkter för äldre som kan bidra till ökad hälsa.

Enligt studier är preventiva insatser för äldre eftersatt. Det är därfor angeläget att se över insatser riktade till äldre och koppla till Nackas ANDT-strategi.

Våld i nära relation

Våld i nära relation uppmärksamas alltmer och betecknas som ett folkhälsoproblem. Våld i nära relation mot äldre behöver särskilt fokus eftersom det inte är lika uppmärksammat. Våldet slutar inte bara för att personerna fyller 65 år.

Arbetet mot våld i nära relationer mot äldre behöver utvecklas och kopplas till handlingsplanen mot våld i nära relationer som finns inom den sociala omsorgsprocessen. Handlingsplanen ska under hösten kopplas samman med den regionala- och nationella strategin mot våld i nära relation.

Ekonomiska konsekvenser

Rapporten i sig medför ingen ekonomisk konsekvens. Däremot kan investeringar, vilket leder till initiala kostnader, tillkomma om kommunen långsiktigt ska öka hälsan kopplat till de identifierade områdena.

Konsekvenser för barn

Rapporten medför inga konsekvenser för barn idag.

---

² <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Seniorer/Aldre-och-ensamhet/>

BilagorLänets folkhälsoenkät - fokus äldre i Nacka(210594).docx

Länets folkhälsoenkät - fokus äldre i Nacka slutversion(210733).docxLänets folkhälsoenkät - fokus äldre i Nacka

Lina Blombergsson
Enhetschef
Sociala kvalitetsenheten

Nina M Granath
Planerare/utvecklare inom folkhälsa
Sociala kvalitetsenheten

RAPPORT

Länets folkhälsoenkät - fokus äldre i Nacka

2016-05-25
Nina M Granath
Marie Haesert

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Om folkhälsa	3
3	Vad påverkar vår hälsa?.....	3
4	Om folkhälsoenkäten.....	5
5	Om Nackas befolkning	5
6	Demografisk utveckling för äldre personer	7
7	Äldres hälsa	8
7.1	Fysisk hälsa.....	9
7.2	Psykisk hälsa.....	10
8	Utmaningar för Nacka	12
9	Slutord	15

1 Inledning

Nacka är en av de mest snabbväxande kommunerna i länet. De nya övergripande målen för Nacka kommun är bland annat: ”*Den bästa utvecklingen för alla*” och ”*Stark och balanserad tillväxt*” ”*Det innebär att verksamheterna har hög kvalitet och bidrar till en god hälsa och tillväxten sker med ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet på kort och lång sikt.*”

Ett redskap för att nå målen är att ta fram underlag som beskriver nuläget och utvecklingsmöjligheter. Den här rapporten bygger huvudsakligen på fakta från Stockholms läns landstings Folkhälsorapport 2015¹. Statistik om hälsan hos äldre Nackabor har tagits fram från en databas som har skapats utifrån svar från Stockholms läns landstings folkhälsoenkäter som skickats ut var fjärde år.

2 Om folkhälsa

Med folkhälsa menas hälsotillståndet hos en befolkning eller grupp av människor. Människors hälsa och välbefinnande är en del av den sociala hållbarheten. Det handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. Begreppet social hållbarhet omfattar områden som demokrati, mänskliga rättigheter, folkhälsa och jämställdhet.

Social hållbarhet är ett begrepp som används när man bland annat talar om att skapa en mer jämlig hälsa, det vill säga att minska skillnaderna i hälsa mellan olika befolningsgrupper.

Folkhälsan påverkar även den ekonomiska hållbarheten. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv kostar en frisk befolkning mindre än en sjuk.

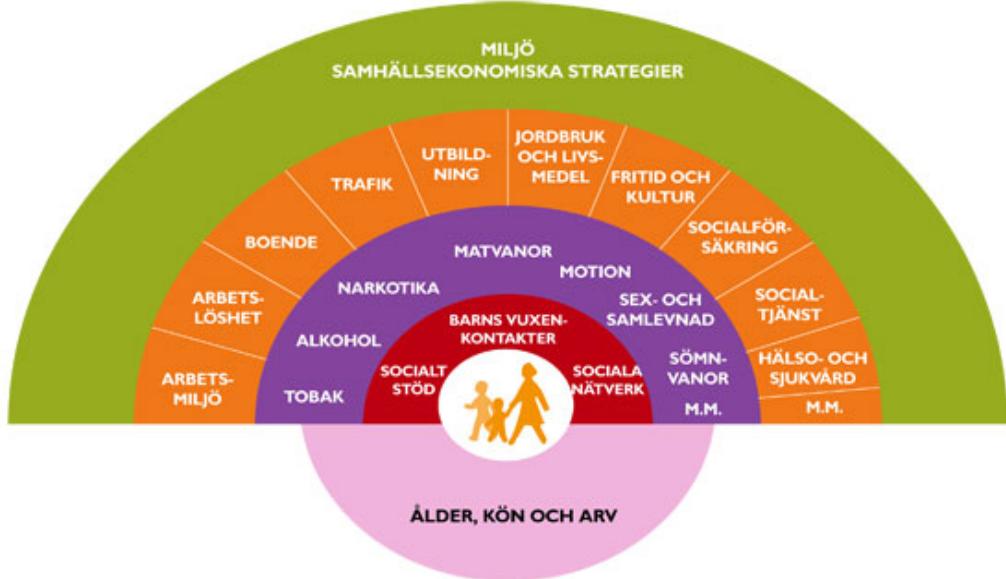
Målet med folkhälsoarbetet är att göra livet bättre för många människor. Gemensamt för allt folkhälsoarbete är att det riktas till hela befolkningen eller bestämda grupper av den.

3 Vad påverkar vår hälsa?

Forskning visar att allt, från de yttersta samhällsekonomiska strategierna, personers socioekonomiska status, levnadsvanor, de personliga sociala resurserna till det genetiska arvet, inverkar på folkhälsan. Dessa faktorer kallas hälsans bestämningsfaktorer (se bild nedan).

---

¹ <http://folkhalsoguiden.se/halsa-stockholm/folkhalsorapport-2015/>

Hälsans bestämningsfaktorer, baserad på original av Whitehead/Dahlgren 1991.

De faktorer som är bra för hälsan kallas skyddsfaktorer. Exempel på sådana faktorer är hög utbildningsnivå och ett bra socialt nätverk. Forskning² visar att personer som är högutbildade har bättre hälsa än personer som är lågutbildade.

En skyddsfaktor ska betraktas som något som höjer sannolikheten för god hälsa snarare än att den garanterar god hälsa.

Det som påverkar hälsan negativt kallas för riskfaktorer. Exempel på riskfaktorer är arbetslöshet och en stillasittande livsstil. Forskning³ har visat att personer som är arbetslösa mår sämre än personer som har arbete.

En riskfaktor ska därför betraktas som något som höjer risken för dålig hälsa snarare än att den garanterar dålig hälsa.

Utbildning, position i arbetslivet och inkomst inverkar på människors möjligheter och levnadsvanor. I Stockholms län är skillnaderna i förväntad livslängd mellan personer med lång och kort utbildning större än i riket (6,9 år i länet mot 5,2 år i riket bland män respektive 5,9 år mot 5,2 år bland kvinnor). Den höga andelen välutbildade i Nacka förklarar att Nackaborna i genomsnitt har en god hälsa. Bakom det höga genomsnittet av andelen välutbildade finns det stora skillnader mellan områden inom Nacka.

Det finns skillnader i hälsa mellan könen. Män skattar sitt allmänna hälsotillstånd högre än kvinnor. Vidare lider män mer sällan av nedsatt psykiskt välbefinnande och psykiska besvär samt tar mer sällan psykofarmaka jämfört med kvinnor. Skillnaden mellan könen uppstår tidigt. Redan i tonåren skattar pojkar sin hälsa högre än flickor, och de har mer sällan psykiska

² <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/ekonomiska-och-sociala-forutsatningar/utbildningsniva/>

³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/17825/Folkhalsan-i-Sverige-arsrapport-2014.pdf>

och somatiska besvär. Däremot är självmordstankar och självmordsförsök lika vanligt bland män och kvinnor, och fler män begår självmord⁴.

4 Om folkhälsoenkäten

Stockholmsregionen förändras snabbt med stora konsekvenser för befolkningens hälsa. Genom att noga följa utvecklingen kan samhällets olika aktörer genomföra rätt insatser. Stockholms läns landstings Folkhälsorapport 2015 bidrar med en aktuell beskrivning och analys av hälsoläget⁵.

Landstingets folkhälsoenkäter har genomförts vart fjärde år sedan 1990. Från och med år 2002 omfattas omkring 50 000 personer av enkäterna. Frågorna handlar främst om fysisk och psykisk hälsa, levnadsvanor, boende, ekonomi och sociala relationer, arbetsmiljö och arbetsmarknadsstatus.

Datainsamlingen som genomfördes av Statistiska Centralbyrån nov 2014 – mars 2015 omfattade 53 037 individer i länet varav 2 253 individer i Nacka. Två delvis olika enkäter skickades ut. En till åldersgruppen 16-66 år och en till åldersgruppen 67+ år. Antalet svarande 67+ var 259 (64 procent). Totalt antal svarande var 975 personer (43 procent) i Nacka och 20 618 personer (39 procent) i länet. Svarsfrekvensen för enkäter generellt och i den här enkäten har sjunkit de senaste åren.

Folkhälsostatistiken går inte att bryta ner på lokala områden i Nacka. Därför har ibland resultat på läsnivå använts i rapporten för att kunna visa på skillnader mellan befolkningsgrupper och skillnader mellan kön.

5 Om Nackas befolkning

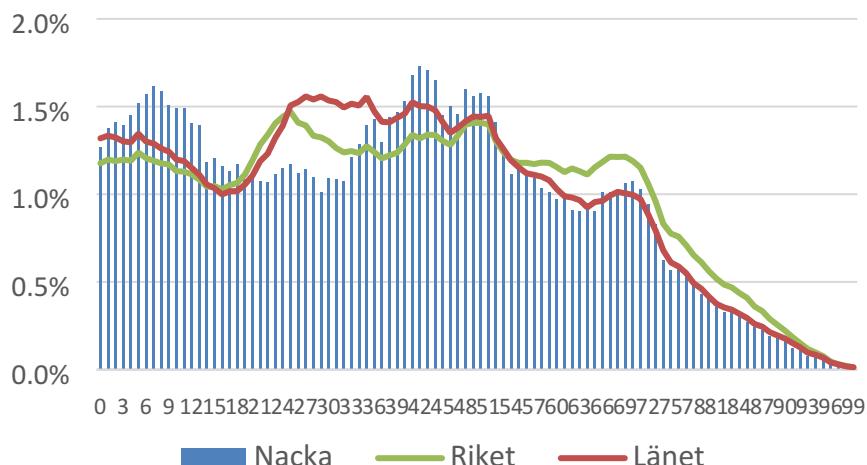
Nacka är landets sjuttonde största kommun. Vid årsskiftet 2015/16 var folkmängden 98 000 personer. Nedan visas kommunens befolningsstruktur (andel personer per ålder) och också länets och rikets. Som framgår av bilden bor det relativt många barn i kommunen och jämfört med riket ganska få äldre personer i Nacka.

---

⁴ <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesområden/livsvillkor-och-levnadsvanor/psykisk-halsa/nulage-psykisk-halsa/skillnader-mellan-konen/>

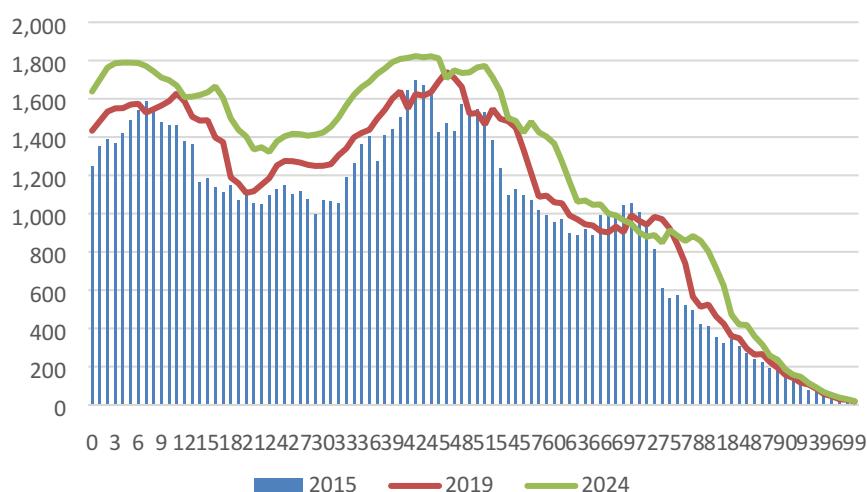
⁵ http://dok.sls.sll.se/CES/FHG/Folkhalsoarbete/Halsa%20Stockholm/Folkhalsorapport_2015.pdf

Befolkningsstruktur i Nacka, länet och riket 2015

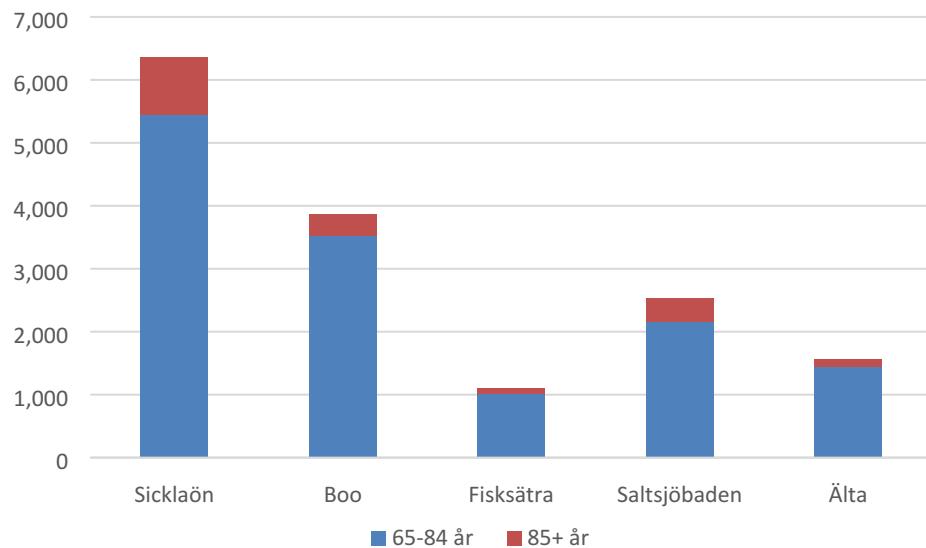
Nacka är en av de mest snabbväxande kommunerna i länet. Enligt Nackas befolkningsprognos nås 100 000-strecket kring årsskiftet 2016/2017 och 2030 kommer antalet invånare att nå 140 000. Den mycket starka befolkningstillväxten drivs först och främst av kommunens bostadsbyggande och förstärks av att en stor del av de som antas flytta till kommunen även framöver kommer att vara i barnafödande ålder.

Befolkningsstruktur i Nacka 2015 samt prognos (antal personer per ålder)

Nackas befolkning är välutbildad; 55 procent av den totala befolkningen har genomfört eftergymnasiala studier vilket är högre än länet och betydligt högre än riket. I åldersgruppen 65-74 år har 45 procent genomfört eftergymnasiala studier vilket är högre än länet och betydligt högre än riket. Utvecklingen av andelen personer med högre utbildning i kommunen bestäms till stor del av vilken typ av bostäder (dyra eller billiga) som kommer att byggas i kommunen. Är det dyra boendeformer som tillkommer kan det resultera i att den relativt höga utbildningsnivån i Nackas befolkning kommer att bli ytterligare högre.

Antal personer 65 och äldre i Nacka

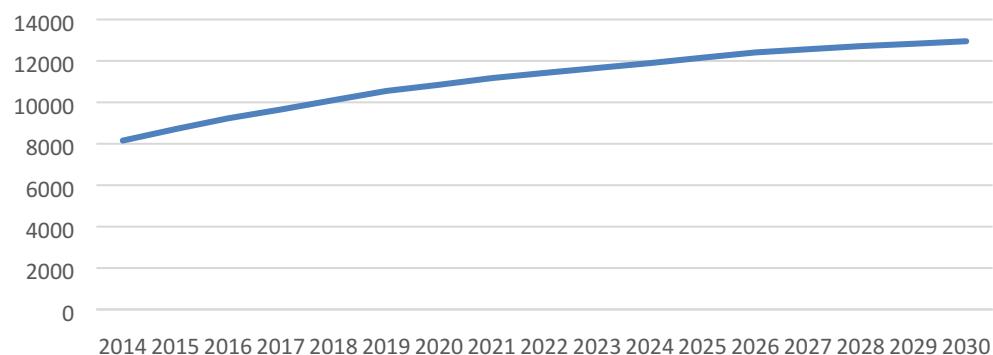
Av dem som bor på Sicklaön så är det drygt 70 procent (av både 65-84- och 85+-åringarna som bor på Västra Sicklaön).

6 Demografisk utveckling för äldre personer

Befolkningsprognosens visar att antalet äldre personer kommer att öka markant under de kommande fjorton åren. Ökningen beror i huvudsak inte på en hög inflyttning utan på att den stora gruppen födda på 1940-talet blir äldre.

Den största ökningen av äldre personer sker under de närmsta åren bland de ”yngre äldre” med cirka 400-500 personer per år. Från 2020 avtar ökningen men den fortsätter under hela perioden. Bilden nedan visar utvecklingen av personer 70-84 år fram till 2030.

Antal personer 70-84 år

7 Äldres hälsa

Den förväntade medellivslängden vid födseln har aldrig tidigare varit så hög i Stockholms län. År 2014 var den 85 år för kvinnor och 81 år för män.

Ökningen i medellivslängd drivs sedan flera årtionden av minskad dödlighet i medel- och pensionsåldern istället för, som tidigare i historien, minskad dödlighet bland barn. Det är framför allt dödligheten i hjärtkärlsjukdomar som har sjunkit. På 2000-talet har risken att i en given ålder drabbas av en hjärtinfarkt minskat mycket kraftigt. Dessutom har risken att drabbas av en stroke sjunkit. Minskningen av sådana dödliga sjukdomar innebär också att det förväntade antalet fullt friska levnadsår ökar. Samtidigt har andelen år som levs med sjukdom ökat något under de senaste decennierna. En bidragande orsak till detta är att befolkningen blir äldre.

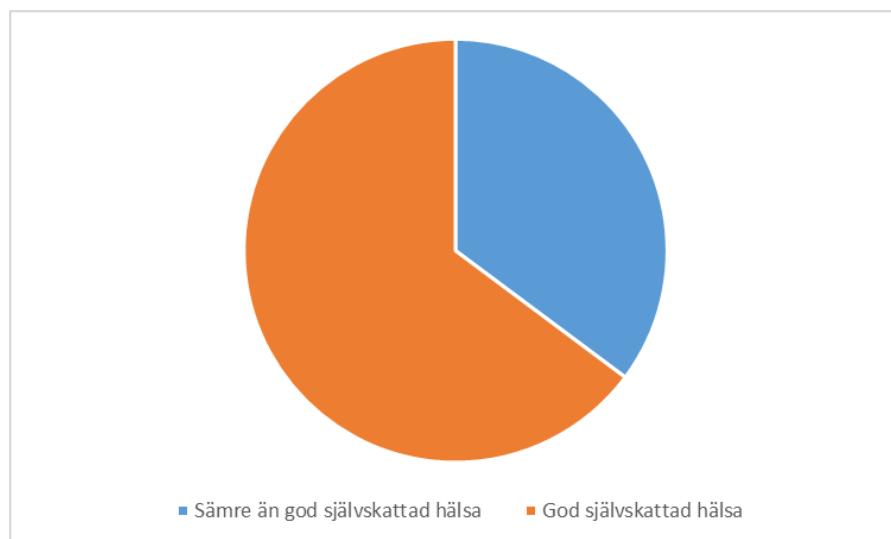
Det finns sociala skillnader i livslängd, liksom för så gott som alla sjukdomar och riskfaktorer. Sambanden är kontinuerliga, från rikast till fattigast, från de högsta tjänstemännen till de okvalificerade arbetarna, från längst utbildad till kortast. Konsekvenserna av att drabbas är också allvarligare i de lägre socioekonomiska grupperna. Eftersom länet är segregerat, och segregationen ökar, uppstår även tydliga geografiska skillnader i hälsa.

Den större sjukdomsbördan i lägre socioekonomiska grupper beror på både kortare förväntad livslängd och färre friska levnadsår. Såväl dödlighet som sjuklighet är högre i lägre socioekonomiska grupper, och det gäller de flesta sjukdomsdiagnoser.

Det finns stora skillnader i utbildningsnivå mellan olika delar i Nacka. I områden med stor andel personer med kortare utbildning rapporteras sämre hälsa.

Självskattad hälsa

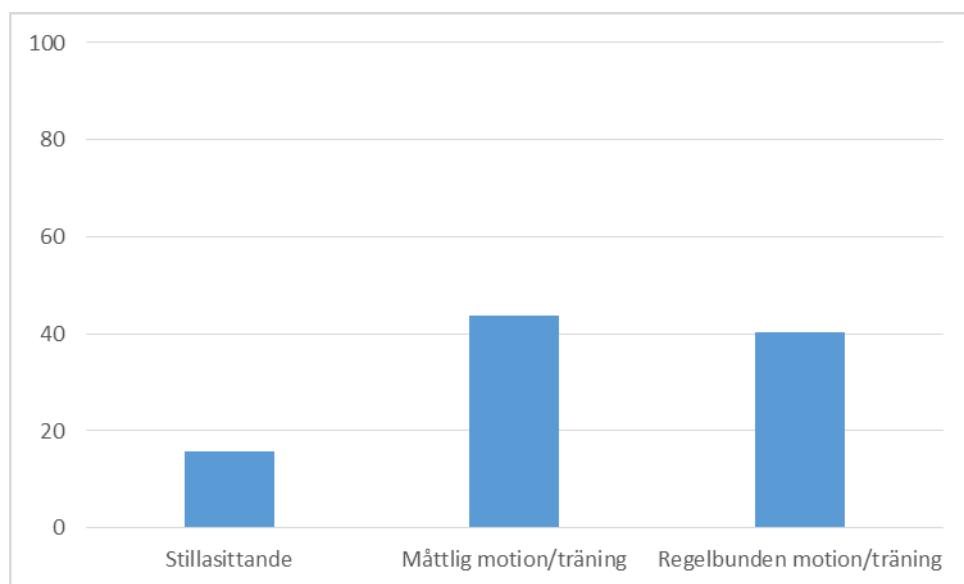
Enligt enkäten uppskattar två tredjedelar av personer 67+ sin hälsa som god. Självskattad hälsa är en egen bedömning av det allmänna hälsotillståndet. Skalan är: mycket dålig, dålig, någorlunda, god och mycket god.

Bilden visar andelen (i procent) 67+ som skattat sin hälsa som sämre än god eller god.

Även om faktorer som ärftlighet och sjukdomar påverkar hur vi åldras, är det helt klart att regelbunden fysisk aktivitet och träning, kan både förebygga och reducera olika åldersrelaterade fysiska och psykiska förändringar. Äldre män och kvinnor kan mycket högt upp i åren förbättra såväl kondition och uthållighet som balans, styrka och rörlighet. Fysisk aktivitet och träning påverkar benmassa liksom balans, koordination och rörlighet, vilket tillsammans minskar risken för fallolyckor och frakturer.⁶

Av de personer 67+ som svarat på enkäten uppger mer än 80 procent att de rört sig måttligt eller regelbundet. (frågan fångar många olika typer av fysisk aktivitet) Se diagram nedan

Bilden visar andelen (i procent) personer 67+ som är fysiskt aktiva.

En tydlig riskfaktor är en stillasittande livsstil. En möjlig orsak till stillasittande kan vara att det är svårt att förflytta sig utomhus utan hjälpmedel. I enkäten uppger cirka 16 procent av personer 67+ att de inte kan förflytta sig utomhus utan hjälpmedel.

Fallskador

Fler kvinnor än män drabbas av fallolyckor och andelen i befolkningen som drabbas ökar tydligt med stigande ålder. Kvinnor och de allra äldsta (85+ år) uppger dessutom i högre utsträckning än män och yngre, att fallolyckan har påverkat deras förmåga att utföra vardagsaktiviteter. Bland personer 67–74 år sker de flesta fallolyckor utomhus, medan fallolyckor bland de allra äldsta oftast sker inomhus. I enkäten uppger cirka 10 procent av personer 67+ att de har sökt vård för fallskada de senaste 6 månaderna.

⁶ <http://fyss.se/wp-content/uploads/2011/02/14.-%C3%84ldre.pdf>

Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska och psykiska sjukdomar. Depression är det vanligaste psykiska hälsoproblemet hos äldre personer. Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa hos äldre personer⁷.

Enligt enkäten uppger en tredjedel att de har psykisk ohälsa (enligt GHQ12) och en femtedel besväras av ensamhet minst någon gång i veckan eller oftare.

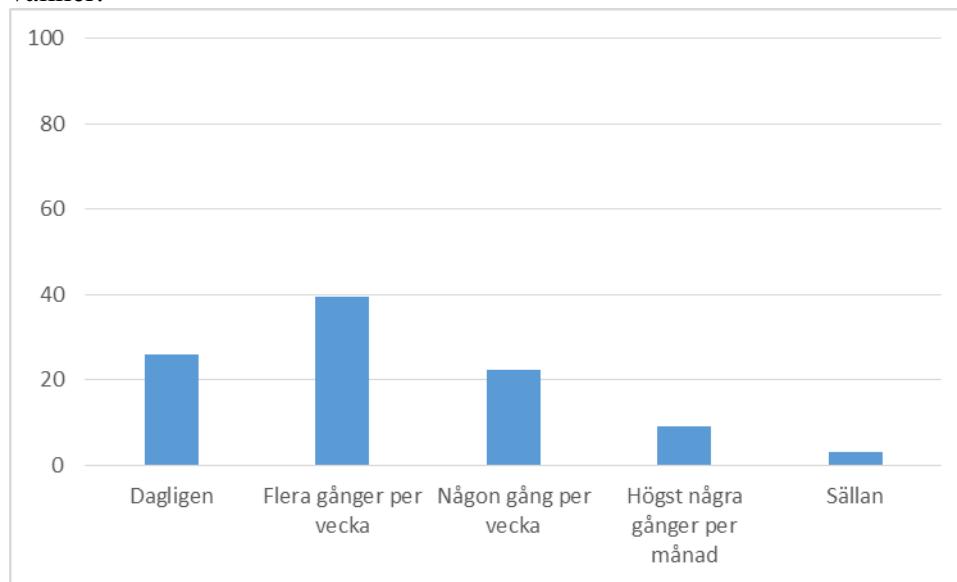
Andra faktorer som påverkar den psykiska hälsan är till exempel upplevd trygghet och socialt deltagande.

I enkäten uppger personer 67+ att:

- De flesta litar på de som bor i närområde
- Sju av tio använder internet
- Närmare sju av tio har deltagit i aktiveter med andra

General Health Questionnaire 12 (GHQ12). I folkhälsoenkäterna ingår ett instrument med 12 frågor som avser att fånga förekomst av psykisk ohälsa.

Bilden nedan visar hur ofta personer 67+ har telefonkontakt/internet med anhöriga och nära vänner.

Självmord

Den historiska trenden mot en minskning av självmordstalet planar ut under 2000-talet enligt Stockholms läns landstings folkhälsorapport 2015.⁸

Av alla som tog sitt liv i Sverige år 2014 var 27 procent 65 år eller äldre. Det är vanligare att män över 65 år tar sitt liv än kvinnor, och det är i högre utsträckning män med enbart

⁷ <http://www.kunskapsguiden.se/aldre/Teman/Psykiskohalsa/Sidor/default.aspx>

⁸ http://dok.sls.se/CES/FHG/Folkhalsoarbete/Halsa%20Stockholm/Folkhalsorapport_2015.pdf

grundskola eller gymnasieskola som högsta utbildningsnivå. Skillnaden mellan utbildningsnivåer och andel självmord har varit relativt konstant under de senaste 20 åren⁹.

Demenssjukdom

Demens är en av de vanligaste kroniska sjukdomarna hos personer över 65 år. Totalt uppskattas att drygt 3 procent av alla män över 65 år och knappt 6 procent av alla kvinnor över 65 år i Stockholms län¹⁰ har demenssjukdom, och andelen stiger brant med åldern. Det innebär att ungefär 750 personer i Nacka har demenssjukdom. Omkring en tredjedel av de som har en demensdiagnos har så stora vårdbehov att de inte längre kan bo hemma. Minnessjukdomar med gradvis försämring är en utmaning för folkhälsan och samhällsekonomin. På grund av den ökande andelen äldre förväntas antalet personer med demenssjukdom att öka.

Alkohol och läkemedel

Den nya generationen äldre dricker mer än föregående generationer och utgör dessutom en allt större andel av befolkningen. Okunskap och fördomar i vårt samhälle kring äldre och alkohol kan bidra till underskattning av omfattningen av riskabel och skadlig alkoholkonsumtion bland de äldre. Alkoholrelaterade sjukdoms- och dödsfall i Sverige i åldersgruppen 65–84 år har blivit allt vanligare under de senaste 15 åren¹¹.

I enkäten uppger cirka 15 procent av de 67+ att de druckit motsvarande 20 cl sprit vid ett och samma tillfälle.

20 cl sprit motsvarar cirka
5 normalstora glas vin eller
5 små starköl

Alkohol och läkemedel är sällan en bra kombination. Utvecklingen av nya läkemedel är en orsak till att vi lever längre. Många äldre personer använder smärtstillande mediciner som påverkar det centrala nervsystemet, sömnmedel, antidepressiva medel och lugnande medel.

Det finns mycket lite kunskap om vilka effekterna kan bli om läkemedel tas tillsammans med alkohol. De kombinerade effekterna är av allt att döma mycket individuella.¹²

Förskrivningen av läkemedel som bedöms vara olämpliga för äldre fortsätter att minska. Samtidigt har den totala läkemedelsanvändningen hos äldre ökat. En förklaring kan vara en positiv utveckling där nya läkemedel och behandlingsprinciper har gjort det möjligt att behandla allt fler sjukdomar och tillstånd¹³.

Våld i nära relation

Våld i nära relation är i hög grad en folkhälsofråga. Våld i nära relation omfattar mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld mot män. Fysisk och psykisk ohälsa är betydligt vanligare bland personer som har utsatts för allvarligt våld. Psykiska problem som sömnsvårigheter, ångest, depression och posttraumatiskt stresssyndrom är mycket vanligare bland våldsutsatta kvinnor än bland andra.

⁹ <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20088/2016-2-29.pdf>

¹⁰ http://dok.sls.sll.se/CES/FHG/Folkhalsoarbete/Halsa%20Stockholm/Folkhalsorapport_2015.pdf

¹¹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12740/Faktablad-alkohol-och-aldre.pdf>

¹² https://www.alko.fi/contentassets/e1fc4097d1064677ae70c44c8d5b4823/sv/aldre_och_alkohol_stortext.pdf

¹³ <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20088/2016-2-29.pdf>

Det våld som drabbar äldre kvinnor är till viss del likt det våld som kvinnor drabbas av i allmänhet. Det är ändå viktigt att fokusera på äldre kvinnors våldsutsatthet då detta våld ofta tar sig andra uttryck och får andra konsekvenser än våld mot kvinnor generellt. Det kan vara svårt att associera våld med äldre personer. Men varför skulle våld i nära relationer sluta bara för att personerna fyller 65 år?¹⁴

En kartläggning med FREDA-kortfrågor ¹⁵under hösten 2015 i Nacka kommun visar att kvinnor i högre utsträckning är utsatta för någon form av våld i nära relation. Av de personer som var i kontakt med socialtjänstens äldreenhet under mätperioden uppgår 12 procent att de någon gång har blivit utsatt för någon form av våld i nära relation.

8 Utmaningar för Nacka

Livsvillkoren och våra levnadsvanor påverkar vår hälsa. Det är den grundläggande utgångspunkten för allt folkhälsoarbete. Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser från såväl samhällets som individens sida kan förbättra livskvalitén och bidra till minskade samhällskostnader för vård och omsorg. Det finns många vetenskapliga belägg för att hälsofrämjande och förebyggande insatser även upp i höga åldrar har positiva effekter på hälsan och livskvaliteten¹⁶.

Samma bestämningsfaktorer för hälsa gäller för den äldre befolkningen som för övriga befolkningen. Äldres hälsa är således inte heller den jämlik utan varierar exempelvis med yrke, inkomst, utbildning, kön, etnicitet och boendesituation. Forskning har visat att det är framförallt följande fyra faktorer som har betydelse för ett hälsosamt åldrande;

- Social gemenskap och stöd
- Att vara delaktig och känna sig behövd
- Fysisk aktivitet
- Bra matvanor

Utifrån forskning inom äldreområdet och länets folkhälsoenkät har fyra hälsoutmaningar för äldre i Nacka identifierats. Ur ett socialt och ekonomiskt hållbarhetsperspektiv behöver Nacka kommun tillsammans med samhällets aktörer fortsätta utveckla samt hitta nya samarbetsformer för att möta dessa utmaningar. Inte minst behöver hälsoutvecklingen följas och beaktas när Nacka bygger stad med ett växande antal invånare.

Utmaningarna är;

- Fallskador
- Psykisk ohälsa
- Alkohol
- Våld i nära relation

¹⁴ <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/rapport-2012-21.pdf>

¹⁵ <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer/2014/2014-6-15/Sidor/default.aspx>

¹⁶ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/halsosamt-aldrande/>

Fallskador

Utvecklingen av fallolyckor under det senaste decenniet i kombination med att vi lever allt längre, tyder på att det totala antalet fallolyckor bland äldre kommer att öka i framtiden.

Fallolyckor leder till personligt lidande och stora samhällskostnader i form av sjukvård och social omsorg. Det understryker behovet av förebyggande insatser och rehabilitering för äldre¹⁷.

I enkäten uppger cirka 10 procent av personer 67+ att de har sökt vård för fallskada de senaste 6 månaderna. Enligt befolkningsprognosens kommersantalet 70-84 åringar öka med 4 000 personer till år 2030.

Fallskador kan förebyggas både i kommunen och inom hälso- och sjukvården. På till exempel boenden, dagliga verksamheter, inom primärvården och i samverkan med föreningar och andra aktörer. Exempel på befintliga förebyggande insatser är balansskola, 90+ träning och Tryggve (fixartjänst). En utmaning är att både fortsätta utveckla och bredda de insatser som finns för att möta den ökande andelen äldre.

Psykisk ohälsa

Ofrivillig ensamhet är ett växande problem i dagens samhälle. Speciellt äldre upplever en allt större risk för isolering och utanförskap. Ofrivillig ensamhet är en stor hälsorisk. Det kan leda till sämre självkänsla, högre risk för depression och andra psykiska sjukdomar, större alkoholkonsumtion och sämre matvanor. Det finns också studier som visar att risken för demenssjukdom ökar¹⁸.

Antalet äldre i Nacka kommer år 2030 vara omkring 15 000 personer. I samband med att Nacka bygger stad och andra områden inom kommunen förtas behöver olika typer av mötesplatser för äldre komma till för att främja den psykiska hälsan. Det kan handla om allt från träffpunkter till tillgängliga grönområden med utegym. Lusthuset är ett exempel på mötesplats för äldre. Andra insatser för att främja psykisk hälsa är uppsökande verksamhet, anhörigstöd och dagliga verksamheter.

Under den närmaste framtiden kommer antalet personer med demenssjukdom troligen att öka på grund av att allt fler lever allt längre. Det finns dock en tendens till minskning av risken för demenssjukdom. Om denna tendens bekräftas, förväntas en mindre dramatisk prognos när det gäller vård- och omsorgsbehov för personer med demenssjukdom. Olika strategier för att förebygga demenssjukdom har identifierats:

- Främja en hälsosam livsstil
- Mental stimulans

En befintlig insats i Nacka kommun är en demensjuksköterska som stödjer personer som har drabbats av demenssjukdom, men även anhöriga och närliggande. Demenssjukdom är inte en

---

¹⁷ http://dok.sls.se/CES/FHG/Folkhalsoarbete/Halsa%20Stockholm/Folkhalsorapport_2015.pdf

¹⁸ <http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Seniorer/Aldre-och-ensamhet/>

oundviklig konsekvens av ålder. Människan kan åldras utan demenssjukdom och redan nu gör mer än 50 procent av alla 95-åringar detta. Med förebyggande strategier kan Nacka öka denna andel.

Alkohol

Äldre dricker mindre än övriga åldersgrupper, men dricker mer än tidigare och de alkoholrelaterade skadorna har ökat mer än i andra grupper. Utvecklingen visar att det behövs insatser för att motverka ökade alkoholrelaterade skador bland äldre. Den traditionella beroendevården saknar program för äldre samtidigt som det kommer signaler från äldreomsorgen om att detta är ett växande problem. Enligt studier är preventiva insatser för äldre eftersatt. Det finns därför behov av att utveckla nya preventiva metoder som har just äldres alkoholproblematik i fokus¹⁹. För att minska alkoholrelaterade skador hos äldre de närmaste 20 åren bör insatser även riktas mot den del av befolkningen som i dag befinner sig i medelåldern.

Kommunen och ideell sektor kan tillsammans med enskilda skapa fler alkoholfria sociala aktiviteter och träffpunkter för äldre som kan bidra till ökad hälsa.

I dokumentationsrutiner inom äldreomsorgen kan alkoholens roll i fallolyckor, psykisk ohälsa etc. hos äldre uppmärksamas.²⁰

Professioner som kommer i kontakt med äldre är viktiga för att uppmärksamma personer med alkoholproblem, men det behövs ökad kunskap och en anpassning av rutinerna. Ett exempel är utbildningsmaterialet ”När blir alkohol ett problem – och för vem?” framtaget av Nestor FoU.²¹

Sammanfattningsvis är de ovan nämnda områdena angelägna att se över och koppla till Nackas ANDT-strategi.

Våld i nära relation

Våld i nära relation uppmärksamas alltmer och betecknas som ett folkhälsoproblem. Våld i nära relation mot äldre behöver särskilt fokus eftersom det inte är lika uppmärksammat. Våldet slutar inte bara för att personerna fyller 65 år.

Den som är utsatt vill sällan söka hjälp på grund av beroendeställning i förhållande till förövaren. De vanligaste förövarna är make, maka, sambo, särbo, barn, medboende på äldreboendet, gäster på dagverksamhet samt personal.

För att fortsätta kartlägga omfattningen av våldet i nära relationer och minska mörkertalet behöver implementeringen av FREDA-kortfrågor fortsätta.

---

¹⁹ <http://www.can.se/Tidskriften-AoN/Okat-drickande-bland-ldre/Alkoholkonsumtionen-okar-bland-ldre/>

²⁰ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12740/Faktablad-alkohol-och-ldre.pdf>

²¹ http://www.nestorfou.se/nestor_publikationer/nar-blir-alkohol-ett-problem-och-for-vem/

Det finns behov av att genomföra utbildningsinsatser för personal inom äldreomsorgen löpande. Exempel på utbildningar är Socialstyrelsens ”Våga se, våga fråga, våga agera”. Utbildning om våld mot äldre i nära relationer och riksorganisationen för kvinnojourer och tjejerourers paket om våld mot äldre kvinnor²².

Sammanfattningsvis är ovan nämnda områden angelägna att se över och koppla till handlingsplanen mot våld i nära relationer som finns inom sociala omsorgsprocessen. Handlingsplan ska under hösten kopplas samman med den regionala- och nationella strategin mot våld i nära relation.

9 Slutord

Hälsoutvecklingen bland den äldre befolkningen är positiv och fler friska år har lagts till livet. Det pågår många hälsofrämjande och förebyggande insatser i Nackasamhället. Men det går inte att nog poängtala vikten av att insatserna för ett socialt hållbart Nacka är långsiktiga och strategiska. Det krävs ansvarstagande och uthållighet i det fortsatta arbetet.

---

²² <http://www.roks.se/bestall/ovriga-produkter/paket-om-vald-mot-aldre-kvinnor-film-rapport-och-broschyror>

Öppenhet och mångfald

*Vi har förtroende och respekt för människors kunskap
och egna förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar*

Beslutsärende: Översyn av villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning

8

ÄLN 2015/16-732

Äldrenämnden

Översyn av villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning

Förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förslag till nya specifika villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning. De nya auktorisationsvillkoren börjar gälla 1 januari 2017.
2. Äldrenämnden noterar slutrapporten i översynen av villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning, 2016-05-30.
3. Äldrenämnden antar föreslagna övergångsregler.

Sammanfattning

En översyn av villkoren för hemtjänst, ledsagning och avlösning har gjorts. Översynen har resulterat i förändrade auktorisationsvillkor främst när det gäller kraven på personalens utbildning och ledningens kompetens. Ändringar har gjorts i villkoren i syfte att förebygga fusk och oegentligheter.

Ärendet

Förslag till förändringar av de specifika villkoren

Förslagen till förändringar av de specifika auktorisationsvillkoren berör främst krav på verksamhetens ledning och personal samt ändrade krav för att förebygga fusk och oegentligheter. Samtliga förändringar framgår av bifogade *Villkor för att vara godkänd anordnare av hemtjänst, ledsagning och avlösning*.

Verksamhetens ledning

Att verksamheten har en bra ledning är av avgörande betydelse för att skapa och bibehålla en god kvalitet i verksamheten. Det krävs en väl fungerande organisation och en kontinuerlig tillgång till kompetent arbetsledning för personalen. De nya specifika auktorisationsvillkoren ställer tydligare kompetens- och tillgänglighetskrav för att anpassa kraven till den praktiska verkligheten inom hemtjänsten. Kraven gäller både den

som ansvarar för den dagliga ledningen (verksamhetsansvarig) och den som utövar den dagliga ledningen (exempelvis samordnare).

Personal

För kunden är mötet med personalen avgörande för kvaliteten i hemtjänsten. Det är viktigt att ställa relevanta kompetenskrav, som samtidigt är så tydliga att de garanterar en likvärdig bedömning av de olika hemtjänstanordnarna. I förslaget till nya auktorisationsvillkor beräknas andelen utbildad personal på tiden som utförs hos kund, i stället för på all personal. Personal med lång erfarenhet kan validera sin kompetens och kunskap hos en auktoriserad anordnare av vuxenutbildning i Nacka kommunens kundval. Det finns också mer flexibilitet i bedömningen av vad som är godtagbar utbildning för personalen. I de nya auktorisationsvillkoren är anställning av anhörig till kund inte tillåten.

Förebygga fusk och oegentligheter

För att garantera en trygg hemtjänst för kunden och konkurrensneutrala villkor för anordnarna måste beställaren förebygga fusk och oegentligheter. Erfarenheterna har visat att de specifika auktorisationsvillkoren behövde förtydligas med detta syfte. Detta berör främst kvalificeringsvillkoren, men också villkoren för överlätelse av verksamhet.

Synpunkter från berörda

Kunder, intresseorganisationer, anordnare och handläggare har bidragit med värdefulla synpunkter. En mer detaljerad genomgång av synpunktarna finns i den bifogade slutrapporten.

Flera berörda pekar på brister i tillgänglighet hos anordnarna. Detta styrker vikten av att ställa tydligare krav på tillgänglighet för verksamhetsansvarig. Ett par anordnare anser att det är ledningens ansvar att bestämma vilken ledning och personal de vill anställa.

I stort är de berörda positiva till kompetenskraven för personal. Framför allt trycker kunder och intresseorganisationer på vikten av att personalen har utbildning. En invändning från anordnare är att personal med mycket erfarenhet och kunskap bör jämföras med utbildad personal. Förslaget innehåller därför en möjlighet för personal med lång erfarenhet att validera sin kompetens.

De flesta av de tillfrågade är positiva till förslaget att inte tillåta att anordnare anställer anhöriga som personal till kunder.

Övergangsregler

När det gäller anställning av anhöriga till kund och objektsanställningar får anordnaren sex månader på sig att fasa ut dessa. Anordnaren ska göra en plan för hur detta ska gå till som godkänns av biståndshandläggaren.

- Anordnaren ska avsluta alla anställningar till kund och objektsanställningar senast 30 juni 2017. Anordnaren ska lämna in en plan för hur befintliga

anställningar ska avslutas senast 1 januari 2017. Planen ska godkännas av berörd biståndshandläggare.

Eftersom andelen personal med godkänd utbildning ska mäts i relation till utförd tid hos kund kommer övergangsregler behöva finnas fram till dess att mobil återrapportering är fullt infört.

- Fram till det datum när mobil återrapportering av utförd tid är fullt genomförd kommer andelen utbildad personal med godkänd utbildning att beräknas på samma sätt som tidigare. Detta innebär att beräkningen utgår ifrån antal anställda och deras tjänstgöringsgrad.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen till förändringar av villkoren beräknas inte få några direkta ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Detta kundval berör även barn till föräldrar med funktionsnedsättning, som beviljats hemtjänst, ledsagning eller avlösning. Att kundvalsvillkoren förändras förväntas inte få några konsekvenser för barnen.

Bilagor

1. Slutrapport, översyn av villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning, 2016-05-30
2. Förslag till nya villkor i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning

Beslutet ska skickas till

Socialnämnden, Seniorrådet, Tillgänglighetsrådet

Anna-Lena Möllstam
Chef
Äldreerheten

Emelie Berglund
Planerare/Utvecklare
Sociala kvalitetsetheten

SLUTRAPPORT

Slutrapport översyn kundvalet hemtjänst, ledsagning och avlösning

2016-05-30

Emelie Berglund
Sofia Rooth Andersson
Carina Smith
Annika Lindstrand
ÄLN 2015/16

Sammanfattning

Översynen har pågått mellan oktober 2015 och april 2016. Främst har översynen resulterat i förändringar av kraven på ledningens kompetens, personalens utbildning och att förebygga fusk och oegentligheter.

När ledningen utövas av en annan person än den som är verksamhetsansvarig, till exempel samordnare, ställs kompetenskrav även på denna. Villkoren har också specificerats när det gäller ledningens tillgänglighet.

Andelen personal med godkänd utbildning beräknas på tid utförd hos kund. Personal med lång erfarenhet har möjlighet att validera sin kunskap hos utbildningsanordnare. Ytterligare en förändring är att inte tillåta anställning av anhöriga till kund.

För att förebygga fusk och oegentligheter har det förtydligats att styrelse, verkställande direktör och verksamhetsansvarig likställs med anordnare. En anordnare som har blivit avauktoriseras måste sedan tidigare visa att de åtgärdat bristen innan de kan ansöka på nytt i kundvalet. Detta gäller även om en annan kommun har hävt avtalet med dem.

Nacka kommun
Sociala kvalitetsetheten

Innehållsförteckning

1	Bakgrund och förutsättningar.....	4
1.1	Ordlista	4
1.2	Begrepp som används i rapporten	4
1.3	Genomförande	4
2	Översynens syfte och mål.....	5
3	Förslag på förändringar i villkor	6
3.1	Verksamhetens ledning	6
3.2	Personal	7
3.3	Förebygga fusk och oegentligheter	9
3.4	Övriga förändringar	10

1 Bakgrund och förutsättningar

Nacka kommun har haft kundval inom hemtjänsten i drygt 20 år. Sedan 2009 har kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning tillämpats enligt lagen om valfrihetssystem (LOV).

Den 3 september 2015 gav äldrenämnden ett uppdrag till social- och äldredirektören att ”initiera en översyn av auktorisationsvillkoren för kundval för hemtjänst, ledsagning och avlösning samt av rutinerna för tillsyn och uppföljning av villkoren”. Uppdraget fördelades till sociala kvalitetsenheten.

Översynen tar avstamp i en tidigare översyn som gjordes 2013, SÄN 2013/96. Det övergripande syftet med utredningen var att möta framtida utmaningar och att det skulle vara enkelt att vara Nackabo, kund och anordnare i systemet. Denna översyn resulterade bland annat i att kundvalet delades upp i två, en enhetlig timersättning och förändrade kompetenskrav för personalen. Ernst & Young gjorde en revision av hemtjänsten 2014, denna uppföljning och åtgärdsplan ligger också till grund för översynen.

1.1 Ordlista

Nacka kommun har ett gemensamt reglemente för alla kundval i Nacka. Det innebär att de gemensamma auktorisationsvillkoren innehåller andra begrepp än de som förekommer i LOV.

Lagen om valfrihetssystem (LOV)

Villkor, förfrågningsunderlag

Leverantör

Ansöka om godkännande

Beslut om godkännande av leverantör

Teckna kontrakt

Häva avtal med leverantör

Nacka kommuns reglemente

Auktorisationsvillkor

Anordnare

Ansöka om auktorisation

Auktorisation

Auktorisation

Avauktorisera

1.2 Begrepp som används i rapporten

Anordnare:	Utföraren, innefattar både styrelse, verkställande direktör, majoritetsägare och verksamhetsansvarig.
Verksamhetsansvarig:	Den som ansvarar för den dagliga ledningen.
Personal:	Med anställda menas all personal som arbetar hos anordnaren: tillsvidare, visstid, timvikarier med mera.

1.3 Genomförande

I huvudsak har översynen gjorts av en projektgrupp bestående av planerare/utvecklare Emelie Berglund, Sofia Rooth Andersson och Carina Smith inom Sociala kvalitetsenheten i Nacka kommun samt konsult Annika Lindstrand. Hjälp har även tagits av andra personer inom socialtjänsten samt kommunjurist och upphandlingsjurist.

En styrgrupp har träffats en gång i månaden under projektiden för att fatta beslut om översynens olika delar. I styrgruppen har ingått: enhetscheferna Anna-Lena Möllstam (Äldre), Eva Ralling/Helena Lindenius (Funktionsnedsättning) och stadsjurist Helena Meier.

Utredningen har tagit hjälp av tre referensgrupper - med anordnare, handläggare och kunder. En referensgrupp med anordnare har träffats en gång för att gå igenom förslagen i ett tidigt skede. De anordnare som deltagit är: Aleris Omsorg AB, Anlita Social Omsorgspedagogen i Mälardalen, Annelies hemtjänstteam AB, Domicare AB, Lövholmens hemtjänst AB, Orrens Vård & Omsorg AB och Priventa Vård.

En referensgrupp med handläggare från både äldreenheten och enheten för funktionsnedsättning har träffats två gånger och diskuterat ändringar i auktorisationsvillkoren.

Förslagen har presenterats för och diskuterats med en referensgrupp med kunder i ett sent skede i utredningen. I referensgruppen deltog fyra kunder. Utredningen har presenterats två gånger på det kommunala pensionärsrådet.

Förslagen i fas 1 har skickats på remiss till de kommunala råden och intresseorganisationer, till alla anordnare samt till fackliga företrädare. Totalt inkom 14 svar på remissen, 6 från anordnare, 6 från intresseorganisationer, 1 från en facklig företrädare och 1 från några av föreningarna i Nackas tillgänglighetsråd.

Ändringarna i auktorisationsvillkoren har jämförts med andra kommuner som också har kundval inom hemtjänsten, främst kommuner i Stockholmsområdet. I utredningen har också erfarenheter från kommunens verksamhetsuppföljningar och nationella undersökningar från exempelvis Socialstyrelsen och Inspektionen för Vård och Omsorg.

2 Översynens syfte och mål

Syfte

Syftet med översynen är att kundvalssystemet för hemtjänst, ledsagning och avlösning ska fungera för kundernas bästa. Villkoren i kundvalet ska vara tydligt och enhetligt formulerade. De ska uttrycka vad som krävs av anordnaren för att ge god kvalitet i insatsen till kunden. De ska möjliggöra en rättssäker och konkurrensneutral handläggning. Villkoren ska följa med i samhällsutvecklingen och hanterar en förändrad omvärld. De möjliggör uppföljning och noggrann kontroll. Det ska finnas en stabilitet i utbildningsvillkoren, de ska vara realistiska och fungera.

Mål

Två av Nacka kommuns övergripande mål är:

- Optimal utveckling för alla
- Maximalt värde för skattepengarna

Nacka kommuns medborgare ska få bästa möjliga hemtjänst, ledsagning och avlösning. Översynen ska ge kunskap och ligga till grund för att politikerna i äldrenämnden ska kunna fatta beslut om de specifika villkoren i kundvalet.

Översynen ska ge:

- Långsiktighet, förutsägbarhet och stabilitet i kundvalets förutsättningar
- Fokus på kund, inte systemfrågor (IT-stöd för kundvalsprocessen, exempelvis Combine och E-Avrop)
- Fortsatt mångfald med stora och små företag/anordnare att välja på för kunden
- Tydlig koppling till Nacka kommuns reglemente för kundval.

3 Förslag på förändringar i villkor

Förslagen till förändringar av de specifika auktorisationsvillkoren berör främst krav på verksamhetens ledning och personal samt ändrade krav för att förebygga fusk och oegentligheter. Samtliga förändringar framgår av bifogade *Villkor för att vara godkänd anordnare av hemtjänst, ledsagning och avlösning*.

3.1 Verksamhetens ledning

Verksamhetens ledning är av avgörande betydelse för att skapa och bibehålla en god kvalitet i verksamheten. Det krävs en väl fungerande organisation och en kontinuerlig tillgång till kompetent arbetsledning för personalen. De nya specifika auktorisationsvillkoren ställer tydligare kompetens- och tillgänglighetskrav för att anpassa kraven till den praktiska verkligheten inom hemtjänsten. Kraven gäller

både den som ansvarar för den dagliga ledningen (verksamhetsansvarig) och den som utövar den dagliga ledningen (exempelvis samordnare).

- Personal ska ha tillgång till arbetsledning under all verksam tid. Verksamhetsansvarig ska vara tillgänglig på dagtid vardagar.
- Verksamhetsansvarig ska arbeta i verksamheten i den omfattning som krävs för att uppfylla villkor, lagar och förordningar.
- Verksamhetsansvarig ska som tidigare ha högskoleutbildning och minst två års erfarenhet av arbetsledning och arbete med målgruppen.
- I de fall någon annan än verksamhetsansvarig utövar den dagliga ledningen ska denna minst ha den utbildning som krävs enligt villkor för personalens utbildning och minst två års erfarenhet av arbete med målgruppen.

Synpunkter

Kunderna har främst synpunkter på bristande tillgänglighet hos ledningen.

Detta styrker vikten av att ställa större krav på detta.

Handläggare anser att de viktigaste kraven på verksamhetens ledning är: att de är professionella, har koll på kunderna, förstår uppdraget, återkopplar förändringar samt förmedlar detta till personalen. De vill att verksamhetsansvarig gör hembesök hos kunden. Handläggarna har synpunkter på tillgängligheten hos verksamhetens ledning vilket lett till tydligare krav på tillgänglighet hos verksamhetsansvarig.

En anordnare anser att det är bra med tydligare krav på både

verksamhetsansvarig och den som utövar daglig ledning. De vill gärna att

Nacka kommun specificerar vilken utbildning som är önskvärd. Ett remissvar hävdar att det är ett långt steg från tidigare krav, kravet har dock varit två års eftergymnasial utbildning sedan 2009.

Två anordnare anser att det är ägarens och ledningens ansvar att avgöra vem de vill anställa som verksamhetsansvarig, utövare av daglig ledning samt att bestämma tillgängligheten utifrån gällande lagstiftning.

En anordnare och en intresseorganisation harbett om ett förtydligande kring hur länge en verksamhetsansvarig kan vara frånvarande utan att behöva lämna in en ansökan om ersättare till kommunen. Detta har förtydligats i villkoren.

3.2 Personal

För kunden är mötet med personalen avgörande för kvaliteten i hemtjänsten.

Det är viktigt att ställa relevanta kompetenskrav, som samtidigt är så tydliga att de garanterar en likvärdig bedömning av de olika hemtjänstanordnarna.

Erfarenheterna från arbetet med auktorisation och uppföljning av villkoren visar att det behövs justeringar av de specifika auktorisationsvillkoren, så att de bättre stämmer överens med den praxis som har utvecklats.

Anställning av anhöriga till kunder har visat sig problematisk på flera sätt.

Anordnare och handläggare har många gånger svårt att få insyn i ärendet och kundens behov, vilket kan leda till att kundens behov inte tillgodoses.

Anhöriga kan ha svårt att skilja på rollen som anhörig och som personal.

Anhöriga som arbetar åt sin närmaste kan hamna i en beroendeställning för att kunna få försörjning.

- Andelen utbildad personal beräknas på tiden som utförs hos kund, i stället för på all personal. Detta innebär att exempelvis samordnare och administrativ personal inte tas med i beräkningen av personal med relevant utbildning.
- Syftet med kravet på att behärska svenska förtydligas, utan att detta innebär någon egentlig förändring av villkoret.
- Andra utbildningar än de uppräknade, även utbildningar genomförda i ett annat land än Sverige, kan valideras. Valideringen sker av någon av

de anordnare som är auktoriserade inom Nacka kommuns kundval för vuxenutbildning. För personer som bor i Nacka kommun är detta kostnadsfritt.

- Personal kan validera sin kompetens och kunskap hos en auktoriserad anordnare av vuxenutbildning i Nacka kommuns kundval. För personer som bor i Nacka kommun är detta kostnadsfritt.
- Anställning av anhörig till kund är inte tillåtet inom hemtjänsten. Med anhörig menas den närmaste familjen (make, maka, sambo, barn, syskon, föräldrar och barnbarn samt deras makar, sambor och barn). Övergångsregler för hur detta ska fungera är utarbetade.

Synpunkter

Kunderna anser att personalen bör ha utbildning, som motsvarar undersköterskeexamen. De framhåller vikten av bra bemötande och kommunikation och av att personalen passar överenskomna tider. Kunderna har synpunkter på att kvalitet och utförande av servicetjänster (städning) varierar mycket mellan olika personal.

Två intresseorganisationer är mycket nöjda med de krav som ställs på personalen, en av dem vill dock att samtlig personal i stället för sjuttio procent ska ha godkänd utbildning. En intresseorganisation anser att kommunen ska ställa krav på doftfri och rökfri personal.

En anordnare anser att det är relevanta krav på personalen som föreslagits. En har förslag på en ny utbildning och en har ett förslag om att korttidsvikarier kan godkännas utan utbildning.

Andra anordnare framhåller att det är svårt att hitta personal med både rätt utbildning och övriga kompetenskrav som de själva ställer. Det är svårare för små företag då det blir stor skillnad om en person slutar. Detta är en av anledningarna till att det förtydligas i villkoren att personal även kan validera sin kompetens.

Anordnare poängterar att även om krav ställs på att personalen måste ha rätt utbildning från början så är det deras ansvar att bygga på den kompetensen. Två anordnare anser att det bör vara ägarna som bestämmer vilken kompetens företaget behöver för att uppnå gällande lagstiftning. De vill ha en fördjupad diskussion om hur många procent av personalen som bör ha godkänd utbildning och vem som gör bedömningen av att personal ska behärska svenska.

En anordnare ställer frågan hur det ska mätas hur stor del av kundtiden som utförs av personal med godkänd utbildning. Tanken är att detta kommer att fungera med digital tidsregistrering.

En intresseorganisation är skeptisk till att det ställs krav på kurser inom äldreomsorg hos personalen då det också finns yngre kunder med behov av hemtjänst. I villkoren ställs dock krav på fördjupning i antingen äldreomsorg, funktionsnedsättning, psykiatri eller akutsjukvård.

Tre anordnare föreslår att personal som arbetat länge ska räknas som personal med godkänd utbildning då de har mycket erfarenhet och kunskap. En av dessa menar också att detta ska gälla om personen är äldre än 50 år. I och med att personal har möjlighet att validera sin kunskap tillmötesgås förslaget delvis. För personer som bor i Nacka kommun är detta kostnadsfritt. För personal som bor i andra kommuner får anordnaren betala.

Handläggarna anser att viktiga krav har att göra med kundinflytande, kontinuitet, dokumentation, genomförandeplan, kontakt med chefen samt att personalen har så kallade omvårdnadsglasögon. Detta kan antas finnas i högre utsträckning om personalen har utbildning.

De flesta anordnare i referensgruppen ställde sig positiva till förslaget att inte tillåta anställning av anhörig till kund. De hänvisade bland annat till andra kommuner där detta inte tillåts och där det fungerar bra. En fundering har varit att tillåta anställning av anhörig till kund vid synnerliga skäl. Efter diskussion med både anordnare och handläggare om synnerliga skäl har man kommit fram till att detta gäller ytterst få. Därför skrivs det inte in i villkoren. I remissvar välkomnar en anordnare att anställning av anhöriga förbjuds medan en anordnare anser att de anhöriga tydligare ska få delta i omvårdnaden.

Handläggare framhåller vikten av att undvika en situation där kunden bara träffar en anhörig både för kund och den anhöriges skull. Handläggare påpekar också att detta även ska gälla ägare av företaget samt samordnare och verksamhetsansvarig.

En intresseorganisation är positiv till att inte tillåta anställning av anhöriga, en intresseorganisation skulle vilja ha en tydligare motivering till förslaget. Några intresseorganisationer från tillgänglighetsrådet tycker att anställning av anhöriga ska vara tillåtet då de anhöriga ofta har god kännedom om den enskildes behov. De menar att personal ibland saknar kunskap om specifika målgrupper, exempelvis neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. De saknar också krav på målgruppskunskap i villkoren, detta finns nu tillagt i villkoren.

3.3 Förebygga fusk och oegentligheter

För att garantera en trygg hemtjänst för kunden och konkurrensneutrala villkor för anordnarna måste beställaren förebygga fusk och oegentligheter.

Erfarenheterna visar att de specifika auktorisationsvillkoren behöver förtydligas med detta syfte. Detta berör främst kvalificeringsvillkoren, men också villkoren för överlätelse av verksamhet.

- De generella auktorisationsvillkoren ställer juridiska och ekonomiska krav på anordnaren. De specifika villkoren förtydligar att styrelse, verkställande direktör, majoritetsägare och verksamhetsansvarig likställs med anordnare.

- En anordnare som har avauktoriserats, efter att ha brutit mot villkoren, måste visa på åtgärder mot bristerna för att åter kunna bli auktoriserad.

Detta ska också gälla om en annan kommun har hävt ett avtal på grund av brist hos anordnaren.

- Sedan tidigare är det inte tillåtet att överläta verksamheten eller delar av uppdraget till annan utan beställarens godkännande. I de nya specifika auktorisationsvillkoren preciseras kraven, både när det gäller ägarbyte och att anlita underleverantör. Eventuella underleverantörer ska alltid godkännas i förväg. Vid byte av majoritetsägare eller organisationsnummer ska anordnaren lämna in en ny ansökan om auktorisation inom 30 dagar från beslut om ändring.

Synpunkter

Ändringarna i de specifika auktorisationsvillkoren som gäller att förebygga fusk och oegentligheter har inte varit ute på remiss. I referensgrupper har de tagits upp allmänt och inte specifikt. Generellt har åsikterna varit positiva kring tydliggörande av villkoren.

3.4 Övriga förändringar

- Ickevalsalternativet tas som tidigare fram genom att upprätta turordningslistor över de auktoriserade anordnare i varje kommundel, som inte har angett något kapacitetstak och inte tilldelats någon varning under föregående år. Till detta läggs att anordnaren ska ha varit auktoriserad i minst tolv månader.
- Anordnaren ska kommunicera med kunden och myndigheten genom kommunens verksamhetssystem. Till detta läggs att anordnaren ska följa kommunens regler och rutiner för mobil återrafförering.
- Beskrivningen av uppföljning och kontroll har ändrats för att bättre beskriva hur den går till.
- I övrigt består förändringarna av omformuleringar och förtydliganden, som inte ändrar innebördens i kraven.

Synpunkter

En intresseorganisation ställde en fråga om ledsagning måste utföras inom kommunens gränser och inom de angivna tiderna eftersom syftet med ledsagning kan vara att bryta social isolering. Detta har lett till en förändring i villkoren där det förtydligats att det är den enskilde själv som avgör vart och när ledsagningen ska utföras.

För att förbättra kontinuiteten föreslår en anordnare att krav borde ställas på att alla kunder ska ha en kontaktperson. Generellt sätter undvik Nacka att ställa så specifika krav och därfor har detta inte kommit med i förslaget.

Bilaga: *Villkor för att vara godkänd anordnare av hemtjänst, ledsagning och
avlösning med förändringar.*

Öppenhet och mångfald

*Vi har förtroende och respekt för människors kunskap
och egna förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar*

Gult=Ändringar i översyn

Villkor för att vara godkänd anordnare av hemtjänst, ledsagning och avlösning

Innehåll

ALLMÄN ORIENTERING	2
LAGEN OM VALFRIHETSSYSTEM	2
KUNDVALSSYSTEM I NACKA.....	2
GRUNDER FÖR AVAUKTORISATION	3
BESKRIVNING AV TJÄNSTEN	3
BESLUT OM INSATS OCH VAL AV ANORDNARE.....	4
GENERELLA OCH SPECIFIKA AUKTORISATIONSVILLKOR.....	7
KRAV PÅ SÖKANDE, KVALIFICERINGSVILLKOR.....	7
UTESLUTNING, REGISTRERING, EKONOMISK STÄLLNING	7
LOKALER, IT-SYSTEM	9
VERKSAMHETENS LEDNING	9
ÖVERLÄTELSE AV VERKSAMHET	11
LEDNINGSSYSTEM FÖR KVALITET.....	12
KRAV PÅ TJÄNSTEN, KRAVSPECIFIKATION.....	13
MÅL, LAGAR, UPPFÖLJNING	13
ANSVARSFÖRSÄKRING	14
PERSONAL	14
SKYLDIGHET ATT TA EMOT KUNDER	17
ÖVRIGA KRAV PÅ VERKSAMHETEN	18
UPPFÖLJNING OCH KONTROLL.....	19

Allmän orientering

Lagen om valfrihetssystem

Upphandlingen genomförs enligt lag om valfrihetssystem (LOV). Enligt LOV har den enskilde rätt att välja den leverantör som ska utföra tjänsten och som den upphandlande myndigheten har godkänt och tecknat kontrakt med. Den upphandlande myndigheten ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt.

Nacka kommun har ett gemensamt reglemente för alla kundval i Nacka. Det innebär att de gemensamma auktorisationsvillkoren innehåller andra begrepp än de som förekommer i LOV. Nedan följer en jämförelse mellan lagens och Nacka kommuns begrepp.

Lagen om valfrihetssystem (LOV)

Villkor, förfrågningsunderlag
Leverantör
Ansöka om godkännande
Beslut om godkännande av leverantör
Teckna kontrakt
Häva avtal med leverantör

Nacka kommuns reglemente

Auktorisationsvillkor
Anordnare
Ansöka om auktorisation
Auktorisation
Auktorisation
Avauktorisera

Kundvalssystem i Nacka

Nacka kommun har ett gemensamt regelverk för alla kundval i Nacka.

Ett kundvalssystem i Nacka kommun består av

Den enskildes rätt till tjänsten	Följer av lag eller beslut från kommunfullmäktige
Checkens storlek	Beslutas av kommunfullmäktige
Auktorisationsvillkor Generella auktorisationsvillkor - Villkor för att bli auktoriseras och för att behålla auktorisationen Specifika auktorisationsvillkor - Särskilda villkor som ställs på anordnaren för den aktuella tjänsten inom ramen för de generella auktorisationsvillkoren	Beslutas av kommunfullmäktige Beslutas av ansvarig nämnd i samband med att kundvalet införs
Avauktorisering - Grund för att återkalla auktorisation - Återkallelse av auktorisation till	Beslutas av kommunfullmäktige Beslutas av ansvarig nämnd och får

föld av brister i verksamheten

inte delegeras i annat fall än till ordföranden med stöd av bestämmelserna i 6 kap 36 § kommunallagen. Vid misstanke om allvarlig brist i verksamheten som utgör fara för kund får ordföranden besluta att interimistiskt återkalla auktorisationen.

Grunder för avauktorisering

En anordnare kan avauktoriseras enligt följande:

På egen begäran	Anordnare som avser att avveckla verksamheten ska meddela kommunen minst sex månader före verksamhetens upphörande. Om uppsägningstiden i de specifika auktorisationsvillkoren är längre än sex månader gäller denna i stället. När verksamheten har upphört är anordnaren avauktorisad.
På grund av avsaknad av uppdrag	Om anordnare saknar uppdrag under en period av tolv månader avauktoriseras anordnaren.
Återkallelse av auktorisationen till följd av brister i verksamheten	Om de generella eller specifika auktorisationsvillkoren inte följs kan auktorisationen återkallas. Vid mindre brister kan varning utdelas. Om anordnaren inte inom tid som anges i varningen har åtgärdat de i varningen angivna bristerna återkallas auktorisationen. Auktorisationen återkallas om anordnaren tar ut avgift av brukaren för verksamhet som omfattas av ersättning genom checkbeloppet eller om anordnaren tar ut avgift utöver den avgift som har fastställts av kommunfullmäktige för tjänsten ifråga.

Beskrivning av tjänsten

Tjänster

Tjänsten omfattar hemtjänst med personlig omvårdnad och service, samt ledsagning och avlösning enligt SoL (Socialtjänstlagen). Kundvalet innefattar inte avlösning till barn och ungdomar under 20 år.

Hemtjänsten riktar sig till personer i alla åldrar. Ledsagning och avlösning riktar sig till vuxna personer. I målgruppen ingår äldre, personer med funktionsnedsättningar, demenssjukdomar, missbruksproblem, samt personer med behov av vård i livets slutskede.

Tjänsterna omfattar inte trygghetsalarm, hemtjänstinsatser nattetid och matdistribution. Dessa tjänster är en del av andra upphandlingar.

Omvårdnadsinsatser innebär hjälp med av- och påklädning, personlig hygien, att äta och dricka, promenadhjälp, hjälp att komma till läkare m.m.

Serviceinsatser innebär städning, tvätt och inköp.

Ledsagning innebär att personer med funktionsnedsättningar får hjälp att delta i fritids- och kulturella aktiviteter.

Avlösning innebär att en anhörig, som vårdar sin närliggande, får möjlighet att göra egna aktiviteter och att avlösaren tillfälligt tar över omsorgen.

Tider

Anordnare ska erbjuda tjänster mellan klockan 07.30 - 22.30 samtliga dagar under året.

Ledsagning och avlösning kan även ske vid andra tidpunkter, då kommer kunden och anordnaren överens om tidpunkten om inte annat anges i beslut.

Anordnaren ska vara tillgänglig mellan klockan 7:30 - 22:30.

Geografiska områden

Anordnaren kan välja att bedriva verksamhet på Sicklaön, i Boo, i Fisksätra-Saltsjöbaden och/eller i Älta. Om anordnaren väljer att ändra geografiskt verksamhetsområde ska bilaga till kontrakt ändras.

Beslut om insats och val av anordnare

Biståndsbeslut

Ett biståndsbeslut reglerar vilken insats som ska utföras och omfattningen av denna. I beslutet anges den samlade månadstiden och om insatsen avser service, omvårdnad, ledsagning, avlösning samt eventuell beviljad dubbelbemannning.

När beslut är fattat väljer kunden eller dennes företrädare bland de godkända anordnarna inom kundvalet hemtjänst, ledsagning och avlösning.

Med utgångspunkt från beslutet får anordnaren en beställning som anger vilka insatser som beviljats och beräknad tid för insatser vid varje tillfälle. Anordnaren ska bekräfta att beställningen mottagits. Den ligger till grund för anordnarens genomförandeplan. Anordnaren ansvarar för att all berörd personal har god kännedom om beställning och genomförandeplan.

Biständshandläggaren följer upp beslut regelbundet, samt vid förändrade behov.

Information till kunder om godkända anordnare

Anordnare ska inom två veckor efter godkännande lämna uppgifter till kundvalskatalogen på kommunens hemsida. Alla förändringar av dessa uppgifter ska meddelas snarast.

Kapacitetstak

Anordnaren kan ange ett kapacitetstak i antal timmar/månad. Det antal timmar som kapacitetstaket avser gäller biståndsbedömda timmar. Om en kund som är aktuell hos anordnaren får utökat behov ska anordnaren utföra den utökade tid som beviljats, även om kapacitetstaket överstigs. **Anordnaren kan ändra sitt kapacitetstak, men maximalt två gånger per år.**

Ickevalsalternativ

Kommunen arbetar alltid för att uppmuntra och underlätta för kunden att själv välja anordnare. För den som ändå inte vill eller kan välja finns det ett så kallat ickevalsalternativ.

Ickevalsalternativet tas fram genom att årligen i januari, eller oftare vid behov, upprätta listor över de godkända anordnare i varje kommundel, som inte har angett något kapacitetstak och inte tilldelats någon varning under föregående år. **Anordnaren ska ha varit godkänd i minst tolv månader.** Dessa anordnare är ickevalsalternativ under en månad var i en kommundel.

Omval av anordnare

Kunden har alltid rätt att byta anordnare. Vid ett eventuellt omval kontaktar kunden handläggaren. Handläggaren meddelar båda anordnarna. Uppsägningstiden är en vecka eller efter överenskommelse.

Övriga bestämmelser om verksamheten

Alla insatser, förutom ledsagning, ska utföras när kunden är hemma.

Privata anordnare har rätt att erbjuda tilläggstjänster. Om anordnaren erbjuder tilläggstjänster ska kunden informeras om att biståndsbeslutet inte avser dessa tjänster

och att kunden betalar för dessa med egna medel. Tilläggstjänsterna får inte vara obligatoriska för kunden.

På Nacka kommunens hemsida finns en särskild sida, [För dig som är anordnare](#), där finns mer information för anordnare.

Nacka kommuns övergripande mål

- Bästa utveckling för alla
- Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka
- Stark och balanserad tillväxt
- Maximalt värde för skattepengarna

Mål för hemtjänst, ledsagning och avlösning

Mål

- Den enskilde är delaktig och har inflytande över de beslutade insatsernas utformning.
- Den enskilde blir bemött med respekt och hänsyn i kontakten med anordnaren.
- Insatserna är trygga och säkra.
- Den enskilde har kontinuitet i kontakterna med personal.

Generella och specifika auktorisationsvillkor

De generella auktorisationsvillkoren är gemensamma för alla kundvalssystem i Nacka. För varje villkor anges hur villkoret kontrolleras och följs upp, samt vad som händer vid brister hos anordnaren.

Under generella auktorisationsvillkoren anges specifika auktorisationsvillkor. Det är särskilda villkor som ställs på anordnaren för den aktuella tjänsten. Numren på de specifika auktorisationsvillkoren hänvisar till respektive generellt auktorisationsvillkor.

Krav på sökande, kvalificeringsvillkor

Uteslutning, registrering, ekonomisk ställning

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
1. Anordnaren får inte vara i konkurs eller likvidation, under tvångsförvaltning eller föremål för ackord eller tills vidare ha inställt sina betalningar eller vara underkastad näringssförbud	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
2. Anordnaren får inte vara föremål för ansökan om konkurs, tvångslikvidation, ackord eller annat liknande förfarande	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
3. Anordnaren och personer som har väsentligt inflytande över verksamheten får inte genom lagakraftvunnen dom vara dömd för brott som avser yrkesutövningen eller brottslighet som kan skada förtroendet.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
4. Anordnaren och/eller ansvarig för verksamheten får inte ha gjort sig skyldig till allvarligt fel i yrkesutövningen.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
5. Anordnaren ska fullgöra sina skyldigheter avseende socialförsäkringsavgifter och skatt.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
6. Anordnaren ska senast när verksamheten startar vara registrerad hos Bolagsverket och uppvisa registreringsbevis	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
7. Anordnaren ska vara godkänd för F-skatt.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Avauktorisering
8. Anordnaren ska senast när verksamheten startar ha erforderliga tillstånd för att bedriva aktuell verksamhet	Uppföljning	Avauktorisering

9. Anordnaren ska genom utdrag från UC eller motsvarande register eller på annat sätt om anordnarens verksamhet är nystartad, visa att den har erforderlig ekonomisk kapacitet.	Uppvisa vid auktorisation	Enbart villkor för auktorisation
10. Anordnare som har avauktoriseras efter att ha brutit mot eller bedömts inte uppfylla auktorisationsvillkoren ska för att åter bli auktorisera visa att åtgärder har vidtagits för att bristerna inte ska upprepas.	Vid auktorisation	

Specifika auktorisationsvillkor

Uteslutning, registrering, ekonomisk ställning

3-5. Med anordnare likställs styrelse, verkställande direktör, majoritetsägare och verksamhetsansvarig.

3. Till ansökan ska bifogas utdrag ur belastningsregistret avseende anordnare.

5. Villkoret om socialförsäkringsavgifter eller skatt gäller företaget och dess förträdare, ägare och ställföreträdare. Om ett avtal hävts med hänvisning till detta villkor kan ett ev. nytt godkännande av företaget eller annat företag med samma ägare/förträdare göras tidigast efter tre år. Restförda skulder avseende tidigare företag med samma bolagsföreträdare ska vara reglerade för att avtal ska kunna tecknas.

9. Vid ansökan ska bifogas aktuell rating motsvarande minst 3 enligt Uppljningscentralens soliditetslikviditetsbedömning. Med erforderlig ekonomisk kapacitet avses kreditvärdighet på minst 5 enligt Business Check. Om företaget är nystartat ska dokumentation som styrker den ekonomiska kapaciteten bifogas!.

10. Villkoret gäller också om annan kommun hävt ett avtal på grund av brist hos anordnaren inom verksamhetsområdet de senaste tre åren.

¹ Exempel på vad som kan styrka den ekonomiska kapaciteten:

1. Lånelöfte från bank på lägst 100 000 kr som gäller tills det att de fått tillräcklig kreditvärdighet, eller
2. Intyg från bank där banken intygar sökandens ekonomiska stabilitet, eller
3. UC Objektiv (beställs av sökanden genom UC AB) som inte är äldre än en månad, eller
4. Intyg från moderbolag eller annan garant där moderbolaget/garanten ansvarar fullt ut för sökandens förpliktelser från första leveranstid till dess att företaget fått tillräcklig kreditvärdighet. Intyget ska vara undertecknat av behörig förträdare. Moderbolaget eller annan garant ska uppfylla kravet på kreditvärdighet på minst 5 enligt Business Check. Detta kontrollerar kommunen.

Lokaler, IT-system

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
11. I förekommande fall: Lokaler och utrustning ska vara anpassande till verksamheten och godkända för sitt ändamål av berörda myndigheter.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
12. Anordnaren ska kunna ta emot och lämna information till kommunen på ett sådant sätt att uppgifterna kan hanteras av kommunens administrativa system.	Uppföljning	Varning

Specifika auktorisationsvillkor

Lokaler, IT-system

12. Att uppgifter ska kunna hanteras av kommunen innebär krav på att anordnaren har fungerande telefonsvarare och e-posthantering.

Anordnare ska kommunicera med myndigheten och kunden genom kommunens verksamhetssystem Pulsen combine. När kommunens verksamhetssystem Pulsen Combine är infört ska anordnare kommunicera med myndigheten och kunden genom systemet. Det innebär att ta emot beställning, lämna beställningsbekräftelse, verkställa och återrapportera insatsen, upprätta och presentera genomförandeplan på kundens och myndighetens sidor, lämna uppföljningsunderlag och skapa fakturaunderlag. För inloggning krävs särskilda kort och kortläsare. Anordnaren ska följa kommunens regler och rutiner för mobilåterrapportering.

Anordnaren ska informera de medarbetare som kommer ha tillgång till verksamhetssystemet att personinformation i form av namn, personnummer, HSA ID och mobiltelefonnummer kommer att registreras samt att åtgärder som utförs i systemet sparas i en historikfil (logg). Regelbunden uppföljning av loggen kommer att utföras. Det är anordnarens ansvar att införskaffa den utrustning och inloggningslösning som krävs.

Anordnaren ska se till att den personal som behöver har korrekt behörighet för inloggning i Pulsen combine och meddela när personal slutar så att behörighet kan avslutas.

Verksamhetens ledning

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
13. Den som utövar den dagliga ledningen av verksamheten ska ha för arbetsuppgifterna och verksamhetens inriktnings adekvat kompetens. Den som ansvarar för den dagliga ledningen av verksamheten ska ha för arbetsuppgifterna och verksamhetens inriktnings adekvat kompetens.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning 3. Egen anmälan	Varning och/eller avauktorisering Varning

Om anordnaren avser att byta den som ansvarar för den dagliga ledningen av verksamheten ska detta anmälas till kommunen för godkännande.

Specifika auktorisationsvillkor

Verksamhetens ledning

13. Den person som ansvarar för verksamhetens dagliga ledning benämns som verksamhetsansvarig. Verksamhetsansvarig ska ha ingående kunskaper om tillämpliga lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, nationella handlingsprogram och auktorisationsvillkor samt kunna beskriva hur detta tillämpas i praktiken. Anordnaren ska särkerställa verksamhetsansvarig uppfyller detta samt att utbildnings- och erfarenhetskrav uppfylls.

Verksamhetsansvarig ska arbeta i verksamheten i sådan omfattning som krävs för att särkerställa att auktorisationsvillkor, lagar, förordningar och rutiner följs.

Adekvat kompetens verksamhetsansvarig innebär minst:

- två års erfarenhet av arbete på heltid under de senaste sju åren inom omsorger om äldre eller personer med funktionsnedsättning,
- två års erfarenhet av arbetsledning på heltid samt
- relevant examen från högskola eller yrkeshögskola motsvarande minst två års heltidsstudier (högskolexamen minst 120 högskolepoäng alternativt yrkeshögskolexamen minst 400 yrkeshögskolepoäng). Relevant examen kan vara exempelvis socionom, social omsorg, sjuksköterska, beteendevetare eller annan relevant utbildning.

I de fall den dagliga ledningen utövas av någon annan än verksamhetsansvarig (exempelvis samordnare) ska den personen minst ha:

- två års erfarenhet av arbete på heltid under de senaste sju åren inom omsorger om äldre och/eller personer med funktionsnedsättning samt
- utbildning som är godkänd enligt villkoret för personalens utbildning eller utbildning som godkänns för verksamhetsansvarig.

Både verksamhetsansvarig och den som utövar daglig ledning ska behärska det svenska språket i tal och skrift. De ska förstå och kunna göra sig förstådda i kommunikation med kund och personal samt kunna dokumentera enligt lag.

Utbildningar genomförda i ett annat land än Sverige, ska valideras. Valideringen sker av Universitets- och Högskolerådet, UHR.

Anordnaren ska anmäla vem som ersätter verksamhetsansvarig vid frånvaro längre än fyra veckor. Om verksamhetsansvarig är ledig längre än sex veckor måste den vikarierande verksamhetsansvarige bli godkänd av Nacka kommun.

Verksamhetsansvarig eller den som utövar den dagliga ledningen ska finnas tillgänglig för kommunen och kunder vardagar klockan 08:00-16:00.

Överlätelse av verksamhet

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
14. Auktorisationen får inte överlätas till annan fysisk eller juridisk person. Om anordnaren är en juridisk person och denne byter ägare ska ny ansökan ges in och auktorisationen omprövas.	1. Egen anmälan 2. Uppföljning	Avauktorisering

Specifika auktorisationsvillkor

Överlåtelse av verksamhet

14. Anordnaren får inte anlita annan för att fullgöra hela eller del av uppdraget utan kommunens skriftliga medgivande. Om anordnaren önskar anlita en underleverantör ska kommunen godkänna detta skriftligt i förväg. Anordnaren ansvarar för att underleverantör uppfyller samtliga auktorisationsvillkor. Anlitar anordnaren underleverantörer ansvarar anordnaren för att underleverantören uppfyller motsvarande krav och för att underleverantören uppfyller villkoren för godkännande. Uppfyller underleverantör inte villkoren kan anordnaren avauktoriseras.

Om en auktoriserad anordnare byter majoritetsägare eller byter organisationsnummer ska kommunen omgående underrättas och ny ansökan lämnas in inom 30 dagar efter att beslut om ändringen fattades. Om ny ansökan inte inkommer inom denna tid kan anordnaren avauktoriseras. Om ny ansökan inkommer inom denna tid gäller auktorisationen fortsatt under handläggningstiden. Om ansökan godkänns skrivs nytt avtal och om ansökan inte godkänns avauktoriseras anordnaren.

Ledningssystem för kvalitet

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
15. Anordnaren ska ha rutiner för hantering av synpunkter, klagomål, fel, brister och avvikeler.	Uppföljning	Varning
16. Anordnaren ska rapportera allvarliga klagomål, fel, brister och avvikeler till kommunen.	1. Egen anmälan 2. Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
17. Anordnare ska redovisa åtgärdsplaner kopplade till allvarliga klagomål, fel, brister och avvikeler.	1. Egen anmälan 2. Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
18. Anställd hos anordnare har rätt att anmäla missförhållanden till kommunen. Anordnaren eller någon denne ansvarar för, får inte efterforska vem som har gjort sådan anmälan	1. Uppföljning 2. Anmälan	Varning
19. I förekommande fall: Anordnaren ska ha rutiner för hantering av nycklar till brukarnas bostäder och värdehandlingar/ medel tillhöriga	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering

brukarna.

Specifika auktorisationsvillkor

Ledningssystem för kvalitet

15-19 Anordnare ska ha ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet.

Det ska bl.a. finnas dokumenterade och lättillgängliga rutiner för att dokumentera, utreda och avhjälpa eller undanröja missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden (ex Sarah), för att ta emot och utreda synpunkter och klagomål samt för att dokumentera och åtgärda fel och brister.

Krav på tjänsten, kravspecifikation

Mål, lagar, uppföljning

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
20. Anordnaren ska redovisa hur de statliga och/eller kommunala målen för verksamheten ska nås.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
21. Anordnaren ska vara förtrogen med och följa inom området gällande lagar, förordningar och föreskrifter som gäller för verksamhet som omfattas av kundvalssystemet.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
22. Kommunen ska ha rätt till insyn i verksamheten för uppföljning och utvärdering. I detta ingår att kommunen ska få del av handlingar som kommunen efterfrågar. Anordnaren ska delta i den uppföljning som kommunen genomför.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering

Specifika auktorisationsvillkor

Mål, lagar, uppföljning

21. Anordnare ska arbeta utifrån Socialstyrelsens allmänna råd: Värdegrundens i socialtjänstens omsorg om äldre och ha god kunskap om övriga målgrupper som omfattas av kundvalet.

Landstinget ansvarar för hälso- och sjukvård i hemmet. Anordnarens personal får inte utföra hälso- och sjukvårdsuppgifter om inte detta ansvar delegerats från hälso- och sjukvården. Kommunen lämnar ingen ersättning till anordnaren för hälso- och sjukvårdsuppgifter, men anordnaren kan efter överenskommelse med vårdcentralen utföra dessa uppgifter med ersättning från vårdcentralen (tjänsteköp).

Anordnaren ska samverka med landstinget och primärvården och arbeta i enlighet med de skriftliga överenskommelser som kommunen träffar i de delar som avser hemtjänsten. Samverkan ska ske enligt samverkansöverenskommelsen Vård i Samverkan.

22. I villkoret om uppföljning ingår att lämna uppgifter som efterfrågas av nationella aktörer som nationella kvalitetsregister, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och Statistiska Centralbyrån. **Anordnare ska inom två veckor efter godkännande lämna uppgifter till kundvalskatalogen på kommunens hemsida. Alla förändringar av dessa uppgifter ska meddelas snarast.** (Står på sida 4).
Anordnaren ska delta i kommunens anordnarmöten.

Ansvarsförsäkring

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
23. Anordnaren ska innehålla ansvarsförsäkring som säkerställer att kunden och kommunen hålls skadeslös för skada orsakad genom fel eller försummelse av personal anställd hos anordnaren.	Uppföljning	Avauktorisering

Personal

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
24. Det ska senast när verksamheten startar finnas personal i sådan omfattning och med relevant utbildning och erfarenhet att statliga och/eller kommunala mål för verksamheten kan nås.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
25. Ansvarig för verksamheten och samtlig personal som anställs ska till anordnaren lämna ett registerutdrag ur det register som förs enligt lagen om belastningsregister. Utdraget får vara högst ett år gammalt. Register avseende samtliga inom verksamheten ska finnas tillgängliga vid uppföljning/tillsyn.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
26. Anordnaren ansvarar för att all personal inom verksamheten iakttar den sekretess och tystnadsplikt som gäller för verksamheten.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
27. Utifrån verksamhetens behov, som framgår i kundvalets specifika auktorisationsvillkor, ska anordnaren ha rutiner som säkerställer att personalen iakttar sekretess och tystnadsplikt samt följer krav på	Uppföljning	Varning

dokumentation och rapporteringsskyldigheten om missförhållanden enligt lag.

Specifika auktorisationsvillkor

Personal

24. Anordnaren är arbetsgivare för sin personal och svarar därmed för att anställnings- och arbetsmiljövillkor uppfylls enligt gällande lagstiftning. Anordnaren ska sträva efter att personalen uppfyller Socialstyrelsens *Allmänna råd om Grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre*, SOSFS 2011:12 (S). Alla medarbetare ska behärska svenska så att de förstår och kan göra sig förstådda i kommunikation med kunden och arbetsgivaren. De ska också kunna dokumentera enligt lag.

Relevant utbildning för personal innebär att minst 70 procent av tiden som utförs hos kunder ska utföras av personal med godtagbar utbildning. Med godtagbar utbildning menas att 60 procent av tiden ska utföras av personal med godkänd utbildning enligt nedan och 10 procent kan utföras av personal med utbildning inom människovårdande yrken.

Godkänd utbildning innebär:

Personal som studerat vid vuxengymnasium ska ha:

- 1100 poäng i de programgemensamma kurserna samt
- 300 poäng programfördjupning:
  - Äldreomsorg (200 p + 100 p)
  - Funktionsnedsättning (100 p + 100 p + 100 p)
  - Psykiatri (200 p + 100 p)
  - Akutsjukvård (Akutsjukvård 200 p + palliativ vård eller medicin 100p)

Personal som studerat vid ungdomsgymnasium ska ha ett slutbetyg från vård- och omsorgsprogrammet.

Fyra terminer på sjuksköterskeprogrammet godkänns.

Äldre utbildningar som godkänns är:

- Omvårdnadsprogrammet, både ungdomsgymnasium och vuxengymnasium (1350 poäng (karaktersämmen, gemensamma kurser omfattande 600-650 poäng plus valbara kurser om 600-750 poäng))
- Äldre undersköterskeutbildning, 1000 poäng (32 veckor, 40 veckor, 31 veckors specialkurs, Hälso- och sjukvård kurskod 41325 06, Utbildning till skötare i psykiatrisk vård, Vårdinriktad kompletteringskurs)
- Tvaårig vårdlinje, 1000 poäng
- Mentalskötarutbildning, två eller tre terminer, 1000 poäng
- Relevant yrkeshögskolexamen, godkänd av Myndigheten för yrkeshögskolan, 200 yrkeshögskolepoäng

Andra utbildningar, även utbildningar genomförda i ett annat land än Sverige, kan

valideras. Valideringen sker av någon av de anordnare som är godkända inom Nacka kommunens kundval för vuxenutbildning.

Personal kan validera sin kompetens och kunskap hos en godkänd anordnare av vuxenutbildning i Nacka kommunens kundval.

Anställning av anhöriga till kund och objektsanställningar

Anställning av anhöriga till kund och objektsanställningar² är inte tillåtet inom hemtjänsten. Med anhörig menas den närmaste familjen (make, maka, sambo, barn, syskon, föräldrar och barnbarn samt deras makar, sambor och barn). Verksamhetens ledning och personal i verksamheten får inte vara legal företrädare för kund inom varken hemtjänst, ledsagning eller avlösning. Med legal företrädare avses god man, förvaltare eller företrädare via fullmakt.

25. Enligt lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder, krävs ett registerutdrag från Rikspolisstyrelsens belastningsregister för den som erbjuds anställning inom sådan verksamhet. Enligt lag om belastningsregister 1998:620 kan enskilda också i andra fall begära att få ta del av motsvarande uppgifter om sig själv.

Med hänsyn till att kundvalssystemet vänder sig till personer med behov av stöd och bistånd gäller villkoret för samtliga nyanställda.

Inför nyanställning ska den blivande anställda själv begära ett utdrag ur belastningsregistret från polisen och uppvisa detta för arbetsgivaren/anordnaren, som gör motsvarande bedömning som vid obligatoriska registerutdrag inom LSS-verksamhet, skola och HVB-verksamhet. Uppgift om att registerutdrag avseende samtliga inom verksamheten uppvisats ska dokumenteras av anordnaren och finnas tillgängligt vid uppföljning.

26. Villkoret om sekretess innebär att personal inom enskild verksamhet iakttar tystnadsplikt enligt 15 kap 1§ Socialtjänstlagen och personal inom offentlig verksamhet sekretess enligt 26 kap 1§ Offentlighets- och sekretesslagen.

Villkoret innebär också att anordnaren ska säkerställa att utomstående inte kan få tillgång till lösenord och meddelanden på telefonsvarare, fax, sms, e-post, samtalslistor och dylik. All personal ska underteckna en förbindelse om sekretess.

27. Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation ska den som genomför en insats dokumentera genomförandet.

En genomförandeplan ska upprättas tillsammans med kund/närstående med biståndsbeslutet som grund. Av genomförandeplanen ska bland annat framgå målet för insatsen, hur och när beviljade insatser ska utföras samt när genomförandeplanen ska

² Objektsanställning innebär att en person anställs för att utföra insatser hos enbart en person.

följas upp.

Genomförandeplanen ska vara tillgänglig i kommunens verksamhetssystem senast två veckor efter det att anordnaren mottagit beställningen. Genomförandeplanen ska vara undertecknad av kund/närstående och vara väl känd för all berörd personal.

Därutöver ska genomförandet dokumenteras fortlöpande i en social journal. Av journalen ska det bl.a. framgå förändrade behov, om det har inträffat omständigheter som medfört att insatsen inte har kunnat genomföras som planerat samt klagomål av större vikt.

Om inte annat avtalas ska handlingar sparas i två år, efter det att sista anteckningen gjorts. Därefter ska de gallras, det vill säga förstöras på ett säkert sätt. Handlingar som ska sparas med hänsyn till forskningens behov är undantagna.

Handlingarna ska förvaras så att bara den som har legitim anledning att ta del av handlingarna för att fullgöra sina arbetsuppgifter kan få tillgång till dem.

27. Fast anställd personal ska bära fotolegitimation. Kortet ska innehålla uppgifter om företaget och den anställdes namn. Vikarier och timanställda ska bära tjänstekort, detta kan vara utan foto, men ska uppvisas tillsammans med en nationell identitetshandling i form av id-kort, körkort eller pass. Alternativt ska personalen bära SIHTS-kort tillsammans med bevis (tjänstekort eller liknande) på att de arbetar på det aktuella företaget. Legitimation och tjänstekort ska bäras väl synliga. Anordnaren ska ha tydliga rutiner vid introduktion av ny personal till kund.

Skyldighet att ta emot kunder

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
28. Anordnaren ska inom ramen för sin auktorisation ta emot den kund som väljer anordnaren för utförande av tjänst som kunden har rätt till.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
29. Anordnaren ska ingå i eventuellt kösystem som kommunen har.	Uppföljning	Avauktorisering
30. Anordnaren ska acceptera av kommunen beslutad förtur för kund.	Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering

Specifika auktorisationsvillkor

Skyldighet att ta emot kunder

28. Anordnaren är skyldig att ta och bibehålla uppdrag i de geografiska områden och inom det kapacitetstak som angivits samt utföra de tjänster som anordnaren valt att erbjuda.

Uppdrag ska påbörjas senast 24 timmar efter det att anordnaren mottagit uppdraget, om det krävs för att tillgodose kundens biståndsbehov. Detta gäller inte servicetjänster, där det är den tidpunkt som överenskomits mellan kund och anordnare som gäller.

Om kundens omsorgsbehov ökar eller minskar eller i övrigt förändras i sådan omfattning att biståndsbeslutet behöver omprövas ska anordnaren omgående kontakta kommunens biståndshandläggare.

Anordnaren ska omgående meddela nattpatrullen **biståndshandläggaren och andra berörda anordnare** om en person som får hjälp är inlagd på sjukhus eller har avlidit.

Om kunden vid mer än ett tillfälle, avstår från att få all beviljad tid utförd ska biståndshandläggaren kontaktas.

Övriga krav på verksamheten

Generella auktorisationsvillkor	Kontrollpunkter	Vid brist
31. Utifrån verksamhetens behov som framgår i kundvalets specifika auktorisationsvillkor ska anordnaren kunna tillhandahålla verksamheten hela året.	1. Uppvisa vid auktorisation 2. Uppföljning	Varning och/eller avauktorisering
32. Anordnaren ska rapportera större förändringar avseende verksamhet eller ekonomi till kommunen.	Egen anmälan	Varning
33. I förekommande fall: Anordnaren ska i händelse av höjd beredskap eller annan allvarlig händelse i fredstid inordna sin verksamhet under kommunens krisledning. Anordnaren ska samarbeta med kommunen vid annan allvarlig händelse där kommunen behöver tillgång till resurser för att erbjuda den form av verksamhet som anordnaren är auktoriserad för.	Uppföljning	Varning

Specifika auktorisationsvillkor

Övriga krav på verksamheten

32. Anordnare ska meddela förändringar av verksamhetens omfattning och inriktning. Om en anordnare önskar minska geografiskt verksamhetsområde eller kapacitetstak ska kommunen meddelas tre månader före förändringen.

Uppföljning och kontroll

Det är kunden som i första hand avgör kvaliteten. En kund som inte är nöjd har möjlighet att byta anordnare.

Kommunen är ansvarig för att följa upp kvalitet i verksamheter hos både kommunal och privata anordnare. Uppföljningen ska säkerställa att utförandet av tjänsten uppfyller de kvalitetskrav som finns i lagar, föreskrifter och villkor för kundval.

Enligt villkoren ska anordnaren delta i beställarens uppföljning av verksamheten och låta beställaren få del av de handlingar som efterfrågas.

I uppföljningen kan följande underlag granskas

- Resultat av brukarundersökningar – kundens uppfattning av kvalitet
- Handläggares erfarenheter av anordnaren
- Inrapporterade uppgifter från anordnarna
- Inkomna synpunkter, klagomål och rapporter om missförhållanden
- Uppföljning av beställda och fakturerade tjänster
- Kontroll av att anordnaren fullgör sina skyldigheter när det gäller socialförsäkringsavgifter och skatt
- Kvalitetsgranskning genom besök enligt en upprättad årsplan

Vid kvalitetsgranskning undersöks

1. Ledningssystem för kvalitet, inklusive uppföljning och utveckling
2. Dokumentation
3. Bemanning
4. Verksamhetsinnehåll
5. Trygghet och säkerhet
6. Bemötande
7. Brukarinflytande
8. Samverkan och informationsöverföring
9. Resultat
10. I förekommande fall hälso- och sjukvård och rehabilitering

Resultat av uppföljningen redovisas på kommunens hemsida och i kundvalskataloger.

Åtgärder vid brister i verksamheten

Vid brister håller kommunen dialog med anordnaren om vilka åtgärder som ska vidtas. Avstämning görs av vidtagna åtgärder.

Vid brister som enligt villkoren kan medföra sanktioner fattar ansvarig nämnd beslut om sanktion. Sanktioner kan bestå av varning eller avauktorisering. Om anordnaren inte inom tid som anges i varningen har åtgärdat de angivna bristerna kan anordnaren bli avauktoriseras.

Anordnaren ska redovisa en åtgärdsplan kopplad till allvarliga klagomål, fel, brister och avvikelser. Kontroll genomförs av att bristerna är åtgärdade enligt åtgärdsplan.

Anmälan till andra myndigheter kan ske.

Beslutsärende: Utformande av plan för äldre i Nacka kommun

9

ÄLN 2016/21-739

Äldrenämnden

Utformande av plan för äldre i Nacka kommun

Motion den 28 januari 2016 av Gunnel Nyman Gräff m.fl., Socialdemokraterna

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige fatta följande beslut.

Kommunfullmäktige noterar att de områden som tas upp i motionen är viktiga för att planera kommunens insatser för äldre. Planeringsarbete pågår inom de områden som faller inom äldrenämndens ansvarsområde. Samverkan med andra nämnder pågår.

Äldrenämnden ser inget behov av en sammanhållen äldreplan.

Motionen är med detta färdigbehandlad.

Paragrafen förklaras för omedelbart justerad.

Sammanfattning

I en motion från Socialdemokraterna yrkas att Nacka kommun ska ta fram en konkret äldreplan med en äldreboendeplan som ska styra och stimulera utveckling och utbyggnad av vård- och omsorgsboenden. Planerna ska även innefatta flera andra områden som bland annat nya bostadsformer för äldre personer, nya vårdformer, kompetenssäkring av personal, stärkande fritid, trafiksäkerhet och snöröjning.

Sociala kvalitetsenheten arbetar inom de områden som motionen tar upp och som faller inom äldrenämndens ansvarsområde. Samverkan med andra nämnder sker löpande.

Äldrenämnden ser inget behov av en sammanhållen äldreplan.

Förslagen i motionen

I en motion från Gunnel Nyman Gräff, Majvie Swärd och Kaj Nyman Socialdemokraterna den 28 januari 2016 yrkas att Nacka kommun ska ta fram en konkret äldreplan med en äldreboendeplan som ska styra och stimulera utveckling och utbyggnad av vård- och omsorgsboenden. Planerna ska även innefatta: trygghetsboenden, nya bostäder som kan fungera för äldre personer, korttidsplatser,

behov för dementa, behov av avlastning, hemtjänst, nya vårdformer som teknik, kompetenssäkring av personal, stärkande fritid och trafiksäkerhet och snöröjning.

I motionen påtalas vikten av att Seniorrådet och pensionärers egna organisationer samt fackliga organisationer ges möjlighet att medverka.

Enhetens utredning och bedömning

Nacka kommuns styrmodell har en grundläggande värdering om förtroende för och tillit, vilket innebär att ansvaret för verksamhetens mål, organisation, ekonomi, resultat, personal, arbetsmiljö och utveckling ska ligga på lägsta effektiva nivå. En äldreplan medför att denna grundvärdering inte beaktas då verksamheternas utrymme att själva besluta hur arbetet ska utformas riskerar att minska.

Idag sker samarbete med andra nämnder vad gäller tillgång till boenden. Planering inför framtida behov är idag inte samlad i en äldreplan inom äldrenämndens ansvarsområde men sker i skilda delar som beskrivs nedan.

Säkra behovet av särskilda boenden/vård och omsorgsboenden

En prognos för behoven av särskilda boenden fram till år 2030 tagits fram år 2015.

Planeringen av bostäder för äldre är baserad på prognoserna av kommande års behov av boenden för äldre. I det kommande detaljplanearbetet kommer prognoserna att beaktas för att möjliggöra fler särskilda boenden. Under de närmaste fem åren beräknas behovet av platser att öka med drygt 20 per år och därefter med ytterligare minst 40 platser per år. Detta kan innebära nästan en fördubbling av platsbehovet till och med år 2030.

I arbetet med nya detaljplaner måste ta hänsyn tas till prognoserna och till att möjliggöra att fler särskilda boenden för äldre byggs. Samverkan med andra nämnder, presumtiva fastighetsägare och verksamhetsanordnare behövs för att utveckla nya boenden. I planeringen ska hänsyn tas till kommunikationer, service, handel, anslutning till en park, ett torg eller grönområde.

Boenden med särskilda inriktningar

En utredning om hur behovet av insatser för målgrupper som är i behov av särskilda inriktningar för exempelvis demente personer, personer med missbruksproblem, språk m.m. där kundvalsplatserna inte räcker till kommer att genomföras av sociala kvalitetsenheten under 2016. En översyn av korttidsplatser ingår.

Trygghetsboenden

Intresset från byggare och pensionärer i Nacka kommun visade sig tidigare vara svalt när det tidigare investeringsbidraget för trygghetsbostäder infördes. Kraven på gemensamhetslokaler och personalbemanning ledde till alltför höga hyreskostnader. Men Nacka kommun ställer sig i ett yttrande över SOU 2015:85 ”Bostäder att bo kvar i”, positiv till att återinföra investeringsstödet till trygghetsbostäder med vissa reservationer:

I kommunens Mål och budget 2016-2018 står att Äldrenämnden får i uppdrag att, i samverkan med exploaterings- och fastighetsansvariga, stimulera tillkomsten av trygghetsboenden med varierande upplåtelseformer i olika delar av kommunen. Under år 2016 ska en strategi tas fram som leder till att trygghetsboenden med olika upplåtelseformer byggs och utvecklas i flera delar av Nacka.

Hemtjänst

Antalet hemtjänststörförare har under alla år varit större än behovet i Nacka kommun. Ingen planering för framtida behov har därför skett. En stor översyn av kundvalsvillkoren inom hemtjänsten i kommunen pågår. Översyner kommer därefter att ske vart tredje år. I översynerna ingår omvärldsbevakning och behovsanalyser.

Nya vårdformer som teknik

För att införa välfärdsteknik i vården påbörjades under 2015 arbetet med omvandla Nacka kommun till en e-Hemtjänstkommun. Projektet har haft workshops med brukare, utförare och handläggare för att identifiera behov och möjligheter, studerat rutiner kring myndighetsutövningen, organisation kring tekniken och tagit fram kravställning inför upphandling. Nacka kommun avser att påbörja ett successivt införande av välfärdstekniktjänster för äldre boende i ordinärt boende under 2016. Tjänsterna kommer att vara i drift under 2016. De tjänster som initialet ska införas består av tre delar:

- Digital fjärrtillsyn som en möjliggör trygghetsbevarande tjänst i form avvikelsemonitorering.
- Digitala larm med positioneringsfunktion som kan användas utanför hemmet med tvåvägskommunikation.
- Kognitivt hjälpmittel i form av digitalt påminnelse-system för hemmet.

Kompetenssäkring av personal

Kompetenssäkring inom hemtjänst och särskilda boenden sker genom kundvalsvillkoren där särskilda boenden och hemtjänst ingår. Villkoren vad gäller utbildningskrav kommer troligen att förändras.

Framför allt hemtjänsten har svårigheter att rekrytera undersköterskor. Det är ett nationellt problem som även Sveriges kommuner och landsting uppmärksammar. Framtida lösningsförslag är att finna andra organisatoriska och tekniska lösningar. En annan lösning är att personal med annan utbildning, eller utbildning från andra länder i högre grad ska godkännas.

Utbildning till undersköterska genom Vård- och omsorgsprogrammet inom vuxenutbildningen, bekostas av kommunen för personer som bor i Nacka. Idag kan personal utan utbildning men med lång erfarenhet av arbete inom omsorgen validera sina kunskaper inom vuxenutbildningen.

Stärkande fritid

En särskild plan för förebyggande arbete för äldre personer saknas men flera förebyggande verksamheter pågår. Exempel är Lusthuset, 90 + träning, chi-gong, seniorluncher, stötta föreningar och organisationer. Anhörigstödet är till för att stärka anhöriga och de som är dåliga. Insatserna kan underlätta fysiskt, psykiskt och socialt och kan fås som service eller efter biståndsbedömning.

En kartläggning om förebyggande verksamheter för bland annat äldre genomfördes år 2014. Syftet med kartläggningen var att ta fram ett underlag som ska användas för att kunna utveckla och planera det förebyggande och hälsofrämjande arbetet inom socialtjänsten.

Kartläggning av förebyggande och främjande arbete för äldre på individ, grupp och kommunnivå.

		Äldre		
		Generellt förebyggande/ hälsofrämjande	Riktade förebyggande insatser	Stöd och åtgärder
Individnivå	Äldrekontakt	Röda korset		
	Tryggve		Äldrevägledare	
	Brandförebyggande projektet		Vräkningsförebyggande	
Gruppnivå	Nacka väntjänst			
		Arbets- och företagsenheten		Demenssjukskötarska
			Anhörigkonsulent	
Kommunnivå	Qigong	Balansskola		
		PRO		
	Seniorluncher			
	Senior Net			
	SPF Nackaringen			
	Handikappolicy			
	Bostadsplanering			

Kartläggningen visade på bland annat på att andelen medel som är avsatta för förebyggande insatser var mindre än förväntat. Ett arbete pågår för att ta fram fler förebyggande insatser.

Trafiksäkerhet och snöröjning

Trafiksäkerhet ingår inte i äldrenämndens ansvarsområde men frågan finns vid planering av nya bostäder. Samarbete om snöröjning sker inte.

Utveckling av kvalitetsuppföljning av utförare

Sociala kvalitetsenheten har under senare tid utvecklat kvalitetsuppföljning av utförare. Ett seminarium med äldrenämnden med temat fortsatt utveckling av uppföljning av utförare hålls hösten 2016.

Ädrevänlig kommun - kartläggning

En kartläggning av om kommun enligt kriterierna för en åldersvänlig kommun kommer att genomföras, förutsatt att äldrenämnden ger social- och äldredirektören detta uppdrag. Äldrevänliga städer är ett nätverk inom Världshälsoorganisationen WHO.

Kartläggningen kommer att ge en bred bild av nuläget och kan ge en vägledning för framtida prioriteringar. Områdena är: tillgänglighet, transporter, boende, gemenskap och fritidsverksamhet, social inkludering, delaktighet och inflytande, information och kommunikation samt vård, omsorg och service.

Förslagens ekonomiska konsekvenser

Förslaget medför inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Förslaget medför inga konsekvenser för barn. I bostadsplaneringen kan placering av boenden för äldre leda till ökade möjligheter för barn att möta äldre i bostadsområden.

Bilagor

1. Motion om att utforma en äldreplan

Beslutet ska skickas till

KSAU

Anna-Lena Möllstam
Enhetschef
Äldreenheten

Eva Britt Lönnback Yilma
Kvalitetsutvecklare
Sociala kvalitetsenheten

Socialdemokraterna i Nacka kommunfullmäktige

Utförlig äldreplan

Motion till kommunfullmäktige

Nacka kommun saknar en reell äldreplan, där omsorgen om äldre planeras långsiktigt. En konkret plan behövs för att slippa överraskningar och köer till t.ex. Vård- och omsorgsboenden och för att se till att omsorgen för äldre blir kvalitativ. Det räcker inte med befolningsprognoser om hur många äldre som kommer att bo och verka i Nacka, det krävs konkreta åtgärdsplaner.

Att bo kvar hemma så länge som möjligt när man blir äldre och att själv bestämma hur man lever sitt liv, är viktigt för många. Men det får inte innebära att man blir "inläst" i sitt boende. Den valfrihet vi vill se när det gäller t.ex. barnomsorg och skola, vill vi också se när det är dags för äldre att välja omsorg med nytt boende.

Då är det viktigt att det finns något att välja "runt knuten" där man bott och verkat och där ofta anhöriga finns. En äldreboendeplan måste tas fram för att styra och stimulera utveckling och utbyggnad av vård- och omsorgsboenden. Även behovet av trygghetsboenden och andra möjliga kategoriboenden ska stimuleras och inkluderas i äldreboendeplanen. Dessutom är det viktigt att alla nya bostäder planeras och utformas så att de fungerar även när vi blir äldre.

Planen ska utgå från de behov som finns och kommer att uppstå inom de närmaste 10–15 åren, och den ska infogas i den övriga samhällsplaneringen. Nya boendeformer inom äldreområdet ger möjlighet att välja ny boendeform tidigare i livet. Det kan i sin tur starta flyttkedjor som ökar rörligheten på bostadsmarknaden.

Det gäller även behov för dementa, avlastning och korttidsplatser.

Annat innehåll i en äldreplan bör vara behovet och tillgången av hemtjänst, hur trafiksäkerhet och snöröjning utformas så att det underlättar för äldres möjlighet att röra sig ute, hur nya vård- och omsorgsboenden utformas, t.ex. säkerhet (mjuka golv etc.), modern teknik som ger frihet för de äldre och underlättar för personalen, strategier för att säkra att personal med rätt kompetens finns och hur fritiden kan utformas med t.ex. balans-/90+gympa och samlingslokaler för gemenskap.

Listan kan göras lång, men framför allt handlar det om att inte glömma de mjuka värdena när en äldreplan utformas. Husen är viktiga, men innehållet är lika viktigt det.

För att se till att inget glöms när äldreplanen utformas bör såväl Seniorrådet som pensionärernas egna organisationer ges möjlighet att medverka. Dessutom kan berörda fackliga organisationers kompetens kring framtida personalbehov tas tillvara.

Socialdemokraterna yrkar att

- en konkret äldreplan för Nacka tas fram

Nacka den 28 januari 2016

Gunnel Nyman Gräff (S) Majvie Swärd (S) Kaj Nyman (S)

Hans-Joachim Farstad (S)

Lasse
Maija

Beslutsärende: Yttrande över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum

10

ÄLN 2016/57

Äldrenämnden

Yttrande över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum

Förslag till beslut

Äldrenämnden antar föreslaget yttrande till miljö- och stadsbyggnadsnämnden daterat den 15 juni 2016 över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum.

Sammanfattning

Äldrenämnden har fått möjlighet att lämna synpunkter över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum. Äldrenämnden ställer sig positiv till förslaget där behovet av särskilt boende för äldre är beaktat.

Nämnden lämnar inte i detta skede några synpunkter på de föreslagna placeringarna av det särskilda boendet, utan avser att göra det i samband med det fortsatta arbetet med detalj-planen. I sitt yttrande redogör nämnden för vart och på vilket sätt ett särskilt boende kan placeras och att det finns en politisk vilja att ta fram senior- och trygghetsbostäder.

Ärendet

Programmet i korthet

Ett förslag till [detaljplaneprogram](#) har upprättats för Saltsjöbaden centrum. Syftet är att utveckla och förtäta Saltsjöbadens centrum och dess omgivning med bostäder, service och arbetsplatser. En utgångspunkt för utvecklingen i området är Nacka kommunens översiktsplan, ”[Hållbar framtid i Nacka](#)”, som anger att lokala centrum ska utvecklas.

Under 2014 och 2015 pågick en dialog med boende, skolbarn, centrumbesökare, centrumägare, tjänstemän och politiker. Underlaget från dialogerna har påverkat programförslagets innehåll som utgör grunden för kommande detaljplanarbete.

Flygfoto över programområdet.

Till år 2030 ska kommunen skapa 20 000 nya bostäder och 15 000 nya arbetsplatser. Programmet ligger i linje med detta. Programförslaget innehär 1 300-1 500 nya bostäder, av dessa förutsätts ca 30 procent bli hyresrätter. Cirka 17 500 kvm bruttoarea för butiker och verksamheter i centrum, nya förskolor och skolbyggnader samt en ny sporthall finns föreslaget i programmet.

Förslag på placering av särskilt boende för äldre

Det finns två förslag till placeringen av ett särskilt boende för äldre. Det ena är i centrum med närhet till kollektivtrafik och stora grönområden i söder. Det andra alternativet är att placera det särskilda boendet vid norra delen av Neglinge gärde.

Kartan visar var specifika boendeformer och funktioner planeras inom programområdet. Befintlig bebyggelse i grått.

Social hållbarhet

Saltsjöbadens centrum ska vara ett levande centrum såväl dagtid som kvällstid. En mångfald av funktioner och mötesplatser är nödvändiga för att öka integrationen och berika vardagslivet. Det innebär att centrala Saltsjöbadens centrum ska innehålla ett varierat utbud av bostäder med olika upplåtelseformer, arbetsplatser, handel, kultur, idrott, skolor och förskolor samt goda möjligheter till rekreation. Det är av största vikt att särskilda bostäder för äldre tillgodoses.

Det offentliga rummet

Det offentliga rummet är ett begrepp för platser eller utrymmen, såväl inom- som utomhus dit allmänheten enkelt har tillträde, alla på samma villkor. Det som främst avses är gator, torg, parker och grönområden och deras funktion som formella eller informella mötesplatser. De offentliga rummen har lika stor betydelse för upplevelser och vardagliga möten som demografi, integration och samhällsutveckling. De ska vara attraktiva mötesplatser för alla.

Urban utvecklings

Definition av social hållbarhet:

”Den sociala hållbarheten handlar om att skapa ett samhälle där alla individer får sina rättigheter respekterade. Oavsett behov och förutsättningar ska alla ges lika möjlighet till en livsmiljö där de kan utvecklas, tillgodogöra sig kunskap och ha förutsättningar för en god hälsa. En väl planerad stadsstruktur måste därför ta hänsyn till alla människors behov och rörelsemönster. För att nå dit behöver man arbeta med integration, trygghet, tillgänglighet, jämställdhet, folkhälsa, livskvalitet, kultur, mångfald med mera.”

Tillgänglighet och trygghet

I en trygg miljö ska det vara lätt att hitta och få överblick, det skapas med tydlig gatustruktur och bra skyltning. Platser där många människor vistas ger också en trygghet och säkerhet mot brott. Därför är det viktigt att bostäder, butiker, restauranger, kontor m m blandas, så att en miljö skapas där människor vistas under en stor del av dygnet. Entréer till bostäder och lokaler placeras utefter gator med rörelse.

Samlokalisering av bostäder och verksamheter

Det är en fördel att lokalisera ett särskilt boende för äldre tillsammans med senior-, ungdoms- och studentbostäder. En samlokalisering med skola, förskola, samt kultur- eller fritidsverksamheter är andra alternativ. Därigenom kan lokaler samnyttjas vilket främjar social hållbarhet och ger ekonomiska fördelar.

Sammanfattning av yttrande

Äldrenämnden ställer sig positiv till föreslaget detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum där behovet av särskilt boende för äldre är beaktat.

I programförslaget presenteras två alternativa förslag till placering av ett särskilt boende. I detta läge kommer nämnden inte att lämna några synpunkter utan gör det senare, i samband med detaljplanearbetet.

Nämnden för fram i sitt yttrande var och på vilket sätt ett särskilt boende kan placeras och vikten av att olika verksamheter lokaliseras tillsammans.

De förtroendevalda i Nacka har bestämt att möjliggöra senior- och trygghetsbostäder. Som ett led i detta arbetar sociala kvalitetsenheten, enheten för fastighetsutveckling och enheten för strategisk fastighetsutveckling med att ta fram en plan för lämplig placering av bostäderna.

Ekonomiska konsekvenser

Om nämnden inte bevakar sina intressen finns risk att den äldre målgruppens intressen inte tillvaratas i tillräckligt hög grad. Yttrandet i sig ger inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Det är viktigt att det finns särskilda boenden i olika områden i Nacka. Att kunna upprätthålla kontakten med sina barnbarn är viktigt för mor- och farföräldrar. Genom närhet till boendet möjliggörs denna kontakt.

Bilagor

1. Yttrande över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum(210720).docx
2. Yttrande över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum(210721).docx
3. Detaljplaneprogram Saltsjöbadens centrum(210724).pdfDetaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum, maj 2016

Anders Fredriksson
Social- och äldredirektör

Lotta Nordkvist
Boendestrateg
Sociala kvalitetsheten

Yttrande över detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum

Äldrenämnden ställer sig positiv till föreslaget detaljplaneprogram för Saltsjöbadens centrum där behovet av särskilt boende för äldre är beaktat.

Nämnden ser ingen anledning i detta skede att lämna synpunkter på de två föreslagna placeringarna av det särskilda boendet, utan avser att göra det i samband med det fortsatta arbetet med detaljplanen.

Ett särskilt boende för äldre kan med fördel placeras nära kommunikationer, service, handel, i anslutning till en park, ett torg, eller grönområde. Boendet kan lokaliseras tillsammans med en förskola, skola, seniorbostäder, ungdomsbostäder eller kulturverksamhet. Ett samnyttjande av lokaler främjar social hållbarhet och ger ekonomiska fördelar. Detta vill nämnden att miljö- och stadsbyggnadsnämnden beaktar i det fortsatta arbetet.

Nämnden vill också uppmärksamma att det fattats politiska beslut om trygghetsboenden och seniorbostäder.

- Från majoritetsprogrammet 2015-2018 ”Äldrenämnden ska bl a verka för att fler boenden för äldre byggs, både för personer med och utan vårdbehov. Det kan handla om fler särskilda vårdboenden med olika inriktning, trygghetsboenden och seniorlägenheter med både hyres- och bostadsrätter.”
- Kommunfullmäktiges beslut den 16 november 2015 i mål och budget för 2016-2018. I beslutet står följande ”Kommunfullmäktige ger äldrenämnden i uppdrag att, i samverkan med exploaterings- och fastighetsansvariga, stimulera tillkomsten av trygghetsboenden med varierande upplåtelseformer i olika delar av kommunen”.

Till följd av detta arbetar social kvalitetsheten, enheten för fastighetsutveckling och enheten för strategisk fastighetsutveckling med att ta fram en plan för lämplig placering av senior-/trygghetsbostäder i samtliga kommundelar. Dessa bostäder kan med fördel placeras i direkt anslutning med ett särskilt boende för äldre.

Monica Brohede Tellström
Ordförande
Äldrenämnden

DETALJPLANEPERGRAM FÖR **SALTSJÖBADENS CENTRUM**

KFKS 2012/562-214
PROJEKT 954I

Page 79 of 284

SAMRÅDSHANDLING MAJ 2016

NACKA
KOMMUN

NACKA UTVECKLAR SINA LOKALA CENTRUM

Vi vill se ett Nacka där alla får utrymme att växa och utvecklas. Varje människa ska komma till sin rätt och kunna förverkliga just sina idéer om hur man vill leva sitt liv i Nacka. Nya människor och företag ska välkomnas.

Saltsjöbadens centrum är ett av kommunens centrum som vi vill utveckla och förtäta. Fler bostäder och invånare kommer att ge goda förutsättningar för bättre service, handel och därmed möjlighet till en utökad kollektivtrafik.

Vi har genomfört flera tidiga och uppskattade dialoger för att öka medborgarinflytet. Det har resulterat i gemensamma mål och värden som ligger till grund för programmet. Deltagarna lyfte att centrum ska vara en sammanhållen, levande och välkomnande mötesplats. Här ska finnas gröna ytor och bra service som används av alla åldrar, boende och besökare. Det ska känna hemtrevligt, tryggt och behagligt.

I nya Saltsjöbadens centrum ska det finnas en blandning av bostäder med olika upplåtelseformer. Vi vill åstadkomma ett levande och attraktivt centrumområde med olika typer av mötesplatser. Programmet är ett förslag som vi nu vill ha synpunkter på från intresserade och boende i Saltsjöbaden.

Mats Gerdau
Kommunstyrelsens ordförande

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	4
INLEDNING OCH BAKGRUND.....	6
MÅL OCH VISION.....	8
PROGRAMFÖRSLAGET.....	10
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR.....	40
PROGRAMFÖRSLAGETS KONSEKVENSER	60
GENOMFÖRANDE.....	64

SAMMANFATTNING

SALTSJÖBÄDEN

Saltsjöbadens centrum ligger i östra Nacka, vid Saltsjöbadsledens slut och utmed Saltsjöbanans södra gren mot Solsidan. Programområdet sträcker sig från Igelbodaplattan i väster via Igelboda skola till Neglingehöjden i öster, från Igelboda station i norr till Ljuskärrsberget och Saltsjöbadens golfbana i söder. I mitten ligger Saltsjöbadens centrumbyggnad som invigdes 1969.

Programmet tar upp möjligheten att utveckla och förtäta Saltsjöbaden centrum och dess omgivning med bostäder, service och arbetsplatser, men undersöker också kopplingarna till ett större omland. Målet är att skapa en attraktiv miljö för befintliga och nya boende, arbetande och besökande. Tonvikten ligger vid att tillskapa en tydlig struktur, nya mötesplatser och stråk.

En utgångspunkt för utvecklingen i området är Nacka kommunens översiktsplan, "Hållbar framtid i Nacka" från 2012, som anger att lokala centrum, däribland Saltsjöbadens centrum, ska utvecklas. Programmet är också framtaget i linje med kommunens mål att tillskapa 20 000 nya bostäder och 15 000 nya arbetsplatser i hela Nacka till år 2030. Av dessa bostäder ska 6 500 uppföras utanför västra Sicklaön.

PÅVERKAN GENOM MEDBORGARDIALOG

Dialoger med boende, skolbarn, centrumbesökare, centrumägare, tjänstemän och politiker pågick under 2014 och 2015. Kunskapsunderlaget från dialogerna har påverkat programförlagets innehåll.

PROGRAMFÖRSLAGET

Programförlaget utgör grunden för kommande detaljplanearbete. Först i detaljplanearbetet fastställs bebyggelsens, vägarnas, torgens och parkernas exakta utformning.

Huvuddragen i programförlaget är:

- Ett nytt, tätare och tydligare Saltsjöbaden centrum med bostadskvarter där parkering främst sker i garage. Centrum förses med lokaler, i första hand för handel, i gatuplan som riktar sig mot gaturummet för ett levande och tryggt stadsrum. Torg och stråk tillskapas utomhus.
- Saltsjöbadsleden byggs om vid centrum till en stads- gata kantad av träd och kantstensparkering. Den nya gatan kopplar samman centrummiljön med skolområdet i norr.
- Norr om stadsgatan uppförs bostäder utmed Vinterbrinksvägen. Vid Igelboda skola tydliggörs gaturum och vistelseytor. En ny sporthall norr om stadsgatan ersätter dagens hall vid centrum. Skolan får ytterligare lokaler mot Saltsjöbadsleden och i området byggs också nya förskolor.
- Korsningen vid Saltsjöbadsleden/Stockholmsvägen/Byvägen byggs om till en cirkulationsplats. Stockholmsvägen byggs om vilket möjliggör ett nytt bostadskvarter öster om vägen vid Neglinge gärde.
- Vid Ljuskärrsberget kompletteras bebyggelsen med ny bebyggelse på andra sidan Ljuskärrsvägen, i branten mot centrum. Även vid Kvarntorpsvägen mellan centrum och Saltsjöbadens golfbana föreslås nya bostadshus.

- Programmet stärker ett aktivitetsstråk mellan Saltsjöbadens IP i öster till Fisksätra IP i väster. Utmed stråket finns en stor mängd aktiviteter i så väl gröna utemiljöer som på torgytor och inomhus.
- En dagvattendamm anläggs vid lägpunkten mellan Saltsjöbanans spår och Stockholmsvägen. En ny lekplats anläggs vid Neglinge gård.

PROCESSEN

Programprocessen kommer via ett samrådsförfarande att leda fram till ett antaget program. Målet är att programmet antas hösten 2016. Programmet ligger sedan till grund för kommande detaljplanearbeten.

GENOMFÖRANDET

Det är först när en detaljplan vunnit laga kraft som anläggning av infrastruktur, parker och torg samt uppförande av byggnader med mera kan påbörjas. Målet är att de första detaljplanerna ska vara antagna hösten 2018.

Orienteringskarta över programområdets läge i Nacka kommun.

Flygfoto från 2014 över delar av programområdet.

INLEDNING OCH BAKGRUND

Saltsjöbadens centrum ligger i östra Nacka, vid Saltsjöbadsledens slut och utmed Saltsjöbanans södra gren mot Solsidan. Programområdet sträcker sig från bebyggelsen på Igelbodaplatån i väster till Neglingehöjden i öster, från Igelboda station och spårförgreningen i norr till Saltsjöbadens golfbana i söder.

Bebyggelsen i området växte fram kring Saltsjöbanan, som invigdes 1893. Sedan Neglingeön bebyggts i början av 1900-talet tillkom villor i Tattby och Igelboda. Dagens centrum stod klart 1969 och fick namnet Tippen centrum. Idag har namnet bytts ut till Saltsjöbaden centrum.

Programmet ska pröva förutsättningarna för att utveckla Saltsjöbadens centrum till en mer attraktiv och levande miljö med en blandning av bostäder, arbetsplatser, grönområden och service. Områdets samband med omgivningen ska stärkas och nya mötesplatser skapas med betoning på trivsamma utedmiljöer, idrott och friluftsliv.

Saltsjöbaden centrum idag, sett från parkeringsplatsen.

VAD ÄR ETT PROGRAM (DETAJPLANEPROGRAM)?

Ett program ska ta ett helhetsgrepp över ett större område och visa kommunens övergripande vision för området. Programmet ska ange förutsättningar och mål för kommande detaljplanearbeten samt uttrycka kommunens vilja och avsikter gällande utvecklingen av området.

Syftet med programmet är att övergripande frågor om strukturen av bebyggelse, gator, torg, parker med mera ska belysas samt att kommunens beslutsunderlag i ett tidigt skede ska breddas med erfarenheter och synpunkter från fastighetsägare, boende och andra berörda. Arbetsgången för att detaljplanera ett område styrs av plan- och bygglagen. Ett program tas fram innan arbetet med de juridiskt bindande detaljplanerna påbörjas. Innan programmet antas skickas det på samråd till myndigheter, boende och andra berörda som får möjlighet att lämna synpunkter på programförslaget.

När programmet har antagits av kommunen ligger det till grund för de detaljplanearbeten som kommer att startas inom det aktuella området. I varje detaljplaneprocess finns ytterligare två tillfällen att lämna synpunkter, då på mer detaljerade planförslag. Det är först när en detaljplan börjat gälla (vunnit laga kraft) som det är möjligt att få bygglov för att exempelvis bygga nya hus.

TIDIGARE BESLUT

I september 2012 gav miljö- och stadsbyggnadsnämnden i uppdrag åt planenheten och exploateringsehnen att ta fram ett program för Saltsjöbadens centrum. Arbetet påbörjades 2013 med ett start-pm som antogs av kommunstyrelsens stadsutvecklingsutskott den 18 mars 2014, §69.

Pilen visar stadsbyggnadsprocessen och vilket skede vi befinner oss i. Först efter programbeslut påbörjas arbetet med att ta fram nya detaljplaner inom programområdets olika stadsbyggnadsprojekt.

Flygfotofrån 2014 över programområdet med omland. Programgränsen i vitt.

MÅL & VISION

Nacka kommun ska utveckla sina lokala centrum, det anger kommunens översiktsplan från 2012. Genom att ge lokala centrum en stark identitet vill kommunen attrahera boende, handel och näringssliv. Fler bostäder skapar bättre förutsättningar för att göra verklighet av översiktsplanens strategi. Med dessa förutsättningar inleddes dialogarbetet inför framtagandet av programmet.

Över 500 personer har lämnat synpunkter eller i någon form varit involverade i dialogarbetet. Boende, skolbarn och ungdomar, markägare, tjänstemän och beslutsfattare har alla bidragit för en så bra utveckling som möjligt.

MÅL- OCH VISIONSARBETE

Dialogarbetet inför framtagandet av programförslaget pågick under 2014 och 2015. Genom samtal och workshops med boende och verksamma i området framkom kunskap om områdets kvaliteter och brister. Kunskapen har sedan varit vägledande i arbetet med att ta fram ett programförslag. Resultatet från dialogerna

Planarkitekterna Lena och Birgitta pratar om 3D-kartan med Igelboda skolas elever.

har påverkat programförslaget framförallt när det gäller att föreslå nya bostäder vid centrum, underjordiska garage, gröna ytor, trevliga mötesplatser, en modern stadsmiljö med stadsgata och tydliga entréer till centrum. Vid samrådet kan man lämna synpunkter på programförslaget. Förslaget justeras sedan innan det antas politiskt.

Syftet med dialogerna är att ta fram en bild av Saltsjöbadens centrum år 2030 och att identifiera gemensamma värden inför programmets framtagande. För att dialogen ska känna meningsfull måste kommunen ange de förutsättningar som gäller. Dialogmaterialet är ett av flera underlag som behövs för att programförslaget ska bli trovärdigt och genomförbart.

Under sommaren 2014 var tjänstemän i centrum och samlade in enkäter från centrumbesökare om hur de upplever sitt närområde. 172 personer besvarade frågorna. Tjänstemännen genomförde även en platsanalys

Workshop med ett 50-tal boende i Igelboda skola i februari 2015.

där områdets kvaliteter och brister identifierades. I december 2014 var tjänstemän åter i centrum med en interaktiv 3D-karta där man kunde lämna synpunkter direkt via kartan. Cirka 70 personer lämnade synpunkter på den framtida utvecklingen. Femteklassare i Igelboda skola, cirka 80 elever, fick prova att manövrera och lämna synpunkter i 3D-modellen. Kartan fanns sedan tillgänglig på Nackas webbplats.

Fyra workshops anordnades från november 2014 till februari 2015 med boende i Saltsjöbaden, centrumägaren NREP, tjänstemän i kommunens projektgrupp och politiker i Nacka.

Under dialogarbetet har också områdets förskolor, skolor och fritids involverats, bland annat genom en så kallad barnkonsekvensanalys. Mer om detta går att läsa i stycket "Planeringsförutsättningar/Barn och ungdomar".

Thomas och Lena, planarkitekter, samt Helena, kommunikatör, pratar med Samskolans elever om framtidens Saltsjöbadens centrum.

GEMENSAMMA VÄRDEN, MÅL & VISION

Många dialogdeltagare var överens på flera punkter. Centrum ska vara en sammanhållen, levande och välkomnande mötesplats. Här ska finnas gröna ytor och bra service som används av alla åldrar, boende och besökare. Det ska känna hemtrevligt, tryggt och behagligt. Här följer några vanliga synpunkter och gemensamma mål:

Handel och service - Större utbud av handel/restauranger i en modern hållbar stadsmiljö med trivsamma mötesplatser och gröna stråk. Barn och ungdomar vill ha ett fräschare och mysigare centrum med ett bättre utbud. Man ska tydligt se var stadsgatan och centrum har sina entréer, det skapar identitet. En blandning av väl gestalta bostäder, grönytor, arbetsplatser och service integreras för ett levande och tryggt centrum dygnet runt.

Ny bebyggelse - Bygg fler nya bostäder på båda sidor om Saltsjöbadsleden för olika målgrupper och gärna hyresrätter. Bygg underjordiskt garage vid centrum.

Under workshopen i Igelboda skola fick de boende uppmärksamma olika platser med post-it-lappar.

Fritid, idrott och natur - Barn och ungdomar men även vuxna önskar fler platser för idrott och fritid, bland annat en skatepark, basketplan, klättervägg, utomhuspool och utomhusskridskobana. Det är viktigt att bevara större grönområden. Delar av dessa kan utvecklas som parkstråk med odling och trädgårdscafé. Fler ytor för spontanidrott.

Trafik och vägar - Trafiksäkra gator uppmuntrar till alternativa färdsätt. Det ska finnas en bra infrastruktur för varustransport, trafikvänliga gator, gångstråk och cykelbanor. Det ska vara enkelt att ta sig till centrum. Andra förbättringsförslag rörde infartsparkering, trafik och vägar runt centrum.

Kultur/kulturmiljö - Skapa utrymme/lokaler för kulturella aktiviteter i centrum. Neglinge gård och det före detta kommunhuset har särskilda kulturvärden som ska tas hänsyn till.

I dialogarbetet har tryckt material, mediaannonser, vykort, enkäter, e-postinbjudan och sociala medier använts för att nå de boende.

"Vi har skapat en central mötesplats som är levande, trivsam, behaglig och som används av alla åldrar, boende och besökare i Saltsjöbaden."

/Saltsjöbadens centrums ägare

"Ett centrum åtkomligt för bilar men övertäckt och trivsamt för gående och sittande. Behåll de gröna områdena som behövs för alla. Bygg bostäder där det redan är byggt, förtäta"

/Boende i Saltsjöbaden

"En känsla av glädje, att man har kommit "hem" och hittar det man behöver"

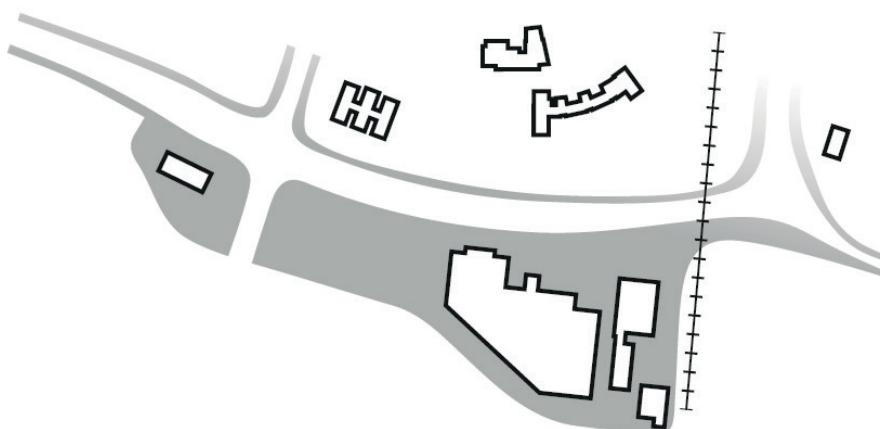
/Nackas förtroendevalda i miljö- och stadsbyggnadsnämnden och kommunstyrelsens stadsutvecklingsutskott

PROGRAMFÖRSLAGET

PROGRAMFÖRSLAGET I STORT

Programförslaget innebär cirka 1 300 - 1 500 nya bostäder och cirka 17 500 kvadratmeter bruttoarea för butiker och verksamheter i centrum, nya förskolor och skolbyggnader samt en ny sporthall. Förslaget utgör ett betydande tillskott till Nacka kommunens målsättning att utveckla lokala centrum och bygga 20 000 bostäder i kommunen till år 2030.

Saltsjöbaden centrum ersätts av ett nytt centrum i tre byggnader med bostäder ovanpå. Saltsjöbadsleden omvandlas till en stadsgata mellan dagens bensinstation och järnvägsbron. Det innebär bland annat att gatan rätas ut och tillförs kantstensparkeringar, nya träd och gång- och cykelbanor. Hastigheten sänks till 40 km/h och bensinstationen flyttas. Detta gör det möjligt att bebygga platsen med bostäder och att utveckla andra funktioner.

Idag är Saltsjöbadens centrum ett splittrat stadsrum med gles bebyggelse.

Tippen station flyttar något norrut närmare järnvägsbron som går över Saltsjöbadsleden, alternativt förlängs perronen. Det skapar en nära koppling mellan Saltsjöbanan och centrum med dess verksamheter, torg och bostäder.

Vid Kvarntorpsvägen mot golfbanan föreslås ett antal bostadshus närmast centrum. Uppe på Ljuskärrsberget föreslås nya bostäder i branten ner mot centrum.

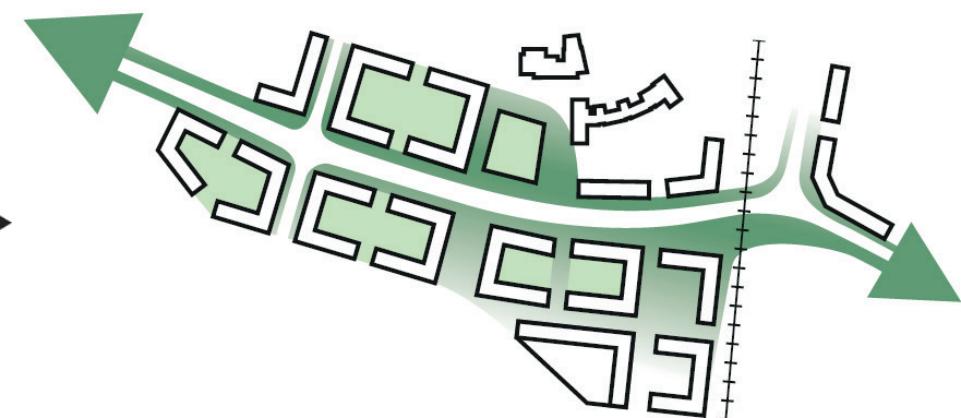
Området vid Igelboda skola utgör en viktig del av centrum. Här byggs bostäder, förskolor, nya skolbyggnader och en ny idrottshall. Det blir också enkelt att korsa Saltsjöbadsleden mellan skolan och centrum.

Vinterbrinksvägen förtätsas med nya bostäder. Gatan smalnas av och tillförs gång- och cykelbanor vilket stärker kopplingen mellan Igelbodaplatsen och centrum. Vid Neglinge gärde uppförs ett nytt bostadsområde.

Korsningen Stockholmsvägen/Byvägen byggs om till en cirkulationsplats. Stockholmsvägen smalnas av och förskjuts åt väster. En ny dagvattenpark anläggs mellan Saltsjöbanans förgrening och Stockholmsvägen. Ett öppet dagvattendike leder dagvattnet till parken.

Stadsgatan vid centrum är en av förutsättningarna för ett aktivitetsstråk som förbinder Saltsjöbadens IP i öst med Fisksätra IP i väst, från vatten till vatten. Längs stråket tillskapas större och mindre ytor för olika aktiviteter, mer eller mindre fysiskt ansträngande. Bland annat byggs en ny lekplats invid Neglinge gård.

I detta kapitel presenteras programförslagets alla delområden, hur området skulle kunna se ut och fungera i framtiden. Ett antal alternativa förslag, avseende bebyggelseutveckling vid Igelboda skola, bensinstationen, centrum och Tippen station, avslutar kapitlet.

Programmet föreslår ett förtätat område med en tydlig rutnätsstruktur centrerat runt en stadsgata.

Översiktskarta över programförslaget. Ny bebyggelse i mörkgrått, befintlig bebyggelse i ljusgrått. Framförallt utvecklas området runt dagens centrumbyggnad och Igelboda skola men även utmed Vinterbrinksvägen, på Neglinge gärde och på Ljuskärrsberget föreslås nya bostäder.

DELOMRÅDE CENTRUM

Området kring dagens centrumbyggnad är navet i programområdet. Cirka 750 nya bostäder föreslås i området på den södra sidan om Saltsjöbadsleden, från dagens bensinstation till Tippen station. Parkering till bostäderna och centrums besökare och arbetande förläggs framförallt i underjordiska garage. Dagens markparkeringar bebyggs med bostadskvarter eller omvandlas till torg. Bättre kopplingar skapas också med närområdet.

Saltsjöbadsleden blir stadsgata

Saltsjöbadsleden, i avsnittet mellan bensinstationen och järnvägsbron, byggs om till en stadsgata där det är möjligt att ta sig fram både för fotgängare och cyklister. Det innebär att vägens bredd ändras och att ny bebyggelse placeras på båda sidor om gatan. Utmed gatan samsas gång- och cykelväg, trädplanteringar, kantstensparkeringar och körfält. Den totala gatubredden från fasadliv till fasadliv blir cirka 32 meter. Hastigheten sänks till 40 km/h men framkomligheten för biltrafiken ska vara fortsatt god. En ny passage föreslås mellan Igelboda skola och centrum.

Nya bostadskvarter vid centrumentrén

Dagens bensinstation flyttas till en mer lämplig plats utanför programområdet. Istället uppförs två bostadshus som fungerar som entré till centrum och stadsgatans början. Byggnaderna kan därför vara något högre än omkringliggande bebyggelse, cirka 7-8 våningar, och föreslå rymma cirka 190 lägenheter fördelade på två byggnader

Nya byggnader i mörkgrått. Vid bensinstationen och på centrumparkeringen byggs istället bostadskvarter. Dagens centrum ersätts av tre byggnader med bostäder ovanpå. Tippen station flyttas norrut. Där perrongen möter ett nytt torg byggs studentbostäder och äldreboende. Nya bostadshus föreslås **Page 90 of 284** längs Kvarntorpsvägen. Röd markering visar perspektivet för illustrationen på höger sida.

Illustrationen visar hur Saltsjöbadsleden kan komma att se ut i framtiden. Till höger syns bebyggelse vid dagens centrum och till vänster den nya sporthallen vid Igelboda skola. I bakgrundens järnvägsbron över Saltsjöbadsleden. Illustration: Marge Arkitekter

i U-form. Läget stör inte heller de näroboendes utsikt. För ett alternativt scenario där bensinstationen blir kvar på platsen, se sidorna 37-38.

Dagens parkeringsplats vid centrum tar en stor yta i anspråk. När centrum byggs om anläggs istället parkering i underjordiska garage. På dagens markparkering byggs ett nytt bostadskvarter. Ett exempel på utformning av kvarteret är två u-formade byggnader med gårdar som vetter mot varandra. Detta skapar överblickbarhet och skärmar av från Saltsjöbadsledens buller. Kvarteret föreslås uppföras i sex våningar och rymmer cirka 160 bostäder. Den östra byggnaden invid ett nytt torg bör byggas med generös takhöjd i entréplan för att kunna inrymma verksamheter. Invid kvarteret föreslås även cirka 40 lägenheter utmed Solsidevägen. Huset kan med fördel påminna om det befintliga loftgångshuset på Torggatan.

Nytt centrum och nya torg

Saltsjöbaden centrum ersätts med ett nytt handelscentrum i tre huskroppar. Strukturen påminner om dagens, med verksamheter i gatuplan. Bostäder och kvartersgårdar byggs ovanpå. Uppskattningsvis ryms cirka 220 nya bostäder ovanpå de tre centrumbyggnaderna.

Dagens centrum har få fönster mot gatan och stora markparkeringsytor. I och med att parkeringen till centrum främst föreslås ske i underjordiska garage skapas mer plats för människor i gatumiljön. Att verksamheter och butiker fördelar på flera byggnadskroppar med butiksentréer mot gatan skapar mer rörelse och liv i utedmiljön.

Två större torgytor anläggs utefter de gångstråk som tillskapas vid centrum. På båda torgen finns bänkar, växtlighet och en genomtänkt belysning. En karaktärsskapande markbeläggning på torg och gångstråk kan stärka centrums identitet. Torgen kan också vara lämpliga platser för vattenspeglar/öppen dagvattenhantering, och för permanent eller tillfällig konst. Torghandel, mindre lekplatser och boulebanor är andra exempel på vad som kan finnas på torgen. På nästa sidas bild tre finns en idéskiss över hur ett av torgen kan komma att se ut. Se också sidorna 34-35.

Studentbostäder och äldreboende

Invid det östra torget föreslås cirka 130 nya bostäder fördelade på två bostadshus. Huset närmast stadsgatan föreslås bli studentbostäder, och det södra huset äldreboende. Studentbyggnaden uppförs i cirka åtta våningar och markerar centrums början i öster. Gestaltningen blir därför en viktig fråga i detaljplaneskedet, liksom buller från Saltsjöbanan.

Grönytan som idag ligger där studenthuset planeras har enligt en naturvärdesinventering höga naturvärden. Ytan behöver dock tas i anspråk av bebyggelse och torg samt för att tillskapa stadsgatan mot järnvägsbron. I detaljplaneskedet behöver relationen studeras närmare för att se om delar av grönytan mot leden kan bevaras.

Äldreboendet föreslås bli fem våningar med verksamheter i delar av bottenvåningen. Här ligger idag en större dagvattenledning. En eventuell ledningsflytt kan bli kostsam.

Tippen station flyttar

Studenter och äldre får nära till Tippen station. Stationen, som idag ligger en liten bit söder om centrum, föreslås flyttas norrut cirka 100 meter. Alternativt förlängs perrongen. Detta skapar en bättre och genare koppling till skolområdet, centrum, aktivitetsstråket och bostäderna, se bild 1 på nästa sida. En stationsflytt tydliggör stråk och sammanhang och förbinder stationen med centrums nya huvudstråk.

I detaljplaneskedet studeras vilka konsekvenser en stationsflytt eller förlängning av perrong har för spårtrafiken. Det är viktigt att inte försämra tillgängligheten för näroboende, åstadkomma en säker miljö och att minimera tiden som Saltsjöbanan måste stängas av.

Nya bostäder utmed Kvarntorpsvägen

Torggatan vid centrum övergår i Kvarntorpsvägen, en mindre gångväg mot golfbanan. Utmed gångvägen rinner en bäck och vid golfbanan finns värdefulla ekmiljöer. Här ligger även en bollplan och en lekplats. Området är inte lika tåligt för exploatering som andra områden i programområdet. Boende på Ljuskärrsberget utnyttjar gångvägen till och från Tippen station. Flera boende har vittnat om att gångstråket upplevs som väldigt mörkt och ottryggt.

Förslaget är att uppföra fyra mindre bostadshus i fyra våningar, cirka 40 bostäder (se bild två, nästa sida), för att skapa mer liv och rörelse och en tryggare miljö. Detaljplanearbetet får utröna hur husen integreras med bäcken. Den kan eventuellt framhävas mer.

Bild 1. Tippen station flyttas, alternativt förlängs perrongen. Det skapar en genäre och tydligare koppling till nya centrum.

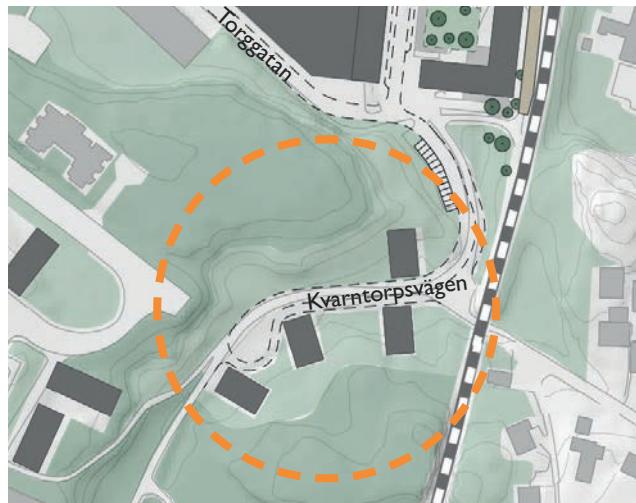

Bild 2. Torggatan vid centrum förlängs till de nya bostadshusen inom cirkeln. Vägsträckan finns redan idag men i form av en gångväg, Kvarntorpsvägen, som leder mot golfbanan.

Bild 3 (stör). Illustrationen visar hur Saltsjöbaden centrum kan se ut i framtiden. Torg, torggator och nya byggnader skapar en helt ny centrummiljö. På kartan till höger syns perspektivets placering i gatubilden. Illustration: Marge Arkitekter

CENTRUM NU OCH I FRAMTIDEN

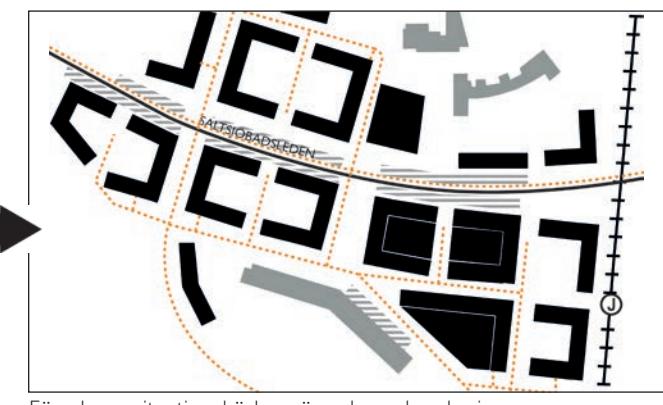
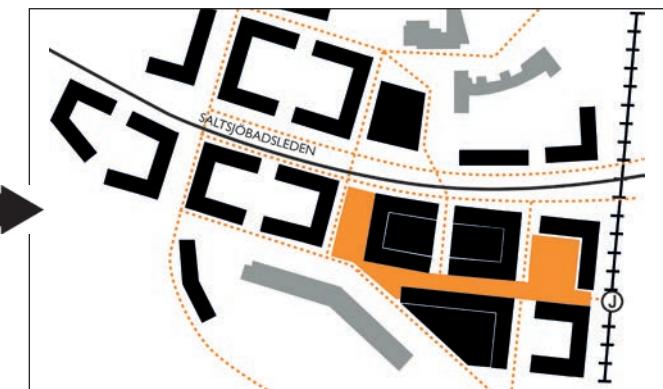
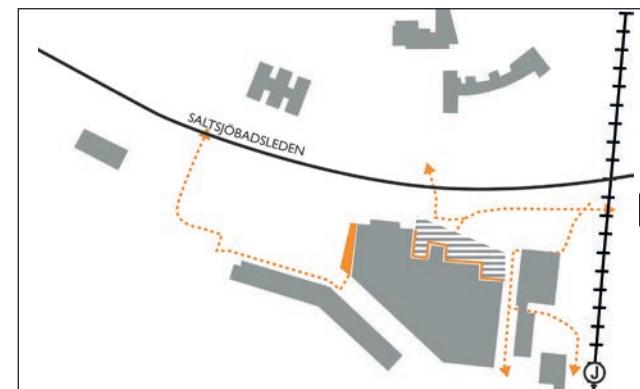
Området vid Saltsjöbaden centrum föreslås stora förändringar. Nya torg och stråk tillskapas, biltrafiken får ta nya vägar och parkeringsplatserna förläggs under mark. Därtill förändras upplevelsen av centrum när verksamheterna vänder sig ut mot gatan. Det förändrar i sin tur vilka platser som kan upplevas som "baksidor". Grönytorna runt centrum förändras också.

Torg och gångstråk

Dagens torgtytor är få. På centrumbyggnadens norra sida finns en torgyta som också är en parkeringsplats för bilar (grått streckat). Gångstråken är relativt få, ostrukturerade och otydliga. Programförslaget föreslår större torgtytor sammanbundna av en torggata (orange yta), att parkering sker i garage under centrum och att gångstråken blir fler och tydligare (streckat orange). En flytt av Tippen station skapar bättre orientering i området (J).

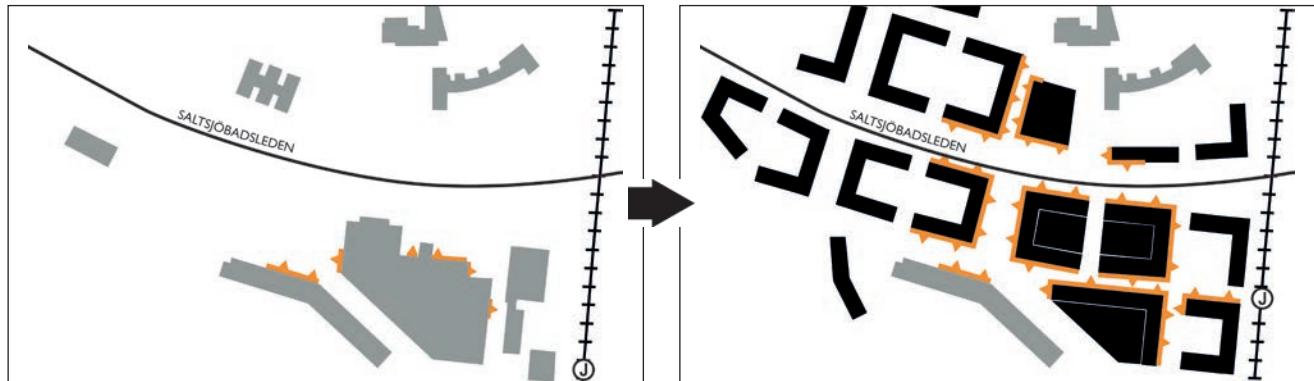
Körbar väg och markparkering

Idag kör bilar in till centrum från korsningen Saltsjöbadsleden/Solsidevägen (körbara vägar i streckat orange). Parkering sker väster om centrum, mellan centrum och ledens och vid sporthallen (streckade gråa ytor). Biltrafiken föreslås att fortsätta angöra centrum från samma håll men parkering anläggs framförallt i garage. Fler bostäder innebär att parkeringsplatserna blir fler, men som bilden visar tas mycket mindre ytor i anspråk, eftersom de flesta parkeringsplatserna är i garage. Kantstensparkering föreslås utmed Saltsjöbadsleden vilket gör det enkelt att svänga förbi för mindre ärenden.

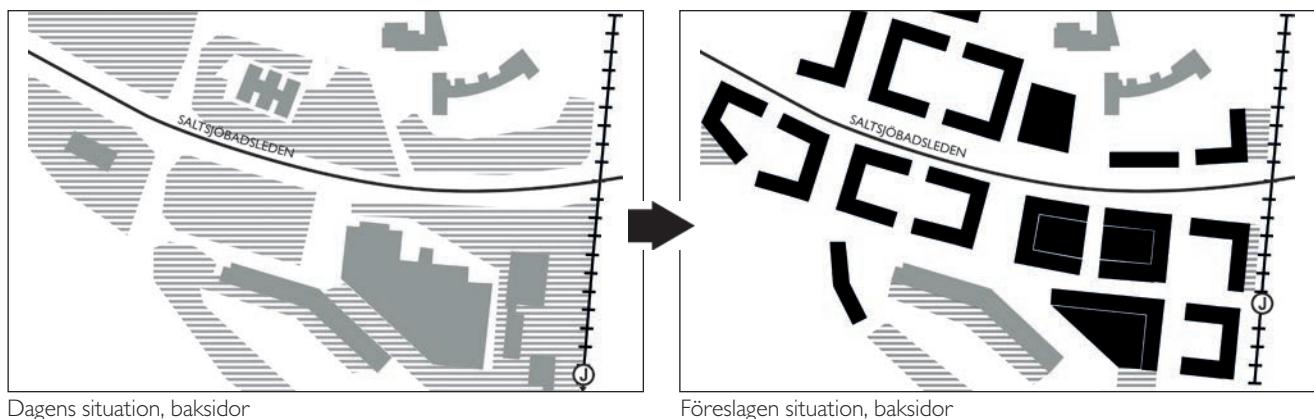
Fasader med fönster i gatuplan

Dagens centrumbyggnad vänder sig inåt och fasaderna saknar ofta fönster mot gatan, i gatuplan. Programmet föreslår att fasaderna i gatuplan delvis öppnas upp mot de kringliggande gatorna (orange), exempelvis genom uppglasning, och att fler entréer till verksamheter och butiker sker från gatan. Eventuellt tillskapas ett mindre inomhus-torg i den nedre av de tre centrumbyggnaderna.

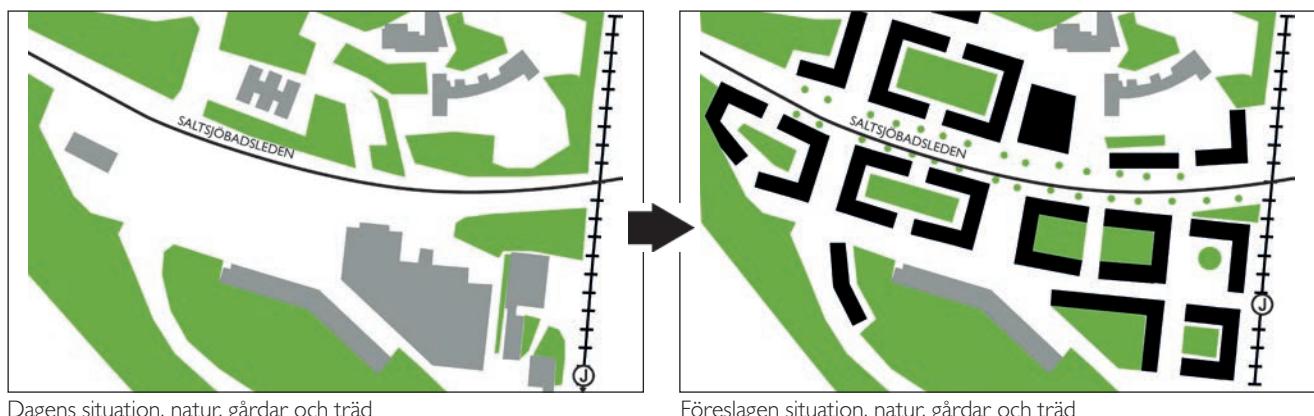
Baksidor

Hur byggnaderna är förankrade i sin omgivning, hur gaturummet upplevs och hur ytorna utnyttjas skapar upplevelsen av fram- och baksidor. Vid upplevda baksidor utnyttjas gaturummet sämre och kan användas för exempelvis parkering, inlastning, avfallshantering och andra informella funktioner. Baksidor behövs, men om de är för omfattande påverkas den upplevda miljön negativt. Det blir tråkigt och otryggt. Enligt programförslaget blir antalet baksidor färre.

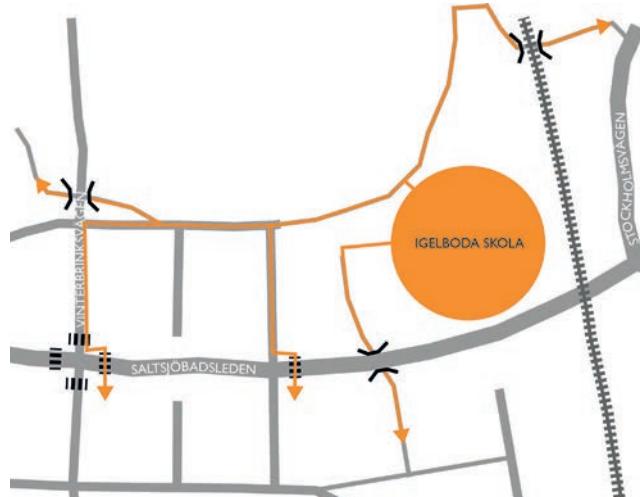
Natur, gårdar och träd

Programförslagets nya bebyggelse tar några centrum-nära grönytor i anspråk. Idag består dessa till stor del av överbliven mark i anslutning till Saltsjöbadsleden. I programförslaget finns istället många av de centrumnära grönytorna på torg och kvartersgårdar. Träd planteras utmed stadsgatan. Grönytan mellan leden, centrum och spår, där studenthuset föreslås, har viktiga naturvärden. I detaljplaneskedet studeras möjligheten att bevara delar av ytan grön. Byggnadernas placering är principiell.

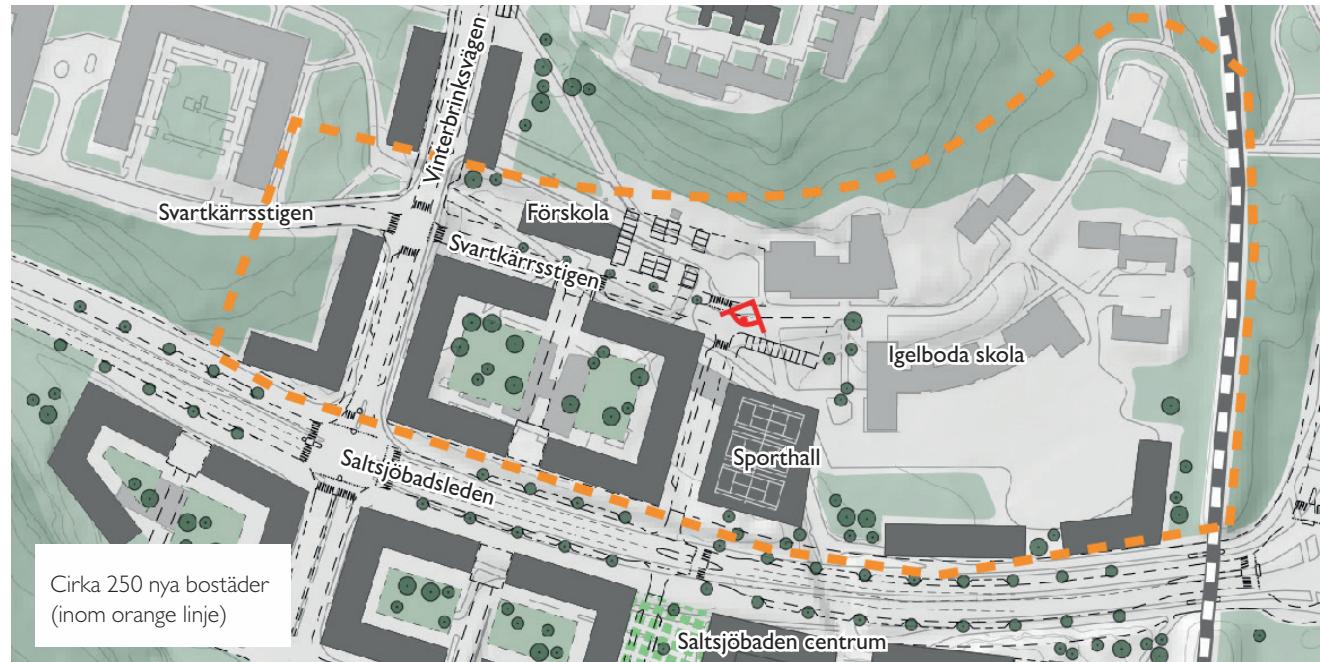
DELOMRÅDE IGELBODA SKOLA

Igelboda skola utgör ett viktigt nav i området. Här föreslås en blandning av skola, förskola, sporthall, verksamheter och cirka 250 bostäder. En blandning av funktioner skapar liv och rörelse över flera av dygnets timmar.

Diagrammet visar hur skolbarnen kan korsa de större vägarna och spåren från och till skolan enligt programförslaget.

Svartkärrsstigen förlängs österut från Vinterbrinksavenyn och blir en entrégata till området vid skolan. Området kan också angöras direkt från Saltsjöbadsleden genom en ny parallellgata till Vinterbrinksavenyn. Tunnlar under Saltsjöbadsleden, Vinterbrinksavenyn och spåren blir kvar i samma läge så att skolbarnen säkert ska kunna korsa gatorna. Tunnlarna ljussätts med harmoniserande belysning så att de känns säkra att använda.

I området runt Igelboda skola tillkommer nya förskolor, skollokaler, bostäder och en ny sporthall som ersätter sporthallen vid centrum. Röd markering visar var illustrationen på nästa sida är tagen.

Nya bostadskvarter och förskolor

Vid stadsgatans början i väster byggs ett L-format kvarter med nya bostäder, som tillsammans med bebyggelsen på bensinstationstomten fungerar som entré till Saltsjöbads centrum. På andra sidan Vinterbrinksavenyn mot Igelboda skola byggs kvarter som definierar gaturummet utmed stadsgatan.

För att tillskapa de nya bostäderna norr om Saltsjöbadsleden måste den befintliga förskolan omlokaliseras. I ett av bostadshusen, närmast Igelboda skola, placeras en förskola i bottenvåningen. Ytterligare en förskola i en fristående byggnad föreslås invid de nya kvarteren. Byggnaden kan komma att byggas samman med ett bostadskvarter längs Vinterbrinksavenyn. Förskolegården kan med fördel placeras norrut, i slänten upp mot radhusen på höjden.

Ny sporthall

Dagens sporthall vid centrum rivas och en ny sporthall byggs på norra sidan av Saltsjöbadsleden. Den nya placeringen invid Igelboda skola gör att barnen slipper korsa vägen för att komma till sporthallen. Hämtning, lämning och parkering sker norr om sporthallen och under sporthallen anläggs garage. I och med att sporthallen placeras invid skolan kan parkeringsplatserna samnyttjas med skolpersonalens behov.

Fler skollokaler

Den trångbodda skolan föreslås få nya skollokaler i två byggnader mot Saltsjöbadsleden och järnvägen. De nya husen ramar in och tydliggör skolgården samtidigt som de skärmar av från buller och tydliggör gaturummet utmed stadsgatan.

En illustration över mötet mellan den nya sporthallen vid Igelboda skola (till vänster) och de nya bostadskvarteren med förskola i gatuplan (till höger). I bakgrunden skymtar stadsgatan Saltsjöbadsleden och bebyggelse i centrum på andra sidan gatan. Se rödmarkering på kartan på föregående sida för perspektivets placering. Illustration: White Arkitekter

DELOMRÅDE NEGLINGE GÄRDE

Där Saltsjöbadsleden förgrenar sig i Stockholmsvägen och Byvägen är tanken att uppföra cirka 190 nya bostäder. De nya kvarteren uppförs i två grupperingar med hus i 4-5 våningar. Vid Neglinge gärde föreslås också en förskola, en lekplats och en dagvattenpark. På promenadavstånd från området finns tre av Saltsjöbanans hållplatser - Igelboda, Tippen och Neglinge.

Stockholmsvägen byggs om

Större delen av den nya bebyggelsen vid Neglinge gärde byggs på den flacka ytan mellan Stockholmsvägen och det före detta kommunhuset. En förutsättning för den nya bebyggelsen är att Stockholmsvägen byggs om och förskjuts något västerut, närmare Saltsjöbanans spår, i ett avsnitt om cirka 350 meter.

Där Saltsjöbadsleden övergår i Stockholmsvägen och Byvägen ersätter en cirkulationsplats dagens stora och komplexa trafiklösning. Ett mer yteffektivt vägområde gör att nya bostadshus delvis kan placeras på mark som idag är del av vägområdet. En konventionell cirkulationsplats skapar också en mer trafiksäker situation.

Nya bostadskvarter invid kulturmiljö

De nya kvarteren invid cirkulationsplatsen angörs med en ny gata från Byvägen. Dagens förskola måste flyttas för att frigöra mark för de nya bostadshusen. En ny förskola byggs i flera plan på ungefär samma plats, och dess utegård placeras i anslutning till skogskullen norr

om den nya bebyggelsen. Skogskullen används av dagens förskolebarn för utflykter och förlås fortsätta utgöra en nära och obebyggd plats i framtiden, både för barn och andra boende. Huset närmast cirkulationsplatsen bildar bullerskärm för bostadsområdets större kvartersgård.

Vid det gamla kommunhuset uppförs en flygelbyggnad mitt emot den befintliga flygelbyggnaden. Byggnaden kan inhysa skol- och/eller kulturverksamheter men även bostäder. I närheten ligger också Neglinge gård. Gestaltningen blir viktig att studera i detaljplaneskedet med anledning av närheten till den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Norr om skogskullen byggs tre lamellhus parallellt med Stockholmsvägen. Husen bör trappas av så att en lägre höjd möter villabebyggelsen. Exempelvis bör takutformning och fasadmateriel studeras i relation till närmiljön. Här kan även ett äldreboende eller ytterligare en förskola placeras i den mindre av de tre byggnaderna.

Ny dagvattenpark

Mellan spårförgreningen och Stockholmsvägen ligger en naturlig lågpunkt där det idag bland annat finns en återvinningsstation. Platsen lämpar sig för öppen dagvattenhantering, och programmet föreslår att en dagvattenpark anläggs här. Ett dike utmed Stockholmsvägen avleder vatten till dagvattenparken. På så sätt kan delar av områdets dagvatten renas och födröjas, samtidigt som platsen blir viktig för den biologiska mångfalden och en mer tilltalande plats att vistas vid. Återvinningsstationen

kan lämpligen flyttas till andra sidan Igelbodabodavägen, exempelvis invid den befintliga infartsparkeringen.

Ny lekplats

På den flacka parkytan mellan det gamla kommunhuset och Saltsjöbadens idrottsplats föreslås en ny lekplats. Området är viktigt att bevara öppet och obebyggt. Lekplatsen blir ett viktigt tillskott i miljön som förhoppningsvis lockar fler Saltsjöbadsbor till den fina platsen. Eventuellt kan parken också nyttjas för odling och/eller utegym.

Både lekplatsen och dagvattenparken blir viktiga mötesplatser och målpunkter för olika åldrar; för förskolor, skolklasser och äldre, både befintliga och nya boende. Läs mer om hur den nya lekplatsen och den nya dagvattenparken kan komma att utformas och fungera på sidorna 34-35.

Neglinge gärde omgärdas av centrum, spåren, en ny dagvattenpark, villorna på Neglingehöjen och Saltsjöbadens idrottsplats.

DELOMRÅDE VINTERBRINKSVÄGEN

Vinterbrinksvägen ligger norr om Saltsjöbadsleden. Gatan används av boende på Igelbodaplatån. I norr slutar gatan i en vändplan och fortsätter sedan i en gång- och cykelväg mot Fisksätra. Vägbanan tar onödigt stor plats och föreslås därfor smalnas av. Det skapar plats både för cykel- och gångväg och cirka 70 nya bostäder utmed gatan.

Närmast stadsgatan i söder lämpar sig terrängen och omgivningen för flerbostadshus. Två nya hus om cirka fem våningar, ett på vardera sida om Vinterbrinksvägen, möter de lite högre husen utmed Saltsjöbadsleden och länkar samman bebyggelseöarna på Igelbodaplatån med centrumbebyggelsen och området runt Igelboda skola.

Längre norrut på Vinterbrinksvägen föreslås ett antal stadsradhus mellan vägbanan och slänten upp mot den befintliga radhusbebyggelsen på Sommarvindsvägen. Möjighet finns även att uppföra stadsradhus inom det befintliga radhusområdet om fastighetsägaren önskar.

Med den nya bebyggelsen bildas ett stadsrum med bebyggelse på båda sidor om gatan. Karaktärsskapande för denna del av programområdet är de nya stadsradhusen. De befintliga flerbostadshusen väster om vägen och radhusområdet öster om vägen är uppförda under samma tid och påminner mycket om varandra. Det är viktigt att den nya bebyggelsen tar hänsyn till områdets kulturhistoriska värde och topografiska förutsättningar. Samtidigt får den gärna utgöra en ny årsring och ha en egen gestaltning.

Vinterbrinksvägen smalnas av. Utmed vägen byggs både nya flerbostadshus och stadsradhus. Ny bebyggelse i mörkgrått.

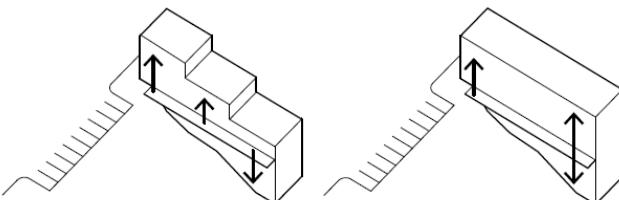
DELOMRÅDE LJUSKÄRRSBERGET

Uppe på Ljuskärrsberget, den höjd som skiljer centrum från golfbanan, föreslås cirka 170 nya bostäder. Flera av de nya husen föreslås i svår, brant terräng.

Ljuskärrsvägen är idag endast bebyggd på ena sidan med de nästan 500 lägenheter som byggdes under tidigt 70-tal. Den nya bebyggelsen föreslås till största delen uppföras på den obebyggda sidan, i branten ner mot centrum. Där rymds cirka 100 lägenheter i sju fristående hus, med parkering huvudsakligen i garage men även utmed gatan på grund av den branta terrängen. Bostäderna kan bli svåra att få till och en annan utformning kan bli aktuell.

Ett par bostadshus föreslås också invid förskolan som ligger på bergets södra del. I detaljplanearbetet måste relationen till förskolans utedräner studeras närmare.

Om fastighetsägarna på Ljuskärrsberget önskar kan ny bebyggelse även uppföras på de två parkeringsdäcken som hör till den befintliga bebyggelsen. Parkeringsytorna bedöms kunna rymma cirka 55 bostäder. Detta förutsätter att parkering för befintliga boenden kan ske i garage.

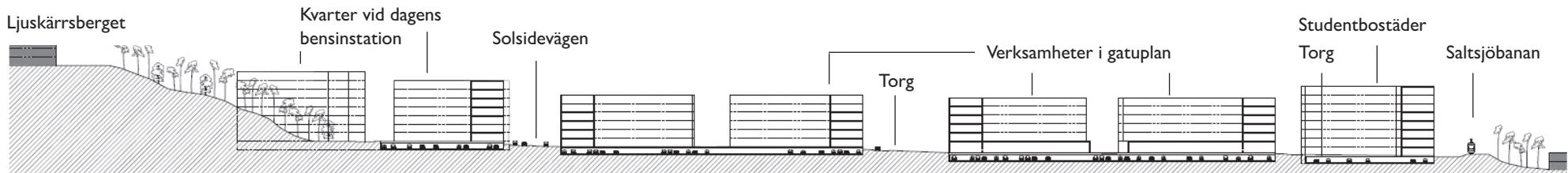
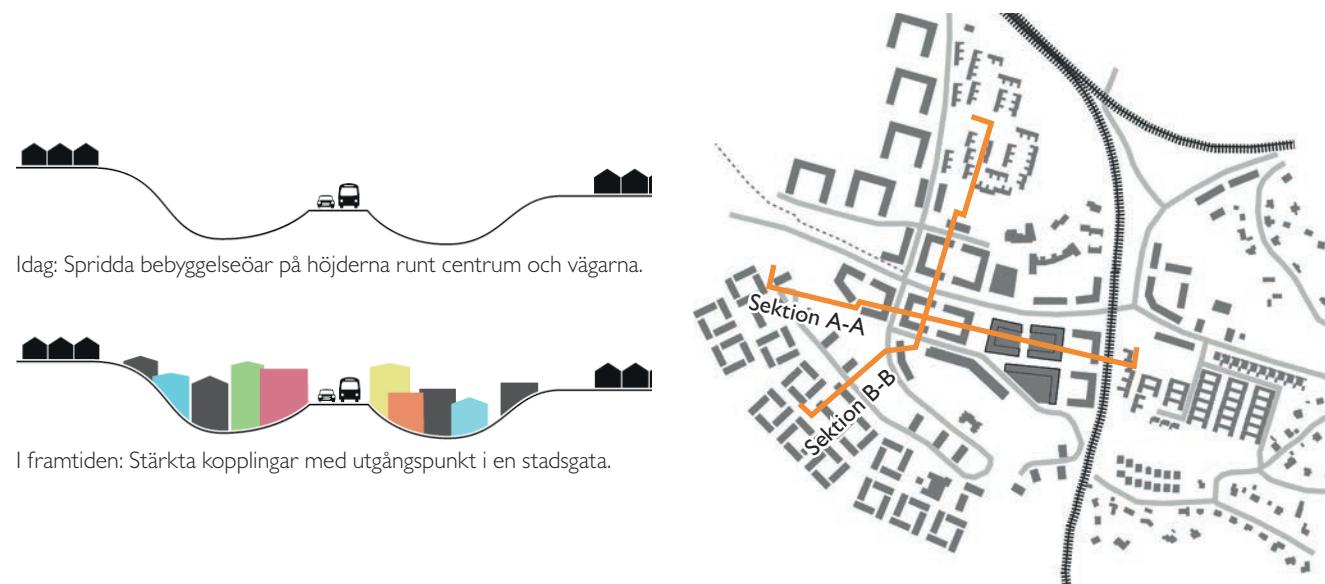
Topografin vid platsen ställer stora krav på byggnationen. Bebyggelsen kan utformas på olika sätt, exempelvis terrasshus eller med loftgångar, i souterräng eller på pelare.

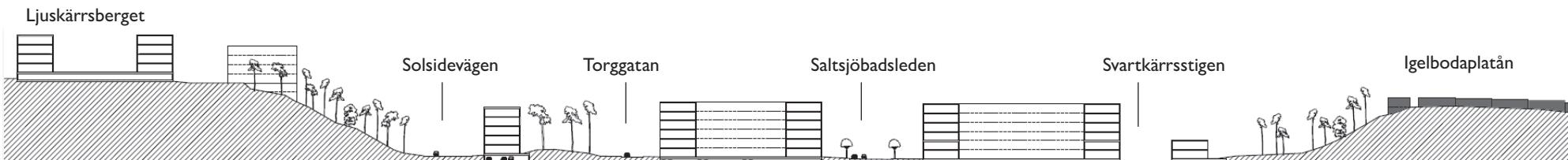
Ljuskärrsberget förtäts förtäts främst på den obebyggda sidan av Ljuskärrsvägen, i branten mot centrum. Inom det befintliga bostadsområdet kan två markparkeringar bebyggas med bostäder och garage om fastighetsägaren önskar.

Sektioner

Sektionerna nedan visar hur den nya bebyggelsen förhåller sig till områdets topografi och den befintliga bebyggelsen (de redovisade höjderna är maxhöjder för kvarteren och bör variera). Trots att den nya bebyggelsen är något högre än husen på exempelvis Ljuskärrsberget och Igelbodaplatån så påverkar de i liten utsträckning solförfållanden i de befintliga bostadsområdena. Se karta till höger för sektionernas placering.

Sektion A-A (se karta för sektionsmarkering). Centrum rams in av en något högre bebyggelse i väster vid dagens bensinstation och i öster mot Saltsjöbanans spår.

Sektion B-B (se karta för sektionsmarkering). Programområdets topografi visar tydligt centrum i svackan mellan Ljuskärrsberget och Igelsbodaplatån. Befintlig bebyggelse i mörkgrått. Ny bebyggelse i vitt.

OMBYGGNATION AV GATOR

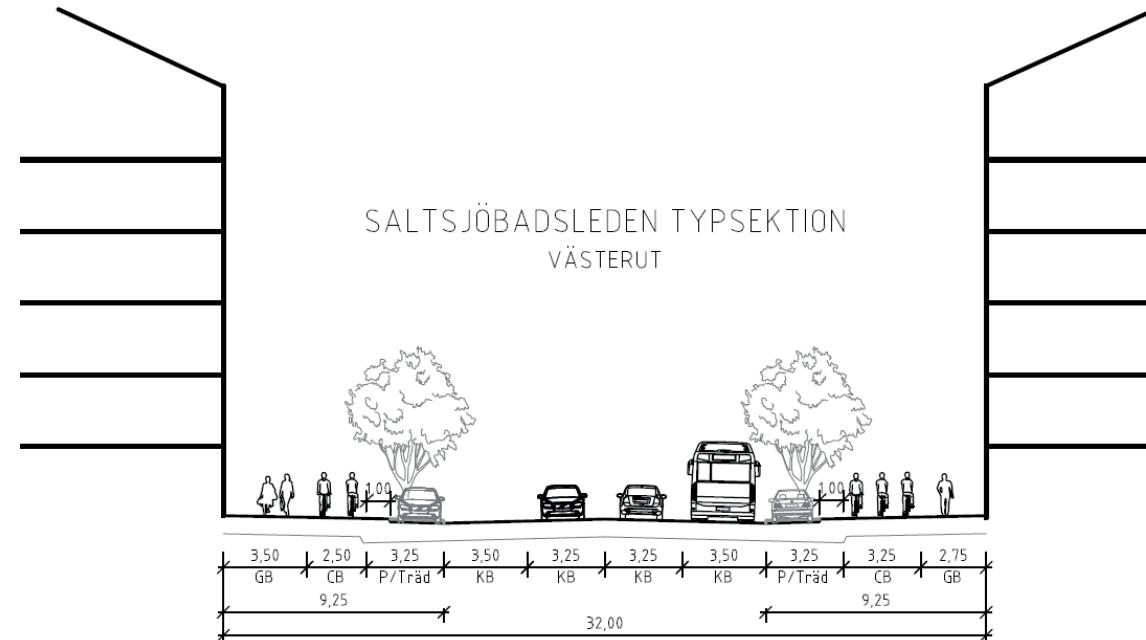
För att möjliggöra programförslaget krävs att både större och mindre gator byggs om men även att nya tillkommer.

Saltsjöbadsleden blir stadsgata

Saltsjöbadsleden mellan bensinstationen och järnvägsbron byggs om till en stadsgata. Det innebär att vägens bredd ändras och att ny bebyggelse placeras både norr och söder om gatan. Framkomligheten för biltrafik ska vara fortsatt god men inom gatusnittet rymmer också gångväg, cykelväg, trädplanteringar och kantstensparkeringar.

Mellan cykelvägarna och kantstensparkeringen finns ett säkerhetsavstånd så att de cyklande inte krockar med en öppnad bildörr. Gatan ska uppmuntra till vistelse genom exempelvis bänkar. Den totala gatubredden från fasadliv till fasadliv blir 32 meter. Avståndet mellan körbanans kant och fasadlivet föreslås bli 9,25 meter. Se sidor 33, 58 och 63 för risker relaterade till farligt gods-transporter.

Hastigheten vid gatusnittet sänks till 40 km/h. Utmed gatan föreslås flera nya byggnader med lokaler i gatuplan och direkt söder om gatan planeras också för nya torg. Det skapar förutsättningar för liv och rörelse utmed stadsgatan. Fotgängare ska kunna korsa gatan vid en ny övergång intill det ena torget. Vid övergångsstället föreslås de nya anslutande gatorna mot norr och söder endast tillåta högersväng för att åstadkomma en trafiksäker situation. Fotgängare ska också kunna korsa gatan vid den befintliga ljusseparerade fyrvägskorsningen Saltsjöbadsleden/Solsidevägen/Vinterbrinksvägen liksom vid den befintliga gångtunneln vid skolan.

En typsektion av Saltsjöbadsleden som stadsgata. Ny bebyggelse vid centrum till vänster och vid Igelboda skola till höger.

Stockholmsvägen byggs om

Korsningen Stockholmsvägen/B瑶ägen byggs om. På platsen föreslås istället en cirkulationsplats. Stockholmsvägen norr om denna föreslås bli mindre ytkrävande men utan att ge avkall på de gång- och cykelbanor som redan finns. Det ska också finnas plats för ett öppet dike som kan avleda vatten till den nya dagvattenparken.

Säker skolväg

Skolbarnen ska säkert kunna komma till och från skolan. Tunneln under Saltsjöbadsleden blir kvar men byggs om så att skolbarnen inte måste korsa bilkörfält för att passera Saltsjöbadsleden. Gestaltning och belysning blir viktiga frågor i detaljplanearbetet. Även tunneln mot Igelboda station och tunneln mot Vinterbrinksvägen blir kvar.

Vid den senare finns möjlighet till en platsbildning med lekytor, bänkar, öppen dagvattenhantering med mera.

Vinterbrinksvägen

Vinterbrinksvägen föreslås få ungefär samma bredd som idag, 17,5 meter, men dagens breda körbana kompletteras med gång- och cykelbanor. Utmed vägen kan ny bebyggelse tillkomma på båda östra och västra sidan.

Andra gator

Nya lokalgator vid de nya kvarteren föreslås ansluta till det befintliga vägnätet. Torggatan vid centrum behöver förlängas cirka 140 meter för angöring till de nya bostadshusen som planeras utmed Kvarntorpsvägen.

ÖVERSIKTLIGA GESTALTNINGSPRINCIPER

För att miljön runt centrum ska upplevas som en helhet bör bebyggelse, gator och torg bindas samman genom flera stråk. Belysning, skyltar, bänkar med mera bör få en egen karaktär. Det nya som tillförs ska ge nya kvaliteter men också utformas i samklang med de befintliga värden som finns i området exempelvis vad gäller kulturmiljö-, arkitektur- och naturvärden. Här anges gestaltningsriktlinjer som ska vara vägledande i kommande detaljplaner. Gestaltningsprogram tas fram i detaljplaneringen.

Offentliga rum

Markparkeringar skapar stora ödsliga ytor och bör undvikas. Däremot är det en fördel att det finns möjlighet att korttidsparkera i närheten av lokaler. Kantstensparkering bör därför finnas utmed de större gatorna vid centrum. Trafikstråken ska kunna nyttjas av såväl gångtrafikanter, cyklister som bilister.

Ett sammanhängande aktivitetsstråk med tydliga mål-

punkter bör utvecklas och förstärkas, från Saltsjöbadens IP i öster via Gröna dalen till Fisksätra IP i väster. Utmed aktivitetsstråket bör det finnas offentliga rum av varierande storlek och ett pärlband av aktiviteter som binder samman Saltsjöbaden med Fisksätra.

Enhetlig markbeläggning i de offentliga miljöerna binder samman gatuminjöer och torg. Nya trädplanteringar bör placeras utmed huvudstråken bland annat för att ta hand om dagvattnet men även för att förstärka de gröna värdena. På torgen bör planteringarna samlas i större enheter.

Vatten och grönska bör integreras i gestaltningen av gatuminjöer och offentliga rum. Dagvatten bör i de fall det är möjligt tas om hand i öppna dagvattenlösningar för att nå samordningsvinster med upplevelsevärdet och en högre kvalitet i gaturummet.

Offentlig konst bör framförallt placeras i anslutning till torgen och utmed de mest använda stråken. Vid torg och huvudstråk bör bänkar placeras. Belysning bör

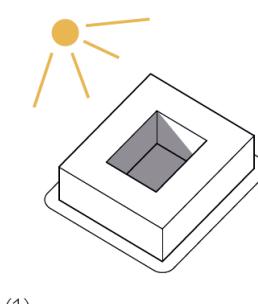
utformas så att den förstärker huvudstråken och torgen. Landmärken och offentlig konst bör ljussättas. Nya och dåligt belysta baksidor bör undvikas. Vid tunnlar är en harmoniserande belysning viktig, det vill säga en väl avvägd belysning mellan gatubelysning och det naturliga ljuset, mellan tunneljus och utomhusljus. Vid belysning av gångvägar är det viktigt att också fokusera på områden runt gångvägen där det många gånger finns tätta buskage och växtlighet.

Skyltning bör utformas för att förstärka orienterbarheten i området. Butiksskyltning bör samspela med fasader och underordna sig stadsbilden som helhet.

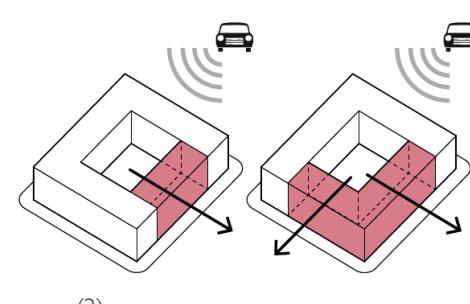
Volym, form, material och kulörer

I detaljplaneskedet måste kvartersformerna detaljstuderas. Traditionella slutna och halvslutna kvarter ger möjlighet till många bostäder, men riskerar också att ge skuggade gårdar om inte kvartersmåtten är stora. Kvarteren i Saltsjöbadens centrum föreslås brytas upp i U- och L-former men även i lameller eller andra former där detta är mer

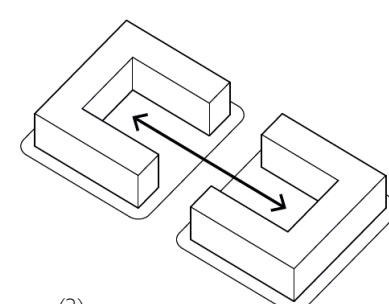
- (1) Slutna kvartersformer ger möjlighet till hög exploatering.
- (2) Kvartersformen måste dock ta hänsyn till solinstrålning, buller, storlek på gården med mera.
- (3) Kvartersstrukturen föreslås brytas upp i framförallt U- och L-former. Det skapar genomsiktighet.
- (4) Höjderna kan också variera inom kvarteren.

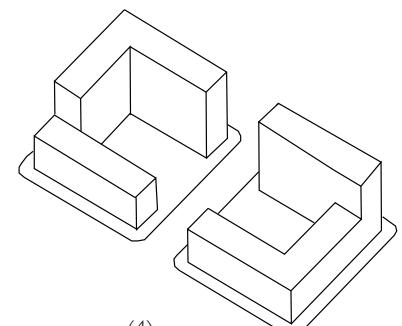
(1)

(2)

(3)

(4)

Kvartersformerna behöver studeras mer i detaljplaneringen.

lämpligt. En viktig aspekt för utformning av kvarteren är trafikbullernivåerna. Med hjälp av tekniska åtgärder och en genomtänkt placering och utformning av bebyggelsen kan bullernivåerna utmed de större vägarna skärmas av och förbättras vid platser där människor uppehåller sig. Öppna kvarter som vänder sig från bullerkällan har bra förutsättningar för solinstrålning ner till gatu- och gårdsnivå. I öppna kvarter kan dagvattnet hittar vägar fram och genomblickar skapas vilket är positivt ur ett trygghetsperspektiv.

Kvarteren bör variera både i uttryck, volym och höjd och vara anpassade efter gata och terräng så att maximal mängd solljus når fasader och mark. Varierande volymer, höjder och uttryck ger en variationsrik stadsgestaltung. Som generell inriktning bör bebyggelsen uppföras i 4-6 våningar men något högre bebyggelse föreslås på ett fåtal utvalda platser (se kartan intill som visar maximalt antal våningar för den nya bebyggelsen).

Det är viktigt att gestaltningen av området håller en hög kvalitet med material som håller sig över tid, med en väl avvägd färgskala, med variation i fasader och ett intressant taklandskap. Fasadmaterialen kan variera inom eller mellan kvarteren och ett flertal material kan bli aktuella, exempelvis tegel, zinkplåt och träpanel. Gestaltningen kan hämta inspiration från områdets befintliga karaktär eller Saltsjöbaden i stort. Tillkommande bebyggelse kan använda ortsspecifika särdrag i kulturmiljön som källa för vidare utveckling. Gestaltningen kan också klart kontrastera mot den befintliga och skapa en ny årsring.

Kartan visar maxima våningsantal för den nya bebyggelsen. Översta våningen kan med fördel vara indragen.

Inom vissa delar av programområdet är den befintliga miljön särskilt viktig att ta hänsyn till och värna om. Kulturmiljön Neglinge gård/Neglingehöjden, det öppna landskapet ner mot vattnet vid Saltsjöbadens idrottsplats och Igelboda skola är befintliga miljöer som påverkar hur tillkommande bebyggelse gestaltas. Här bör särskild omsorg läggas vid att bryta ner tillkommande volymer för att anpassas till områdets småskalighet. Ett sätt är att bygga i trä - ett organiskt material som ansluter till ”trädgårds-

staden” till skillnad från fasader i puts och sten. En lugn färgskala i nya fasader kan också stärka den äldre bebyggelsens karaktär.

Väl avvägda material, gärna med miljöfokus, är eftersträvansvärt. Gröna tak och stora gårdar är andra viktiga inslag för en hållbar, attraktiv och respektfull boendemiljö i detta område.

Stadsarkitekten har ordet

Området karaktäriseras av sin tid, sent sextioal med en rejäl arkitektur utan åthävor. Det är ofta lädor i grönska, bostädernas indragna balkonger ger ett slutet intryck. Vanliga fasadmaterial är tegel och plåt.

Med omdaningen av centrum skapas en ny stadsvä som kan bli nästa arkitektoniska årsring. När Saltsjöbadsleden blir stadsgata öppnar sig dalen. Här krävs en nyskapande gestaltning som ger centrumområdet en egen identitet. Av stor vikt är att den första bebygelsen man möter längs stadsgatan, ”entréhusen”, skall vara attraktiva och levande med välkomnande bottenvåningar. Här ligger inte butiksstråken men bottenvåningarna skall göras läsbara och ges karaktärsskapande utformning förstärkt med belysning. Här signaleras att man kan stanna till, handla och uppleva stadsliv.

Entréhusen kan vara högre och hushöjderna variera i dalen så att befintliga höjdskillnader förstärks.

Saltsjöbadsleden ska vara ett vackert utformat offentligt rum. Stadsgatan har synliga anslutningar och trädplanteringarna kanske kan vara av en blommande sort som slår ut till våren. Arkitekturen i entréhusen, kan göras i trä och få ett gediget och rejält uttryck.

Det är av betydelse att det skapas nya offentliga rum i området att användas av alla för allt som gör stadslivet intressant, stadsrum som är sammanhållande, levande och välkomnande. De offentliga rummen skall vara en hel sekvens av rum, allt från gatan till en enskild södervänd placerad parkbänk.

Det myllrande folklivet dröjer och fullt utbyggt kanske den centrumnära befolkningen inte har ökat med mer än 4 000 människor. Det är då viktigt att det förutom stadsgatan initialt skapas en plats för alla att vistas på och identifiera sig med.

Radhus i Kärrtorp, Stockholm. Årets Stockholmsbyggnad 2012. Fotograf: Per Kristiansen, Arkitekt: Andersson Arfwedson.

Parkeringsgarage i brant terräng utmed Oxelvägen i Älta. Arkitekt: Sjögren arkitekter AB.

Måttens som använts i principskissen för den nya sporthallen är samma som Tollare bollhall i Boo.

Planerade stadsradhus i Stockholm, Page 107 of 284. Foto/Illustration: Utopia arkitekter och Erik Wallin.

Radhus i slutning, Kvarnskogen, Sollentuna. Arkitekt Brunnberg & Forshed Arkitektkontor AB, Fotograf: Åke Eson Lindman.

Liljeholmstorget, Stockholm, med garage, torg, lokaler, butiker och bostäder. Fotograf: Max Plunger, Arkitekt: Equator Stockholm.

Lokomobilvägen, Nacka strand. Flerbostadshus i svår terräng. Arkitekt: Semrén & Månsson AB.

Dagvattenparkers utformning beror mycket på platsens förutsättningar. Här Hedvigslund, Älta. Arkitekt: Novamark, Byggherre: Småa.

AKTIVITETSSTRÅK FRÅN IDROTTSPLOTS TILL IDROTTSPLOTS

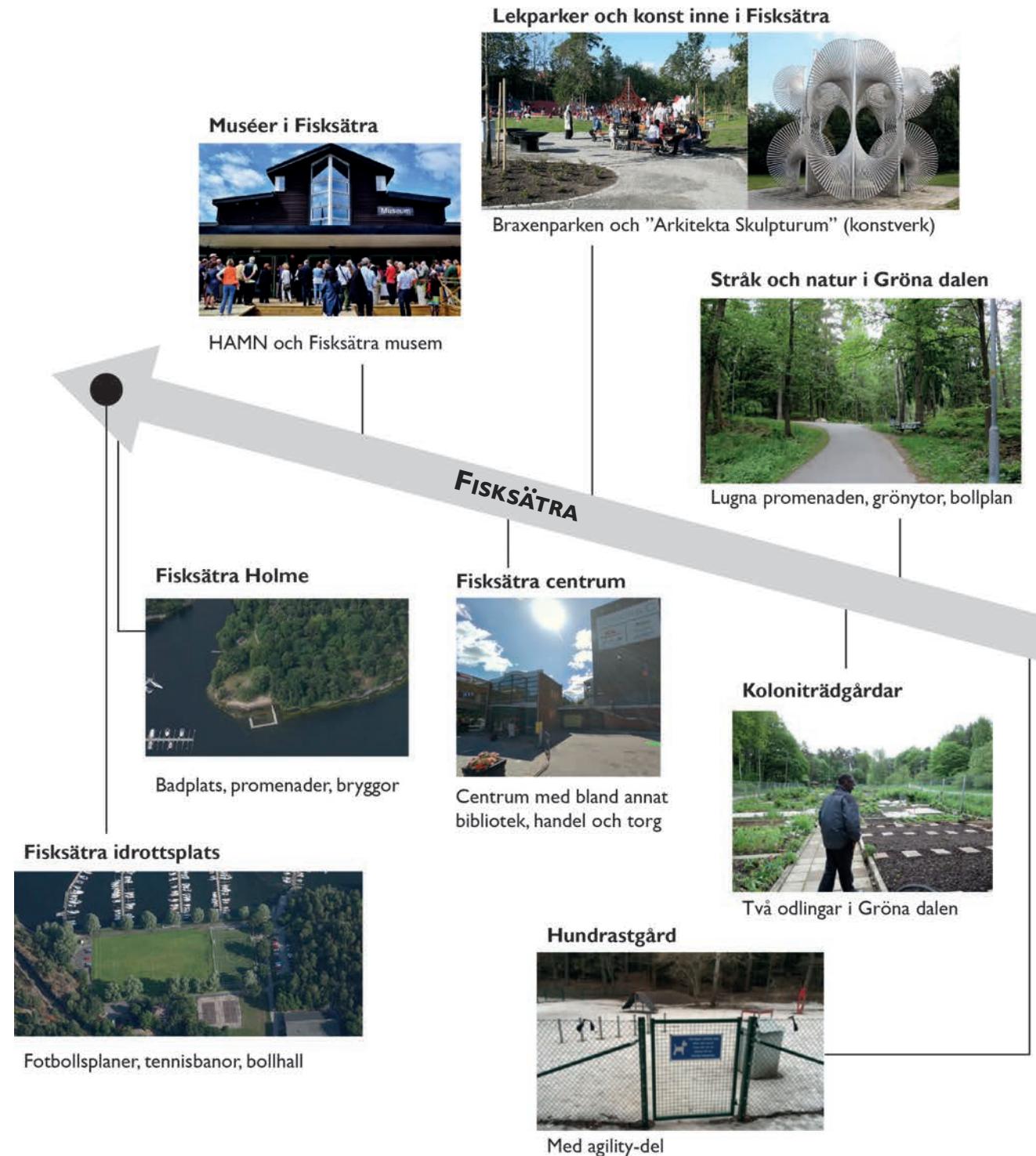
Programområdet utgör en viktig länk i kopplingen mellan Fisksätra och Saltsjöbaden. I varsin ände av stråket som binder samman de två områdena ligger två mycket uppskattade idrottsplatser, Fisksätra IP och Saltsjöbadens IP.

Mellan idrottsplatserna finns redan idag en mängd aktiviteter, så som lekplatser, fotbollsplaner, hundrastgård, koloniträdgårdar, bollhallar, mindre parker och badplatser.

Programmets mål är att stärka kopplingen från idrottsplats till idrottsplats genom att tillföra aktiviteter utmed stråket där de idag fattas. Framförallt är det vid Saltsjöbaden centrum som kopplingen behöver stärkas. Där breder idag det storskaliga landskapet ut sig till förmån för biltrafik.

Utmed stråket sker aktiviteterna både inomhus och utomhus, och de är mer eller mindre fysiskt ansträngande för att passa olika åldrar. Ibland räcker det med ett par bänkar, lite växthet och en fin utsikt för att uppmuntra till vistelse. Samtidigt kan aktiviteterna också innehåra till exempel sportutövning eller torghandel.

De aktiviteter som visas på denna sida är inte heltäckande och visar inte alla de aktiviteter som kan utövas i området, men ändå visas på bredden av möjligheter. De nya föreslagna aktiviteterna sätts i ett större sammanhang.

Aktiviteter i programområdet

BOENDEFORMER

Blandade samhällsfunktioner bör eftersträvas inom kvarteren. En blandning av boendemiljöer med varierade upplåtelseformer, centrumhandel, kontor, skolor, förskolor, parkering med mera skapar rörelse över flera av dygnets timmar och ger förutsättningar för en tryggare miljö och en varierad befolkning. Den största delen av den nya bebyggelsen utgörs av bostadslägenheter. Av dessa förutsätts att cirka 30 procent av blir hyresrätter.

Ett särskilt boende för äldre föreslås i ett nytt hus vid centrum med närbeteckning till kollektivtrafik och stora grönområdena i söder. Vid behov kan också äldreboende inhysas i en av byggnaderna vid norra delen av Neglinge gärde, nära den nya dagvattenparken.

I studenthuset mellan Saltsjöbadsleden och Saltsjöbanan, alldeles intill ett nytt torg, får studenterna nära till service, handel och kollektivtrafik, särskilt i och med att Tippen station flyttar närmare centrum.

Det finns också kommunala behov av andra typer av boenden med varierade upplåtelseformer. Sådana boendeformer kan vid behov inrymmas i den nya bebyggelsen. Behovet utredes i samband med detaljplaneskedet.

FÖRSKOLOR OCH SKOLOR

De nya lokalerna vid Igelboda skola kompletterar dagens skolbyggnader och skapar välbehövligt utrymme och möjlighet till utökning av skolverksamheten.

Två befintliga förskolor, en väster om Igelboda skola och

Kartan visar var specifika boendeformer och funktioner planeras inom programområdet. Befintlig bebyggelse i grått.

en på Neglinge gärde, ersätts av två friliggande yteffektiva förskolor på ungefärlig samma platser men som är anpassade till den nya bebyggelsen. Förskola anläggs också i gatuplan på ett av de nya bostadshusen intill Igelboda skola. Ytterligare nya förskolor kan komma att inrymmas i

gatuplan på den nya bebyggelsen, exempelvis vid Neglinge gärde. Nya lokaler ska finnas innan de befintliga förskolorna rivs.

En ny sporthall invid Igelboda skola ersätter dagens sporthall vid centrum. Den nya hallen förutsätts ha ungefär samma mått som Tollare bollhall, det vill säga något större än den befintliga hallen. I detaljplaneskedet studeras möjligheterna till att anlägga bollplaner eller ytor för andra aktiviteter på taket till den nya sporthallen.

VERKSAMHETER, HANDEL OCH KONTOR

I centrum ska det finnas plats för ett bibliotek, eventuellt större än dagens. Därtill bör lokaler vigas åt kulturella verksamheter utan krav på kommersiell handel. Miljön vid det före detta kommunhuset, Neglinge gärde, lämpar sig för att inhysa kulturverksamheter som exempelvis dans och teater. De nya skollokalerna kan förutom skolverksamheten också inhysa kulturverksamheter.

Den kommersiella handeln fördelas på framförallt tre centrumbyggnader. Eventuellt kan butiks-, kontor- och verksamhetslokaler också placeras i gatuplan på kvarteret mot Tippen station (äldreboendet) och i bostadshusen invid det västra torget. Den sammanlagda ytan för verksamhetslokaler i centrum föreslås bli ungefär samma som idag, men detta kan komma att förändras när behovet av lokaler utreds i detaljplaneskedet.

DAGVATTENHANTERING

En översiktlig dagvattenutredning har tagits fram som underlag till programmet. Utredningen föreslår ett antal åtgärder för att förbättra så väl kemisk som ekologisk status på recipienten Neglingemaren. Åtgärderna kommer att inarbetas i respektive detaljplan där så är möjligt:

- Anläggande av gröna tak
- Nytt vägdike i anslutning till Stockholmsvägen
- Längsgående skelettjord på sträckan Saltsjöbadsleden/Stockholmsvägen
- Anläggandet av dagvattenpark
- Lokalt omhändertagande av dagvatten på nya fastigheter där så är möjligt.

HANTERING AV BULLER

Idag finns verktyg för att åstadkomma bra boende- och vistelsemiljöer i bullerstörda områden. Genom väl genomtänkt placering, form och gestaltning, tillsammans med väl avvägda materialval och tekniska åtgärder på fasader och balkonger kan höga bullernivåer hanteras. Verksamhetslokaler kan planeras in vid platser där ljudnivån är något högre. De nya lägenheternas storlek och placering har också betydelse. Detaljerade bullerutredningar kommer vid behov att tas fram i detaljplaneskedet.

AVFALLSHANTERING

En allmän återvinningsstation som ligger vid platsen för den tilltänkta dagvattenparken behöver lokaliseras till en ny plats. En tänkbar placering är på andra sidan Igelbodavägen invid den befintliga infartsparkeringen. Återvinningsstationen invid bensinstationen påverkas inte av förslaget utan kan ligga kvar på samma plats. Trycket kommer att öka på dessa återvinningsstationer i takt med att fler människor flyttar in. Eventuellt kan det bli aktuellt med ytterligare en återvinningsstation i området.

Väster om programområdet finns Östervik återvinnings-

central. System för hantering av hushållsavfall studeras i de enskilda detaljplanerna.

RISKHANTERING

Saltsjöbadsleden är en sekundär transportled för farligt gods. Ny bebyggelse bedöms dock kunna uppföras i ledens närhet eftersom antalet farligt gods-transporter är få och kan komma att bli ännu färre. Sjömacken, som ger upphov till de flesta farligt gods-transporterna som går på leden idag, kan komma att försörjas via bunkerbåt i framtiden.

De skyddsavstånd för brand- och explosionsrisk som bensinstationen orsakar försvisser i och med att bensinstationen föreslår lokaliseras till en annan mer lämplig plats utanför programområdet. För konsekvenser av om bensinstation inte omlokaliseras, se sidor 37-38.

Saltsjöbanan innebär en risk för urspärning och kabelnedfall. Statistik över uspärningar visar att tågen oftast inte hamnar längre ifrån spåret än 15 meter. Nya skollokal, studenthuset och äldreboendet föreslås på ett rimligt avstånd från spåret men detta studeras mer noggrant i detaljplaneskedet. Spårsträckan utmed centrum har inga skarpa kurvor, som ofta är upphovet till att tåg spårar ur.

För vidare information, se den översiktliga riskutredningen som ligger till grund för programförslaget. Fördjupade riskutredningar kan tas fram i detaljplaneskedet.

NÅGRA VIKTIGA PLATSER OCH "KONSTEN ATT SKAPA STAD"

När programområdet utvecklas skapas nya målpunkter i det offentliga rummet. Torgen, dagvattenparken och lekplatsen vid Neglinge gård är nya inslag i det aktivitetsstråk som sträcker sig från Saltsjöbadens idrottsplats till Fisksätra idrottsplats. Dessa platser kommer att fylla viktiga funktioner i framtidens Saltsjöbadens centrum. Det finns också andra viktiga mötesplatser inom programområdet, exempelvis den nya sporthallen med dess närområde.

I projektet "Konsten att skapa stad" arbetar Nacka kommun med att uppmärksamma platser, stråk och händelser, skapa attraktiva miljöer och erbjuda "oaser i byggkaos" genom konst, kultur, konstnärlig kompetens och medskapande som verktyg och resurser i stadsutvecklingen. Läs mer om projektet under "Planeringsförutsättningar". Aktiviteter och insatser delas in i olika kategorier/växlar:

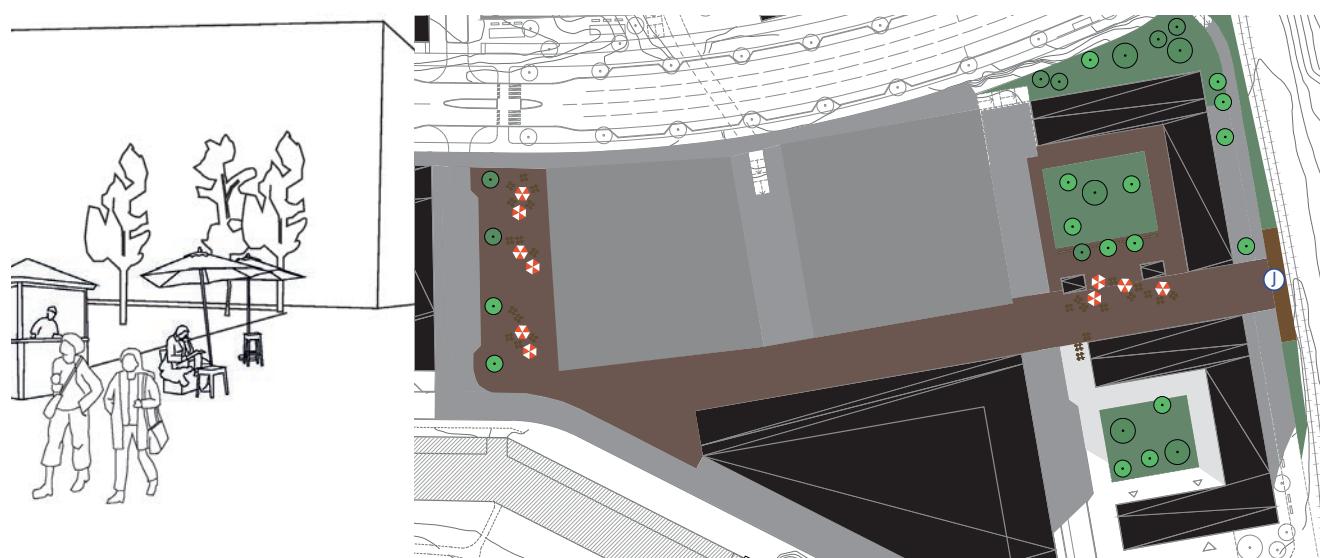
- **"Tomtebloss"** är aktiviteter/insatser som lyser upp en kort stund – upp till en vecka. Exempelvis festivaler och evenemang.
- **"Lägereldar"** är aktiviteter/insatser som lyser upp och värmer lite längre - från en vecka upp till fem år. Exempelvis aktivering av tomma lokaler eller pop-up-parker som kan fungera som inspiration eller välkomnande inslag under en byggnationstid.
- **"Lava"** väller fram, lyser upp och värmer, stelnar och blir permanent. Insatser/aktiviteter som leder till bestående karaktär i stadsrummet. Exempelvis attraktiva målpunkter med konstnärlig höjd och/eller utveckling av platser med hjälp av medborgare.

I centrum är det aktuellt med en kortare, tillfällig aktivitet eller insats, ett "tomtebloss", i syfte att synliggöra centrumomvandlingen. Tomtebloss kan ske under planprocessen eller ombyggnationsfasen för att exempelvis uppmärksamma framtida torgmiljöer och för att skapa "oaser i byggkaos" - ett välkomnande centrum under tiden ombyggnaden sker.

Den nya lekplatsen som föreslås vid Neglinge gärde kan bli föremål för en "lava"-process där invånarna hjälper till att utforma sin egen lekplats. Platsen är idag en tillgång för de boende i området och bör inte bebyggas med hus. Även odling och utegym kan bli aktuellt vid platsen. Den dagvattenpark som föreslås mellan Saltsjöbanans forgrening och Stockholmsvägen blir också en viktig plats

i framtidens Saltsjöbadens centrum. Tomten är bullerstörd och låglänt och tillkomsten av en dagvattenpark höjer det estetiska intrycket och tillsammans med ett nytt dike utmed Stockholmsvägen fylls den viktiga funktionen - renings och födröjning av dagvatten.

I Gröna dalen, strax utanför programområdet, kan en "lägereldsinsats" bli aktuell där Fisksätrabor, Saltsjöbadsbor, politiker och andra samlas i en dialog om platsens utveckling. Det kan också bli aktuellt att genom ett "Konsten att skapa stad-projekt" uppmärksamma aktivitetsstråket mellan Fisksätra idrottsplats och Saltsjöbadens idrottsplats på olika sätt.

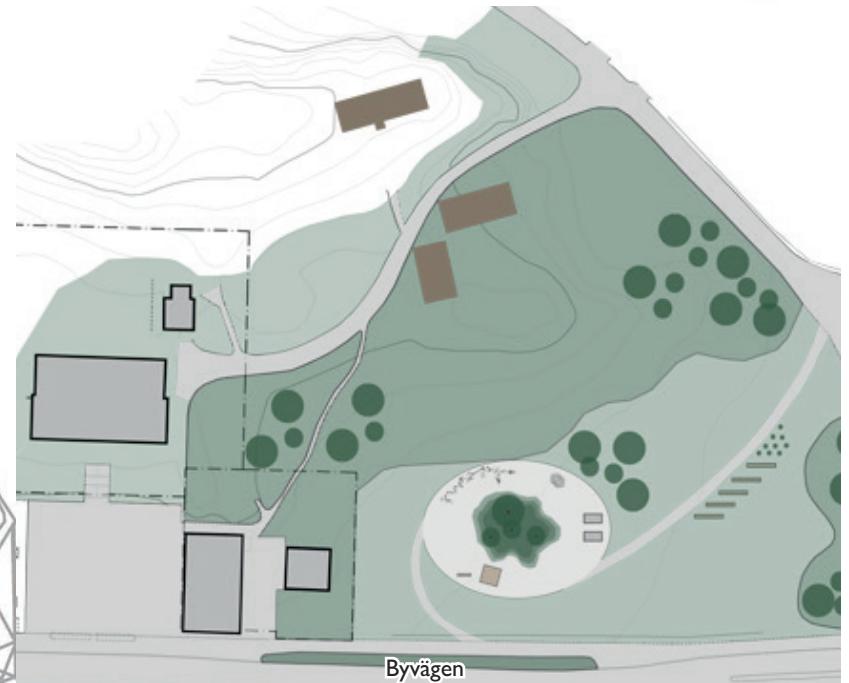
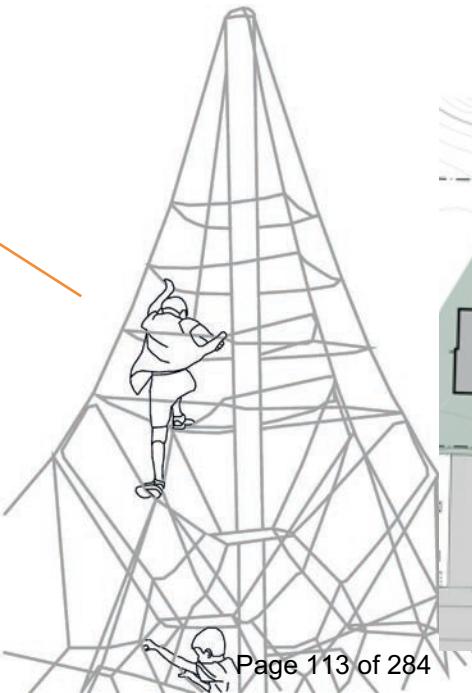
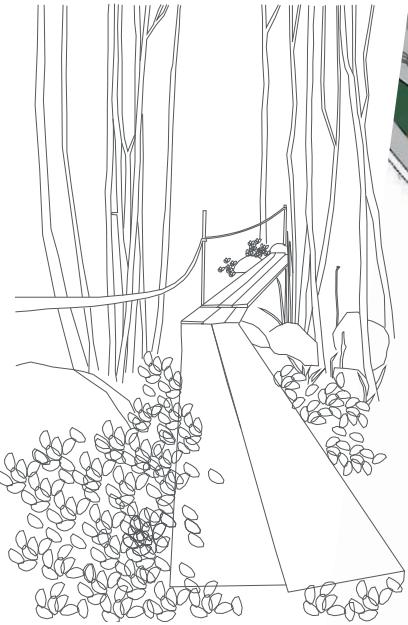

1. De två torgen väster och öster om centrumbyggnaderna sammanbinds med en torggata (bruna ytor). Med hjälp av exempelvis bänkar, växtlighet, karaktärsskapande markbeläggning och en genombänkt belysning kan miljön bli tilltalande att vistas i. Samtidigt förstärks kopplingar och stråk. Längst i öster närs perheden till spårvagnspersonstationen på Saltsjöbanan.

2. Dagvattenpark mellan Stockholmsvägen, Saltsjöbanans spår och de nya kvarteren vid Neglinge gårde.

- Några viktiga platser i framtidens Saltsjöbadens centrum
1. Torg och gator vid centrum
  2. Dagvattenpark
  3. Ny lekplats och park vid Neglinge gård
  4. Entréhusen utmed Saltsjöbadsleden
  5. Sporthallen vid Igelboda skola med omnejd
  6. Cirkulationsplats Saltsjöbadsleden/Stockholmsvägen/Byvägen
  7. Mötet mellan bäcken och nya hus vid Kvarntorpsvägen

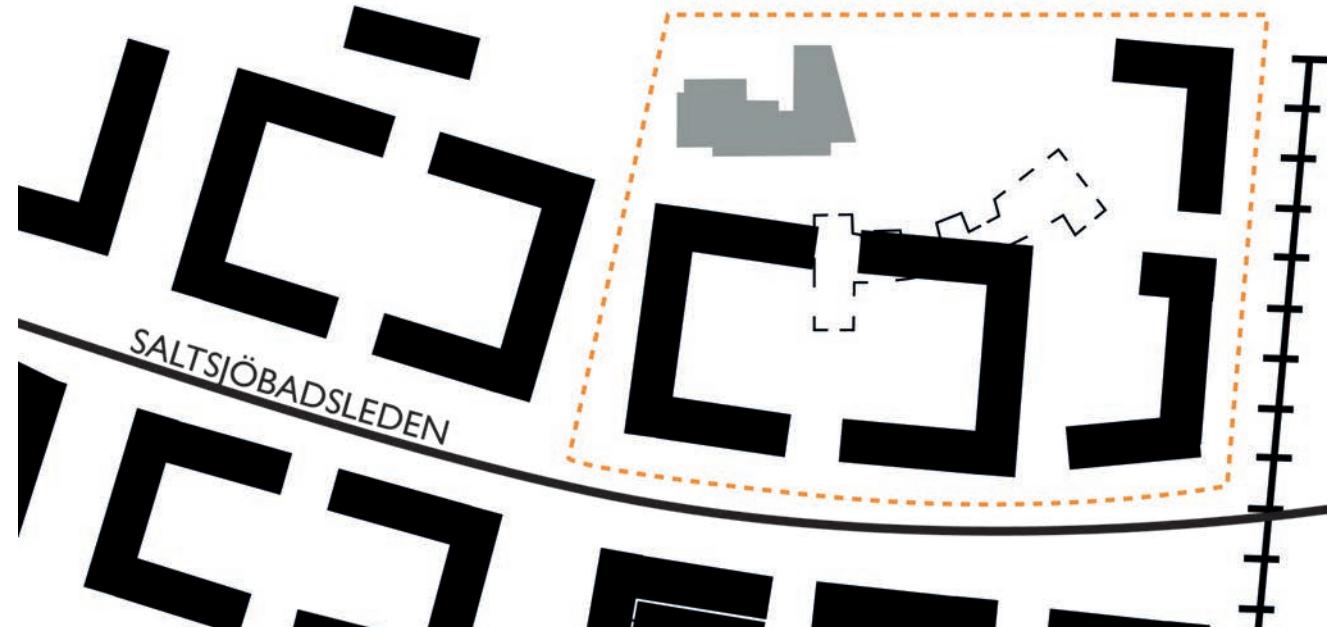
3. Lekplats och park vid kulturmiljön Neglinge gård, det före detta kommunhuset och Saltsjöbadens IP.

ALTERNATIV UTVECKLING SOM AVVIKER FRÅN HUVUDFÖRSLAGET

Ett detaljplaneprogram anger riktlinjerna för den fortsatta planeringen inom ett område. Over tid kan nya förutsättningar göra att den föreslagna utvecklingen inte helt kan genomföras. Det innebär att byggnader, gator, torg och parker inom programområdet kan komma att se annorlunda ut än vad som föreslås i programförslaget. Detaljerna avgörs i detaljplaneskedet och bygglovsskedet.

Programförslaget innehåller några osäkerhetsfaktorer/platser som är av mer omfattande karaktär och som påverkar hur hela området kommer att upplevas och fungera i framtiden. Det är därför viktigt att belysa konsekvenserna av en alternativ utveckling på dessa platser: Igelboda skola, bensinstationen, centrumbyggnaden och Tippen station. De är presenterade nedan utan inbördes ordning eller sannolikhet.

Det finns beroendeförhållanden mellan de olika osäkerhetsfaktorerna/platserna. Exempelvis hänger en ombyggnad av centrum starkt samman med en flytt av Tippen station. Om investeringar för ett ombyggt centrum skulle förskjutas tidsmässigt är det också sannolikt att tidplanen för en flytt av stationen förskjuts på framtiden. Utvecklingen av bensinstationstomten hänger också samman med centrumutvecklingen på grund av att bensinstationens skyddsavstånd påverkar uppförandet av ny bebyggelse på centrumfastighetens nuvarande parkeringsplats. Här redogörs för varje osäkerhetsfaktor separat.

Scenario 1: Igelboda skolas huvudbyggnad, svartstreckat, rivas. Området, inom orangestreckad linje, kan då istället bebyggas med bostäder. Ett scenario utan en skola i området har dock flera negativa effekter på helhetsmiljön.

Igelboda skola (scenario 1)

Programmet anger som utgångspunkt att Igelboda skola blir kvar där den ligger idag norr om Saltsjöbadsleden. Förslaget innebär också att skolan byggs ut med ytterligare lokaler samt ersättningslokaler för paviljongerna.

Kommunen kan dock på sikt välja att bygga en ny skola utanför programområdet. Planeringen samordnas med utvecklingen av andra skolor i kommundelen. I ett sådant scenario kan då dagens skolområde fylla andra funktioner.

Om skolområdet istället bebyggs med bostäder innehåller

det stora konsekvenser för programområdet. Skolans närvärvo tillför kvaliteter till området, bland annat skapar det liv och rörelse under fler av dygnets timmar och ger underlag för en sporthall i centrum. Den nya sporthallens placering enligt huvudförslaget grundas på att den kommer många barn till gagn. Om skolverksamheten flyttas är det också troligt att sporthallen inte lokaliseras här.

Skolans huvudbyggnad har också särskilt höga kulturhistoriska värden och att riva den skulle medföra negativa konsekvenser ur denna aspekt.

Uppskattningsvis cirka 250 nya bostäder bedöms kunna rymmas på dagens skolområde (fyra byggnader i 5-8 våningar). Detta förutsätter alltså att huvudbyggnaden rivs. Skolans matsalsbyggnad, med tillagningskök och aula/samlingssal, även den med särskilt kulturhistoriska värden, blir dock kvar. Matsalsbyggnaden kan användas för förskola eller lokal för kulturverksamheter.

Bensinstationen (scenario 2 och 3)

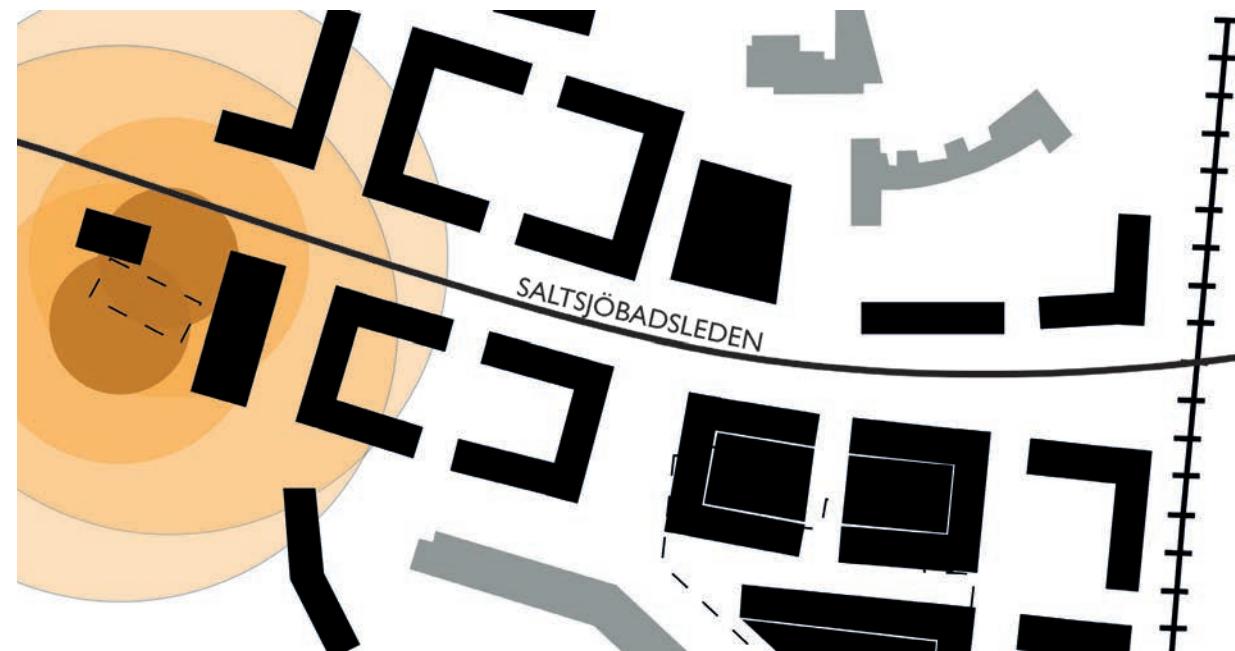
Statoil har arrenderat bensinstationstomten av Nacka kommun. Arrendet sades upp under 2015. Tillsammans arbetar parterna för att hitta en alternativ placering för bensinstationen.

Motiven till varför bensinstationen föreslås flytta är flera. Tomten erbjuder möjlighet att skapa en tydlig entré till centrum. Nya bostadshus i detta läge kan med fördel vara något högre än kringliggande byggnader, dels eftersom det markerar centrums och stadsgatans början och dels eftersom läget inte stör näroboendes utsikt.

Framförallt påverkar också den nuvarande verksamheten sitt närområde. Många transporter av brandfarlig vätska går till och från stationen. Ny bebyggelse invid en bensinstation måste förhålla sig till ett skyddsavstånd. Skyddsavståndet är olika stort beroende på vad den nya bebyggelsen innehåller men som tumregel anges att bostäder inte bör byggas och stadigvarande vistelse inte bör uppmunttras inom 100 meter från tanknings- och påfyllningsplatser. Ju närmare bebyggelse föreslås desto större risk för att byggnationen inte går att genomföra. 50 och 25 meters skyddsavstånd anges också som riktvärden.

Scenario 2: Bensinstationen kvar i befintligt läge. Ringarna representerar 25, 50 och 100 meters skyddsavstånd från tanknings- och påfyllningsplats. Stora delar av den nya bebyggelsen utmed stadsgatan påverkas.

Scenario 3: Bensinstationen flyttas västerut på tomten. En verksamhetsbyggnad uppförs på samma tomt som en skärm mot övrig ny bebyggelse. Skyddsavstånden kvar. [Page 115 of 284](#)

Om bensinstationen blir kvar på platsen försvinner inte bara möjligheten till nya bostäder på bensinstationstomten. Möjligheterna till att uppföra bostäder utmed Solsidevägen, på centrums parkeringsplats och norr om Saltsjöbadsleden, kan också försvåras. Det är svårt att avgöra hur många nya bostäder som kan och inte kan uppföras utmed stadsgatan om bensinstationen blir kvar men upp emot 400 nya bostäder påverkas av ett skyddsavstånd på 100 meter. Helt säkert är att 190 nya bostäder inte kan byggas och att en del av det tydliga gaturum som eftersträvas utmed Saltsjöbadsleden inte blir av.

Konsekvenserna i punktform om bensinstationen blir kvar på samma plats:

- Mellan 190-400 färre bostäder byggs.
- Skyddsavståndet kvarstår. Fördyrande säkerhetsåtgärder måste vidtas på kringliggande byggnader, exempelvis brand- och konstruktionssäkra fasader.
- Vistelseytor i närmiljön måste planeras så att stadigvarande vistelse inte uppmuntras. Utmed den tilltänkte stadsgatan blir det olämpligt att planera miljön utifrån de gåendes villkor.
- Potentiella markföroringar kvarstår. Om bensinstationen flyttas saneras marken innan den bebyggs med bostäder.

Ett alternativ är att bensinstationen flyttas inom tomtens och förskjuts västerut, längre ifrån den kringliggande nya bebyggelsen. I ett sådant scenario behöver också tanknings- och påfyllningsplatserna flyttas västerut vilket förändrar skyddsavståndens utbredning. En ny byggnad kan

uppföras på tomtens östra del, mot den nya bebyggelsen, vilket effektiviseras markanvändningen och bidrar till mer verksamhetsytör i området. Byggnaden kan inrymma relaterande verksamheter för exempelvis bilvård, garage eller parkering. Skyddsavstånden kvarstår trots den avskärmande byggnaden och förutsättningarna för att uppföra bostäder i närheten av bensinstationstomten förändras endast marginellt.

Intäkterna från den föreslagna bebyggelsen inom hela programområdet möjliggör investeringar i allmänna anläggningar såsom offentliga rum och platser - det vill säga ombyggnad av gator, nya torg, ny dagvattenpark och ny lekplats. Om en del av bostäderna inte kan byggas får detta till följd att ambitionsnivån kring de offentliga platserna automatiskt måste sänkas.

Centrum (scenario 4)

Programmet anger som utgångspunkt att centrum byggs om. Detta kräver stora investeringar för att nå den förändring som föreslås. Eventuellt kan därför centrumbyggnaden vara kvar under en kortare eller längre period.

Om dagens centrumbyggnad inte rivas och byggs om enligt huvudförslaget får det konsekvenser för den nya stadsgatan, som kräver ett gatunära fasadliv för att inte stråket ska upplevas som ett storskaligt gaturum avsett för bilar. Kopplingarna mellan Tippen station och västra delarna av centrum och mellan centrummiljön och skolorrådet skulle bli mer otydliga. Även stråk för handel och offentliga torgtytor riskerar att bli otydliga. Cirka 250

lägenheter, som i huvudförslaget föreslås ovanpå de nya centrumbyggnaderna, kan inte byggas om centrumbyggnaden blir kvar. Se översta bilden på nästa sida.

Om parkeringen väster om centrum bebyggs försvinner delvis centrumbesökarnas parkering (delar av parkeringen kan anordnas i garage under bostäderna). En trolig konsekvens är att det då uppstår ett behov av parkeringsplatser i markplan invid centrumbyggnaden. Detta riskerar i sin tur att leda till att de bilfria torgytorna blir färre.

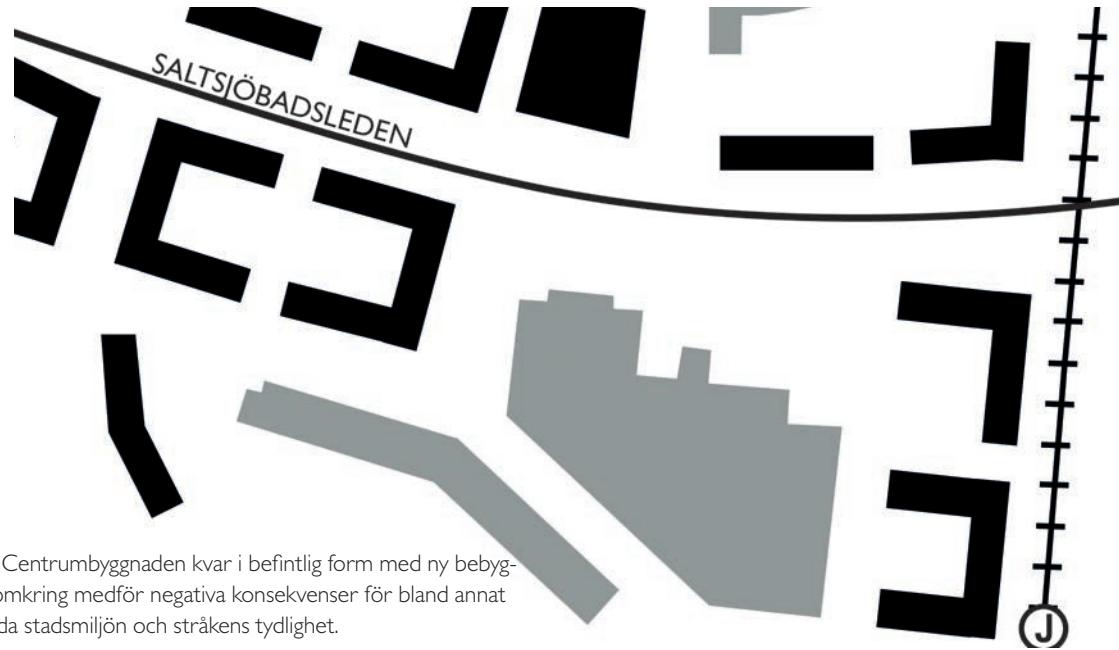
Det finns en risk att otrygga baksidor kvarstår vid centrumbyggnaden. En möjlig utveckling är att då öppna upp byggnaden med hjälp av uppglasning av fasad och större entréer så att den ger ett mer välkommande intryck utifrån. Det går att göra många åtgärder för att förbättra miljön även med den befintliga centrumbyggnaden kvar.

Tippen station (scenario 5)

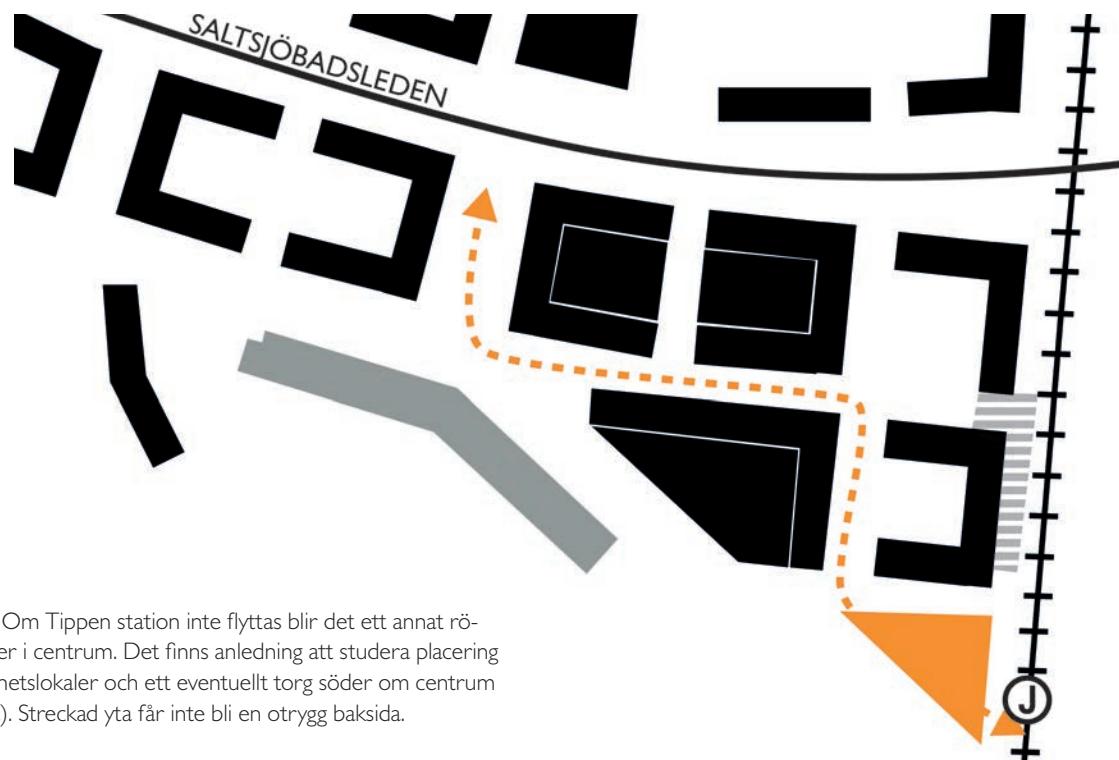
Programmet anger som utgångspunkt att Tippen station antingen flyttas eller förlängs norrut cirka 100 meter. Frågan har dock inte detaljstuderats. Samordning ska ske mellan centrumägaren, Trafikförvaltningen och Nacka kommun.

Om stationen på grund av ekonomiska skäl inte flyttas, innebär det ett annat rörelsemönster i centrum. Fler gående kommer att använda Torggatan till och från centrum och Saltsjöbanan. Detta innebär i sin tur att placeringen av verksamhetslokaler i gatuplan kan behöva ändras från vad som föreslås i programmets huvudförslag.

Förutsättningarna för att placera ett torg där stationen idag möter Torggatan/Kvarntorpsvägen bör då prövas. Om ett nytt torg istället anläggs i detta läge kan ytorna invid det föreslagna studenthuset planeras annorlunda än vad programmets huvudförslag föreslår. Se nedersta bilden intill.

Scenario 4: Centrumbyggnaden kvar i befintlig form med ny bebyggelse runt omkring medför negativa konsekvenser för bland annat den upplevda stadsmiljön och sträkvens tydighet.

Scenario 5: Om Tippen station inte flyttas blir det ett annat rörelsemönster i centrum. Det finns anledning att studera placering av verksamhetslokaler och ett eventuellt torg söder om centrum (orange yta). Streckad yta får inte bli en otrygg baksida.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

REGIONALT PERSPEKTIV

I Stockholms regionala utvecklingsplan, RUFS 2010, anges Saltsjöbaden med omnejd som en ”regional stadsbygd med utvecklingspotential”. I begreppet innehållas stråk och områden som går att nå med cykel eller till fots inom cirka 1 200 meter från stationer i spårsystemen eller från större bussterminaler. RUFS 2010 anger att huvuddelen av regionens nya bostäder och lokaler bör tillkomma i dessa områden för att skapa sammanhängande stadsbygder med blandade funktioner och varierade urbana kvaliteter för olika grupper. Närheten till kollektiva förbindelser, till grönstruktur och stränder betonas.

Att Nacka är del i en attraktiv och växande storstadsregion ställer stora krav på kommunen att ta ansvar och bidra till regionens utveckling. Det innebär också stora positiva möjligheter för kommunen.

Regionplanekontoret räknar med ett befolkningstillskott i regionen på mellan 300 000 och 500 000 personer till år 2030. I Nacka bör det därför finnas beredskap för en befolkningsökning på 30 000-45 000 personer under samma period, vilket motsvarar ett behov av mellan 12 000 och 18 000 nya bostäder.

I det tunnelbaneavtal som sluts mellan bland annat Nacka kommun, landstinget och SL förbinder sig kommunen till att bygga 13 500 nya bostäder på västra Sicklaön till år 2030. Utöver det har kommunen ambitionen att tillskapa ytterligare 6 500 bostäder till år 2030 i hela kommunen.

ÖVERSIKTSPLAN

Nackas översiktsplan från 2012 innehåller kommunens syn på en hållbar utveckling för hela kommunen. Den redovisar bland annat visioner, utmaningar, mål och stadsbyggndsstrategier. En av stadsbyggndsstrategierna är satsningen på att utveckla Nackas lokala centrum och deras närområden. Saltsjöbadens centrum är just ett av Nackas lokala centrum. Framtagandet av detta program är ett led i arbetet med denna stadsbyggndsstrategi.

Översiktsplanen pekar ut området Saltsjöbadens centrum - Neglinge som så kallad medeltät stadsbebyggelse. Detta innebär en stadsbebyggelse som har alla funktioner som är typiska för en blandad stad, det vill säga bostäder, handel, kontor, skolor och förskolor, lokaler för kulturella ändamål, lokaler för vård, anläggningar för idrott och re-

ktion samt andra verksamheter som inte innebär betydande störning. Områden med medeltät stadsbebyggelse innehåller även grönområden, parker och infrastruktur som är nödvändig för en blandad stad. Bebyggelsen varierar mellan småhusbebyggelse och högre flerbostadshus.

Översiktsplanen anger att Neglinge gård, som ligger inom området, är av lokalt intresse för kulturmiljövården. Vidare nämns att den befintliga bebyggelsestrukturen, med en blandning av flerbostadshus, gruppbyggda småhus, handel och andra verksamheter, i huvudsak bör behållas. Förtätning lämpar sig i första hand kring Saltsjöbaden centrum. Översiktsplanen anger att 400-450 bostäder, cirka 100 arbetsplatser och 80 föreskoleplatser bör kunna tillkomma genom förtätning till år 2030. Målet om 6 500 nya bostäder i övriga kommunen, utanför västra Sicklaön, tillkom efter att översiktsplanen antogs och gör att översiktsplanens bebyggelsesiffror behöver justeras.

TEMATISKA PROGRAM

Tillsammans med översiktsplanen utgör kulturmiljöprogrammet, grönstrukturprogrammet och kustprogrammet (samtliga antagna 2011) förutsättningar för de avvägningar som gjorts i detta program. Kulturmiljöprogrammet (2011) är ett vägledande kunskapsunderlag för beslut om den fysiska planeringen i miljöer med kulturhistoriska värden. Kulturmiljöprogrammet pekar ut gamla Neglinge gård och det före detta kommunhuset specifikt. Det finns dock även andra objekt, som inte pekas ut, som är värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt.

Grönstrukturprogrammet (2011) ska bland annat understödja strategiska framtidsbeslut om fysisk planering, hållbart samhällsbyggande, naturskydd och folkhälsa. I programmet pekas området där Tattby naturreservatet och Saltsjöbadens golfbana möter Erstavik-kilen ut som ett viktigt område för grönstrukturen. Området är viktigt bland annat för upplevelsen av det öppna landskapet och skogskänslan. Viktiga gröna bostadsnära vistelseytor pekas ut väster om Igelbodaplatån. Gröna dalen bildar ett grönt samband som länkar samman Erstavik med Skogsö naturreservat. Gröna dalen nämns också för sin artrikedom.

Kustprogrammet (2011) ligger till grund för en långsiktigt hållbar utveckling av kommunens kustområden och berör inte programområdet specifikt eftersom det inte innehåller några kust- eller vattenområden.

RIKSINTRESSEN OCH STRANDSKYDD

Saltsjöbanan går genom programområdet och är av riksintresse för kommunikationer. Det innebär att hela anläggningen med spår och stationer enligt Miljöbalken ska skyddas mot åtgärder som påtagligt försvårar tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen. Efterföljande detaljplanearbeten ska utreda de bullerskyddsåtgärder och eventuella andra åtgärder som blir aktuella då programmet genomförs.

Saltsjöbadens golfbana ingår i Erstaviksområdet som är av riksintresse för friluftslivet. Områden av riksintresse för naturmiljö och friluftsliv ska enligt Miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. På golfbanan gäller också utökat strandskydd.

RIKTLINJER FÖR HÅLLBART BYGGANDE

Nacka kommun har tagit fram riktlinjer för hållbart byggande (2012). Syftet är att öka hållbarheten i stadsbyggnadsprojekten och underlätta uppföljning av prioriterade hållbarhetsområden. Nacka kommun har fokuserat på följande fyra målområden med ambitionen att nå ett långsiktigt hållbart Saltsjöbadens centrum: (1) hållbart resande, (2) skapa rum för verksamheter, blandad bebyggelse och mötesplatser, (3) effektiv mark- och resursanvändning, (4) dagvatten som renas och infiltreras.

Neglinge gård. Foto: WSP.

Utsikt över Saltsjöbadens Golfbana. Foto: WSP.

POLICYDOKUMENT OCH RIKTLINJER

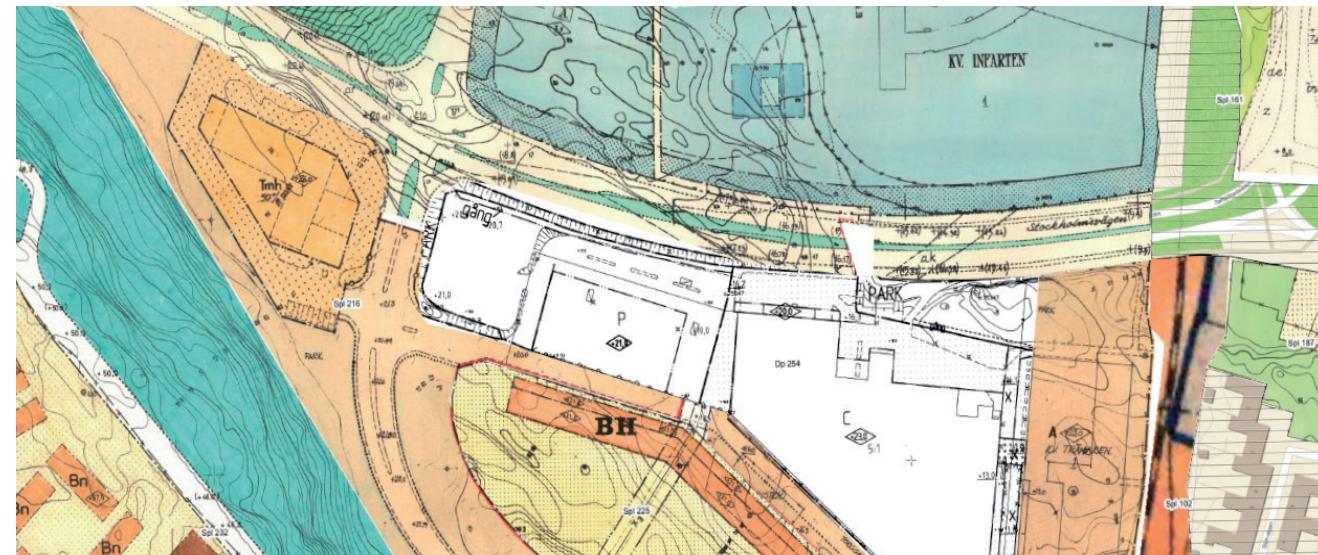
Nacka kommun har flera policydokument och riklinjer som ska vara vägledande för planeringen, framförallt i detaljplaneskedet. Kommunens dagvattenpolicy (2010), avfallsföreskrifter (2014) och rekommenderade parkeringstal (2015) är exempel på dokument som ska följas i kommande detaljplanearbeten. Andra exempel på dokument med riklinjer för detaljplaneringen är Fundamenta, stadsbyggnadsstrategier för byggandet av Nacka stad, och riklinjer för grönytefaktor.

Konsten att skapa stad

Nacka kommun driver Konsten att skapa stad, ett arbete med konst, kultur, konstnärlig kompetens och medskapande som verktyg och resurser i stadsutvecklingens olika faser. Arbetet genomsyrar utvecklingen i hela kommunen, i synnerhet i Nackas lokala centrum. Olika aktiviteter och insatser, av varierande karaktär och tidsomfattning, bör uttryckas tidigt i utvecklingen av ett område. Aktiviteterna/insatserna kan syfta till att skapa attraktiva och innovativa platser, uppmarksamma platser eller händelser, utveckla identitet, aktivera en byggnad eller erbjuda oaser i byggnas. Aktiviteterna/insatserna delas in i olika kategorier - tomtbloss, lägereldar och lava - som skiljer sig åt vad gäller karaktär och tidsomfattning. Konsten att skapa stad-aktiviteterna ersätter inte andra dialogformer som behövs för att skapa medverkan och delaktighet.

GÄLLANDE PLANER

Inom området gäller idag ett lapptäcke av stads- och detaljplaner. För centrum gäller detaljplaner från 2000-talet

Ett urklipp ur kommunens kartdatabas visar några av de stads- och detaljplaner som idag gäller vid centrumområdet.

som i huvudsak anger mark för centrumändamål. Äldre planer från 1970-talets början reglerar centrums omland. En detaljplan från 2012 möjliggjorde nya gruppstädader på höjden mot Ljuskärrsberget. För denna detaljplan återstår genomförandetid. Igelbodaplåtan, skolområdet, Neglinge gärde, Saltsjöbadsleden och Stockholmsvägen regleras av stadsplaner från 1960-talet och Ljuskärrsberget av en stadsplan från 1972. För Saltsjöbanan gäller en stadsplan från 1930-talet. Grönytor vid golfbanan och mot Gröna dalen saknar detaljplan.

MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

En stor del mark inom programområdet ägs av kommunen. Bostadsrätsföreningar och enskilda fastighetsägare äger också en hel del mark. Saltsjöbanans spårområde ägs

av Trafikförvaltningen/SL. Nyligen har kommunal mark söder om centrum sålts till en bostadsrätsförening.

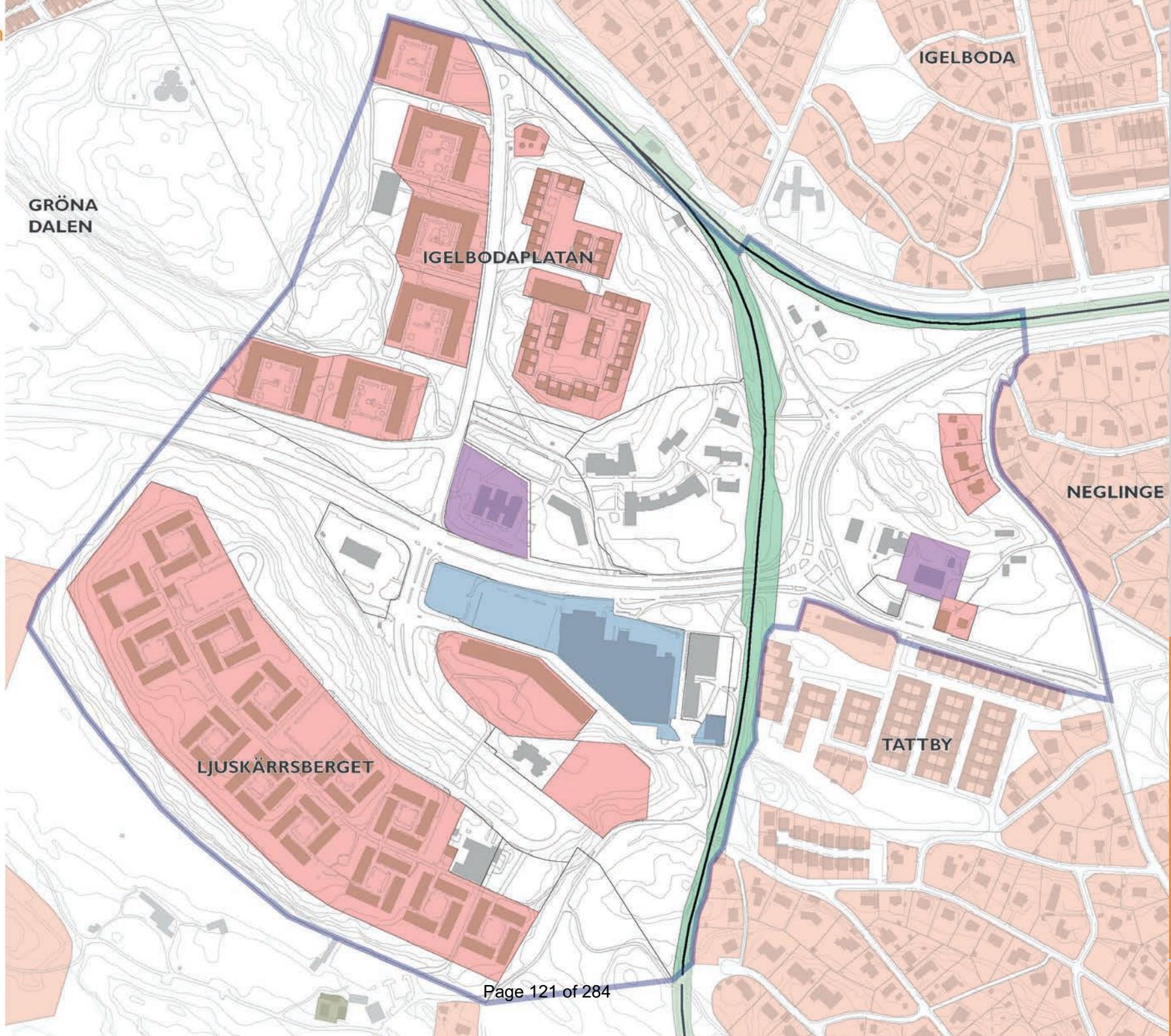
Saltsjöbaden centrum

Centrumanläggningen ägs av NREP. Centrum består av 9275 kvm uthyrningsbar yta med handel och service. För närvarande finns 28 hyresgäster, bland annat Willy's Hemma, Ica Supermarket och Systembolaget. I centrum finns också gym, bibliotek, frisör, optiker, skomakeri, kemtvätt, vårdcentral, tandläkare, apotek, bank, veterinär, kläd- och skobutik, elbutik, blomsterbutik, bokhandel, tre restauranger och en postterminal.

Markägoförhållanden

- NREP
- SL
- Bostadsrättsförening/enskild fastighetsägare
- AB Nacka Elverk
- Rikshem Skolfastigheter AB

Övrig mark i vitt är kommunal

NATURMILJÖ

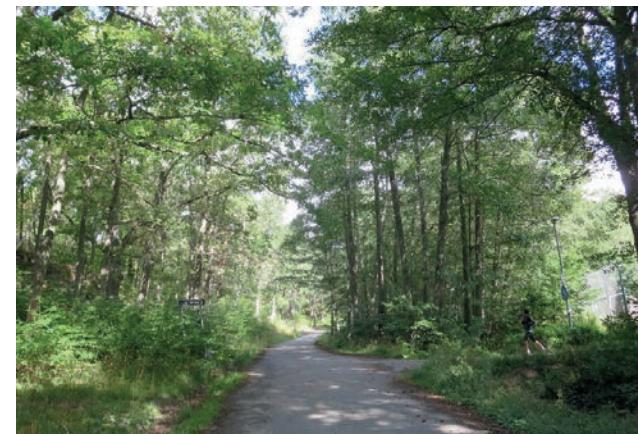
Programområdet angränsar till stora grönområden och naturreservat. Dess västra del utgör ett tvärsamband mellan två gröna kilar och är en viktig spridningsväg för framförallt barrskogslevande arter. I området finns platser med höga naturvärden. Området har också en speciell karaktär i och med dess topografi.

Gröna regionala samband

Grönstrukturen kring Stockholm består av ett antal gröna kilar som länkar stadskärnan med dess omland. Det stora grönområdet Erstavik och Nackareservatet ligger nära programområdet och innehållas i den så kallade Tyrestakilen som sträcker sig in mot staden genom Nynäshamn, Haninge, Tyresö och Nacka. En annan grön kil som inte direkt angränsar programområdet är Nacka-Värmdökilen som i östvästlig riktning letar sig inåt staden från Värmdölandet via Norra Boo och Sicklaön. De gröna kilarna är viktiga att värna om så att både djur och växter kan röra sig och spridas. Det är också viktigt att värna om tvärsambanden mellan kilarna.

Värdefull natur

Inom och runt programområdet finns stora sammanhängande tall- och barrskogar, men även inslag av blandskog med ekar. Programområdet berörs av ett starkt spridningssamband för barrskogslevande arter. Spridningsvägen sträcker sig i nordsydlig riktning från Erstavik i söder, genom Gröna dalen och vidare norrut mot Skogsö naturreservat och hela vägen till Boo.

Invid gångvägen mot golfbanan finns mycket höga naturvärden.
Foto: WSP.

Det finns även ett antal områden med mycket höga naturvärden. Framförallt mellan Ljuskärrsberget, golfbanan och Saltsjöbanan där det står ett antal grova ekar. Det är viktigt att den öppna miljön kring dessa träd bevaras. Höga naturvärden finns också vid centrum och mellan Igelboda skola och järnvägen. Områden med högsta eller högt naturvärde bör undantas från bebyggelse på grund av sitt värde för den biologiska mångfalden. Gamla tallar där de rödlistade arterna förekommer ska i princip alltid undantas från bebyggelse. Generellt har äldre träd större betydelse att spara än unga träd.

Topografi, karaktär och barriärer

Branta berg och breda gator karakteriseras området. Ljuskärrsberget och Igelbodaplatån reser sig i terrängen ovanför centrum samtidigt som Saltsjöbadsleden och

Saltsjöbanan utgör barriärer i ett splittrat landskapsrum som inverkar på människors rörelsemönster.

Mellanskärgårdens sprickdalslandskap domineras landskapet. Branta berg bryts av i lerfylda sprickdalar. I obebyggda delar växer hällmarksskog på höjderna, barrskog eller blandskog i sluttningarna och stråk av ek längs bergbranter och skogsbrun. I dalgångarnas gräs- och lövskogsmarker finns parker med rekreationstråk, lekplatser och vistelseytor. Dalstråken sammanstrålar och övergår i ett flackt lerområde kring Neglinge gård. Det öppna området kring golfbanan har en böljande karaktär och övergår söderut i naturreservatets sprickdalslandskap med sjöar och hällmarker.

1970-talets idéer om sammanhängande trafiksäkra parkstråk och en tydlig hierarki av parker präglar grönstrukturen. Parkerna kännetecknas av öppna gräsfält, träd och buskage. Naturen är alltid nära och parkerna upplevs som öppna gläntor i en skog. Naturen kryper också nära intill bostadsenklaverna med mjuka anslutningar.

Geologiska förutsättningar

Området domineras av berg i dagen och tunnare jordlager, främst morän direkt på berg. I partiet vid idrottsplatsen finns ett stråk av lera. Vid Igelboda skola finns ett område med sandig morän, troligen direkt på berg. Mellan Saltsjöbanan och Igelbodavägen ligger lös lera ned till 10 meter följt av friktionsjord på berg. Området har högt stående grundvatten, det är därför svårt att infiltrera dagvatten i området.

Värdefull natur

Ekologigruppens inventering

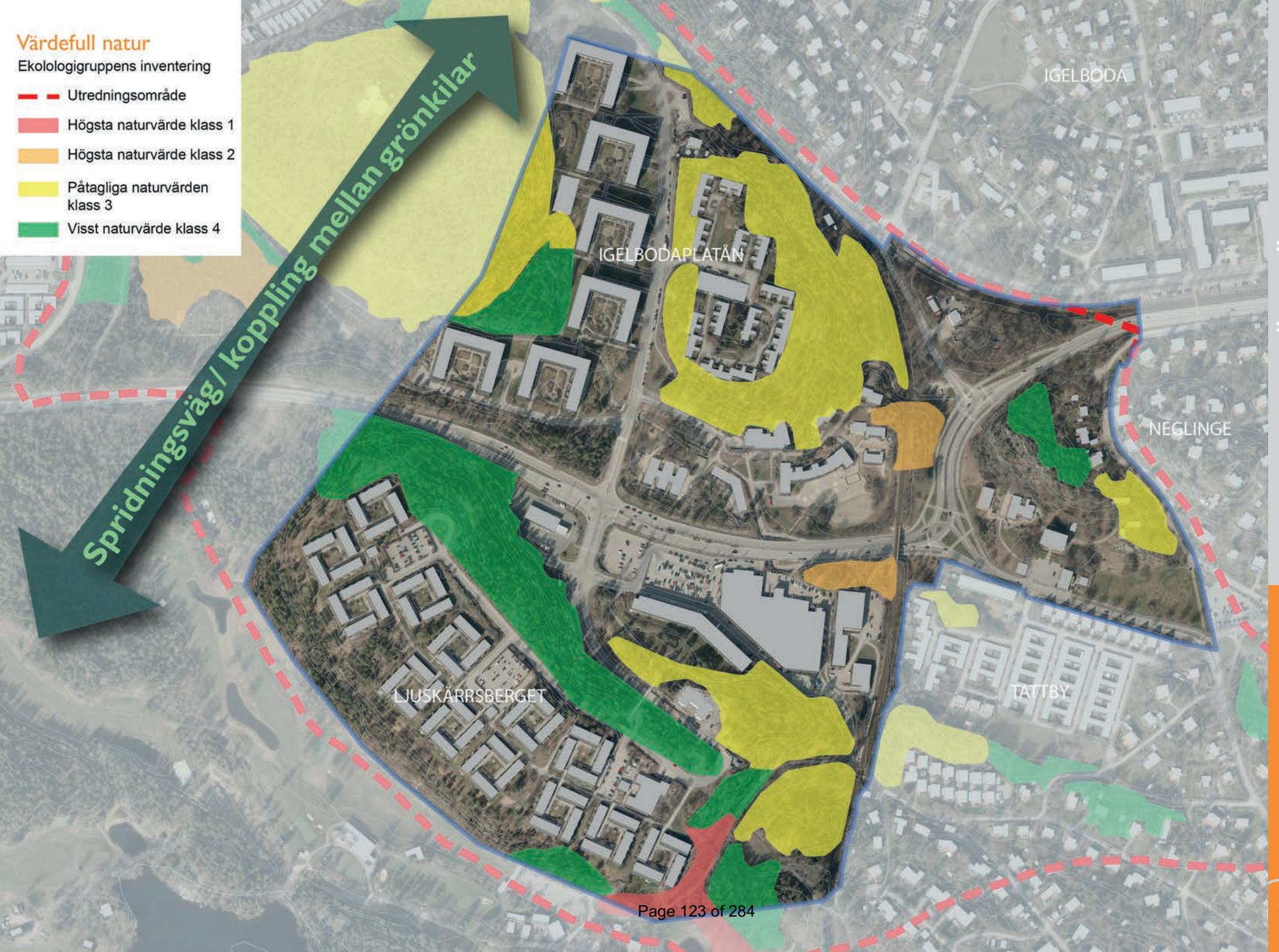
— Utredningsområde

■ Högsta naturvärde klass 1

■ Högsta naturvärde klass 2

■ Påtagliga naturvärden
klass 3

■ Visst naturvärde klass 4

KARAKTÄR OCH IDENTITET

Saltsjöbaden grundades som en bad- och kurort. Syftet var att det skulle bli ett utflyktsmål och en rekreationsort för huvudstadens befolkning. Här skulle Stockholmarna få ta del av vacker natur, ren luft och rent vatten. Sedan dess har samhället vuxit, fler villaområden har byggts men även flerfamiljsbostäder. Ett genomgående karaktärsdrag har dock varit enligt principen ”hus i grönska”, typiskt både för den äldre villabebyggelsen som för de senare tillkomna flerfamiljsbostäderna.

Saltsjöbaden centrum berättar tillsammans med Igelboda skola och bebyggelsen på Ljuskärrsberget och Igelboda-platån om samhällets framväxt efter mitten på 1900-talet. Det är värt att notera att området Saltsjöbaden ofta förknippas med byggnader, villamiljöer och områden som ligger öster om programområdet för centrum, närmare havet. I kommunens kulturmiljöprogram nämns områdena Saltsjöbaden, Saltsjöbaden-Garvkroken, Neglingehöjen-Kaptensbacken, Tattby och Solsidan, samtliga områden öster och sydöst om programområdet Saltsjöbadens centrum. Saltsjöbadens observatorium, Sjuvillorna och Grand hotell är exempel på framstående byggnadsverk i dessa områden. Saltsjöbaden i stort har en mycket stark identitet.

Bebygelsekaraktär

Inom programområdet finns två helt olika bebyggelsetyper. Rekordårens rationellt byggda flerfamiljshus och småhus i åtskilda enklaver, 1970-talets trafikseparation (Igelboda-platån och Ljuskärrsberget) möter villabebygg-

else från sekelskiftet 1900, med stora villor på generösa, lummiga tomter och slingrande vägar. Mellan dem breder centrumområdets trafik- och parkeringsytor ut sig. Villabebyggelsen i Neglinge och Tattby möts i ett parkstråk med delvis öppen gräsmark vid idrottsplatsen.

Landmärken och utblickar

I programområdet bildar det kuperade landskapet naturliga landmärken. Ljuskärrsbergets och Igelbodaplatåns bebyggelse, Neglinges villabebyggelse och vattentornet är alla placerade på höjder kring centrum och syns på långt håll. Först på nära håll syns själva centrumbyggnaden, bensinmacken, det gamla kommunhuset och idrottsplatsens öppna landskapsrum.

Vid Neglinge gård och Saltsjöbadens idrottsplats öppnar sig landskapet med utsikt mot Neglingeviken. Havet kan skymtas från några höjder i området men döljs till största delen av skog. Några utsiktspunkter finns också vid Ljuskärrsberget och vid Vattentornsberget i Gröna dalen.

Målpunkter

Viktiga målpunkter återfinns ofta strax utanför själva programområdet, förutom själva centrum med bollhall, tågstation och den handel och service som centrumområdet erbjuder. Saltsjöbadens golfbana och idrottsplats tillsammans med Näckenbadet är populära målpunkter, och självklart också kustområdena längre österut och norrut med de båtvarv, badplatser och promenadstråk som kusten erbjuder.

Offentliga rum

Landskapsrummet kring centrum och Saltsjöbadsleden är öppet, storskaligt och präglas av infrastruktur och handel. Saltsjöbadsleden delar av området och kring centrum upplevs platsen ostrukturerad och splittrad. Centrum är framförallt utformat för den bilburna besökaren. Det saknas utomhusytör för människor att vistas på. Markparkeeringar domineras området och för gående och cyclister är det tydligt hur man rör sig. Flera platser kring centrum upplevs som baksidor eftersom centrumbyggnaden vänder sig inåt och saknar tydliga kopplingar till de offentliga miljöerna utomhus.

Istället är det grönytor i utkanterna av programområdet som lämpar sig bättre för fotgängaren och längre vistelser. Exempel på detta är området norr om Igelbodaplatåns bebyggelse och det större slättområdet som sträcker sig upp från Neglingemaren in över idrottsplatsen och upp förbi det före detta kommunhuset.

Grand hotell i Saltsjöbaden utanför programområdet.

Bebyggelse-och landskapskarakter

Bebyggelsekarakter

- Villabebyggelse,
- Radhus från 1970-80-tal
- Flerbostadshus
- Skolmiljö, idrott
- Vägområde, parkering, ruderatmark

Naturkarakter

- Barrskog, blandskog
- Hällmarksskog
- Ekmiljö
- Park

Rumslighet

- Öppet landskap
- Branter

KULTURMILJÖ

Histорien om Saltsjöbaden fick sin början 1889 när Knut Agaton Wallenberg köpte ett stort markområde av Herman af Petersens på Erstavik. Tanken var att anlägga en modern badort och villastad som kunde nås från Stockholm med järnväg. Saltsjöbanan invigdes 1893 och redan i början av 1900-talet var Neglingeön i det närmaste fullt utbyggd.

1909 bröts Saltsjöbaden ut ur Nacka och 1912 bildades en egen kommun. 1918 påbörjades en stadsplanetävling för ett kommunalhus och 1928 valdes en plats vid Neglinge gärde. Utvecklingen ledde till ett stort behov av samhälls- och kommersiell service. Neglinge blev ett litet centrum men så småningom etablerades affärer och servicelokaler på flera platser i samhället. Först på 1960-talet togs initiativet att planera för ett riktigt centrum.

Programområdet angränsar till ett område som är utpekat i kommunens kulturmiljöprogram, Neglingehöjden - Kaptensbacken. Neglinge gård och det före detta kommunhuset är de byggnader som är utpekade som särskilt värdefulla i kulturmiljöprogrammet.

Före detta kommunhuset

Kommunalhuset invigdes 1932 och ritades av arkitekt Ture Rydberg. I byggnaden samlades många olika samhällsfunktioner. Efter kommunens sammanslagningen med Nacka byggdes huset om i början av 1970-talet till bostäder och kontor. Kommunalhuset präglas av stram 1920-talsklassicism med funktionalistiska drag.

Byggnaden har en kubisk, symmetrisk form och fasader med rött tegel. I söder vetter byggnaden mot ett litet torg. Huvudentrén markeras av en granitportal och en hög trappa. Till anläggningen hör en flygelbyggnad uppförd 1934 efter ritningar av Eskil Sundahl. Byggnaden har byggts om i omgångar, senast omkring 2010. Enligt planerna skulle även en flygelbyggnad uppföras i väster, men istället anlades ett skyddsrum under andra världskriget.

Neglinge gård

När Saltsjöbaden etablerades 1889 hade Neglinges tre gårdar redan rationaliseringats till en enda arrendegård under Erstavik. Bebyggelsen består av tre knuttimrade och rödfärgade byggnader. Mangårdsbyggnaden har två delar, en troligen äldre del och en lägre, tillbyggd del. Till gården hör även ett bostadshus och ett magasin. Vid gården finns även husgrunder efter den tidigare bybebyggelsen. Bytomten är utpekad som bevakningsobjekt i fornämningarsregistret.

Igelboda skola

Vid 1940-talets slut blev den gamla folkskolan i Igelboda för liten och 1950 beslutades att en ny skola skulle byggas. Arkitekttävlingen vanns av Torgny Gynnerstedt och 1956 invigdes Igelbodaskolan. Skolan består av flera byggnader som följer terrängens former i en backslutning nedanför Igelbodaplatån. Arkitekturen är tidstypiskt 1950-tal med många genombänkta detaljer och högklassiga material. Varje hus har en individuell utformning med rött tegel och puts som fasadmateriel.

Det före detta kommunhuset vid Neglinge gärde.

Neglinge gårds mangårdsbyggnad.

Administrationsdelen av Igelboda skola. Idag delvis förskola.

Torggatan vid dagens Saltsjöbaden centrum.

Kvartersgård vid Igelbodaplatåns bostadsområde.

Kvartersgård vid Ljuskärrsbergets bostadsområde.

Saltsjöbaden centrum

På 1960-talet tog planerna för ett köpcentrum fart. Ett aktiebolag som bildades av lokala köpmän, Metro och Systembolaget köpte marken på platsen för en tidigare soptipp. Ritningarna gjordes av arkitekt Karl-Axel Bladh. Namnet "Tippens centrum" var ett resultat av en läsaromröstning i Nacka-Värmdöposten. Tippens centrum blev en mötesplats för Saltsjöbaden. Förutom två livsmedelshallar och specialaffärer fanns läkarmottagning, tandläkare, distriktsjuksköterska, barnavårdscentral, apotek, post, två banker, herr- och damfrisör, självkem och pub med gatukök. Vid inner torget hittade man en informationsdisk, garderober och övervakad barnhage. Under inner torget fanns utrymmen för båg- och kortdistansskytte, biljard, bordtennis, bowling och diskotek. Till centrumet hörde också bibliotek och sporthall som placerades intill ett gångstråk mellan Igelbodaplatånen och Tippens station.

På ett tidstypiskt sätt präglades trafiklösningarna av trafikseparering och anpassningen till bilismen. Parkeringsplatserna rymde ursprungligen 500 bilar, men planen möjliggjorde många fler, bland annat i ett parkeringshus i två plan. Bensinstation intill parkeringen var ett måste. Till centrumanläggningen hör också ett bostadshus vid torget med affärs- och servicelokaler i de nedersta våningarna och små lägenheter i de övre.

Igelbodaplatånen

1971 färdigställdes cirka 400 lägenheter på Igelbodaplatånen. Husen ritades av arkitekt Åke Östin. På många sätt är det ett tidstypiskt bostadsområde från miljonprogrammet. Västra delen av området präglas av en storskalighet där lägenheterna är ordnade i sex U-formade gårdar. Bostadshusen är i fyra våningar under flacka pulpettak. På gårdarna finns bland annat planteringar och lekplatser. Genom att balkongfronter och taksarg vid gårdarna har olika kulörer skapas variation och orienterbarhet. Fasaden är klädda med det tidstypiska mexiteglet. Öster om Vinterbrinksvägen finns ett 40-tal radhus i souterräng.

Ljuskärrsberget

På Ljuskärrsberget uppfördes 1972 ett område om 500 lägenheter, ritat av FFNS arkitektkontor. Det utsatta läget på berget som bildar en fond till villabebyggelsen nedanför ställde höga krav på bebyggelsens utformning. Bebyggelsen består av 13 kringbyggda gårdar. Bostadshusen är i två våningar under flacka pulpettak. Beroende på terrängläget har några hus även en tredje suterrängvåning. Samtliga lägenheter har balkong eller uteplats. Fasaden är klädda med liggande och stående falurödfärgad träpanel. Även balkongerna är klädda med panel i samma kulör. De vita fönstren binds samman av partier med träpanel som också är vitmålad.

ATT SE OCH GÖRA

I området finns en god tillgång till olika idrottsaktiviteter. Tillgången till stora naturområden med variationsrik natur, gammal skog och närheten till vatten är andra aspekter som karakteriseras området. Ibland kan det dock vara svårt att nå ut i naturen eftersom det saknas tydliga entréer. En ganska liten gångtunnel under Saltsjöbadsleden är exempelvis den huvudsakliga kopplingen mellan strövområdena kring Lundsjön i söder och Gröna dalen och Skogsö i norr. Ett annat exempel är den långa kuststräckan som innehåller relativt få badplatser.

Idrott

I Saltsjöbaden finns idrottshall, idrottsplats, simhall och golfbana. På idrottsplatsen bedrivs fotboll på flera konstgräsplaner liksom friidrott, kajak och fäktning. I Näckenbadet finns två bassänger. I Tippenhallen utövas basket, gymnastik och friidrott. Söder om centrum ligger golfbanan med både en 18-håls- och en 9-hålsbana. Vintertid används golfbanan för skidåkning och från och med vintern 2015/16 anläggs även en konstsnowslinga på banan. I Tattby finns både ishall och motionsspår.

Promenadstråk

Lugna promenaden är en lätt och tydligt skyltad slinga som finns i Nackas olika kommundelar. I Saltsjöbaden/Fisksätra utgår promenaden från Tippen station, fortsätter utmed golfbanan, under Saltsjöbadsleden via Fågelhöjdsslingan och under Saltsjöbadsleden igen vid Stockholmsvägen och bakom Saltsjö torg. Promenaden är 4 200 meter lång, belyst, asfalterad och mestadels plan.

Vid ett flertal platser finns vilobänkar. Ytterligare motionsslingor och stigar som leder in i naturområden finns både söder och norr om centrum.

Parker och lekplatser

Större anlagda parkytor finns i Gröna dalen och vid Neglinge gård. Dessa används till exempel för Valborgsmässfirande. I Gröna dalen finns också två kolonilotsområden liksom en hundrastgård. Inom 600 meter från centrum finns Trollparken i Tattby och Igelbodaplatåns lekplats som båda används flitigt. Enligt Stockholms parkriktlinjer från 2006 innebär en god park- och natur tillgång att lekplats och bullerfri miljö ska finnas inom 200 meter och parklek och bollspel inom 500 meter från bostaden.

Kultur och offentlig konst

I Saltsjöbaden finns också ett rikt föreningsliv med bland annat hembygdsförening, naturskyddsförening, orkesterförening, sjöscoutkår, teaterförening och sjömansgille. Centrumbyggnaden nyttjas ofta av bland annat skolor och föreningar för exempelvis skolloppis och utställningar. Butikerna där erbjuder kundkvällar som även kan inkludera festmiddagar och kulturella inslag.

I området finns flera offentliga konstverk, bland annat "Den första orienteraren", en staty i stål av Olle Carlström från 1975 som står norr om centrumbyggnaden. Vid centrum finns också en staty i brons, "Vilken hand", av Gustaf Nordahl från 1972. I Neglingeparken utanför programområdet står "Den store hvide", en skulptur i brons av Edvin Öhström från 1995.

Saltsjöbadens idrottsplats används flitigt på sommaren. Foto: WSP.

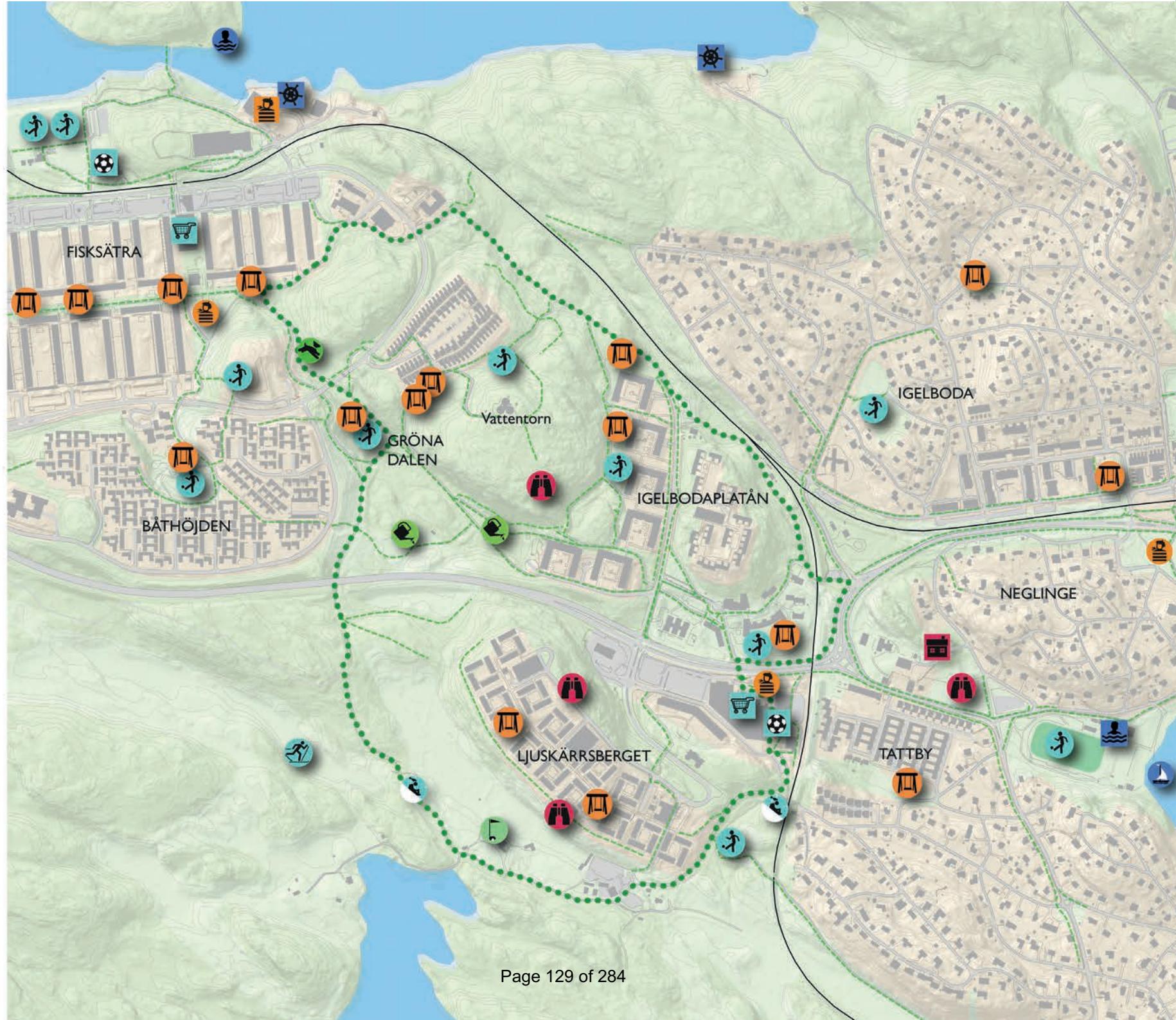

Ett kolonilotsområde väster om programområdet. Foto: WSP.

"Den första orienteraren" av Olle Carlström.

- Att se och göra**
- - - Promenadväg
  - • Lugna promenaden
  - Sporthall
  - Simhall
  - Badplats
  - Fotbollsplan
  - Golfbana
  - Lekplats
  - Odling
  - Utsikt
  - Konstverk
  - Konshall
  - Hundrastplats
  - Marina
  - Segling
  - Centrumhandel
  - Skidåkning
  - Pulkabacke
  - Hembyggsgård

BARN OCH UNGDOMAR

Olika åldrar använder utedräkten på olika sätt. Naturen minskar ofta i betydelse ju äldre barnen blir. I högre åldrar är målpunkter och de transportsätt och vägar som tar dem till målpunkterna istället mycket viktiga.

Ålder 1-6 år

Barngrupperna i områdets förskolor ger sig ut utanför den egna gården minst en gång i veckan till lepkarker, skog och parker. De är ute året om, väder och kläder får styra aktiviteterna. Aktiviteterna är ofta genombrottade när de utövas utanför förskolegården, men det förekommer både undervisning och fri lek. Oftast tar man sig runt till fots, men för längre utflykter används kollektivtrafiken.

Personalen uppskattar tillgång till ”förskolenära” skogar. För de små barnen kan den ”simplaste” skogsdunge räcka för att väcka stor upptäckarglädje. De små målpunkterna är viktiga skogsdungar i näheten, men kraven på dess attraktivitet är lägre. Det är därför av största vikt att de mindre skogsområdena intill förskolorna sparas. Barnen bör inte ha mer än 300 meter till grönområden.

Barn i årskurserna 1-3

Fritidsverksamheten förläggs utanför skolgården minst en gång i veckan. De äldre barnen leker inte längre lika fritt som förskolebarnen. Barnen på fritids ägnar sig åt organiseringar av aktiviteter såsom brämboll eller fotboll i högre grad än de yngre barnen. De uppehåller sig därför mer på bollplaner och andra ytor där dessa aktiviteter passar.

Förskolenära skogar behöver inte vara stora i omfattning för att väcka upptäckarglädjen hos de små barnen.

Kommunens tjänstemän på besök i Samskolan i december 2015.

Kring Svartkärrsstigen rör sig många barn. Stråket används i stor utsträckning som transportväg mellan Saltsjöbaden och Fisksätra. Här kan barnen röra sig fritt eftersom det inte finns några bilar. Områdena kring gångstråket innehåller kolonilotter, bollplan och populära mulleskogar. Saltsjöbadens idrottsplats och Trollparken är andra populära målpunkter i närområdet liksom Braxenparken i Fisksätra.

Barn i årskurs 6 och 7

Ju äldre barnen blir desto viktigare blir målpunkter så som centrum, idrottsplatsen, Saltsjöbanans stationer och gång- och cykelstråk. Eftersom äldre barn ofta rör sig över större områden än små barn är det många gånger platser utanför programområdet som är barnens målpunkter, exempelvis

Fisksätra, naturreservat, sjöar, marinor och kaféer.

Utemiljön mellan målpunkterna används främst för transport mellan hem och skola, bibliotek, kompisar och badplatser. Det märks bland annat genom att många barn pekar ut Saltsjöbadsleden och Byvägen som viktiga vägar. Övriga platser som nämns är skolorna Igelboda och Neglinge, promenaden runt Neglingehöjden och bensinmacken vid centrum. I och med att äldre barn och ungdomar i högre utsträckning använder utedräkten utan vuxna blir också trygghetsfrågor allt viktigare.

Barn och ungdomars användning av området

Barn- eller ungdomsverksamhet

Område som används av verksamhet. Färg motsvarar verksamhet med samma färg.

De vanligast använda sträken. Färg motsvarar verksamhet med samma färg.

Lekplats

Område med max 200 m till lekplats

TRAFIK & TILLGÄNLIGHET

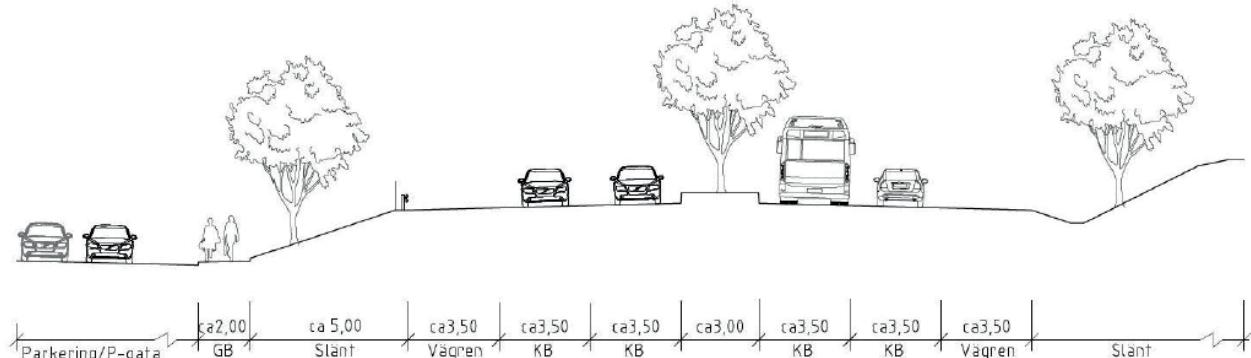
Saltsjöbadsledens storskaliga transportrum karaktäriserar programområdet. En ny gång- och cykelväg har nyligen färdigställts utmed leden vid centrum till Fisksätra. Lokalgatorna är även de storskaliga och breda, exempel är Vinterbrinksvägens smala trottoarer. Parkerade bilar skymmer sikt och tvingar ut fotgängare i gatan. För att nå Saltsjöbadens golfklubb finns en tunnel under Ljuskärrsbergets bostadsområde. Tunnellen har endast ett körfält och en maxhöjd om 2,3 meter. Stora transportfordon kör därför via Kvarntorpsvägen där motorfordonstrafik egentligen är förbjuden.

Saltsjöbadsleden

All fordonstrafik till Saltsjöbaden och Älgö går via Saltsjöbadsleden innan vägen förgrenar sig. På Saltsjöbadsleden färdas cirka 14 000 fordon/vardagsdygn enligt mätningar under 2014-2015. Denna trafik fördelar sig med ungefär lika stora delar på Byvägen respektive Stockholmsvägen. Leden är klassad som motorväg mellan väg 222 och Fisksätra med en hastighetsbegränsning om 90 km/h. Strax innan Saltsjöbaden centrum begränsas hastigheten till 50 km/h. Vid centrum varierar bredden på leden mellan 20 – 30 meter.

Gång- och cykelvägnät

Det regionala cykelstråket mellan Saltsjöbaden och övriga Nacka leds från Fisksätra längs Saltsjöbadsvägen och Vattenverksvägen som ansluter till Värmdövägen. Cyklister hänvisas till blandtrafik. Från Fisksätra till station Salt-

Tolkad sektion över dagens Saltsjöbadsled vid Saltsjöbaden centrum (Ramböll, Nacka Kommun 2015).

sjöbaden fortsätter det regionala cykelstråket på separata gång- och cykelvägar, bland annat på en ny sträckning utmed Saltsjöbadsleden invid centrum. Det finns ett utbrett gångvägnät till rekreationsområden och målpunkter som centrum, kollektivtrafik, skolor och förskolor. Landskapet i området är kuperat vilket leder till att avstånden blir långa då gångvägarna måste vara tillgänglighetsanpassade. På sina håll skapar det vackra slingrande parkvägar, som vid Igelbodaplatsen eller mot golfbanan. Barriärerna Saltsjöbadsleden och Saltsjöbanan har få tunnel- och bropassager vilket innebär omvägar i gångvägarnas sträckning.

Parkering

Kring programområdet finns både allmänna och privata parkeringsplatser. Inom de större bostadsområdena finns garage för boendeparkering och allmänna parkeringsplatser längs med gatorna. Vid Igelbodavägen och Vinterbrinksvägen finns också allmänna parkeringsytor. För besökare till centrum finns stora parkeringsytor med ungefär 200 platser. Vid både Igelboda och Tippen stationer finns infartsparkeringsplatser för bil och cykel. En in-

ventering 2014 visade att ungefär hälften av de parkerade bilarna vid Igelboda station var hemmahörande inom en radie om en kilometer från parkeringsplatsen. Detta tyder på att parkeringen framförallt används av näroende.

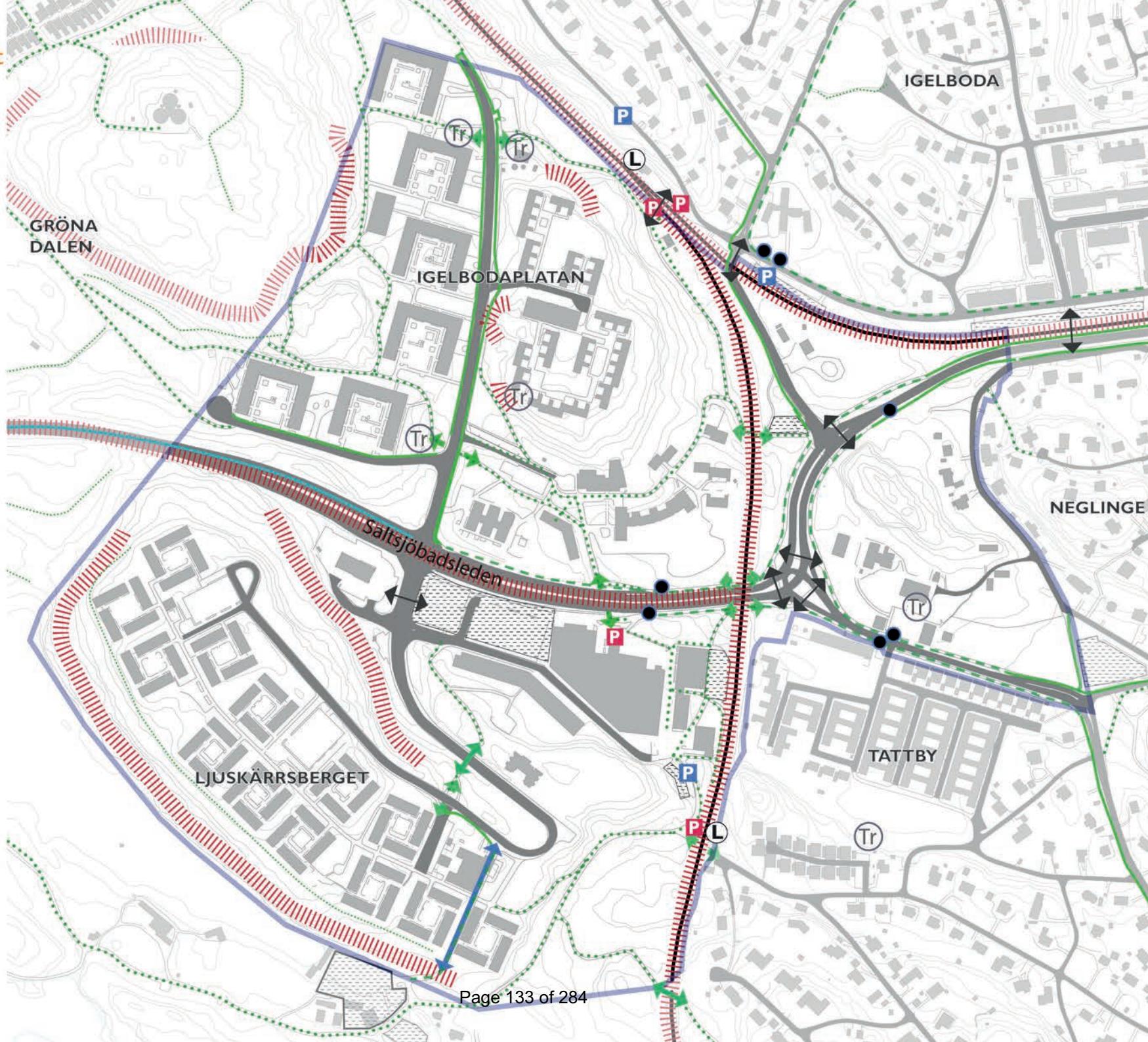
Kollektivtrafik

Saltsjöbaden har god kollektivtrafikförsörjning genom Saltsjöbanan som trafikerar Slussen-Saltsjöbaden och Slussen-Solsidan. Från Igelboda station nås ett stort antal bostäder liksom Igelboda skola. Stationen har därför många på- och avstigande, cirka 7 000 personer per dygn.

På Saltsjöbadsleden invid centrum ligger busshållplatser för Saltsjöbanans ersättningstrafik. De uppfyller dock inte de krav som ställs på hållplatser idag, antingen är de för korta eller så uppfyller de inte tillgänglighetskraven. Hållplatserna saknar också väderskydd, cykelparkering och viloplats.

Trafik och tillgänglighet

- Huvudväg/lokalgata**
- Järnvägsspår
- Busshållplats**
- Tågstation
- Cykelväg**
- GC-stråk vid vägkant
- Separat gc-väg
- Parkväg
- Stig
- Passage i plan**
- GC passage under
- Gångbro
- Biltunnel
- Trappa**
- Barriär
- Parkering**
- Infartsparkering
- Cykelparkering

TRYGGHET, SÄKERHET OCH BEFOLKNINGSSTATISTIK

I och kring centrum finns flera platser som kan upplevas som otrygga. Det kan röra sig om miljöer som är dåligt belysta eller platser där det är svårt att synas såsom gångtunnlar, exempelvis under Ljuskärrsberget. Det kan också handla om vägavsnitt utan närliggande bostadshus såsom vid idrottshallen och gångvägen mellan Ljuskärrsberget och Tippen station. Det kan också innebära gatusnitt där trottoarer helt saknas eller är väldigt smala, som på Vinterbrinksvägen.

Trygga och säkra miljöer

Miljöer där mäniskor blir sedda är ofta säkra miljöer. Det kan handla om trafikstråk där bilar, gång- och cykelbanor är placerade invid varandra, eller områden med blandade samhällsfunktioner så som boende, handel, parkering och kontor. Det skapar ett naturligt rörelsemönster över flera av dygnets timmar och ger förutsättningar för en blandad befolkning av kön, ålder och härkomst. Ett befolkat område är alltså bra för trygghetskänslan. Det glesbefolkade och glesbebyggda området vid centrum är ett exempel på en miljö som kan upplevas ödslig kvälls- och nattetid.

Platser så som gångvägen genom skogen mellan Ljuskärrsberget/golfbanan och centrum, perrongen vid Tippen station och centrums baksida vid Torggatan upplevs som ödsliga platser under kvällstid. Ytterligare platser som pekats ut som otrygga är tunneln mellan Igelboda skola och centrum, mellan Igelboda skola och Igelbodaplatsen

och mellan Igelboda skola och Igelboda station.

Under senare år har trygghetsåtgärder genomförts längs gång- och cykelstråken med förbättrad belysning och vegetationsröjning utmed vägar och vid gångtunnlar. Trygghetsåtgärder kan genomföras på utpekade platser oberoende av programmet. I samband med att området utvecklas med fler bostäder behöver situationen ses över ytterligare. Gestaltning av platser, detaljutformning, belysning och materialval påverkar i hög grad både känslan av trygghet liksom den faktiska säkerheten.

Brottsligheten är dock låg inom programområdet. Enligt Nacka kommunens ungdomsenkät så uppger färre ungdomar att de begått brott i Saltsjöbaden jämfört med andra kommundelar i Nacka. Däremot uppger fler ungdomar att de råkat ut för brott jämfört med i andra kommundelar, framförallt vad gäller stölder och mobbning.

Koppling till Fisksätra och Gröna dalen

Programområdet innehåller varken Fisksätra eller Gröna dalen, men kopplingen till dessa områden har varit viktigt att studera, framförallt på grund av att de tre områdena är så väldigt olika till sin karaktär - exempelvis skiljer sig Saltsjöbaden och Fisksätra åt väldigt mycket vad gäller de socioekonomiska förutsättningarna. De två områdena skiljs åt av Gröna dalen, en naturlig lugn och grön sänka som dramatiskt bryter av den höga kingliggande terrängen, och som har stort värde för gröna spridningssamband.

En gång- och cykelväg löper genom dalen och förbinder

Fisksätra med området vid Saltsjöbadens centrum. Utmed vägen finns bollplan, lekytor och koloniträdgårdar.

En trång gångtunnel vid Igelboda skola. Brant lutning och kurva ger dålig sikt och risk för otrygghet. Foto: WSP.

Centrumområdet upplevs storskaligt och aningen öde. Fasaderna på centrumbyggnaden är till stora delar slutna. Foto: WSP.

Befolkningsstatistik

Folkmängden i hela kommundelen Saltsjöbaden uppgick 2014 till 10 385 personer. Till kommundelen räknas stora områden utanför programområdet, exempelvis Älgö, Sol-sidan och Tattby men inte Fisksätra i denna sammanställning (även om Fisksätra har Saltsjöbaden som postadress). Ungefär en fjärdedel av kommundelens befolkning var vid tidpunkten mellan 0-19 år och detsamma gäller för åldern 65 år och över. I Fisksätra är befolkningen yngre.

Inom kommundelen fördelar 4 282 bostäder på ungefär 50 procent småhus och 50 procent flerbostadshus. Av de

4 282 bostäderna i kommundelen var endast drygt 100 hyresrätter, medan antalet bostadsrätter och äganderätter fördelar jämnt. Inom programområdet Saltsjöbadens centrum ser fördelningen annorlunda ut med en stor övervik för flerbostadshus och lägenheter med bostadsrätt. I Fisksätra består bostadsbeståndet av över 80 procent hyresrätter. Andelen flerbostadshus är mycket högre i Fisksätra än i kommundelen Saltsjöbaden.

Ungefär två tredjedelar av befolkningen i Saltsjöbaden har eftergymnasial utbildning och medelinkomsten år 2012 var 519 000 kronor per år. Mer än 86 procent av

Till vänster i bild ligger Fisksätra, till höger Saltsjöbadens centrum. Mellan de två områdena ligger Gröna Dalen.

befolkningen har svensk bakgrund. För Fisksätra visar samma statistik att drygt en tredjedel har eftergymnasial utbildning och att årsmedelinkomsten uppgick till 203 000 kronor. I Fisksätra har ungefär var tredje invånare svensk bakgrund.

Saltsjöbadens befolkning i siffror

Saltsjöbaden (exklusive Fisksätra)

Befolkningsmängd 2013 - 10 385 personer
(varav 28% 0-19 år, 49 % 20-64 år, 23% 65+)

Utbildningsnivå - Förgymnasial 4 %,
Gymnasial 29 %, Eftergymnasial 66 %

Årsmedelinkomst - 519 000 kronor

Andel utrikes födda - 13 %

Antal bostäder - 4 282 stycken

(2 192 lägenheter i småhus, 2 090 i flerbostadshus).
118 hyresrätt, 2 068 bostadsrätt, 2 096 äganderätt.

Fisksätra

Befolkningsmängd 2013 - 8 022 personer
(varav 25% 0-19 år, 62 % 20-64 år, 13% 65+)

Utbildningsnivå - Förgymnasial 17 %,
Gymnasial 40 %, Eftergymnasial 36 %

Årsmedelinkomst - 203 000 kronor

Andel utrikes födda - 68 %

Antal bostäder - 3 094 stycken

(534 lägenheter i småhus, 2 560 i flerbostadshus).
2 561 hyresrätt, 533 äganderätt.

STÖRNING, HÄLSA OCH TEKNISK FÖRSÖRJNING

Det finns förutsättningar i området som ur ett riskperspektiv begränsar hur området kan utvecklas. Bland annat styrs utvecklingen av topografiska förutsättningar, förutsättningar för avrinning av dagvatten, eventuella markföroreningar från verksamheter, skyddsavstånd och buller från vägar och spår.

Översvämningsrisk

Nacka kommuns skyfallsanalys (2014) togs fram för att identifiera översvämningsplatser vid ett 100-årsregn. Där framgår att en del ytor omkring Saltsjöbadens centrum skulle stå under vattenivåer över 0,5 meter vid ett sådant regn. Detta innebär stora materialliga skador och utgör också en risk för hälsa och liv. Två områden har periodvis stående vatten – vid korsningen Byvägen/Stockholmsvägen och tunneln mellan Tattby och centrum.

Vatten, spillvatten och dagvatten

Kommunalt ledningssystem finns utbyggt inom området. Ledningsstråken går utmed Saltsjöbadsledens södra sida, längs Stockholmsvägen och utmed Torggatan. Ledningar från Igelbodaplatån korsar skolområdet ner mot korsningen på Saltsjöbadsleden. En bergförlagd VA-tunnel korsar Igelbodaplatån i ostvästlig riktning.

Föroreningar

Inom programområdet finns en bensinstation och där centrum idag ligger låg tidigare en deponi. Vid golfbanan ligger ett par transformatorstationer och utanför pro-

gramområdet i nordöst har det tidigare funnits tvätteriverksamhet. Marken i anslutning till dessa verksamheter kan vara förorenad. Någon fördjupad studie av luftsituationen i området har inte utförts.

Farligt gods-transporter

Saltsjöbadsleden är sekundär transportled för farligt gods, det vill säga en led avsedd för trafik från vissa verksamheter till och från huvudled för farligt gods. I huvudsak handlar det om cirka 30 transporter per år till sjömacken vid Grand hotell i Saltsjöbaden och som framförallt sker sommartid. Utöver dessa transporter sker en gasoltransport om året till Grand hotells restaurangkök, två transporter i månaden till Näckenbadet och en transport om året till ishallen i Tattby. Transporter till ishallen och simhallen bedöms vara försumbara vad gäller olycksrisk för omgivningen. Diskussioner pågår för att i en nära framtid kunna försörja sjömacken via bunkerbåt istället, något som drastiskt skulle minska antalet farligt gods-transporter genom programområdet.

Skyddsavstånd

För planering av ny bebyggelse bör alltid ambitionen vara att hålla ett avstånd på 100 meter från en bensinstation till bostäder, daghem, ålderdomshem och sjukhus. Ur risk-, miljö- och hälsoskyddssynpunkt bör ett minimiavstånd om 50 meter hållas mellan bensinstation och bostäder, daghem, ålderdomshem, sjukhus och samlingsplatser utomhus. Med hänsyn till brand- och explosionsrisken bör byggnad inte uppföras inom ett avstånd om 25 meter från tankfordonet lossningsplats, avluftningsanordningar från bensincisternen, tankställe där fordon tankas.

Saltsjöbanan utgör en möjlig urspärningsrisk. Statistik visar att tåg vid de flesta urspärningarna inte hamnar längre än 15 meter från spåret, varav de flesta stannar inom 5 meter från spåret. Vid det aktuella området finns inga skarpa kurvor som utgör en risk för urspärning men skolgården ligger nära dagens spårområde.

Buller

Kommunens översiktliga bullerkartläggning visar att rikt-värdena för buller överskrids inom de centrala delarna av programområdet. Bullret orsakas i huvudsak av trafiken på Saltsjöbadsleden och Saltsjöbanan. I centrum finns fläktar på taket till centrumbyggnaden som orsakar buller.

Avfall

Insamling av matavfall har påbörjats i kommunen. Hus-hållsavfall hämtas genom fastighetsnära insamling. Kommunen ansvarar för att erbjuda bostadsnära återvinning. Återvinningsstationer finns utmed Solsidevägen mellan bensinstationen och backen upp till Ljuskärrsberget och vid Igelbodavägen mellan Saltsjöbanan och Stockholmsvägen. Närmaste återvinningscentral är Östervik återvinningscentral väster om programområdet.

EI- och värmeförsörjning

Elnätet är utbyggt i området och sköts av Nacka Energi. Det befintliga elnätet är gammalt, vid exploatering behöver det förstärkas med markkablar, transformatorstationer och eventuellt ytterligare kapacitet. Bergvärme installerades nyligen på Igelbodaplatån.

Teckenförklaring

- █ Ungefärlig yta som står under mer än 0,5 meter vatten vid ett 100-års skyfall (med klimatfaktor).
- ▶ Förurenad mark enligt MIFO-modellen
- Sekundär transportled
- Huvudväg
- Lokalbana
- Bensinstation
- Skyddsavstånd 25, 50 resp 100 meter från påfyllnings- och tankningsplats
- Ekvivalent ljudnivå mer än 55 dBA från spår- och vägtrafik 2 meter över mark

PROGRAMFÖRSLAGETS KONSEKVENSER

MILJÖKONSEKVENSER

Nedan beskrivs de konsekvenser på miljön som programförfärlaget kan innehålla. Viktiga miljöaspekter för det fortsatta detaljplanearbetet identifieras här. Något lagkrav på miljöbedömning/miljökonsekvensbeskrivning för ett program finns inte. En översiktlig bedömning har ändå gjorts. Förslaget strider inte mot Nackas översiktsplan.

Behovsbedömningar kommer sedan att upprättas för varje enskild detaljplan. Om det framkommer i denna att detaljplanen innehåller en betydande miljöpåverkan, ska en miljökonsekvensbeskrivning enligt PBL tas fram.

Det finns ett antal miljöproblem inom området som kommer att behöva hanteras, till exempel buller, risk, dagvatten och Neglingemarens vattenkvalitet. Problemen bedöms dock som möjliga att hantera och begränsa med hjälp av väl kända tekniker och metoder. Nödvändiga utredningar kommer också att tas fram i detaljplaneskedet.

Hållbarhet

Programförfärlaget bedöms vara långsiktigt hållbart. De fyra målområden för hållbart byggande som särskilt valts ut för detta program skapar förutsättningar för att arbeta vidare med hållbarhetsfrågor i de enskilda detaljplanerna:

Hållbart resande. Bostäder planeras i kollektivtrafiknära lägen. Gator har rum för cyklister, cykelvägnätet stärks till övriga Nacka och cykelparkering av god standard prioriteras vid centrum, torg och bostäder. Bilparkering förläggs till största delen i garage. I enskilda detaljplaner

kan kommunens parkeringsnorm prövas genom specifika parkeringsutredningar i syfte att minska bilberoendet.

Skapa rum för verksamheter, blandad bebyggelse och mötesplatser. Området saknar idag en kvällspopulation vilket krävs för ett levande och tryggt område. Ett arbete att öka blandningen av bostäder med olika upplåtelseformer, arbetsplatser och service, en satsning på stråk och platser och en blandning av trafikslag i gaturummet kommer att leda till ett mer levande och tryggt område. Dessutom ges möjligheten att utöka Igelboda skola till en F-9-skola.

Effektiv mark- och resursanvändning. Kring centrum finns idag en hel del outnyttjad eller dåligt nyttjad mark. Att förtäta med framförallt bostäder gör att både kommunikationer och befintlig service får ett större underlag. Dessutom ökar områdets attraktionskraft, identiteten stärks och området upplevs mer tryggt. Fler boende får även närmare till stora grönområden och kusten.

Dagvatten som renas och infiltreras. I dag är ytorna kring centrum hårdjorda, övriga områden består i stor utsträckning av obebyggd mark. För en hållbar framtida miljö krävs att områdets vattenflöden och föroreningar inte ökar. En ökad ambitionsnivå, medvetenhet och kreativitet kring dagvattenhanteringen kan bidra positivt vad gäller funktion, gestaltning och en god vattenstatus.

Landskapsbild och kulturmiljö

De föreslagna byggnadshöjderna kan innehålla negativa konsekvenser för landskapsbilden och upplevelsen av

förkastningsbranterna och den särpräglade topografin. Det är betydelsefullt att topografin är avläsningsbar även framgent.

Tidigare stadsplaneringsideal, och områdets karaktärsdrag idag, har varit enligt principen ”hus i grönska”. Den stadsmässiga strukturen med kvarter, stadsgator och höga hus innehåller en ny typ av bebyggelsestruktur som frångår tidigare ideal och principer, liksom Saltsjöbadens karaktärsdrag som villaförort.

Det är positivt att byggnader utpekar i Nacka kommuns kulturmiljöprogram, Neglinge gård och det före detta kommunhuset, skall bevaras. Förtätning med stadsliknande kvarter kan påverka byggnadernas miljöskapande värden. Det är positivt om föreslagna stadskvarter, liksom tillkommande byggnaders placering och höjd bevarar de siktlinjer som idag tillåter Neglingehöjden och kommunhuset vara synliga i landskapet. Det är positivt att marken mot Neglingemaren hålls obebyggd.

Den nuvarande centrumbildningen utraderas. Skolan har särskilt höga kulturhistoriska värden och det är positivt att förslaget i första hand avser att bevara skolbyggnaderna. Att riva skolan skulle medföra stora negativa konsekvenser för kulturhistoriska värden. Förutom de arkitekturhistoriska värdena står skolbyggnaden idag som ett visuellt dokument över den befolkningstillväxt som skedde kring 1900-talets mitt.

Naturvård, vegetation & barriärer

Programområdet gränsar till en viktig spridningskorridor för bland annat barrskogslevande arter vid Gröna dalen. Spridningskorridoren binder samman Tyrestakilen med Skogsö naturreservat och vidare mot Värmdökilen. Kilarna är utpekade som gröna kilar i den regionala utvecklingsplanen RUFS 2010. I arbetet med kommande detaljplaner bör kopplingar mellan programområdets grönstråk och angränsande spridningskorridorer studeras.

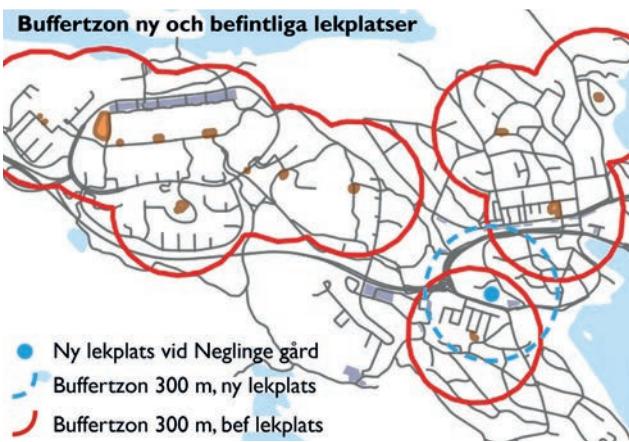
Det är positivt att större delen av den nya bebyggelsen planeras på mark utan höga naturvärden. Grönytan vid centrum, mot leden och järnvägen, har höga naturvärden men försvinner helt eller delvis till följd av att studenthuset byggs. Dagvattenparken är väldigt positiv då den kommer att öka den biologiska mångfalden.

Lek, rekreation & friluftsliv

Gång- och cykelvägnätet länkar samman den befintliga rekreationsstrukturen. Programförslaget innebär att samhället i ännu högre grad länkas samman.

De två torgytor som föreslås i Saltsjöbadens nya centrum och ytorna kring bollplanen kommer att öka möjligheten till möten och rekreation. Detta är mycket positivt för människors välmående och trivsel.

En lekplats ska anläggas strax söder om Neglinge gård vilket bidrar till att fler Nackabor har tillgång till en lekplats inom 300 meter (det rekommenderade avståndet). Fler Nackabor kommer också att ha nära till rekreationsområ-

den i Gröna Dalen, Skogsö och Tattby naturreservat. Den dagvattenpark som planeras mellan Saltsjöbanans spårörgrenning och Stockholmsvägen skulle, förutom att hantera dagvatten, kunna bli en plats för rekreation och möten. Den är dessvärre väldigt bullerstörd och kommer sannolikt inte att vara attraktiv som uppehållsplats längre stunder. Dock kommer dagvattenparken att utgöra ett grönt blickfång för förbipasserande vilket är positivt.

Trygghet, säkerhet & hälsa

Det ökade antalet bostäder i centrum bidrar till ett tryggt område under större delen av dygnet. Den föreslagna placeringen av tillkommande bebyggelse medför att det som tidigare upplevts som otryggt nu får liv och ljus.

Gångbanor och övergångsställen ses över och därmed ökar tryggheten. För att skapa säkra skolvägar kommer tunnlar under Saltsjöbadsleden, Saltsjöbanan och Vinterbrinksvägen att gestaltas och ges ny belysning, vilket är positivt.

Tillgänglighet

Tillgängligheten och tydligheten i Saltsjöbadens centrum kommer att öka markant i och med nya hårdgjorda torgytor, gångbanor, övergångsställen, sittplatser och rumsbildningar som skapar en tydlighet i hur man rör sig. Dock är tillgängligheten från Ljuskärrsberget till centrum bristfällig på grund av branter och trafikleder. Detta bör därför studeras vidare i kommande detaljplaner.

Buller

Kommunens bullerkartering visar att riktvärden för buller överskrids i området. Det är i huvudsak buller från de större vägarna och Saltsjöbanan. Biltrafiken bedöms

Ekivalentnivåer i dBA från vägtrafik (2015). För väg- och spårtrafik, se "Planeringsförutsättningar/Störning, hälsa och teknisk försörjning".

också öka i området, både privata transporter till de nya bostäderna och varustransporter till centrum. Fördjupade bullerutredningar ska tas fram i detaljplaneskedet. Vid medeltät stadsbebyggelse, som området klassas i

Nacka kommuns översiktsplan, kan i undantagsfall Länsstyrelsens avstegsfall A tillämpas. Ett skäl är att området är inom promenadavstånd (500 m) till ett närcentrum och att kollektivtrafiken är mycket god.

Flera byggnader föreslås inrymma verksamheter i gatuplan mot Saltsjöbadsleden som ett sätt att hantera bullerproblematiken. Bostäder som föreslås i anslutning till ovan nämnda bullerkällor behöver studeras särskilt i kommande detaljplaner.

Luftföroringar

Någon fördjupad studie av luftsituationen har inte utförts. Med utgångspunkt i den översiktliga kartläggningen av kvävedioxid och partikelhalter som Stockholm och Uppsala läns luftvårdsförbund har tagit fram bedöms miljökvalitetsnormerna för dessa ämnen klaras. Detta eftersom ventilationsförhållandena vid vägarna bedöms som goda. Det är viktigt att vägarnas ventilation inte byggs bort. I detaljplaneskedet kan en studie av luftsituationen vid bensinstationen bli aktuell. Det gäller också för nya bostäder nära panncentralen som finns i området.

Markföroringar

Framtida byggnation ska föregås av markundersökningar för att klärlägga omfattningen av eventuella markföroringar och främmande gaser. På fastigheter med misstänkta föroringningar ska all schaktning och sanering i mark ske i samråd med tillsynsmyndigheten i Nacka.

I och kring området har det funnits och finns idag olika

verksamheter som kan innebära att marken är förorenad av spill av olika förorenande ämnen. På fastigheten Tattby 2:3 har det tidigare funnits en soptipp. På fastigheten Tattby 3:1 finns en bensinstation med biltvätt. Det kan inte heller uteslutas att spill, läckage och eventuellt dumpning av föreningar finns i andra delar av området. Rester av bekämpningsmedel kan också finnas vid tågspåret.

Dagvatten och ytvatten

Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns vattendistrikt har beslutat om kvalitetskrav och åtgärder för alla så kallade vattenförekomster i distriktet. Utredningsområdet ligger inom Neglingemarens/Neglingevikens avrinningsområde. Vattenutbyte sker genom ett grunt sund till Baggensfjärden. Båda är klassade som ytvattenförekomster.

Neglingeviken är ett övergångsvatten som gränsar mot Baggensfjärden. Det klassificerades år 2009 som ”god kemisk ytvattenstatus” (undantag för kvicksilver/ kvicksilverföreningar) och ”måttlig ekologisk status”. Vattenförekomsten har miljöproblem både med övergödning och miljögifter (tennföroringar och kvicksilver).

Miljökvalitetsnormer som gäller för Neglingeviken:

- Ska uppnå god ekologisk potential, men med en tidsfrist till år 2021.
- Ska uppnå god kemisk ytvattenstatus 2015 (exklusive kvicksilver). Halterna av kvicksilver och kvicksilverföreningar i vattenförekomsten bör inte öka i förhållande till de halter som har legat till grund för vattenmyndighetens statusklassning 2009.

Ytvattenförekomsten Neglingeviken/Neglingemaren i blått och programområdet inom röd linje.

Fördjupade dagvattenutredningar kommer att tas fram under detaljplanearbetet. En översiktlig utredning har tagits fram i syfte att utreda förutsättningarna för en framtida, hållbar dagvattenhantering och ge förslag på översiktliga principlösningar. Konsekvenser av översvämnningar i problemområden beskrivs och förslag på skyddsåtgärder redovisas. Förslag till åtgärder har stämts av mot Nacka kommuns åtgärdsprogram för Neglingemaren.

Om de födröjnings- och reningsåtgärder som föreslås i dagvattenutredningen genomförs bedöms det dimensinerande flödet kunna minskas från 4 620 liter/sekund till 3 500, samtidigt som dagvattenföreningar reduceras med 15 till 50 procent. Om inte åtgärder vidtas blir resultatet mer förorenat dagvatten och en snabbare avrinning. Även Saltsjöbadens golfbana bidrar med näringssämnen till dagvattnet. Dagvattnet från golfbanan ska hanteras och renas av golfklubben.

Översvämningsrisk

Klimatförändringarna innebär att större nederbördsmängder kommer under kortare perioder. Av Nacka kommunds skyfallsanalys framgår att det vid ett 100-årsregn kommer att uppstå problem vid lågpunkter så som vid centrum, under järnvägsbron och invid Stockholmsvägen.

För att minska kommande problem i lågpunkterna bör dagvattnets rörelse planeras så att det bräddar (rinner) till mindre känsliga ytor. Helst bör bebyggelse undvikas i dessa områden, om det ändå sker är höjdsättningen av byggnaderna och marken kring dessa mycket viktig.

Risk och säkerhet

Saltsjöbadsleden är en sekundär led för farligt gods. Den går rakt igenom programområdet vilket kan påverka omkringliggande bebyggelse och vistelseytor. Saltsjöbanan innebär en risk för urspärning och kabelnedfall. Bekämpningsmedel vid spåret kan påverka uppförandet av byggnader intill. Frågorna utreds i detaljplaneskedet.

Drivmedelstransporter till bensinstationen försvinner om macken flyttar. Miljön blir då något säkrare att vistas i. Om macken blir kvar krävs fördjupade riskutredningar när närmiljön detaljplanläggs. Drivmedelstransporter och skyddsavstånd från påfyllning- och tankningsplats kvarstår då och påverkar hur närmiljön kan bebyggas.

Panncentralen på Vinterbrinksvägen är nedlagd och inget särskilt skyddsavstånd krävs därför. Marken kan dock vara förorenad i anslutning till panncentralen.

KONSEKVENSER FÖR BARN

Förslaget innebär att områden där det idag ligger förskolor bebyggs med bostäder. Det medför att förskolor flyttas till nya lokaler som är placerade längre ifrån trafikerade vägar. Det innebär att barnen i mindre sträckning utsätts för luftföroreningar och buller. Det är viktigt med tillräckliga utomhusytor i anslutning till förskolan.

Igelboda skola kan också komma att beröras av om- och tillbyggnation. Nya lokaler ska vara iordningställda innan befintliga lokaler tas bort. Ombyggnation och flytt ska ske i nära samarbete med berörda verksamheter för att minska påverkan för de som berörs.

Programmet innebär att parker och torgtytor rustas upp. Platserna ska utformas så att de blir attraktiva mötesplatser för barn och ungdomar. Den nya idrottshallens placering invid skolan, nya verksamheter, bra kollektivtrafik och upprustade gång- och cykelstråk bedöms ha positiva konsekvenser för barn och ungdomar. Programförfärlaget innebär också trygga och säkra skolvägar.

EKONOMiska KONSEKVENSER

Intäkterna från den föreslagna bebyggelsen möjliggör investeringar i allmänna anläggningar såsom offentliga rum och platser. Om en del av bostäderna inte kan byggas får detta till följd att ambitionsnivån kring de offentliga platserna automatiskt måste sänkas.

Förutsättningarna för handeln förbättras. Ombyggnaden av Saltsjöbadsleden innebär bättre förutsättningar för att

attrahera förbipasserande. I och med den nya kvartersstrukturen med lokaler i gatuplan som riktas utåt mot gatan blir handeln mer tillgänglig och synlig.

Nya bostäder i nära anslutning till centrum innebär ett större kundunderlag. Även förbättrade kopplingar till kringliggande områden medför bättre förutsättningar för ett ökat kundunderlag. Sambanden mellan skolverksamhet, idrottshall, kulturlokaler, kollektivtrafik och centrum stärks vilket innebär ett ökat flöde av människor i centrum. Det är också positivt för handeln.

KONSEKVENSER FÖR BOENDE

En stor del av den nya bebyggelsen planeras avskilt från befintlig bebyggelse. Närmast kommer man den befintliga bebyggelsen kring Ljuskärrsberget och Vinterbrinksvägen, men där gör ofta de terrängmässiga förutsättningarna och väderstrecken att befintliga boende inte påverkas i någon större omfattning.

Översiktliga solstudier har gjorts, bland annat som underlag för att se hur den föreslagna bebyggelsen påverkar befintliga miljöer. I det fortsatta planarbetet kommer respektive kvarter att detaljstuderas, bland annat vad avser byggnadernas höjd. Vid behov görs ytterligare solstudier.

Den förtäring som föreslås i programmet medför ett bättre underlag för både kollektivtrafik och handel, vilket är positivt för de som redan bor i området. Fler ärenden kan göras lokalt till fots eller med cykel. Även nya mötesplatser i form av torg och parker är ett postivt tillskott.

GENOMFÖRANDE

Planprogrammet ska vara vägledande i framtida stadsutveckling och ange riktlinjer för kommande detaljplaner. Genomförandet av programmet kommer att innebära komplexa frågeställningar där befintliga miljöer planeras om. Förändringarna kommer att behöva ske i flera etapper under en längre tidsperiod. Programförfatningen innehåller flera exploateringsområden som är beroende av varandra, vilket får till följd att vissa områden måste planeras och byggas ut innan andra kan påbörjas. Flera förutsättningar ligger till grund för den etappindelning som föreslås.

TIDPLAN

Förändringen av Saltsjöbadens centrum kommer att pågå under 15-20 år. Under förutsättning att programmet kan antas under 2016 kan detaljplaneringen påbörjas samma år. En detaljplan tar ungefär två år att ta fram men kan även ta längre tid beroende av planens komplexitet. Därtill kan planen överklagas vilket ytterligare kan dra ut på tiden. Det betyder att den nya bebyggelsen som föreslås tidigast kan börja byggas 2018/2019.

ETAPPINDELNING

Planläggning och utbyggnad kommer att ske i etapper. Etappindelningen är preliminär och kan komma att ändras. Många faktorer spelar in, såsom framkomlighet på vägar, kommunala investeringar i allmänna anläggningar kontra intäkter för mark som säljs liksom möjligheten att få avsättning för de lägenheter som produceras i området.

Ungefär 60 procent av de nya bostäderna planeras på

mark som idag ägs av Nacka kommun och som ska markanvisas till andra byggmästare. Drygt 25 procent av de nya bostäderna planeras på mark som ägs av NREP och ungefär 10 procent planeras på mark som ägs av Rikshem. Resterande nya bostäder föreslås på mark som tillhör två bostadsrättsföreningar.

Etapp A utgör själva kärnan i förslaget och är därför viktig att iordningställa på ett tidigt stadium. Även etapp B har en stor betydelse för utformningen och upplevelsen av centrumområdet.

Etapperna är indelade i grova drag, och inom etapperna finns flera beroendeförhållanden som sätter ramarna för hur varje etapp kan byggas ut. Etapp A innehåller flest nya bostäderna. Etapp C innehåller endast bostäder till skillnad från de tidigare etapperna som också innehåller ytor för verksamheter och nya allmänna anläggningar. Etapperna är omfattande och kommer att delas upp i flera detaljplaner. Utbyggnaden inom varje etapp kommer att pågå i flera år.

Etapp A - Centrum och Saltsjöbadsleden

Tidigt i etapp A byggs den nya sporthallen invid Igelboda skola. När den är byggd kan den befintliga sporthallen vid centrum rivs. När den gamla sporthallen är riven kan den kommunala marken öster om centrum byggas ut.

Ombyggnad av centrumfastigheten kan påbörjas tidigt i etapp A. Ombyggnaden måste dock samordnas med utvecklingen öster om centrumfastigheten. Centrum rivs

och ersätts successivt av de byggnader som ska utgöra nya centrum. Hyresgäster inhyses i äldre delar av centrum och flyttar allteftersom in i de nybyggda delarna tills dess att hela centrum är ombyggt. Parkeringsgarage under nya centrum ersätter dagens markparkering som sedan kan bebyggas med nya bostadskvarter. Tillfälliga parkeringslösningar kan bli aktuella.

På norra sidan om Saltsjöbadsleden byggs en ny fristående förskola. Förskolan kan ersätta de två förskolor som finns i området idag. När den nya förskolan är byggd kan fastigheten Igelboda 54:1 (som ägs av Rikshem) utvecklas.

Saltsjöbadsleden är den enda väg som förbinder Saltsjöbaden med övriga Nacka och Stockholm. Vägen kan inte stängas av helt under ombyggnationen. När centrum förtäts på båda sidor av vägen krävs samordning för att skapa framkomlighet under hela ombyggnationen. Byggmästare måste hålla sig inom kvartersgränsen vid utbyggnad för att undvika framkomlighetsproblem och komplikationer vid grundläggning av angränsande allmän plats. Framkomligheten på Saltsjöbadsleden kommer dock att vara begränsad under en tid. Det är därför viktigt att stadsgatan färdigställs så tidigt som möjligt. En annan viktig förutsättning är gemensam höjdsättning av stadsgatan och kringliggande kvarter, vilket är en viktig faktor i utvecklingen av skoltomten.

En flytt eller förlängning av Tippen station genomförs i samband med andra störande åtgärder på Saltsjöbanan, för att störa trafiken så lite som möjligt.

Etappen innehåller närmare 1 000 nya bostäder, varav drygt 400 ligger på mark som idag är kommunal (vid bensinstationen, invid Igelbodaplatån, mellan centrum och järnvägen och utmed Solsidevägen).

Etapp B - Öster om järnvägen

Etapp B inleds med att Stockholmsvägen och korsningen Stockholmsvägen/Byvägen byggs om. Vägens ombyggnad samordnas med den nya dagvattenparken. Utbyggnad av de nya bostadskvarteren på Neglinge gärde sker därefter. Den nya lekplatsen kan byggas oberoende av ombyggnaden av Stockholmsvägen. Dagens förskola i området rivas och kan antingen tillfälligt flytta till nya lokaler invid Igelboda skola eller inrymmas i tillfälliga byggnader vid Neglinge gärde medan den nya bebyggelsen uppförs. Etappen innehåller cirka 180 nya bostäder, samtliga på mark som idag är kommunal.

Etapp C - Ljuskärrsberget, Vinterbrinksvägen & Kvarntorpsvägen

Ett uppförande av den nya bebyggelsen utmed Vinterbrinksvägen förutsätter att själva vägen samtidigt eller innan byggs om och yteffektiviseras.

De nya bostäderna på Ljuskärrsberget och radhusområdet på Igelbodaplatån kan påbörjas relativt oberoende av andra etapper. Tillfartsvägen finns redan på plats. Etappen innehåller cirka 270 nya bostäder, varav cirka 200 på mark som idag är kommunal. Ljuskärrsbergets byggnation är dock föreslagen i brant terräng och kan

Större delen av centrområdet ingår i den första etappen, etapp A. Neglinge gärde byggs i etapp B och områden i utkanten av programområdet, vid Vinterbrinksvägen och Ljuskärrsberget, byggs i etapp C

därför vara svårigenomförbar.

Ny bebyggelse utmed Kvarntorsvägen söder om centrum förutsätter att centrum först byggs om och att Torggatan tillåter genomfart för byggtrafik.

Fastighetsägarna på Ljuskärrsberget och Igelbodaplatåns radhusområde avgör lämpligheten i att bygga bostäder inom fastigheten. De planmässiga förutsättningarna kan skapas i samband med planläggning i närområdet.

HUVUDMANNASKAP

Nacka kommun kommer även fortsättningsvis att vara huvudman för allmänna platser, det vill säga gator, parker och torg, och för va-nätet. Nacka Energi är huvudman för elnätet och Skanova för tele-nätet. Huvudmannen är ansvarig för drift, underhåll och reinvestering.

I efterföljande detaljplaner är det viktigt med en medveten avgränsning mellan allmän plats och kvartersmark för att säkerställa allmänhetens långsiktiga tillgång till det som anses allmänt. Inrikningen är att kommunen ska ta över gator, torg och parker med mera samt att kommande byggrätter ska bekosta åtgärder inom det som planläggs som allmän plats.

EXPLOATERINGSKOSTNADER

Programmet omfattar betydande ombyggnation av allmänna ledningar. De flesta ledningarna ligger i gatan men det finns också ledningspaketet som behöver flyttas.

Exempelvis kan en ombyggnation av ledningspaketet vid det planerade äldreboendet bli ett kostsamt och svårt ingrepp. Vid norra delen av Vinterbrinksvägen korsar en bergförlagd va-tunnel programområdet vilket kan medföra kostnader. Även transformatorstationer kan komma att behöva flyttas eller uppföras. Den exakta omfattningen av nödvändiga ledningsomläggningar bestäms i kommande detaljplaner.

Anläggningar som behövs för genomförandet av en detaljplan bekostas av exploaterören och anläggningar av övergripande karaktär som flera detaljplaneområden har nyttja ska finansieras genom uttag av exploateringsbidrag från exploaterörer och intäkter från kommunala markanvisningar av bostäder inom programområdet.

Statoil ansvarar för eventuell marksanering till följd av bensinstationsverksamheten. NREP ansvarar för eventuell marksanering på centrumfastigheten.

FASTIGHETSÄTTSLIGA FRÅGOR

Fastighetsrätsliga frågor såsom ledningsrättar, gemensamhetsanläggningar och liknande redovisas inte i detalj i detta program utan kommer att hanteras i kommande detaljplaneprocesser precis som fastighetsbildning, tomträtsupplåtelser och liknande.

AVTAL

Innan planarbete påbörjas ska det för varje detaljplan tecknas ett planavtal mellan exploaterör och Nacka kommun. Avtalet reglerar bland annat ansvars- och

kostnadsfördelning under planarbetet.

Innan en detaljplan antas av kommunfullmäktige ska exploateringsavtal upprättas mellan Nacka kommun och exploaterören. Exploateringsavtalet reglerar åtaganden parterna emellan och samordnar utbyggnaden av allmänna anläggningar och bebyggelse på kvartersmark. Exploateringsavtalet reglerar även exploateringsbidrag för allmänna anläggningar, eventuella marköverålterier och rättighetsupplåtelser.

Kommunägd mark kommer att anvisas enligt kommunens program för markanvisning.

Markanvisningsavtal kommer att upprättas.

Utvärderingsprinciper och upplåtelseformer är frågor för varje enskild markanvisning.

ORGANISATION

Medverkande

Programförslaget har bedrivits av en projektgrupp på Nacka kommun med representanter från flera enheter:

Lena Nordenlöw

projektledare - planenheten

Thomas Magnusson

planarkitekt - planenheten

Aino Virta

kartingenjör - planenheten

Hannah Linngård

exploateringsingenjör - exploateringenheten

Petter Haraldsson

exploateringsingenjör - exploateringenheten

Helena Joseph

kommunikatör - kommunikationenheten

Alice Ahoniemi

Miljö- och hälsoskyddsinspektör - miljöenheten

Emilie Lindberg

Trafikplanerare - trafikenheten

Mahmood Mohammadi

Trafikplanerare - trafikenheten

Maria Legars

Kommunantikvarie - planenheten

Per Johnsson

VA-ingenjör - VA- och avfallsenheten

Marie Edling

Landskapsarkitekt - park- och naturenheten

Suzanne Lagerqvist

Projektledare tidiga skeden - enheten för fastighetsutveckling

Eva-Maria Persson

Stadsarkitekt

Eva Sterner Byström

Fastighetsutvecklare - NREP

Johanna Peacock

Fastighetsutvecklare - Rikshem

Programmet har tagits fram av planenheten i samarbete med Marge Arkitekter, NREP, Equator arkitekter, Rikshem och White arkitekter. Illustrationsmaterial har tagits fram av Nacka kommun, Marge arkitekter och White Arkitekter.

Kartor

Nacka kommun, planenheten

Produktion

Nacka kommun, planenheten och Marge arkitekter

Illustrationsmaterial och foton

Omslag: Marge Arkitekter

Planskisser av Marge arkitekter,

bearbetningar av planenheten, Nacka kommun.

Idéskisser: Marge arkitekter och White arkitekter.

Övriga illustrationer: Nacka kommun och Marge arkitekter

Foton: Om inget annat angivits är bildkällan Nacka kommun.

Utredningar och underlag

- Förtätningsstudie av Saltsjöbadens centrum, april 2016. Marge Arkitekter & Nacka kommun.
- PM Trafikutredning Saltsjöbadens centrum, december 2015. Ramböll.
- Riskbedömning Saltsjöbaden - Preliminär riskbedömning avseende farligt gods och spårtrafik inför planerad etablering av bostäder i Saltsjöbadens centrum, december 2015. Sweco.
- Antikvarisk förundersökning inför programarbete - Saltsjöbadens centrum, Nacka kommun, juli 2015, KMV Forum & Nacka kommun.
- Naturvärdesbedömning för Saltsjöbaden C och Gröna dalen, november 2014, Ekologigruppen
- Saltsjöbadens centrum/Gröna dalen - Rekreativ grönstruktur inklusive barns vistelseyor, november 2014. WSP.
- Enkätundersökning Saltsjöbadens centrum, augusti 2014. Nacka kommun
- Platsanalys Saltsjöbadens centrum med omnejd, augusti 2014. Nacka kommun.
- Tidiga dialoger. Program Saltsjöbadens centrum april 2016. Nacka kommun.
- Dagvattenutredning Saltsjöbaden Centrum, januari 2016. ÅF.
- Dagvattenhantering - Program för Saltsjöbadens centrum, november 2014. Ramböll.
- Preliminär miljöbedömning Saltsjöbadens centrumområde, januari 2016. Nacka kommun.
- Tekniksprånggets trafikutredningar och parkeringsinventeringar vid Saltsjöbadens centrum, 2014.

NACKA KOMMUN

Planenheter

KFKS 2012/562-214

Projekt 9541

Beslutsärende:
Överenskommelse om
omhändertagande av personer
som avlider inom
verksamheter där kommunen
är sjukvårdshuvudman

ÄLN 2016/56

Äldrenämnden

Överenskommelse om omhändertagande av personer som avlider inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunstyrelsen att anta Kommunförbundet Stockholms läns rekommendation och ingå föreslagen överenskommelse om omhändertagande av personer som avlider inom verksamheter där kommunen är sjukvårdshuvudman.

Paragrafen förklaras som omedelbart justerad.

Sammanfattning

Kommunförbundet Stockholms län (KSL) rekommenderar kommunerna i länet att anta en

överenskommelse som avser kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning för transport och bårhusförvaring när en person avlider inom kommunens särskilda boendeformer där kommunen är sjukvårdshuvudman. Det vill säga inom särskilt boende för äldre, dagverksamhet, bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och bostad med särskild service enligt socialtjänstlagen (SoL). Överenskommelsen kommer att innebära ökade kostnader för bårhusförvaring.

Den föreslagna överenskommelsen ingås mellan Stockholms läns landsting (hälso- och sjukvårdsförvaltningen) och länskommunerna å ena sidan och juridisk person med ansvar för bårhusverksamhet å andra sidan.

Ärendet

Bakgrund

Enligt 1 § i hälso-och sjukvårdslagen (1982:763) innefattas i hälso-och sjukvård att ta hand om avlidna. När Ädelreformen trädde i kraft 1992 kom ansvaret att ta hand om personer som avlidit i särskilda boendeformer och dagverksamhet enligt SoL att ligga på kommunen. Samma ansvarsförhållande råder för personer med psykisk funktionsnedsättning som bor i boende med särskild service. Detta gäller från 1995 då psykiatриreformen genomfördes och ansvaret för hälso-och sjukvården överfördes till kommunerna.

Från och med den 1 oktober 2015 innefattas även personer som avliden i bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS. Även om ansvaret har legat på kommunerna sedan 1992 så är det först under de senaste åren som vårdgivare med ansvar för bårhusverksamhet har fakturerat kommunerna för kostnaderna för bårhusförvaring.

KSLs kansli tillsammans med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna tog fram ett förslag på överenskommelsens innehåll. Synpunkterna har kommunicerats med landstinget. Arbetsgruppen har vid ett flertal tillfällen haft möjlighet att komma med synpunkter på innehållet. Under hösten 2015 skickades ett förslag på tjänstemannaremiss till samtliga kommuner, så långt som möjligt har inkomna synpunkter beaktats.

KSL önskar att få kommunernas ställningstagande senast den 30 juni 2016.
Överenskommelsen börjar gälla den 1 juli 2016.

Syfte

Överenskommelsens syfte är att tydliggöra kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning gällande transport och bårhusförvaring.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnaderna för bårhusförvaring varierar och ligger mellan 4 434 kronor och 7 200 kronor exklusive moms. Överenskommelsen kommer att innehåra ökade kostnader för bårhus-förvaring. Under 2015 avled 179 Nackabor i särskilda boenden. 171 i särskilda boenden belägna i Nacka och åtta i särskilda boenden utanför kommunen. Om samtliga vårdgivare med ansvar för bårhusverksamhet fakturerat kommunen under 2015 skulle kostnaderna uppnått till drygt 900 000 kronor. Äldreenheten betalar redan idag kostnaderna för transport och bårhusförvaring till de vårdgivare som fakturerat kommunen, men det är långt ifrån alla som har gjort detta.

Konsekvenser för barn

Överenskommelsen bedöms inte innehära några konsekvenser för barn.

Bilagor

1. Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län(209997).pdf
2. Överenskommelse angående omhändertagande av avlidna(210706).docxhälso-och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bärhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna
3. Överenskommelse mellan hälso-och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bärhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna
4. Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län

Anders Fredriksson
Socialdirektör

Agneta Kling
Medicinskt ansvarig sjuksköterska
Sociala kvalitetsenheten

Kommunstyrelser i Stockholms
läns kommuner

Överenskommelse mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhус inom Stockholms läns landsting och kommunerna i Stockholms län angående omhändertagande av avlidna

Rekommendation

KSLs styrelse beslutade på sammanträde den 25 februari 2016 att rekommendera kommunerna i länet att anta överenskommelsen gällande omhändertagande av avlidna.

Ärendebeskrivning

Stockholms läns landstings hälso- och sjukvårdsförvaltning, HSF, har nu tagit fram ett förslag till överenskommelse mellan HSF, bårhusen och kommunerna i Stockholms län gällande kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning för transport och bårhusförvaring när en person avlider inom kommunernas särskilda boendeformer där kommunen är sjukvårdshuvudman.

Varför ska vi ha en överenskommelse?

Det är angeläget att kostnader, rutiner och ansvarsfördelningen tydliggörs och att det blir en enhetlig hantering för alla kommuner i länet. Som det ser ut idag betalar en del kommuner sina bårhusfakturor och andra gör det inte, vilket kan upplevas som orättvist. Den situationen är inte hållbar.

Innehåll och målgrupp

Överenskommelsen innehåller ansvarsfördelning, kostnader för bårhusförvaring och administrativa rutiner gällande bårhusförvaring på landstingens bårhus. Målgruppen är personer som avlidit inom särskilt boende där kommunen är sjukvårdshuvudman.

1 (3)

Dialog och förankring

KSLs kansli har tillsammans med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna som utsetts av förvaltningschefer tagit fram förslag på vad kommunen ville att en överenskommelse skulle innehålla som skickats till landstinget. KSL och arbetsgruppen har sedan haft möjlighet att lämna synpunkter på förslaget till överenskommelse vid några tillfällen under den långa processen med att komma fram till ett förslag som kan accepteras av alla parter.

Under hösten 2015 skickade KSL ut ett förslag på överenskommelse angående omhändertagande av avlidna på tjänstemannaremiss till alla 26 kommunerna. Förslaget skickades till förvaltningschefer med ansvar för särskilda boenden. Sista dagen att svara på remissen var den 13 november 2015. 14 kommuner inkom med svar. Remissvaren innehöll många värdefulla synpunkter och förbättringsförslag. KSL har i dialog med HSF försökt att beakta synpunkterna så långt som det har varit möjligt, men då kommunerna är en av tre parter i denna överenskommelse har det inte varit möjligt att ta hänsyn till alla önskemål. En sammanställning av remissvaren och vilka åtgärder som vidtagits har skickats ut till kommunerna.

Information om ärendet har varit uppe på det strategiska nätverket för socialtjänst den 29 januari, på kommundirektörsmötet den 5 februari och möte med kommunstyrelseordförandena den 9 februari.

Ärendegång

Rekommendationen adresseras till kommunstyrelserna enligt den rutin som gäller vid beslut i KSLs styrelse. KSL överläter till kommunen att fatta beslut enligt gällande delegationsordning.

Kommunerna ombeds meddela sina ställningstaganden genom att sända in protokollsutdrag eller annan beslutshandling till KSL. KSL ansvarar för att meddela HSF.

Beslut om antagande av överenskommelse är att likställas med undertecknande.

Överenskommelsen börjar gälla den 1 juli 2016.

2 (3)

Svarsperiod

KSL önskar få kommunernas ställningstaganden senast den **30 juni** med e-post till registrator@ksl.se.

Frågor och information

Frågor med anledning av detta besvaras av Anna Nericus, anna.nericus@ksl.se

Med vänlig hälsning

KOMMUNFÖRBUNDET STOCKHOLMS LÄN

Mats Gerdau
Ordförande

Madeleine Sjöstrand
Förbundsdirektör

Bilaga

Överenskommelse

3 (3)

Överenskommelse mellan hälso- och sjukvårdsförvaltningen och juridisk person för bårhus inom Stockholms läns landsting samt kommunerna i Stockholms län för omhändertagande av avlidna

---

Parter: Stockholms läns landsting genom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, organisationsnummer 232100-0016, bårhusansvarig organisation samt xx kommun, organisationsnummer 000000-0000. Sjukvårds- och omsorgskontoret i Norrtälje.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1. Inledning	3
1.1 Överensommelsens syfte	3
1.2 Målgrupp	3
2. Omfattning	3
2.1 Bårhusens ansvar	3
2.2 Kommunens ansvar	3
2.3 Landstingets ansvar	4
3. Kostnad för omhändertagande och bårhusplats	5
4. Tillgänglighet	5
5. Fakturering	6
6. Betalningsvillkor	6
7. Ansvar för skada eller förlust	6
8. Force majeure	6
9. Tvist	6
10. Uppföljning	7
11. Revidering	7
12. Avtalstid, uppsägning och omförhandling	7

1. Inledning

Enligt 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) innefattas i hälso- och sjukvård att ta hand om avlidna. I samband med att Rättsmedicinalverket upphörde med att ansvara för omhändertagandet av avlidna 1990 och att Ädelreformen trädde 1992 i kraft kom kommunerna som sjukvårdshuvudman att ha ansvar för att ta hand om personer som avlidit i särskilda boendeformer och dagverksamhet enligt SoL. (18 § 1 st HSL). Från och med den 1 oktober 2015 innefattas också personer som avlidit i bostad med särskild service och daglig verksamhet enligt LSS.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har i Cirkulär 1998, 2005:27 tydliggjort kommunernas ansvar och kostnader i samband med omhändertagande av avlidna.

1.1 Överenskommelsens syfte

Syftet med denna överenskommelse är att tydliggöra kostnader, administrativa rutiner och ansvarsfördelning gällande transport och bårhusförvaring.

1.2 Målgrupp

Målgruppen för överenskommelsen är enligt SoL och LSS samt dagverksamhet enligt SoL och daglig verksamhet enligt LSS där kommunen som sjukvårdshuvudman är ansvarig för omhändertagande av avlidna personer som avlidit inom Stockholms läns kommuners särskilda boendeformer.

2. Omfattning

2.1 Bårhusens ansvar

Bårhusen i Stockholms läns landsting tillhandahåller lämpliga lokaler och uppfyller de krav som ställs i enlighet med landstingets regelverk för omhändertagande och förvaring av avlidna. I bårhusen vid Danderyds sjukhus, Karolinska Universitetssjukhuset –Solna och Huddinge, Södersjukhuset och St Görans sjukhus,- Unilabs AB, kan den avlidne balsameras. Vid dessa lokaler är verksamheten certifierat eller ackrediterad.

Bårhuset i Norrtälje utför även balsamering i egen regi.

Vid Södertälje sjukhus tillhandahålls bårhus och utrymme för kistläggning och svepning. Vid behov av balsamering utförs den på Karolinska universitetssjukhusets bårhus i Huddinge.

2.2 Kommunens ansvar

Kommunen är som sjukvårdshuvudman ansvarig för omhändertagande av personer som avlidit i enligt med kap. 1.2 målgrupp.

Kommun är som huvudman skyldig att ansvara för transport och förvaring av avlidna och reglerar detta i sina avtal med entreprenör.

Den avlidne ska vara omhändertagen och iordningställd inför transport till bårhuset i enlighet med bilaga 11. » www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avlidnen/

Foldern ”När någon avlidit, till dig som närliggande information och praktiska råd” ges till närliggande i samband med dödsfallet.

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Bårhusremiss extern ska vara ifylld, bilaga 5.

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Kombikakod* ska anges i bårhusremissen där det framgår vem som ska debiteras för omhändertagandet av den avlidne. Kombikakod erhålls av respektive juridisk persons som ansvarar för bårhus ekonomiavdelning. Varje kommun ansvarar för att kontakta respektive bårhus ekonomiavdelning för att få en kombikakod som överensstämmer med fakturaadress.

Avvikelerapport se bilaga 10 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

Kvittens, se bilaga 6 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

I de fall som det saknas företrädare för dödsboet kontaktas kommunen av ansvarig läkare för fortsatt händläggning. Se bilaga 1.

Att informera hälso- och sjukvårdsförvaltningen om ändring av telefonnummer för jourorganisation för stadsdelsnämnderna i Stockholm/Stockholm stad och övriga kommuner i Stockholms län, med anledning av omhändertagande av anhöriga, barn, husdjur, egendom mm, se bilaga 12 i Handboken Omhändertagande av avlidna

» www.vardgivarguiden.se/omhandertagande/avliden/

2.3 Landstingets ansvar

Stockholms läns landsting tar över hälso- och sjukvårdsansvaret och kostnadsansvaret för transport och bårhusförvaring vid följande fall:

- om en klinisk obduktion ska utföras
- om explosivt material exempelvis en pacemaker ska tas bort

I samband med detta omhändertagande kommer den avlidne att balsameras utan att dödsboet debiteras.

Av landstinget anvisad transportör ska anlitas vid detta tillfälle för transport till bårhus.

Ansvarig läkare etablerar kontakt med kommun i de fall när det saknas företrädare för dödsboet, se bilaga 1.

* Med kombikod avses ett kundregister över vårdenheter kombinerad inrättning, klinik och avdelningskod. Koden används för att identifiera en vårdenhets till lägsta nivå.

** Med Vårdgivare avses landsting/kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvård som landstinget eller kommun har ansvar för samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvård

3. Kostnad för omhändetagande och bårhusrutsats

Avgiften för bårhusrutsats beslutas av respektive Vårdgivare** som ansvarar för sin bårhusrutsatsamhet. ***

AVGIFT 2015 – NUVARANDE PRISER

Karolinska Universitetssjukhusets laboratorieverksamhet (KUL), 2015

Karolinska Universitetssjukhuset Solna och Huddinge

Danderyds sjukhus AB

Södersjukhuset AB

Kostnad bårhusrutsats: 5 033 kronor exkl. moms

St Görans sjukhus AB, Unilabs AB, 2015

Kostnad bårhusrutsats: 4 310 kronor exkl. moms, 5188,75 kronor med moms

Norrtälje sjukhus, Tio Hundra AB, 2015

Kostnad bårhusrutsats: 7 200 kronor exkl. moms

Södertälje sjukhus AB, 2015

Kostnad bårhusrutsats: 4 434 kronor exkl. moms

En årlig uppräkning av kostnaden sker i enligt med SKL's prisindexuppräkning. LPi-K Unilabs AB indexuppräkning sker vid varje årsskifte enligt vårdprisindex, vpi ca 2%

Rätten att påföra kommun ev. tillkommande moms tillkommer vårdgivaren.

Balsamering av avlidna inom landstinget utförs mot en avgift som är beslutad av landstingsfullmäktige och en årlig indexuppräkning sker. För 2015 är kostnaden 805 kronor exklusive moms. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

4. Tillgänglighet

Vid val av bårhusrutsats ska närmaststående önskemål beaktas.

Respektive vårdgivare ska informera om sina öppettider och regelverk för kommunens transportör.

Vid platsbrist eller ombyggnation förbehåller sig landstinget att kunna anvisa annat bårhusrutsats, efter vad som följer av närvärtsprincipen.

5. Fakturering

Fakturan får endast avse ersättning inom ramen för avtalet. Fakturan får inte avse oavslutade tjänster. All fakturering under avtalet sker månadvis i efterskott med undantag för vad som särskilt anges i överenskommelsen. Fakturerat pris för tjänsterna ska följa detta avtal.

*** Separat avtal föreligger mellan Norrtälje sjukhus Tiohundra AB och sjukvårds- och omsorgsnämnden i Norrtälje (SON).

6. Betalningsvillkor

Fakturering sker månadsvis i efterkott. Betalning sker 30 dagar efter fakturans ankomstdag och godkännande. Rätten till ersättning har förfallit om kravet inte har fakturerats tre (3) månader efter det att tjänsten avslutades. Dröjsmålsränta enligt räntelag stadgad räntesats.

7. Ansvar för skada eller förlust

Stockholms läns landsting tar inget ansvar för medföljande persedlar eller värdesaker som medföljer den avlidne i samband med transport från boendet till aviseringat bårhus.

8. Force majeure

Part är befriad från påföld för underlätenhet att fullgöra viss förpliktelse enligt Avtalet, om underlätenheten har sin grund i krig, strejk, lockout, brand, översvämnning, knapphet på transporter eller energi, myndighets åtgärd, ny tillkommen eller ändrad lagstiftning eller annan omständighet som ligger utanför ifrågavarande parts kontroll och omständigheten förhindrar eller försenar fullgörandet av förpliktselen ("Befrielsegrund").

Part som påkallar Befrielsegrund enligt stycket ovan ska utan dröjsmål skriftligen meddela den andra parten där om. Part ska vidta skäliga ansträngningar för att mildra omfattningen och effekten av Befrielsegrund.

Part ska återuppta fullgörandet av de förpliktelser som förhindrats eller försenats så snart det praktiskt kan ske. För det fall Befrielsegrunden varar mer än två månader, har den andra parten rätt att skriftligen säga upp

Avtalet till omedelbart upphörande. Vid sådan uppsägning har ingen av parterna rätt till ersättning av den andra parten.

Vårdgivaren är dock skyldig att fortsätta utföra Uppdraget under bl.a. kris- och katastrofläge enligt p 12 ”Allvarlig händelse med ändrat beredskapsläge, extraordinär händelse och höjd beredskap” i Allmänna villkor.

9. Tvist

Tvist med anledning av detta avtal ska slutligt avgöras av svensk allmän domstol med tillämpning av svensk lag. Utföraren får inte avbryta eller uppskjuta fullgörandet av de prestationer som avtalats under åberopande av att tvisteförfarande inletts eller pågår.

10. Uppföljning

Erfarenheterna av denna överenskommelse och dess rutiner ska följas upp årligen och avvikelserapportering ska ske enligt bårhusens lokala avvikelsehanteringsrutiner. Företrädare från Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och kommunförbundet Stockholms län (KSL) medverkar i uppföljningen.

11. Revidering

Revidering, och kontinuerlig uppdatering utifrån gällande författningar och lagstiftning, av denna överenskommelse sker i samråd med KSL och SLL.

12. Avtalstid, uppsägning och omförhandling

Denna överenskommelse träder i kraft från och med 1 juli 2016 i och med parternas undertecknande och gäller tills vidare.

Överenskommelsen kan sägas upp med en uppsägningstid om sex (6) månader.

Vid avtalslöst tillstånd ska ersättning till leverantören fortsätta betalas av kommunen till dess ny överenskommelse trätt i kraft.

Överenskommelsen har upprättats i två likalydande exemplar av vilka parterna tagit varsitt.

Datum _____

Datum _____

Hälso- och sjukvårdsdirektör
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Stockholms läns landsting

Sjukvårds- och omsorgsdirektör
Suktvårds- och omsorgskontoret i Norrtälje

Karolinska Universitetets sjukhuset, KUL
Vårdgivare

Unilabs AB
Vårdgivare

Södertälje sjukhus AB
Vårdgivare

Norrtälje sjukhus, TioHundra AB
Vårdgivare

Botkyrka

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____

Danderyd

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____

Ekerö

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____

Haninge

Namn _____

Underskrift _____

Titel _____

Fortsättning nästa sida.

Järfälla

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Salem

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Lidingö

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Sigtuna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Nacka

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Sollentuna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Norrtälje

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Solna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Nykvarn

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Stockholm

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Nynäshamn

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Sundbyberg

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Fortsättning nästa sida.

Södertälje

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Vaxholm

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Tyresö

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Värmdö

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Täby

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Österåker

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Upplands-Bro

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

TioHundra, Norrtälje

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Upplands Väsby

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Vallentuna

Namn _____
 Underskrift _____
 Titel _____
 _____

Vårdgivare

Dödsboutredare
Kommun

Underlag till kommunens dödsboutredare för tillfällig förvaltning av dödsbo när det saknas företrädare för dödsboet

Den avlidne:

Personnummer	Man ☐	Kvinna ☐
Namn		
Adress		

Ansvarig läkare för omhändertagande av avlidne lämnar härmed en skriftlig anmälan till kommunens dödsboutredare, för vidare handläggning, då den avlidne saknar någon som kan företräda dödsboet, (Ärvdabalken 1958:637)

Den avlidne har omhändertagits i enlighet med landstingets rutiner och kan kistläggas omgående av begravningsentreprenör för fortsatt omhändertagande i bisättningslokal hos Kyrkogårdsförvaltningen, Svenska kyrkan eller motsvarande i avvaktan på gravsättning. Enligt Begravningslagen ska gravsättning/kremering ske inom en månad från det att döden inträffade.

Namn

Tjänstetitel

Information från bårhuset

Kontaktperson
Telefon, mejl, fax
Plats för omhändertagande

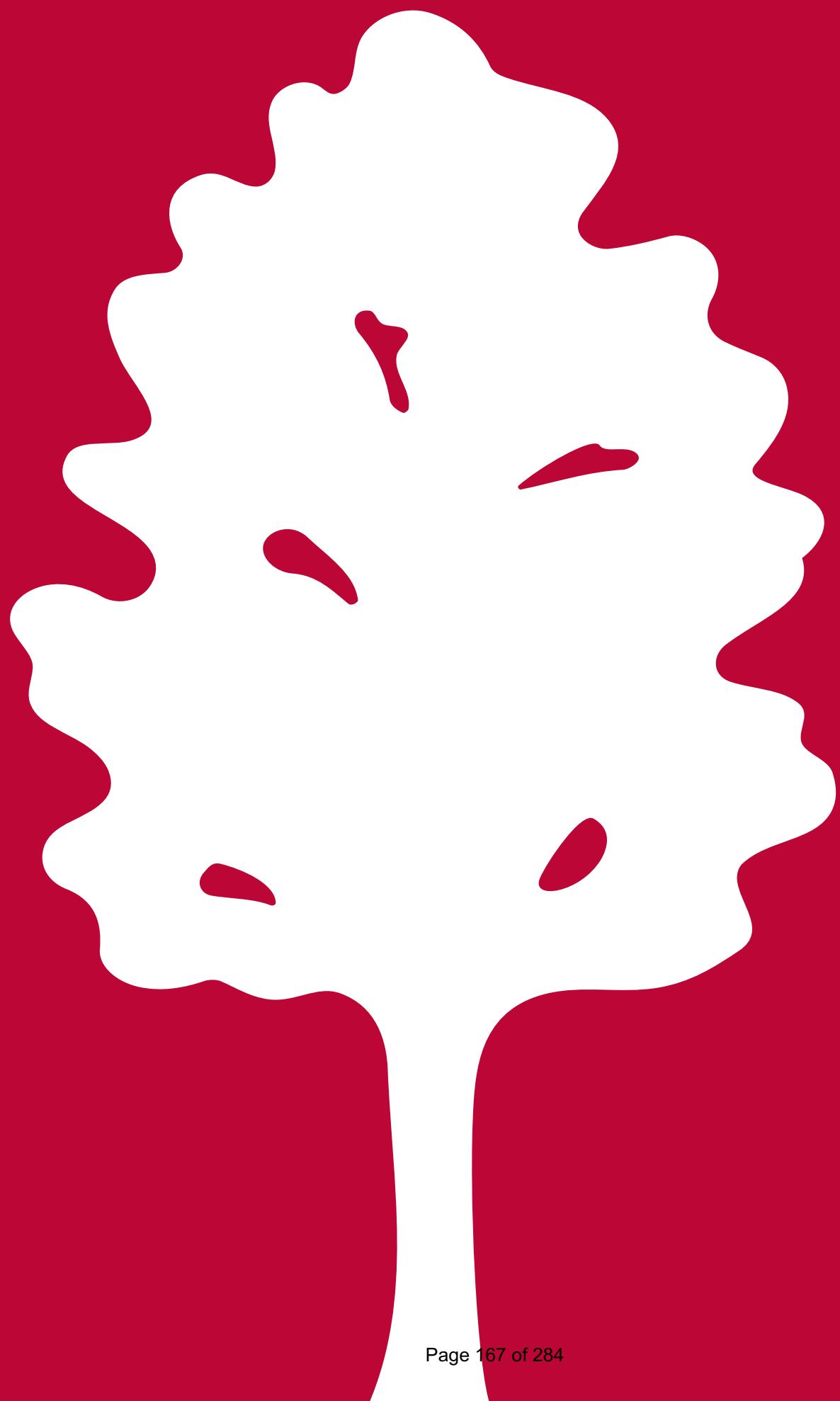
Den av kommunen vidtalade begravningsentreprenören ska kontakta bårhusansvarig inför kistläggning och hämtning.

Avhämtning kan ske, datum
Balsamering har skett, datum
Personliga tillhörigheter att utkvittera:
Kläder finns ☐ Värdesaker finns ☐
Övrigt:

Handbok för omhändertagande av avlidna inom Stockholms län

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

INNEHÅLL

1. Inledning.....	6
Döden angår oss alla.....	6
Brott mot allmän ordning.....	6
Denna handbok.....	6
Fastställande av död.....	8
Suicid – anmälningsskyldighet enligt Lex Maria	8
Transplantation, organ- och vävnadstagning.....	9
Donation	9
Vävnader	10
Hornhinnebanken vid St Eriks ögonsjukhus	11
Amputerade kroppsdelar	11
Forskning	11
2. Rutiner	12
Dödsbevis och dödsorsaksintyg	12
Explosiva implantat	13
Identitetsband.....	13
Underrättelse till närliggande	14
Jourhavande Kontaktperson efter kontorstid.....	14
Bårhus	14
Polisanmälan	14
Information om dödsorsaken	14
Den dödes egendom och tillhörigheter	14
3. Aktörer.....	16
SOS Alarm, telefon 112	12
Ambulanssjukvården	16
Läkare i akutläkarbil eller i helikopter	17
Polismyndigheten	17
Polismyndigheten i Stockholms län, telefon 114 14	18
Polisens avtalade läkarservice	19
Kommunens ansvar.....	19
Rättsmedicinalverket -RMV	19
4. Regler kring olika omständigheter vid dödsfall	20
Dödsfall vid brott eller misstänkt brott eller onaturligt dödsfall	20
Dödsfall på allmän plats	20
Dödsfall vid stor olycka/katastrof	20
Uppsamlingsplats.....	20
Mer än fem avlidna	21
Stort antal döda, farliga ämnen	21
Vid katastrofarbete utomlands	21
Dödsfall i hemmet eller i särskilda boendeformer.....	21
Förväntade dödsfall.....	21
Dödsfall inom sjukhus/akutmottagning.....	23
Ansvar	23
Inkommen via ambulans till akutmottagning	23

Barn	23
Dödfödda barn.....	24
Foster efter abort.....	24
Dödsfall av tillståndslösa i samband med förlossning	24
Utländsk medborgares dödsfall	25
Dödsfall i andra län	25
Dödsfall i andra länder	25
Gravsättning	226
5. Transportansvar	28
Ansvar vid dödsfall i enskild verksamhet	28
Regelverk för transport av avlidna	28
Postmortala kroppar	28
Transport av avlidna på uppdrag av landstinget	28
6. Omhändertagande och förvaring av avlidna.....	31
Bårhus	31
Process	31
Särskilda boendeformer	31
Klinisk obduktion	33
Lagen om obduktion SFS 1995.832.....	33
Partiell obduktion	33
Medgivande från närmiljö till provoperation	33
Utlämnande av avlidna	34
Rättsmedicinska undersökningar/obduktion	34
Rättsintyg	34
Balsamering	34
Riktlinjer för balsamering/inpackning.....	35
Avgift för balsamering	36
Avgift för inpackning	36
Visning av avlidna	36
Lokala visningsföreskrifter	36
Tvagning	36
Kistläggning.....	37
In- och utrikestransporter av avlidna.....	37
7. Ekonomi	38
Avgift och ersättning till kommun och landsting.....	38
Fakturering bårhus/obduktion m.m	38
Avlidna på sjukhus	38
Avlidna i hemmet eller på offentlig plats	38
Avlidna vid särskilda boendeformer	38
Kommun.....	39
8. Övriga aktörer.....	40
Sjukhuskyrkan.....	40
Huvudman för begravningsverksamheten.....	40
Kommunernas kyrkogårdsförvaltningar	40

Kremation.....	40
Svenska kyrkan	40
Begravningsentreprenörer/motsvarande	40
Skatteverket.....	41
Dödsbevis.....	41
Dödsfallsintyg	41
Underrättelse till andra myndigheter	41
Begravning	41
9. Lagstiftning	42
Begravningslagen SFS 1990:1144	42
Lagtext med länkar	
Lagtext rörande begravningsverksamheten	42
Sveriges kommuner och landsting, cirkulär m.m	45
Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, skrivelser och cirkulär	46
Kammarkollegiet.....	46
Stockholms läns landsting	46
10. Litteratur.....	47
11. Bilagor:.....	48

1. INLEDNING

Döden angår oss alla

Kunskaper om kulturella och existentiella frågor inom vård och omsorg blir allt mer viktiga i ett mångkulturellt samhälle. Synen på hälsa, sjukdom, döendet och död är kulturellt betingat. Det finns inte ett sätt att känna, tänka och reagera inför mötet med det oundvikliga, dvs. döden.

Se Vårdgivarguiden; ”Krisstöd och själavård, Sjukhuskyrkan, Trossamfund samt övriga organisationer och samfund”.

Brott mot allmän ordning

Brottsbalken 16 kapitlet 10 § Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik döms för brott mot griftefrid till böter eller fängelse i högst två år.

Begravningslagen 5 kapitlet 6 § Sådana delar av stoftet som inte har förbränts vid kremeringen skall tillföras askurnan. Om det inte kan ske, skall innehavaren av krematoriet låta förstöra delarna eller grava sätta dem inom en allmän begravningsplats. Lag (1999:306).

Denna handbok

Denna handbok är ett komplement till författningar inom rättsområdet i syfte att beskriva de olika handläggningsrutinerna och tydliggöra olika aktörers uppdrag och samband vid dödsfall.

Handboken ersätter tidigare anvisningar:

Handbok omhändertagande av avlidna 2010-06-15

Åtgärder vid dödsfall utanför sjukhus 1995-05-24

Rutiner vid dödsfall utanför sjukhusen 1995-05-23

Helikopterläkarens uppgifter vid dödsfall 1995-05-22

Vidare ska handboken ligga till grund för arbetet med lokala föreskrifter, råd och rutiner i syfte att vara ett stöd för personalen.

Omhändertagandet av avlidna omfattas av ett flertal författningar, föreskrifter och allmänna råd, och regelverk, se kapitel 9.

Omhändertagandet av patienter som avlidit ska ske i enlighet landstingets policy-dokument ”Värdegrund för hälso- och sjukvården i Stockholmsläns landsting”, se Vårdgivarguiden.

Ytterst ansvarar landstinget och kommunerna för att verksamheten är organiserad så att hälso- och sjukvårdens uppgifter, oavsett platsen för ett dödsfall, utförs på ett smidigt sätt så att efterlevandes situation så långt som möjligt underlättas.

Att fastställa att döden har inträffat samt utfärda dödbevis och dödsorsaksintyg är uppgifter som endast får utföras av läkare. Det ankommer på landstingen att organisera verksamheten så att dessa uppgifter alltid fullgörs. I 4 kap 3 och 5 §§ Begravningslagen (1990:1144, BL) föreskrivs att sjukhusen ansvarar för detta när någon avlider där, eller förs dit i anslutning till dödsfall.

I enlighet med HSL 1 § så ansvarar landstinget, kommunerna, Stockholms Kyrkogårdsförvaltning och Svenska kyrkan för att ta hand om avlidna i avvakten på kistläggning och grava sättning/bisättning.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för den avlidne upphör när kroppen lämnats ut för kistläggning eller motsvarande, till representant för dödsboet.

Utför privat vårdgivare hälso- och sjukvård enligt avtal med landstinget regleras ansvaret i vårdavtalet.

I Sveriges Kommuner och landstings cirkulär 2005:52 Rutiner mm DNR 1792-06 fastställs att Landstinget ska inte i något fall bekosta balsamering eller transport till kremering.

I vissa fall föreligger särskilda förutsättningar. Detta gäller exempelvis när en person avlider på en fängårdssanstalt på annan ort, än där den avlidna är folkbokförd. I ett sådant fall kan ansvar för utlämnandet och eventuell transport ålliga en statlig myndighet.

Vem förfogar över stoftet efter en avlidne?

En närliggande problemställning är, hur de olika aktörerna ska kunna säkerställa att den avlidna lämnas ut till en person som har rätt att förfoga över stoftet. Den avlidna kan exempelvis ha familjerelationer som inte är kända av sjukvårdshuvudmannen. Inte heller begravningsbyrån kan ha fullständig kännedom om den avlidens familjerelationer. Verkliga förhållanden kanske blir kända först i anslutning till bouppeteckningen och arvskiftet

Det kan förkomma att en närliggande uppger sig för att vara den som ska ordna med begravningen samtidigt som det råder tvist om hur ceremonin ska ordnas och var gräv- sättningen ska ske mellan ett antal till den avlidne närliggande personer. Vidare kan det dröja innan en närliggande blir underrättad om dödsfallet.

Skatteverket ska underrätta kommunen om att en avlidne ännu inte grävsatts. Det kan förekomma att närliggande av olika skäl motsätter sig eller inte vill ansvara för att en begravning kommer till stånd. Det blir då den kommun där den avlidna var folkbokförd som blir ansvarig för att en begravning/grävsättning sker.

Stockholms läns landsting ska utlämna avlidne för kistläggning till den begravnings- entreprenör som för dödsboets räkning företräder den avlidne och kan uppvisa erforderlig beställning för bårhuspersonal. Vid tvist hänskjuts frågan till Svenska kyrkan eller Kyrkogårdsförvaltningen och den avlidne förvaras efter balsamering och kistläggning- också där.

Fakta

Totalt avliden inom landet cirka 90 000 personer/år. Inom Stockholms län avliden cirka 16 500 personer och inom landstinget (SLL) omhändertas vid sju bårhus ca 15 700 personer varje år. Av dessa är 82 % över 65 år. Inom landstingets slutenvård är 41 % av de avlidna äldre än 65 år. Det finns stora regionala skillnader beträffande var mäniskor avliden, även inom länet. I Stockholms södra delar avled 24 % i det egna hemmet, mot 13,9 % i länets norra delar. (SOU 2001:6).

Fastställande av död

SOSFS 2005:10 2 kap 2 § En människas död skall fastställas med hjälp av indirekta eller direkta kriterier. Fastställandet skall göras av legitimerade läkare eller de som har ett särskilt förordnande att utöva läkaryrket enligt 3 kap. 4 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Uppgiften får inte delegeras eller på annat sätt överlätas.

Konstaterande av förväntat dödsfall

Vid förväntat dödsfall (inom hemsjukvård och på särskilda boenden) kan sjuksköterska som deltagit i vården konstatera dödsfallet. Läkaren är dock alltid ansvarig för fastställande av dödsfall och kan således utfärda dödsbevis efter uppgift från sjuksköterska.

SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död 3 kap 6 §.

En läkare får fastställa att döden har inträtt utan att personligen ha gjort den kliniska undersökningen, om

1. dödsfallet är förväntat på grund av sjukdom eller nedsatt hälsotillstånd med förmödad begränsad överlevnad, eller
2. att kroppen uppvisar uppenbara dödstecken i form av förändringar som inte är förärliga med fortsatt liv.

Förutsättningarna för att läkaren inte skall behöva göra undersökningen är att

1. en legitimera sjuksköterska har gjort denna undersökning och meddelat läkaren resultatet, och
2. att läkaren har tillgång till relevanta och tidsmässigt aktuella uppgifter om den dödes tidigare medicinska tillstånd.

SOSFS 1996:29 (M) Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall.

Förfatningen gäller vid dödsfall i Sverige och har inte utarbetats för speciella förhållanden som kan bli aktuella vid stora olyckor och katastrofer.

Vad som sägs i förfatningen om landsting gäller även kommuner som inte ingår i ett landsting och vad som sägs om sjukhus gäller även andra sjukvårdsinrättningar oberoende av vem som driver dem.

SFS 1987:269 Lag om kriterier för bestämmande av människans död.

Vid tillämpning av bestämmelser i lag eller annan förfatning som tillskriver en människas död rättslig betydelse ska gälla att en människa är död när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

2 § Det ankommer på läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet fastställa att döden har inträtt.

Detta ska ske, om andning och blodcirkulation upphört och stilleståndet varat så lång tid att det med säkerhet kan avgöras att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

Upprätthålls andning och blodcirkulation på konstgjord väg, skall dödens inträde i stället fastställas, om en undersökning av hjärnan med säkerhet visar att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

2 a § När det har fastställts att döden har inträtt får medicinska insatser fortsätta, om det behövs för att bevara organ eller annat biologiskt material i avvakten på ett transplantationsingrepp eller, med avseende på en gravid kvinna som bär på ett livsdugligt

foster, för att rädda livet på det väntade barnet. Insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar, om det inte finns synnerliga skäl. Lag införd 1995:833 dvs. ändring av 1987:269.

Suicid – anmälningsskyldighet enligt Lex Maria

En anmälan ska göras, om en patient i samband med undersökning, vård eller behandling begått självmord eller inom fyra veckor efter vårdkontakt begår självmord och detta kommit till vårdgivarens kännedom.

Transplantation, organ- och vävnadstagning

SOSFS 1997:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Organ- och vävnadstagning för transplantation eller för annat medicinskt ändamål.

Transplantation är en viktig behandlingsmetod och i många fall inte bara en nödvändig utan också den enda metoden för att avsevärt förbättra en patients hälsotillstånd eller för en livsförslängande behandling. Lagens syfte är att underlätta och stödja denna verksamhet.

Transplantationslagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta till vara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för att i behandlingssyfte transplantera materialet till en annan människa eller för att använda det för annat medicinskt ändamål.

För rutinerna vid de rättsmedicinska avdelningarna svarar Rättsmedicinalverket (RMV). Verket har utfärdat föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1991:24) om rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

SFS 1995:831 Lag om transplantation m.m.

Lagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta tillvara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kropps- skada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål.

Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

Donation

SOSFS 2005:11 Socialstyrelsens föreskrifter om fortsatta medicinska insatser efter en människas död samt om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska.

Föreskrifterna skall tillämpas vid fortsatta medicinska insatser efter det att en människas död har fastställts enligt 2 a § lagen (1987:269) om kriterier för bestämmande av en människans död.

Föreskrifterna innehåller också bestämmelser om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska enligt 13 § lagen (1995:831) om transplantation m.m.

Nya organ kan behövas för att överleva eller få ökad livskvalitet. Det är samtidigt viktigt att döda kroppar visas respekt och att de närliggande till den avlidne får hjälp och stöd i sorgearbetet.

SOSFS 2009:30 (M) Socialstyrelsens föreskrifter om Donation och tillvara- tagande av organ, vävnader och celler.

I samband med utredning om förutsättningar för donation anges i 12 § att ett ingrepp på en avlidne person får ske, om förutsättningarna i 3 och 4 §§ lagen (1995:831) om transplantation m.m. och i denna föreskrift är uppfyllda.

SOSFS 2005:11 Socialstyrelsens föreskrifter om fortsatta medicinska insatser efter en människas död samt om donationsansvarig läkare och kontaktansvarig sjuksköterska.

Medicinska insatser får fortsätta efter det att en läkare fastställt döden, om det behövs för att bevara organ eller annat biologiskt material i avvaktan på

1. ett transplantationsingrepp, eller
2. göra ett ingrepp som kan rädda livet på ett livsdugligt foster.

De medicinska insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar. Vid synnerliga skäl, får de dock förlängas ytterligare högst några timmar. Ingreppen enligt punkterna 1 och 2 skall ha påbörjats, men behöver inte ha avslutats, innan den tidsfrist som beslutats i varje enskilt fall har gått ut.

Verksamhetschefen skall fastställa rutiner för fortsatta medicinska insatser efter fastställt dödsfall. Vikten av att inte överskrida tidsfristen skall särskilt betonas. Rutinerna skall dokumenteras i en lokal instruktion.

Bedömningar som görs och åtgärder som vidtas skall dokumenteras i den avlidnes patientjournal. Vid en graviditet, ska grunderna för bedömningen att fostret är livsdugligt antecknas i patientjournalen. Samma uppgifter skall även föras in i barnets journal, när en sådan upprättats.

Donation får inte ske om det antas att det finns skäl för en rättsmedicinsk undersökning.

Donationsansvarig läkare

Enhet där ingrepp får göras enligt lagen (SFS 1995:831) om transplantation m.m. ska ha tillgång till en donationsansvarig läkare med uppgift att förbereda för donationer och ge stöd och information till avlidnas närmaste.

Kontaktansvarig sjuksköterska

Enhet där ingrepp får göras enligt lagen (SFS 1995:831) om transplantation m.m. ska ha tillgång till en kontaktansvarig sjuksköterska med uppgift att förbereda för donationer och ge stöd och information till avlidnas närmaste.

Rättsmedicinsk obduktion

Vid ett polisiärt dödsfall får inget ingrepp utföras om inte beslut fattas av rättsmedicinsk eller polismyndighet.

Vävnader

SOSFS 2009:30 och 32, Donation och användning av vävnader samt Användning av vävnader och celler i hälso- och sjukvården vid klinisk forskning m.m. LVFS 2008:12 Läkemedelsverkets föreskrifter om hantering av mänskliga vävnader och celler avsedda för läkemedelstillverkning.

Läkemedelslagen 1992:859 gäller vid bearbetning, konservering, förvaring och distribution av mänskliga vävnader och celler som är avsedda att användas för framställning av läkemedel.

Lag 2008:286 om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler.

Lag 2009:286 Tillstånd och villkor

9 § Verksamhet vid en vävnadsinrättnings får bedrivas endast av den som har tillstånd.

Tillståndet ska vara tidsbegränsat och förenat med villkor.

10 § Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som beslutar om tillstånd till att bedriva en vävnadsinrättning och de villkor som ska gälla för verksamheten.

SOSFS 2009:31 Vävnadsinrättningar i hälso- och sjukvården m.m.

Denna författning innehåller kompletterande föreskrifter till lagen (SFS 2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler samt tillstånd att bedriva verksamhet vid vävnadsinrättning.

Vävnader som kan tillvara tas är hjärtklaffar, hornhinnor, hud, hörselben, temporaben. Rättsmedicinalverket har ett utvecklat samarbete med olika institutioner och polisen.

Hornhinnebanken vid St Eriks ögonsjukhus

Läkare ska identifiera möjliga donatorer inom 24 timmar efter dödsfallet. De avlidna kontrolleras mot donationsregistret och de patienter som antingen sagt ja alternativt inte tagit ställning alls, utreds om det finns medicinska kontraindikationer mot att donera. Om inga kontraindikationer finns kontaktas närmaste till eventuella donatorer för att utreda frågan om samtycke. Den tillvaratagande enheten ansvarar för att den mottagande enheten får information. I enlighet med avtalet med St Eriks ögonsjukhus dokumenteras omhändertagandet i tillvarataganderapport. Se bilaga 1, Avtal om tillvartagande av vävnad inkl. tillvarataganderapport.

Respektive enhet ansvarar för att den personal som deltar i verksamheten har erforderliga kunskaper om sekretesslagstiftning och övriga bestämmelser som reglerar vävnadsdonation.

Amputerade kroppsdelar

I samband med att kroppsdelar amputeras kan önskemål finnas om att spara dessa så att kroppen senare kan begravas intakt med alla delar. Landstingets kan inte ta ansvar för förvaring av dessa amputerade kroppsdelar. Om enskild person önskar bevara dessa får detta ske i överenskommelse med behandlande läkare. Förslag på lämplig fortsatt förvaring av kroppsdel samt eventuellt intyg ska dokumenteras i journalen inför ett utlämnande.

Forskning

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m.

Anatomisk dissektion – kroppen efter en avlidne får användas för dissektion vid en högskoleenhet för undervisning i anatomti, om den avlidne skriftligen har samtyckt till det i ett testamente liknande förordnande. Kroppen får tas i anspråk under högst ett år, om den avlidne inte föreskriver annat.

Även förutsättningarna för utnyttjande av döda kroppar för att träna operationsmetoder får endast göras om den avlidne skriftligen har medgett det.

Icke-biologiskt material

Det finns skäl för att man ska ta ut ett implantat från en avlidne människa. Ett implantat kan orsaka skada i samband med kremering. Ett annat skäl är att man i efterhand vill kontrollera implantatets funktionsduglighet mm.

Den som tagit emot ett implantat får förutsättas ha varit villig att låta sjukvården utvärdera, undersöka och eventuellt återanvända implantatet Prop 1994/95:148.

2. RUTINER

Dödsbevis och dödsorsaksintyg

Läkares skyldigheter:

- Fastställer att döden inträtt, identifierar och förser den döde med identitetsband runt höger hand och höger fot (om dödsfallet inträffar utanför sjukhus) samt – innan dödsbevis utfärdas – kontrollerar om den döde bär pacemaker, eller annat explosivt implantat som ska avlägsnas innan dödsbevis utfärdas.
- Fyller i journalblad och bårhusrremiss som ersätter tidigare transportblankett, vid sjukhuset, se bilaga 4 bårhusrremiss internt
- Om dödsfallet inträffat utanför sjukhus i fylls journalblad och bårhusrremiss extern som ersätter tidigare transportblankett, se bilaga 5
- Utfärdar **dödsbevis SOSFS 1996:29; § 15** (se bilaga 3) - Om behandlande läkare är inte är i tjänst när dödsfallet konstateras ska dödsbeviset utfärdas av annan läkare. Journalanteckningar ger underlag för utfärdande av intyget. I normalfallet lämnas detta till skatteverket senast första vardagen efter det att dödsfallet konstaterats.
- Vid behov av rättsmedicinsk undersökning lämnas dödsbeviset till polismyndigheten.

Fråga om donation av organ och vävnader samt balsamering ska tas upp med de närmaste i samband med att landstingets folder överlämnas till närmaste; *"När någon avlidit till dig som närmaste, information och praktiska råd"*.

Ansvarar för att **dödsorsaksintyg SOSFS 2008:35** (se bilaga 2) utfärdas, om dödsorsaken inte kan fastställas direkt kontaktas behandlande läkare. Dödsorsaksintyget skickas till Socialstyrelsen inom tre veckor från det att dödsbeviset utfärdades. Kopian ska vara tydlig och behandlas som journalhandling. På Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se, kan dörsorsaksintyget rapporteras in elektroniskt. Den inrapporteringen kräver inloggning med e-tjänstekort. Den som skriver dödsbeviset är skyldig att se till att ett dödsorsaksintyg utfärdas. Intyget kan utfärdas på grundval av uppgifter från behandlande läkare och det är därmed av vikt att en samverkan sker dem emellan kring vem som utfärdar dödsorsaksintyget. Läkarens namn och tjänsteställe ska antecknas på intyget.

Om svårighet föreligger att fastställa dödsorsak, ska en klinisk obduktion inkluderande balsamering beställas. För avlidna inom slutenvården sker debitering enligt DRG. Vid beslut om klinisk obduktion inkluderande balsamering av avlidna från eget boende eller särskilda boenden debiteras Hälso- och sjukvårdsförvaltningen av bårhusrverksamheten vid Karolinska universitetssjukhuset eller St Görans sjukhus AB, Unilabs. Om dödsfallet har skett utanför sjukhuset kontaktas AISAB för transport till bårhusr, se bårhusrremiss, bilaga 5.

Läkaren ska på plats beakta samtliga omständigheter för att kunna ta ställning till om dödsfallet ska ses som naturligt eller onaturligt. Läkaren skall grunda sin uppfattning genom:

- att undersöka den döda kroppen,
- förhållanden och fynd på platsen,

- uppgifter i patientjournalen,
- uppgifter från exempelvis närliggande om tidigare sjukdom eller sjukdomsbild samt om eventuellt missbruk,
- övriga omständigheter vid dödsfallet

Det krävs aldrig någon obduktion för att ett dödsbevis ska kunna utfärdas. Ett beslut om en klinisk obduktion innehåller inte heller att den yttersta undersökningen får underlätas eller att dödsbeviset får försenas. För intyget om dödsorsaken kan däremot en obduktion ge ett värdefullt underlag.

Det finns inte något hinder för att annan läkare än den som fastställt att döden inträtt, slutför undersökningen av den döda kroppen och utfärdar dödsbeviset.

Explosiva implantat

För att tillåta kremering kräver krematorierna regelmässigt att implantat, som kan explodera vid kremering, har avlägsnats. Det gäller dosor som innehåller ett batteri med innehåll som förångas vid höga temperaturer. Implantat t ex hjärtstimulatorer (pacemakers), defibrillatorer, insulin- och infusionspumpar samt nervstimulatorer.

Av dödsbeviset, se bilaga 2, ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och att det har avlägsnats. Denna information överförs av Skatteverket till blankett ”Intyg för Kremering och gravsättning”.

Om dödsbeviset är felaktigt utfärdat avseende implantat, kan rättsliga konsekvenser bli följd. För att förebygga olyckor, utreds alla explosioner vid krematorierna.

När ett implantat tas ut vid ett ingrepp enligt § 23 obduktionslagen, gäller enligt Socialstyrelsens *Föreskrifter och allmänna råd* (SOFS 1996:28) Kliniska obduktioner mm,

1. att det i den avlidnes patientjournal skall antecknas: vilket ingrepp som har utförts och syftet med det.
2. vem av den avlidnes närliggande som med tillämpning av § 7 obduktionslagen har underrättats om det tilltänkta ingreppet och den tidsfrist som då har meddelats denne samt vilket yttrande den underrättade eller någon annan närliggande har lämnat
3. när – vid ingrepp med stöd av § 23 första stycket obduktionslagen – någon närliggande enligt § 7 andra meningens inte har underrättats och skälen för detta
4. vilken läkare som har beslutat om ingreppet och datum för beslutet samt
5. vem som utfört ingreppet och datum för detta.

Identitetsband

Identitetsbanden är avsedda att fästas runt hand- och fotled efter dödsfallet och får inte avlägsnas. Enligt SOSFS 1996:29 bör samma typ av identitetsband, som landstinget använder för patienter i slutet vård (offentlig eller enskild) användas för avlidna både på och utanför sjukhusen. Banden ska också fästas på samma sätt på kroppen.

Identitetsband ska ange namn och personnummer. I särskilda fall kan ett samordningsnummer som är utfärdats av Skatteverket anges.

När identiteten inte är fastställd ska anvisningar om regler om ”tillfälliga identitetsband”, se föreskrift SOSFS 1989:1 användas.

Om läkarens ansträngning att identifiera den avlidne blir resultatlös, ska polisen kopplas in. Se även Socialstyrelsens föreskrifter om kvalitet och patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården.

Underrättelse till närliggande

Enligt 2 § 1 förordningen (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården ska verksamhetschefen bl a ansvara för att närliggande omedelbart underrättas när en patient avlidit. Detta oberoende av plats för dödsfallet och den avlidnes tidigare kontakter med hälso- och sjukvården. I verksamhetschefens ansvar ingår att svara för att det finns rutiner som säkerställer att vidtagna åtgärder dokumenteras på lämpligt sätt, se, SOSFS 2011:9 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Vem som ska underrätta och på vilket sätt, måste avgöras i det enskilda fallet utifrån att hänsyn och omtanke gentemot de efterlevande ska visas. Den som underrättar kan vara någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen, en präst eller hemsjukvårdspersonal.

Den läkare som fastställt att döden inträtt ska förvissa sig om att den personal som ska kontakta de närliggande är lämplig för uppdraget. Att underrätta närliggande ska ske så fort som möjligt.

Socialjouren

Socialjouren finns i alla kommuner. Se kontaktuppgifter i bilaga 12. De hjälper till att ta ställning till uppkomna frågor.

Bårhus

Vid bårhus ska möjlighet ges till upplysning om att den avlidne finns inregistrerad och när visning/hämtning kan ske.

Polisanmälan

Om läkare gör en polisanmälan ska läkaren kontrollera om polisen kommer att underrätta de närliggande om det inträffade dödsfallet.

Om det saknas uppgift om närliggande kan i bästa fall, grannar eller hemtjänst lämna upplysningar. Skatteverket kan i vissa fall lämna information om den avlidnes släktförhållanden. Om närliggande inte kan nås, bör socialtjänst eller polis informeras om detta.

Information om dödsorsaken

De efterlevande bör få besked om dödsorsaken om de önskar det. När beskedet inte kan lämnas i samband med underrättelsen om dödsfallet, bör information lämnas om vem som kan ge beskedet och när. För närliggande omfattas dödsorsaken endast undantagsvis av sekretess eller tystnadsplikt. Utöver muntlig information om dödsorsaken bör även skriftlig information lämnas till de efterlevande om de så önskar.

När rättsmedicinsk undersökning har gjorts, kan på förfrågan från närliggande, information lämnas av antingen undersökande läkare eller polis.

Den dödes egendom och tillhörigheter

I enlighet med 18 kap 2 § Ärvdabalken svar Socialjouren för den provisoriska förvaltningen av den dödes tillgångar tills anhöriga anträffats. Polisen kan tillfälligt ta hand om egendomen om det är nödvändigt för att hindra att den skingras på obehörigt sätt.

Innan kroppen förs till ett bårhus, bör värdeföremål tas av för förvaring i hemmet. Om de efterlevande önskar, kan ett sådant föremål åter sättas på i samband med att kroppen sveps. Verksamhetsansvarig vid bårhuset bör alltid få ett skriftligt besked om föremål följer med kroppen.

Den som underrättar den avlidne närliggande om dödsfallet, bör förvissa sig om att det inte råder någon oklarhet om den dödes egendom. Om hälso- och sjukvårdens perso-

nal har låst den avlidnes bostad, bör förfarandet av nycklarna klargöras i lokala rutiner.

Socialtjänsten ska kontaktas när t ex barn, djur, värdeföremål eller pengar behöver tas om hand. Polisen kan tillfälligt ansvara för det och för att egendom inte obehörigt skingras. Polisen ska alltid kontaktas när vapen och ammunition ska tas om hand.

3. AKTÖRER

SOS Alarm, telefon 112

SOS Alarm har uppdraget att under dygnets alla timmar, året runt, ta emot samtliga inkommande 112 samtal samt förmedla vidare sjukvårdssamtal till POD*

Vid sjukvårdssamtal där oklarheter råder om personen är avlidne eller om personen är svårt sjuk, larmas alltid adekvata resurser till platsen. Ambulanspersonalen gör sin bedömning av patienten utifrån medicinsk kompetens och gällande medicinska riktlinjer kring vilka åtgärder som skall vidtas.

Om ambulanspersonal konstaterar att personen är avlidne med säkra dödstecken, meddelas detta till POD*.

Därefter överlämnas ärendet från POD* till 1177 Vårdguiden som förmedlar uppdraget till ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare för att konstatera dödsfallet alternativt att POD* själv förmedlar uppdraget till ansvarig husläkare eller närområdes-ansvarig läkare för att konstatera dödsfallet.

Läkaren kontaktar sedan AISAB som ansvarar för transport av den avlidne.

Säkra dödstecken

- Likfläckar (uppträder ca 20-30 minuter efter dödsfallet)
- Likstelhet (uppträder ca 2-4 timmar efter dödsfallet och börjar minska efter ca 48 timmar)
- Föruttnelse (tiden när det uppstår är mycket beroende på omständigheterna).

Krisreaktioner

Krisreaktioner hos närliggande på plats tas om hand av ambulanspersonal i samråd med SOS Alarm. Ambulanspersonal avgör om närliggande kan lämnas själva, eller om annan personal bör larmas till hemmet.

Om det är helt fastställt vid sjukvårdssamtalet att personen är avlidne, vidarekopplas samtalet till 1177 Vårdguiden direkt för vidare handläggning så att ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare larmas till platsen för att konstatera dödsfallet.

Hus- eller närområdesansvarig läkare beställer transport av AISAB av den avlidne till det bärhus som läkaren beslutat. Detta gäller endast personer som avlidit i eget boende (hemmet).

Transport av avlidna inom kommunal- och polisiär verksamhet ombesörjs av kommunen eller polismyndigheten. Gäller ej vid beslut om obduktion eller borttagande av pacemaker.

Ambulanssjukvården

POD* prioriterar och dirigerar samtliga enheter. Transport av avlidna skall normalt inte utföras av ambulans, utom i undantagsfall.

Naturliga dödsfall: Husläkare kallas ut via 1177 Vårdguiden.

* POD är den funktion som prioriterar inkommande händelser och dirigerar rätt resurs till rätt vårdnivå.

Särskilda förhållanden: Då ambulanspersonal på plats finner oklara omständigheter, som inte uppdagats vid tidigare intervju av POD-tjänsten, tillkallas polis via POD-tjänsten.

Enligt de riktlinjer som gäller inom ambulanssjukvården i Stockholms län skriver inte läkare i ambulanssjukvården dödsbevis annat än vid polisiära dödsfall där läkare inom ambulanssjukvården redan är på plats. Vid övriga dödsfall skrivs dödsbevis endast i undantagsfall då exempelvis läkaren följt med ut i helikoptern och konstaterar ett dödsfall vid någon avlägsen plats.

Andra oklara förhållanden: Ambulanspersonal kan kontakta polis, socialtjänsten eller andra via SOS Alarm för att diskutera gjorda iakttagelser.

Polisanmälan görs bl.a.

- om döden orsakats eller misstänks ha orsakats av annat än enbart sjukdom, t.ex. av någon annan person, olyckstillstånd eller självmord,
- vid missbruk
- vid vissa helt oväntade dödsfall hos vuxna och barn,
- vid framskriden förruttnelse och
- om en polisutredning krävs för att bestämma den dödes identitet.

Polisiära dödsfall

Läkare inom ambulanssjukvården kan vid de fall de redan är på plats och det visar sig vara polisiärt dödsfall, skriva dödsbevis. Vid de fall då läkaren inom ambulanssjukvården av akuta skäl ej har möjlighet att göra detta har polisen en egen organisation och avtal med annan läkarorganisation för att skriva dessa dödsbevis.

Läkare i akutläkarbil eller i helikopter

Då läkare i akutläkarbil/helikopter är utlarmad till perifera och svårtillgängliga delar av länet, ansvarar läkaren för att identifiera den avlidne och förse honom/henne med id-band. Läkaren ska konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis. Av dödsbeviset ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och om detta har avlägsnats.

Läkaren meddelar därefter POD att en avlidne finns på platsen. POD ansvarar för att meddela ärendet omgående till ansvarig husläkare eller närområdesansvarig läkare, som tar över ansvaret för den avlidne.

Socialjouren kontaktas om det finns barn som blir utan vårdnadshavare och behöver tas om hand eller kan tänkas fara illa, eller om det finns djur eller egendom som behöver tas om hand.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, skall läkare kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen skall då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts skall polis kontaktas.

Vid ett naturligt dödsfall i ”yttre skärgården” kan en helikoptertransport av läkare för konstaterande av dödsfall och förflyttning av den avlidne till fastlandet vara påkallat.

Polismyndigheten

Begravningslagen 4 kap. 4 § 1 st

”Om förhållandena vid ett dödsfall är sådana att det finns skäl för en rättsmedicinska undersökning enligt lagen (1995:832) om obduktion mm, skall den läkare som fastställt att döden har inträtt eller som annars skall utfärda dödsbeviset, snarast möjligt anmäla

dödsfallet till polismyndigheten i den ort där dödsfallet inträffade eller, om kännedom härom saknas, den ort där den döda kroppen har anträffats.”

Polisanmälan ska göras vid misstänkt ”onaturliga” dödsfall:

1. När dödsfallet har eller kan ha orsakats av yttre påverkan, skada eller förgiftning, av någon annan person, olycksfall eller självmord. Detta oavsett om det sker inom ett sjukhus, i hemmet/motsvarande eller allmänplats
2. När det är svårt att avgöra om dödsfallet orsakats av yttre påverkan
3. När någon anträffas död och tidigare sjukdomsbild inte kan förklara dödsfallet, dvs. vid helt oväntade dödsfall både hos barn (bl a vid plötslig spädbarnsdöd) och vuxna
4. När det finns anledning till tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker
  - när en missbrukare anträffas död
  - vid framskriden förruttnelse
5. När den döde inte har kunnat identifieras och när det finns tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker.
6. När dödsfallet kan misstänkas ha samband med fel eller försummelse inom hälso- och sjukvården.

Läkaren ska alltid beakta samtliga förhållanden vid dödsfallet dvs. vad som framkommer vid undersökning av kroppen, förhållanden och fynd på platsen, eventuella uppgifter, patientjournal, närliggande information, övriga omständigheter vid dödsfallet. Skyldighet att göra polisanmälan gäller även när den avlidne har vårdats på sjukhus. Polismyndigheten avgör då om de undersökningar som gjorts före dödsfallet, är tillräckliga eller om en rättsmedicinsk undersökning behövs.

En läkare som utför klinisk obduktion ska göra anmälan till Polismyndigheten enligt ovan. Obduktionen ska avbrytas i avvaktan på besked från Polismyndigheten.

När läkare anmält ett dödsfall till Polismyndigheten ska anmälan antecknas i patientjournalen.

Dödsbeviset (bilaga 3) ska utan dröjsmål överlämnas till Polismyndigheten och läkaren behåller en kopia.

Polismyndigheten underrättar den läkare som utfärdat dödsbeviset om det har beslutats att någon rättsmedicinsk undersökning inte skall göras. Läkaren svarar då för att intyget om dödsorsaken utfärdas.

Polismyndigheten i Stockholms län, telefon 114 14 (akuta ärenden 112)

Vid direktsamtal till polisen, ska mottagande befäl avgöra om det rör sig om ”ett onaturligt dödsfall”.

Vid **naturliga dödsfall**, kallas husläkaren ut eller jourläkare efter klockan 17.00 och helger (Avtal med Stockholms läns landsting fr.o.m 2012, Curera jourläkarorganisation) genom kontakt med SOS Alarm. Om misstanke om onaturligt dödsfall uppstår efter undersökning på plats, kontaktar läkaren åter polisen för att diskutera funna förhållanden.

Vid misstanke om ett onaturligt dödsfall kommer polis på plats att ta ställning till om transport av den avlidne ska ske till Rättsmedicin i Solna.

Polisen ska:

- vara läkaren behjälplig i bedömningen, huruvida dödsfallet skall ses som naturligt, eller om polisinsats på plats för bedömningshjälp behövs,
- meddela per telefon eventuella förhållningssätt på plats i väntan på polis, när misstanke om onaturligt dödsfall föreligger,

- besluta om rättsmedicinsk obduktion skall företas eller ej, kontakta ansvarig läkare som utfärdat dödsbevis, för att få dödsorsaksintyg utfärdat, i de fall rättsmedicinsk undersökning ej skall utföras,
- ansvara för polisiär transport av den avlidne till rättsmedicin,
- ansvara för identifiering av den avlidne, om detta inte låter sig göras på annat sätt,
- interimistiskt säkra egendom åt socialtjänsten, om anhöriga eller annan behörig saknas.

Polisens avtalade läkarservice

Polisen har eget avtal med läkare för dygnet-runt-service, när läkare från landstingets hälso- och sjukvård inte kan komma till aktuell plats där den avlidne finns.

OBSERVERA

Det finns särskilda handläggare för dödsfall vid länets åtta polisdistrikts och dit läkare kan ringa dagtid för att diskutera den uppkomna svåra bedömningen. Polisdistrikts växel söker fram aktuell dödsfallshandläggare.

Om läkaren anser att det ej går att säkerställa om brott begåtts, då ska polisen ta över ärendet.

Kommunens ansvar

Kommunen har det yttersta ansvaret vad gäller barn och ungdom. Den kommun där den avlidne vistades skall kontaktas om behov finns av socialtjänstens insatser. Utanför kontorstid kontaktas socialjour. Se bilaga 12 för kontaktuppgifter.

Socialtjänsten

- ska kontaktas, då minderåriga barn blir utan vårdnadshavare,
- ska kontaktas, om situationen är sådan, att barn kan tänkas fara illa,
- går in som stöd vid komplicerade situationer,
- ansvarar ytterst för den provisoriska förvaltningen av dödsboet enligt Ärvdabalken 18:2

Tillfälligt kan polisen gå in och säkra egendom.

Rättsmedicinalverket -RMV

SOFS 1997:26 Rättsmedicinalverkets föreskrifter rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

Förordnande om rättsmedicinsk undersökning meddelas av polismyndighet, allmän åklagare eller allmän domstol (uppdragsgivande myndighet).

Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen är skyldig att, utöver vad som annars följer av lag eller förordning, lämna ut uppgift som behövs för en rättsmedicinsk undersökning.

Bestämmelser om läkares skyldighet att anmäla dödsfall till polismyndigheten samt om dödsbevis och intyg om dödsorsaken finns i begravningslagen (1990:1144) och begravningsförordningen (1990:1147). Se också SOSFS 1996:29 Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall.

I lagen (1995:832) om obduktion m.m. (obduktionslagen) finns bestämmelser om rättsmedicinsk undersökning av avlidne. Syftet med en rättsmedicinsk undersökning är i första hand, - förutom att fastställa dödsorsaken, - att utreda onaturliga och misstänkt onaturliga dödsfall samt att därvid upptäcka, bekräfta eller utesluta brott. I uppgiften ingår att dokumentera och tolka andra medicinska fynd av betydelse för polisutredningen.

4. REGLER KRING OLika OMSTÄNDIGHETER VID DÖDSFALL

Dödsfall vid brott eller misstänkt brott eller onaturligt dödsfall

Se kapitel ”Dödsfall i hemmet/eller inom särskilda boendeformer” – husläkarorganisationens uppdrag.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, ska läkaren kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen skall då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts ska polis kontaktas. Vid behov av tillfälligt egendomsskydd kontaktas polis, se kapitel Polismyndigheten.

Dödsfall på allmän plats

SoS Alarm alternativt POD kontaktar Ambulanssjukvården.

Då personen konstaterats avlidne med säkra dödstecken, och omständigheterna kring dödsfallet gör att allmänheten eller andra/annat kan påverkas kan ambulans föra den avlidne till närmaste akutmottagning. Den läkare som konstaterar dödsfallet bedömer om det finns skäl att kontakta polismyndigheten för en rättsmedicinsk undersökning. Polisen ansvarar i så fall för att flytta den avlidne med egen transportör.

Exempelvis vid skador som är uppenbart dödliga, vid kraftig förruttnelse, mumifierad, svårt lemlästad kropp i samband med trafik/tågolycka/motsvarande.

Vid dödsfall utomhus är det alltid en läkare som ska konstatera dödsfallet och som samtidigt bedömer om det finns skäl att kontakta polismyndigheten. Polisen bestämmer sedan om det ska göras en rättsmedicinsk undersökning eller inte. Polisen ansvarar i så fall för att flytta den avlidne med egen transportör.

Vid olycka på trafikerad allmän plats kan den avlidne behöva flyttas tämligen omgående av såväl etiska skäl som ordningsskäl. Polis på plats kan då få hjälp av ambulans att flytta den avlidne till akutmottagning/kylutrymme när polisen egen transportör inte kan komma omgående då de har en inställdstid på 2 timmar. Polisens transportör hämtar därefter den avlidne till Rättsmedicin Solna.

Dödsfall vid stor olycka/katastrof

Uppsamlingsplats

En allvarlig händelse kan innebära att ett antal avlidna personer finns kvar i skadeområdet när de överlevande har transporterats bort. Polisen och RMV ansvarar för att upprätta en uppsamlingsplats för döda. Vid olycksområdet har polisen ansvaret för att se till att de döda identifieras och registreras enligt polisens rutiner. Om platsen betraktas som en brottsplats, lämnas i regel de avlidna kvar för att polisen ska kunna göra en brottsplatsundersökning.

Enligt 1 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL 1982:763), har hälso- och sjukvården ett ansvar för att de avlidna tas om hand på ett respektfull och värdigt sätt. I ett olycksområde är det därför viktigt att polisen, räddningstjänsten och hälso- och sjukvården samverkar kring hur avlidna ska omhändertas.

Mer än fem avlidna

Vid händelser med mer än fem avlidna där det inte är självklart att de har dött en naturlig död, tar oftast Rikskriminalpolisens (RKP:s) id-kommision över och ordnar transport, identifiering och beslut om obduktion, enligt Rikskriminalpolisens direktiv.

Stort antal döda, farliga ämnen

När ett mycket stort antal döda ska tas om hand eller exempelvis vid en allvarlig händelse med farliga ämnen, ställs ytterligare krav på organisation samt tillgång till både personal och material. Vid en händelse med farliga ämnen kan det behövas sanering och ett speciellt omhändertagande av de döda för att personalen ska kunna utföra ett säkert efterarbete.

Avlidna kan transportereras bort på olika sätt. Det är viktigt att den särskilda sjukvårdsledningen på regional nivå beslutar i samverkan med räddningstjänsten och polisen hur transporten ska gå till och vart de avlidna ska föras. Vid händelser med många döda blir behovet stort av transporter och kylda förvaringsutrymmen. Rättsmedicinalverket har ett ledningsansvar för omhändertagandet.

Vid katastrof utomlands

Socialstyrelsen har ledningsansvar för katastrofarbete utomlands. Landstingets bårhusverksamhet i Stockholms län ska vid dessa tillfällen bli kontaktade av Rättsmedicinalverket för att erhålla bårhusplats för länets invånare i samband med hemtransport av avlidna.

Dödsfall i hemmet eller i särskilda boendeformer

Förväntade dödsfall

I första hand bör den läkare som vårdat den avlidne under dennes sista tid (behandlande läkare) tillkallas för att konstatera dödsfallet och vidta övriga åtgärder. Denne är enligt allmänna läkarinstruktionen skyldig att utfärda dödsbeviset och dödsorsaksintyget. Det gäller oavsett om den behandlande läkaren är anställd av landstinget eller inte. Om det inte finns någon behandlande läkare eller om denne inte kan inställa sig inom rimlig tid, skall en läkare inom landstingets husläkarorganisation svara för åtgärderna nedan.

Husläkaren ansvarar för att:

- konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis, se bilaga 3,
- identifiera den avlidne som därefter förses med id-band,
- ”Journalblad för dödsfall utanför sjukvårdsinrättning” fylls i och att blanketten medföljer den avlidne till bårhuset, se bilaga 13,
- bårhusremiss extern fylls i och att blanketten medföljer den avlidne till bårhuset, se bilaga 5,
- journal skrivs, där omständigheter av betydelse för utfärdande av dödsorsaksintyg tas upp såsom namn, telefonnummer till närmiljö, om frågan om obduktion tagits upp, om polis kontaktats mm,
- sända dödsbevis sedan 1 till lokala skattemyndigheten,
- dödsorsaksintyg utfärdas av behandlande läkare, se bilaga 2,
- att någon kontaktar närmiljö,
- via AISAB beställa transport av den avlidne till bårhus (beställning kan göras endast av läkare eller sjuksköterska på delegation),

- värdeföremål tas av och dokumenteras i journalen innan den avlidne transporteras till bårhus,
- kontakta Socialtjänsten då barn blir utan vårdnadshavare, behöver tas om hand eller kan tänkas fara illa,
- kontakta Socialtjänsten om djur eller annan egendom behöver tas om hand, eller om överblivna narkotiska läkemedel behöver omhändertas.

Den läkare som konstaterat ett dödsfall ska kontakta t ex närliggande eller socialjouren om barn, djur, värdeföremål och större penningsummor behöver tas om hand. Polisen ska kopplas in för att omhänderta vapen och ammunition. I vissa fall låser landstingets personal lägenheten och lämnar nyckeln till socialtjänsten eller polisen om det är ett polisiärt dödsfall-. Personalen får inte ta med nycklarna hem.

Ovanstående frågor ska behandlas närmare i lokala föreskrifter och råd. Det ska klargöras vilken medverkan socialtjänst och polis har i olika situationer. Uppgifter om bl a telefonuppgifter ska finnas med. Se Socialstyrelsens föreskrift ledningssystem. SOSFS 2011:9 ” Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete”.

- Husläkarmottagningens uppdrag

Det åvilar husläkarorganisationen enligt basåtagandet att bistå vid dödsfall utanför sjukhus. Ansvarig för konstaterandet av dödsfallet och utfärdandet av dödbevis är behandlande läkare.

- Särskilda boendeformer (SÄBO/LSS):

Kontorstid vardagar 08:00-17:00. Den för boendet ansvariga enheten som har läkaruppgiften (kan vara husläkarmottagning, geriatrisk klinik eller annan utförare)

Utanför kontorstid, dvs kvällar, nätter och helger: Ansvarig jourläkarorganisation.

- Enskilt boende eller annat, icke allmän plats:

Kontorstid vardagar 08:00-17:00. Patientens husläkare, alternativt husläkarmottagning, hos vilken patienten är listad, under förutsättning att patienten avlider inom den stadsdel/kommundel där läkaren/mottagningen har sitt områdesansvar. Utanför kontorstid dvs. kvällar, nätter och helger: Ansvarig jourläkarorganisation.

Ansvarig läkare har att lösa uppgiften med inställelse snarast möjligt med hänsyn till övriga arbetsuppgifter. Läkaren bör inställa sig inom 60 minuter. Enhets områdesansvar är att utarbeta lokala rutiner för att:

- ansvarig läkare inom dennes ansvarsområden kan fullgöra uppgiften,
- någon för uppgiften ansvarig går att nå under kontorstid 08:00-17:00

SOFs 1996:29 Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Av dödsbeviset ska framgå om den döde bar något explosivt implantat och om detta har avlägsnats eller inte. Läkaren ska alltid ange i dödsbeviset vad som gäller när det utfärdas, dvs. att implantatet inte har avlägsnats även när avsikten är att detta ska ske senare. Läkaren ska då underrätta Skatteverket så snart det har avlägsnats.

Vid misstanke om onaturligt dödsfall, ska läkaren kontakta polis för att diskutera fynd och misstankar. Vidare undersökning av den döda kroppen ska då avbrytas, tills ställningstagande av polis gjorts. Om alla försök till identifiering av den döde uttömts ska polis kontaktas. Vid behov av tillfälligt egendomsskydd kontaktas polis.

Läkare med områdesansvar/jourorganisation

Jourläkare från Curera anlitad av landstinget som fristående entreprenör att sköta sjukvårdsjour utanför sjukhusen under tiden från kl 17:00 – 08:00 samt lördagar och söndagar. När de tillkallas för att konstatera ett dödsfall, är de skyldig att utfärda dödsbevis och när det är möjligt, även intyget om dödsorsaken. I många fall kan det vara svårt för jourläkaren att utfärda dödsorsaksintyget utan tillgång till husläkarorganisationens journalhandlingar. Läkaren ska då, så snart ordinarie verksamhet är i funktion, kontakta chefsöverläkaren vid SLSO eller av denne utsedd person varefter husläkaren tar över ansvaret för att intyget utfärdas.

Dödsfall inom sjukhus/akutmottagning

se även SKLs Handbok för hälso- och sjukvård (www.1177.se/handboken)

Ansvar

1. Dödsfallet fastställs av läkare. Ta ställning till eventuell kontakt med polisen. Lokalt utformade rutiner ska finnas.
2. Medicinska insatser efter döden får endast fortsätta i avvaktan på ingrepp för transplantationsändamål eller för att rädda livet på ett livsdugligt foster. Insatserna får inte pågå längre tid än 24 timmar om det inte finns synnerliga skäl. Det kan inte anses förenligt med ett respektfullt förhållningssätt till en avlidne att utsträcka tiden längre än nödvändigt. (Prop 1994/95:1498)
3. Den avlidne omhändertas enligt SKL:s Handbok (eller utifrån lokalt utformade rutiner).
4. Omhändertagandet av den döde, liksom kontakterna med närliggande, ska utföras med värdighet av vårdens personal. Erbjud alltid närliggande att få vara med vid omhändertagandet. Informera närliggande om möjlighet till stöd av t ex kurator och visning av den avlidne för att ta avsked. Vid avlidna efter olycka/brott skall kontakt tas med polis/rättsmedicinsk expertis.

Inkommen via ambulans till akutmottagning

Efter konstaterat dödsfall är grundprincipen att transport inte ska ske med ambulans. I vissa situationer kan transport av avlidna ske till sjukhusens akutmottagningar när dödsfall behöver konstaterats efter hjärt- lung- räddning, vilket räknas som avlidne på sjukhus.

Läkaren på akutmottagningen ansvarar för att:

- konstatera dödsfallet och utfärda dödsbevis,
- identifiera den avlidne och där efter förse med id-band,
- dödsbevis insändes till skatteverket,
- överväga obduktionsremiss,
- överväga rättsmedicinsk obduktion
- dödsorsaksintyg utfärdas av behandlande läkare,
- ta ställning till eventuell kontakt med polisen,
- anhöriga kontaktas, om det inte redan gjorts.

Barn

Barn som avlider och inte är sjuka med förväntad död, inom eller utanför sjukhus, exempelvis genom olycksfall, självmord, annan misstänkt yttre påverkan, misstänkt fel och

försummelse inom vården och alla hastigt oväntade dödsfall ska omhändertas av rätts-medicin. Transport sker genom polismyndighetens försorg.

SOSFS 2009:15 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort

Dödfödda foster har hittills, liksom delar av vävnad från mänskliga, betraktats som biologiskt material och hanterats i enlighet med riktlinjerna i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS l987:7 med ändring 1990:13) om hantering av riskavfall inom hälso- och sjukvården. En sådan hantering har dock av många upplevts som stötande, framför allt då det gällt sena aborter. Under senare år har behovet av ändrade rutiner för omhändertagande av foster efter abort aktualiseringar på olika sätt. Vid sjukhusen finns lokala riktlinjer för omhändertagande av foster. För foster som avlidit före utgången av 28:e graviditetsveckan finns nu möjlighet till begravning (se ändring i begravningskungörelsen 1982).

Dödfödda barn

I 24 § folkbokföringslagen (1991:481) finns bestämmelser om anmälan av barns födelse till skatteverket. Där föreskrivs bl.a. att sådan anmälan skall göras för en nyfödd som efter födelsen andats eller visat något annat livstecken samt dödfödd som avlidit efter utgången av tjugoandra havandeskapsveckan **SOSFS 2008:207**

En konsekvens av nämnda bestämmelse i folkbokföringslagen är att dödsbevis och dödsorsaksintyg ska utfärdas. Som framgår av formulären för dessa handlingar gäller då särskilda instruktioner om personuppgifterna.

För dödfödda och för nyfödda som avlidit i nära anslutning till födelsen bör födelseanmälan och dödsbeviset sändas samtidigt till skatteverket.

När ett foster har avlidit före utgången av tjugoandra havandeskapsveckan utfärdas inte dödsbevis eller dödsorsaksintyg. Vid både spontana och legala aborter gäller SFS 1999:882.

Foster efter abort

SOSFS 2009:15 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort

Det är kvinnan som bestämmer om man överhuvudtaget vill ha någon information om eller engagera sig i omhändertagandet av det aborterade fostret. Kremeringen sker lika anonymt som när fostret enligt nuvarande rutiner behandlas som riskavfall. Inga kyrkliga eller andra ceremonier förekommer utom i de fall kvinnan (paret) så önskar.

Biologiskt material från spontana och legala aborter som inträffar t.o.m. utgången av 12:e graviditetsveckan ska omhändertas i enlighet med socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1987:7 med ändring 1990:13) om hantering av riskavfall inom hälso- och sjukvården.

Vid Kyrkogårdsförvaltningen och Svenska kyrkan omhändertas foster från sjukhusens bårhus enligt föreskrift varvid en jordsättning ska ske. Sjukvårdspersonalen (oftast kurator) bedömer om och när det är lämpligt att informera om sjukhusets rutiner för omhändertagande av foster. Kvinnan får tillfälle att uttrycka särskilda önskemål, vilka kan ersätta eller komplettera de vanliga rutinerna.

Dödsfall av tillståndslösa i samband med förlossning

De barn som avlidit ska också anmälas till Skatteverket. Även om det nyfödda barnet inte har sådan anknytning till Sverige att det ska folkbokföras här i samband med födelsen, kommer födelsen att registreras inom folkbokföringen. Registreringen gör det möjligt för föräldrarna att genom registerutdrag styrka uppgiften om barnets födelse för att få händelsen registrerad i hemlandet. Registreringsskyldigheten innebär att skatteverket

också ska pröva riktigheten av registrerade uppgifter, bl a när det gäller barnets börd” (1§ 2st FOL – Folkbokföringslagen (1991:481).

Det nyfödda barnet tilldelas inte personnummer i samband med födelseregistreringen. Skatteverket kan tilldela samordningsnummer för passändamål efter rekvisition från passmyndighet. För utländska barn, som inte ska folkbokföras, registreras namnen istället enligt de uppgifter, muntliga eller skriftliga, som föräldrarna lämnar i samband med födelseanmälan. I fråga om statslösa personer tillämpas namnlagen om personen har hemvist här eller har hemvist i annat land, men har sin vistelseort här. En kopia på insänd handling till skatteverket ska lämnas till målsman av personal vid förlämningsenheten.

Om modern avliden kontaktas Socialjouren.

Utländsk medborgares dödsfall

SKL 2005:52 Ansvar vid utländsk medborgares dödsfall

Avliden utländsk medborgare utan uppehållstillstånd i Sverige svarar vederbörandes dödsbo eller annan, till exempel försäkringsbolag, för kostnaderna av transport av stoftet samt övrigt omhändertagande.

Dödsfall i andra län

SKL 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Avliden någon, som är remitterad till sjukvård utanför hemlandstinget, ansvarar hemlandstinget för transport av stoftet till bårhus i hemlandstinget. Detta ska ske utan kostnader för dödsboet.

Avliden någon på sjukvårdsinrättning utanför hemlandstinget utan att vara remitterad dit eller remitterad enligt s k valfrihetsremiss, eller på annan plats utanför hemlandstinget, ansvarar närmiljö eller annan som ordnar med begravningen ex. Socialförvaltning för att kroppen transporteras till bårhus.

Om den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar med gravgärdet, ska den ordnas av den kommun (av en dödsboutsredare) där den avlidne senast var folkbokförd, eller, om den avlidne inte var folkbokförd i Sverige, av den kommun där dödsfallet inträffade. (Kommunen har rätt till ersättning av dödsboet.)

Skatteverket ska utfärda ett intyg om att stoftet får grävsättas eller kremeras i enlighet med Begravningslagen 1990:1144, 7 §

Dödsfall i andra länder

I begravningslagen kapitel 4, § 6 står följande:

”När stoftet efter en person som har avlidit utomlands har förts in till Sverige, skall den som ordnar med gravgärdet begära tillstånd till grävsättning eller kremering.”

Frågor om tillstånd prövas av Polismyndigheten på den ort där stoftet skall grävsättas eller kremeras.

I vissa fall kan den avlidne föras till bårhus inom landstinget.

När en avliden förs in i Sverige medföljer alltid ett antal olika handlingar. Dessa handlingar skall överlämnas till Polismyndigheten som utifrån dess innehåll sedan ger tillstånd till att den avlidna kan grävsättas eller kremeras.

Bland de handlingar som följt med den avlidna ska finnas ett intyg om dödsfallet, utfärdat av behörig läkare eller myndighet i det land där dödsfallet inträffade.

Intyget skall innehålla uppgift om dödsdagen och om det är möjligt uppgift om dödsorsaken.

Polismyndigheten skall efter sin genomgång av handlingarna sedan sända tillståndet för grävättning alternativt kremering till Skatteverket. Dödsbeviset i original till Skattekontoret i Stockholm. Det är det enda kontor som behandlar dessa utländska dödsbevis. Vanligtvis sker detta genom polisens försorg när de sänder tillståndet (baserat på handlingarna som medföljer kistan till Sverige) till Skatteverket. Begravningsentreprenör/motsvarande eller bårhushuspersonal ska se till att polisen förutom tillstånden sänder originaldödsbeviset till Skattekontoret.

För att få en snabb handläggning är det bästa om begravningsbyrån tar kontakt med polismyndigheten dels för att undersöka om de har möjlighet att själva ombesörja en överlämning av dokumenten, dels för att få en uppfattning inom vilken tidsrymd tillståndet för grävättning eller kremering kan vara klart.

Begravningsbyrån kan sedan beställa intyg för kremering eller grävättning hos Skatteverket.

Vid transport över landsgränser måste den avlidne läggas i en förseglad zinkkista. Om dödsfallet har orsakats av en smittsam sjukdom, ska kroppen vid transporten vara klädd i svepning indränkt med antiseptisk lösning för att inte sprida sjukdomar under transporten.

aska, som efter kremering har förts in i Sverige, ska i avvaktan på grävättning lämnas över till förvaring hos kyrkogårds- eller krematoriemyndighet. Askan ska grävättas inom ett år från det att den fördes in i landet.

Sveriges auktoriserade begravningsbyråer har utarbetat en *"Handbok för in- och utrikestransporter"* som ingående redogör för detta komplexa verksamhetsområdet.

SKL 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Avlider en svensk medborgare eller annan med permanent uppehållstillstånd i Sverige utanför Sveriges gränser, ansvarar dödsboet för transporten av den avlidna kroppen. Den som ordnar med grävättningen ska begära tillstånd till grävättning eller kremering. Frågor om tillstånd prövas av polismyndigheten på den ort där stoftet ska grävättas eller kremeras enligt Begravningslagen 1991:496. Skatteverket ska utfärda ett intyg om att stoftet får grävättas eller kremeras. Förvaring av avlidnen kan ske vid bårhus, dock längst en månad.

SFS 2003:491 Lag om konsulärt ekonomiskt bistånd 6 §

Bistånd lämnas med skäligt belopp för nödvändiga kostnader. Bistånd kan lämnas för avlidens person enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

SFS 2003:491 Angående återbetalningsskyldighet.

Områdesansvar

När någon avlidit under inresa till Sverige med t.ex. flyg eller båt, åvilar detta ansvar landstingsverksamheten där flygplatsen eller hamnen finns. Området/verksamheten ska utse en eller flera erfarna läkare som ska ansvara för att alla uppgifter fullgörs.

Vårdguiden ska informera om vilka dessa tjänstgörande läkare är.

Grävättning

Stoftet efter en avlidne eller dödfödd ska kremeras eller grävättas snarast möjligt och senast en månad efter dödsfallet (Begravningslagen Prop. 2011/12:51 fr.o.m. 1 maj 2012). Skatteverket får medge anständ om det finns särskilda skäl.

Om efterlevande inte kan enas kring gravsättning/kremering ska huvudman för begravningsverksamheten på den ort där den avlidne senast var folkbokförd på begäran medla mellan parterna. Twist hänskjuts till länsstyrelsen. Lag (1999:306).

Aska efter avliden, som har kremerats i Sverige, ska grävsättas inom ett år. Huvudman för begravningsverksamheten får dock medge anständ om det finns särskilda skäl.

Begravningslagen 1990:1144 § 4

Rätten till grävsättning på en allmän begravningsplats skall inte vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund.

Detta gäller dock inte för rätten till grävsättning på en sådan särskild gravplats som avses i 2 § första stycket. Lag (1999:306).

Lag (1999:306) 2 §

Huvudmannen skall, inom det egna förvaltningsområdet eller inom ett närläget förvaltningsområde, tillhandahålla särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

När en person av utländsk härkomst har avlidit under besök i Sverige, kan socialtjänsten eller polisen behöva kontaktas för att närliggande ska kunna underrättas och eventuell hemtransport ordnas.

En avliden person med okänd identitet har fortfarande kvar sin rätt till grävsättning på allmän begravningsplats.

5. TRANSPORTANSVAR

När den avlidne är svept och kistlagd och lämnar landstingets bårhus övergår ansvaret till begravningsentreprenören på uppdrag av dödsboet eller anhörig, fram tills dess kistan överlämnas och förvaras i Kyrkogårdsförvaltningens eller Svenska kyrkans bårhus eller annan lokal för avskedsceremoni. Vid utlämnanet från landstingets bårhus dokumenteras detta med en transportblankett, se bilaga 6, med identitetsinformation.

I enlighet med Cirkulär, SKL 2005:52 får inte i något fall hälso- och sjukvården ta ansvar för att transportera den avlidne från bårhus till lokalen för förvaring och visning eller ceremonilokal. Närstående eller annan som ordnar med begravningen är ansvarig för detta.

Transportansvar föreligger även för foster, se sid 24.

Ansvar vid dödsfall i enskild verksamhet

I de fall privat vård utförs på entreprenad åt landsting ansvarar sjukvårdshuvudmannen för transporterna.

I de fall en person avlider i privat vård, som ej finansieras med offentliga medel, har den privata vårdgivaren ansvar för att ta hand om den avlidna, enligt HSL.

Närstående kan givetvis, välja att själva ta över ansvaret och beställa transport till bårhus. I dessa fall inträder ett avtalsförhållande och ett betalningsansvar direkt mellan dödsboet och transportören utan att kommunen/landstinget berörs. I dessa fall ska transportören fakturera dödsboet.

Regelverk för transport av avlidna

Läkare på plats ansvarar för beställning av transport av den avlidne till närmaste bårhus. Läkaren anger skriftligen på ”bårhusremiss extern, bilaga 5” till vilket bårhus den avlidne skall transporteras. Om det är oklart till vilket bårhus den avlidne skall föras eller om det aktuella bårhuset har platsbrist ska den ansvarige transportören meddela anhöriga på plats till vilket bårhus/kylrum den avlidne förs.

”Journalblad för dödsfall utanför sjukvårdssinrättning” och ”Bårhusremiss extern”, ska medfölja den avlidne till bårhuset.

Om den avlidne ska obduceras ska remiss för obduktion medfölja den avlidne. Vidare ska den läkare som konstaterat dödsfall utfärda dödsbevis och beställa transport till bårhus.

Uppgifter om var den avlidne förts, kan i efterhand efterfrågas på samma telefonnummer som transporten har beställts på.

Om transportören har ändrat avlämningsställe av något skäl, ska transportören säkerställa att den informationen både meddelas AISAB centralt och närstående. Även närstående kan ta över en transport till Bårhus och detta ska dokumenteras i journal.

Postmortala kroppar

Avlidna i hemmet med uttalade postmortala förändringar ska läggas i en sk. Bodybag. Om kroppen inte ska obduceras transporteras kroppen till det bårhus som är närmast hemmet. Alla bårhus ska ta emot dessa kroppar.

Om polismyndigheten eller läkaren efter kontakt med polismyndigheten i det distrikt där kroppen finns, anser att en obduktion ska genomföras, transporteras kroppen av polismyndighetens transportör till Rättsmedicin för obduktion.

Transport av avlidna på uppdrag av landstinget

1. SLLs leverantör

SLL har avtal med egen leverantör för transport av avlidne från hemmet eller mellan olika bårhus. SLL hämtar avlidna även i andra län.

2. Beställning

Beställning sker via Vårdguiden/AISAB av läkare/sjuksköterska efter att dödsfallet har konstaterats.

3. Registrering hos transportör

Uppgifter som registreras:

- Tidpunkt för beställningen
- Beställarens namn, adress och telefonnummer
- Namn och telefonnummer till mottagare på avhämtningsplats samt mottagarens relation till den avlidne
- Den avlidnes namn och personnummer
- Uppgifter om hämtadress
- Tidpunkt när den avlidne hämtats och till vilket bårhus den avlidne förts

4. Inställelsenhetid

Transport skall utföras av leverantören senast inom 2 timmar eller vid överenskommen tidpunkt med beställaren eller närliggande.

För utomlänsuppdrag gäller överenskommelse om inställelsenhetid mellan beställaren och närliggande.

5. Identifiering

Transportpersonal ska kontrollera att den avlidne är identifierad med ID-band och att ”bårhusremiss extern” är fullständigt ifylld av läkare eller annan behörig person. I de fall transportblanketten är ofullständigt ifylld ska transportören kontakta beställaren av transporten (läkaren eller annan behörig person, SOS Alarm) för komplettering av uppgifterna.

Om den avlidne ska genomgå klinisk obduktion, ska även obduktionsremiss bifogas till transporten – ”bårhusremiss extern” (se bilaga 5).

Om den avlidne inte kan lämnas på den avlämningsadress som beställaren av transporten (läkaren eller annan behörig person) angett, ska transportören rådgöra med beställaren av transporten (Vårdguiden, AISAB) om annan avlämningsadress/bårhus. Information om ändrat bårhus ska även vid behov lämnas till närliggande.

6. Dokumentation

I samband med hämtning och avlämning av avlidne på sjukvårdsinrättning ska transporten dokumenteras i enlighet med upphandlingsavtalet.

I samband med att avlidne hämtas på Särskilda boendeformer (SÄBO/LSS) inför en obduktion/borttagande av explosivt material ska en handling lämnas till personalen på att kroppen är ”utkvitterad”, se bilaga 6.

7. Etik

Ett professionellt och etiskt förhållningssätt är mycket viktigt vid utförandet av tjänsten ”Transport av avlidna”. Hela utförandet av uppdraget (mottagande av uppdrag – framkörning – hämtning – transport – avlämning) ska genomföras på sådant sätt att alla berörda (t.ex. närliggande, vårdpersonal och allmänhet) kan känna trygghet i att den avlidne respekteras, omhändertas och förflyttas på ett säkert och vördnadsfullt sätt. Leverantören ansvarar för att stödja och handleda personalen såväl inför som efter uppdraget.

8. Förflyttning

Vid förflyttning av den avlidne, ska denne bäras på bår eller båren rullas på ett bårunderrede med fyra hjul. Vid trånga utrymmen där bår ej kan användas, ska förflyttningen ske på lämpligt sätt utifrån etiska krav och lämplig lyftteknik.

Leverantören ska vid förflyttning, transport och vid avlämning på lämpligt sätt täcka den avlidne med lakan, filt och eller bårkapell. Den avlidne ska vara fastspänd på båren och båren ska vara förankrad i fordonet under transport.

9. Klädsel - namnskylt

Transportpersonal hos leverantören ska vid utförandet av uppdrag bära enhetlig, vårdad, diskret klädsel och namnskylt med fotografi. Det ska framgå av namnskylten att uppdraget utförs på uppdrag av SLL.

6. OMHÄNDERTAGANDE OCH FÖRVARING AV AVLIDNA

Bårhус

Vid länets fem akutsjukhus finns bemannade obduktionslokaler, bårhus och visningsrum med läkare och obduktionstekniker. För verksamheten ansvarar en verksamhetschef. Bårhusverksamheten vid akutsjukhusen är certifierad/ackrediterad (uppfyller kraven i standarden för ledningssystem) enligt ISO 9001:2008. Bårhus finns även vid Norrtälje och Södertälje sjukhus.

SOSFS 1996:29 kap 10 Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Inom hälso- och sjukvården förvaras vanligen avlidna på bår i kylrum, eller i öppna alternativt stängda fack i bårhus. Vanligen sveps den avlidne och förs över till en kista i samband med att den avlidne lämnas ut från landstingets bårhus. Kistläggning och transport av den avlidne beställs av dödsboet och utförs normalt av begravningsbyråerna. Därefter transportereras kistan till en bisättningslokal fram till dess att gravsättning eller kremering äger rum.

Bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen ger landstinget, kyrkogårds- och krematoriemyndigheterna samt begravningsbyråer möjlighet att lokalmässigt samordna förvaring på bår och i kista.

Att hälso- och sjukvårdens uppgift enligt 2§ i HSL ska fullgöras med respekt för den avlidne innehållar att kroppen ska transporterats och förvaras överläckt på lämpligt sätt.

Kravet på respekt för den avlidne får även anses innehållas att den som svarar för verksamheten på ett bårhus ska se till att lokalerna på ett betryggande sätt är skyddade mot intrång och att det finns säkra rutiner som syftar till att förhindra förväxlingar av kropparna.

Process

Nedan följer en översiktlig flödesbeskrivning av de olika momenten i den ofta komplexa regleringen, som är förenad med att en person avlider och handläggningen fram till kistläggning och transport för kommande gravsättning.

Särskilda boendeformer (SÄBO, LSS)

För att bl.a. undvika olägenheter för de efterlevande till följd av att den döde förs till en annan ort eller förs bort alltför snart efter dödsfallet, kan man t.ex. inom sådana boendeformer ha kymöjligheter som medger att avlidna kan förvaras under goda förhållanden.

Av lokala regler bör framgå i vilka situationer den läkare som har konstaterat dödsfallet ska ansvara för att kroppen förs till ett bårhus och vad som då gäller i fråga om transporten av kroppen samt vilken information som läkaren ska lämna till transport- och bårhuspersonalen.

Huvudregeln är att värdeföremål tas av innan kroppen förs till ett bårhus. Den som svarar för verksamheten vid bårhuset får ett skriftligt besked om vilka föremål som följer med kroppen.

Kravet på respekt för den avlidne får även anses innehållas att den som svarar för verksamheten vid ett bårhus ska se till att lokalerna på ett betryggande sätt är skyddade mot obehörigas intrång och att det finns säkra rutiner som syftar till att förhindra förväxlingar. I kommunerna finns riktlinjer för omhändertagande av avlidna i enlighet med lagstiftningen.

Socialstyrelsen föreskriver att den som svarar för sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården där avlidna förvaras (bårhus) fastställer regler med i huvudsak följande innehöld.

Den som tar emot kroppen efter en avlidne ska kontrollera

1. att ett identitetsband (motsvarande) är fäst på kroppen. Om detta inte har gjorts, skall den läkare som har konstaterat dödsfallet kontaktas så att denne kan ombesörja att kroppen förses med sådana band.
2. Journal skall föras med tillämpning av de regler som finns i patientjournallagen (1985:562). I journalen skall antecknas
  - den avlidnes identitet enligt identitetsbanden
  - vilken läkare som har fastställt att döden inträtt,
  - vilka föremål som följer med kroppen,
  - datum då kroppen tas emot,
  - om en rättsmedicinsk undersökning avses genomföras, datum då kroppen hämtas för en sådan undersökning och i regel då den åter tas emot på bårhuset,
  - om en klinisk obduktion avses genomföras och datum när den utförs,
  - eventuell information om att en viss begravningsbyrå har anlitats av den som ordnar med begravningen och om planerad tidpunkt för begravningen.
3. Om kroppen balsameras, skall detta antecknas i journalen och fogas till bårhusets journal.
4. Om någon inte hört av sig angående den avlidne, ska skälet för detta omgående undersökas av bårhusansvarig. Kommunens dödsbortredare kontaktas i enlighet med Ärvdabalken och 5 kap. 2§ BL.
5. Skatteverket kan kontaktas av kyrkogårdsförvaltningen eller Svenska kyrkan i egenskap av att dessa är myndigheter, om det dröjer innan kroppen omhändertas för gravsättning. Enligt 5 kap. 10 § BL gäller att kremeringeller gravsättning skall ske snarast möjligt och senast en månad efter dödsfallet samt att Skatteverket annars skall under söka anledningen till dröjsmålet.
6. Den som lämnar ut kroppen ska först kontrollera om en planerad rättsmedicinsk undersökning eller klinisk obduktion ska utföras. Kroppen får inte lämnas ut innan dennaundersökning har gjorts eller det står klart att den inte ska utföras.
7. När kroppen lämnas ut ska den som gör detta kontrollera identitetsbanden tillsammans med den som hämtar kroppen. Bandet får inte tas av. I journalen ska antecknas
  - namnet på den som hämtar kroppen,
  - om den personen redan är känd eller hur denne legitimerat sig, varvid personnummer eller annan motsvarande uppgift enligt legitimationshandlingen ska antecknas,
  - begravningsbyråns namn, om den som hämtar den avlidne representerar en sådan, och annars i vilken egenskap han eller hon hämtar kroppen.
8. Den som hämtar den avlidne ska också med sin namnteckning bekräfta att han eller hon har tagit emot kroppen och eventuella föremål som har följt med denna till bårhuset.

Klinisk obduktion

Lagen om obduktion SFS 1995:832

1§ Obduktionslagen

....”skall den som gör ett ingrepp i eller vidtar någon annan åtgärd med en död kropp fullgöra sin uppgift med respekt för den avlidne”. Bestämmelsen gäller även utanför hälso- och sjukvårdens ansvarsområde SOSFS 1996:29.

Till dem som är berörda när det gäller obduktioner hör bl.a. den avlidnes närliggande, framtida patienter, sjukvårdspersonal, forskare m.fl. Var och en har under sin livstid intresse av att hans eller hennes vilja respekteras även efter döden.

Den dödes integritet kan kränkas genom en obduktion. Framför allt är det emellertid de efterlevande som kan lida av att den döda kroppen åsamkas en skada. Det blir därmed de efterlevande som har ett stort intresse av att skydda den avlidnes integritet.

SFS 1995:831 Lag om transplantation m.m.

Lagen innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta tillvara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kropps- skada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål.

Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m

Obduktionslagen innehåller bestämmelser om kliniska obduktioner och rättsmedicinska undersökningar av avlidna. Lagen innehåller också bestämmelser om vissa andra ingrepp på avlidna. Det gäller anatomiska dissektioner, provoperationer, avlägsnande av icke-biologiskt material (implantat) och balsamering. Ingrepp i syfte att ta till vara biologiskt material från en avlidne för transplantation eller annat medicinskt ändamål än vid obduktion regleras i lagen (1995:831) om transplantation m.m. (transplantationslagen). (Se även Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd till den lagen.)

Balsamering i samband med klinisk obduktion utgör ett i sammanhanget obetydligt ingrepp. Den läkare som utför en obduktion bör därför ta initiativ till att kroppen, om det behövs av sanitära skäl, balsameras omedelbart efter obduktion (SOSFS 1996:29).

Partiell obduktion

Partiella obduktioner bör reserveras endast för undantagsfall och närliggande ska få tydlig information om vad en partiell obduktion innebär och vad som ska ske om denna inte visar förväntat fynd.

Medgivande från närliggande till provoperation

En obduktion innehåller även ett tillfälle att träna eller prova ut ny operationsteknik s.k. provoperation. Detta genomförs alltid av eller under överinseende av erfaren läkare. Det utförs också med respekt för den döde och på ett sätt så att det lämnar så lite spår som möjligt på den döda kroppen.

Enligt obduktionslagen (SFS 1995:832) 8§ och 22§ kan sådant ingrepp på den döda kroppen bara göras om det kan antas att ingreppet är förenligt med den avlidnes inställning.

Utlämnande av avlidnen

Rutin ska finnas för att säkerställa att kroppen inte lämnas ut för grävssättning innan den

kliniska obduktionen utförts i enlighet med remiss. Information till remittent och närliggande ska ske så snart som möjligt. **Om besked om klinisk obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.**

Rättsmedicinska undersökningar/obduktion

I samband med att begravningslagen (1990:1144) ändrades så att sjukvården fick huvudansvaret för utredning av dödsfall utanför sjukhus i stället för polisen, och polisanmälan skulle göras enbart vid misstanke om dödsfallet orsakats av yttre våld eller förgiftning har de rättsmedicinska undersökningarna halverats då de s.k enkla dödsorsaksundersökningarna föll bort. Rättsläkaren kan utföra en platsundersökning för att få en uppfattning om fyndsituationen, skadebilden, göra en bestämning av dödstidpunkten och tillsammans med polisens tekniker säkra spår på kroppen.

En annan situation är när läkaren vid obduktion gör överraskande och svårtolkade fynd som leder till förnyad kontakt med polis och fyndplats. Utförande av rättsmedicinska obduktioner kräver planering utifrån frågeställningar i det enskilda fallet.

Om dödsfallet har inträffat på sjukhus, kan behandlande läkare tillfrågas om visning av obduktionsfynden. Viktig klinisk information kan därmed lämnas och beaktas i slutrapporten.

Så kallad Utvidgad rättsmedicinsk obduktion utförs vid våldsbrott med dödlig utgång.

Rättsintyg

En lag om rättsintyg (SFS 2005:225) med anledning av brott trädde i kraft 1 januari 2006. Rättsintyg kan inte beställas av privatpersoner. Ett antal kontrakterade rättsintygläkare anställdes av Rättsmedicinalverket. Rättsintygen är avgiftsbelagda. I Stockholm utfärdas den största delen av rättsintygen, 90 %, av privata sjukvårdsföretag inkl S:t Görans sjukhus. Enbart cirka 10 % av rättsintygen faktureras från Stockholms läns landsting eller av landstingsdrivna sjukvårdsinrättningar.

Polisen begär ofta rättsintyg i form av yttrande över patientjournalhandlingar i stället för att besluta om en särskild kroppsundersökning.

Rättsmedicinalverket ansvar för att leda utbildningen av de kontrakterade rättsintygläkarna.

Kostnad för utförande av rättsintyg, se avgiftshandboken.

Balsamering

I svensk rätt förutsätts att döda kroppar får balsamas. I vissa fall är balsamering obligatorisk enligt begravningsförordningen. Genom en balsamering kan en avlidne människas kropp bevaras från förruttnelse eller så kan processen fördöjas i avvaktan på gravsättning/kremering.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen § 2 d, skall den avlidnes kropp förvaras så att behov av balsamering av sanitära skäl undviks.

I Socialstyrelsens utlåtande framhålls särskilt i regeringens prop 2011/12:51 ”Några begravningsfrågor”, att vissa frånstötande förändringar av kroppen uppstår redan efter en vecka, trots kylanordningar, vilket motiverar balsamering.

Om en begravning sker mer än efter tio dagar från dödsfallet, behöver kroppen i de flesta fall vara balsamerad. Behovet av balsamering beslutas av ansvarig läkare vid bårvhus. Balsamering är en kostnad som betalas av dödsboet enligt riktslinjer från SKL.

24 § Obduktionslagen

"Kroppen efter en avlidne får balsameras om det av sanitära skäl är nödvändigt för att kroppen skall kunna bevaras till dess kremering eller gravslättning sker eller om den skall tas i anspråk för anatomisk dissektion."

I enlighet med Socialstyrelsens förordning SOSFS 1996:29 föreskrivs av den som bedriver eller svarar för sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården att balsamering enligt 24 § första stycket obduktionslagen endast får beslutas av ansvarig verksamhetschef/läkare för patologiavdelning/ bärhus i Stockholms läns landsting.

Enligt 24 § andra stycket ansvarar verksamhetschef/motsvarande även för att balsamering sker i överensstämmelse med vetenskap och berövd erfarenhet samt på ett ansvarsfullt sätt inom landstinget lokaler.

Balsamering får inte utföras innan det står klart att en klinisk obduktion eller en rättsmedicinsk undersökning inte skall göras.

Rutinerna skall vara sådana att detta krav kan uppfyllas liksom att det finns garantier för att den döda kroppen inte lämnas ut för bisättning innan det klargjorts om en klinisk obduktion eller en rättsmedicinsk undersökning skall göras.

Om den avlidne har donerat sin kropp för anatomisk dissektion vid högskola får kroppen balsameras om det behövs för att den ska kunna användas för forskning eller undervisning.

Balsamering i samband med klinisk obduktion utgör ett i sammanhanget obetydligt ingrepp. Den läkare som utför en obduktion bör därför ta initiativ till att kroppen, om det behövs av sanitära skäl, balsameras omedelbart efter obduktion (SOSFS 1996:29).

Riktlinjer för balsamering/inpackning

Om balsamering är nödvändig på grund av dröjsmål eller av andra sanitära skäl inför gravslättning får balsamering ske oberoende av den avlidnes eller efterlevandes uppfattning. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

Liksom i andra fall när ingrepp ska göras på avlidne, bör dennes närliggande underrättas om den tänkta åtgärden. Beslut om balsamering ska fattas av någon i ansvarig ställning, såsom verksamhetschef/läkare vid patologavdelning.

Om balsamering begärs av dödsboet när det inte är nödvändigt av sanitära skäl utan för att begravningsformen skall kunna genomföras på önskat sätt, har den som getts befogenhet att välja begravningsform också rätt att besluta om balsamering ska ske eller inte.

Regeln inom Stockholms läns landsting är att klinik/verksamhet har högst sju veckodagar på sig att meddela om klinisk obduktion ska utföras eller ej. Om balsamering behövs av sanitära skäl eller om den som ordnar med gravslättning begär balsamering tidigare än sju veckodagar efter dödsfallet måste den klinik/verksamhet där patienten vistas kontakta för att kontrollera om obduktion kommer att begäras eller ej. Sanitära skäl definieras som förvaring på patologavdelning ca 10 dagar – beroende på kroppens status – samt att förväntad tid till gravslättning kommer att ske efter denna tidpunkt.

Inom hälso- och sjukvården ska patientjournal föras vid balsamering. I journalen skall enligt 24 § obduktionslagen antecknas:

- vem som beslutar om åtgärden,
- vem som utför balsameringen och
- datum för åtgärden.

Se verkställighetsbeslut angående balsameringsbeslut, HMS12047 samt Karolinska KUL pat/cyt / 016/12 samt Unilabs St. Göran, bilaga 7.

Avgift för balsamering

Beslut fattades i fullmäktige juni 2012 att införa en avgift på avlidna om 750 SEK fr.o.m. 1 juli 2012. Avgiften kommer att indexregleras årligen och införs i avgiftshandboken. Kostnaden för balsamering debiteras dödsboet.

I anslutning till en obduktion sker också en balsamering. Balsameringen bekostas i dessa fall av landstinget. Se ekonomiavsnittet.

Avgift för inpackning

Vid framskriden förruttnelse eller om omfattande kroppsskador föreligger kan balsamering inte genomföras. Vid dessa tillfällen måste kroppen omhändertas och miljövänlig plast används. Kostnaden debiteras dödsboet.

Visning av avlidna

Lokala visningsföreskrifter

Att visa respekt för såväl den döde som närliggande i ett mångkulturellt samhälle är av största vikt. Ett värdigt omhändertagande av patienten även efter döden är också för personalen synnerligen angeläget då det är en arbetsuppgift som kan vara påfrestande även för en van medarbetare.

Ett för ändamålet iordningsställt rum för avskildhet och samtal mellan den personal som vårdat patienten, kurator och närliggande är ett sätt att visa respekt.

Inför en visning och avsked bör närliggande erbjudas möjlighet att själva delta i iordningställandet av den döde på klinik/avdelning.

Seder och bruk varierar mellan kulturer och närliggande bör ges tillfälle till samtal kring detta. I sammanhanget är det viktigt att tolk tillkallas för att missförstånd inte ska uppstå. Se Vårdgivarguiden, ”Krisstöd och själavård, Sjukhuskyrkan, Trossamfund samt övriga organisationer och samfund.

Den avlidne ska transporteras till bårhuset/visningsrum av personalen. Detta ska ske under värdiga former.

Visningen kan förberedas av en obduktionstekniker eller begravningsentreprenör i avsedd lokal i bårhuset.

Tvagning

Omhändertagandet omfattar enbart avlidna länsinnehavare. Tidsbeställning för tvagning sker vid bårhus efter överenskommelse. Tvättutensilier bekostas av dödsboet.

Klinisk patologi/cytologi på Karolinska Universitetssjukhuset tillhandahåller lämpliga lokaler för tvagning av avlidna vid bårhusen på Danderyds sjukhus, Karolinska i Huddinge, Karolinska i Solna och Södersjukhuset.

Vid tvagning tillhandahåller kliniken en stor handduk, skoskydd, engångshandskar (dock ej sterila) och plastförkläde. Övrig utrustning får var och en ordna själv, såsom hårskydd, munskydd, sterila handskar och lakan.

Hårskydd, munskydd och sterila handskar finns att köpa på apotek.

Se verksamhetschefsbeslut Pat/Cyt, se bilaga 13.

Kistläggning

Hanteringen hos sjukvårdshuvudmannen och begravningsbyrån.

Sjukvårdshuvudmannen lämnar ut stoftet till begravningsbyrån eller annan företrädare för dödsboet i samband med kistläggningen. Begravningsbyrån ska identifiera den avlidna genom att kontrollera den avlidnes identitet på märkbanden (hand/fot) som är fästa på den avlidna och därefter sätta på identitet-/kistkortet på anvisad plats på kistan.

För att undvika förväxling hämtas avlidna ut en i taget från kytförvaring. Standardiserade kistkort finns att använda från 2015-01-01.

När kistläggningen har utförts ska stoftet i regel transportereras vidare från förvaringen i Svenska kyrkans eller Kyrkogårdsförvaltningens Kyrrum/bårhush till bisättning och efterföljande ceremoni och gravsättning.

In- och utrikestransporter av avlidna

Ett komplext regelverk styr dessa transporter och Sveriges Auktoriserade Begravningsbyråer har utarbetat en handbok i detta arbetsområde som belyser regelverket kring bland annat;

- bil- och flygtransporter inom Sverige
- transporter inom Norden och utomlands
- en standardisering av kistor beräknas träda i kraft 1/1-2015
- urntransporter
- Europarådets regler för zinkkistor
- nödvändiga handlingar och dokument

Kontakt tas med ansvarig begravningsentreprenör.

7. EKONOMI

Avgift och ersättning till kommun och landsting

Bestämmelser om vårdavgifter i 26 § hälso- och sjukvårdslagen medger att landsting och kommuner får ta ut avgifter i samband med omhändertagande av avlidna.

Fakturering bårhus/obduktion m.m

Fakturering för utförd tjänst sker vid

*Patologi/Cytologiavdelning vid Karolinska universitetssjukhuset
Unilabs vid Capio St Görans sjukhus AB
Norrtälje sjukhus
Södertälje sjukhus*

För att rätt fakturering ska ske beträffande utförda uppdrag vid bårhus, obduktion, borttagande av pacemaker/explosiva implantat, balsamering mm används följande rutiner för underlag i ekonomi system och laboratoriedatasystemet (SymPathy)

Avlidna på sjukhus:

- Vid beslut om transport till bårhus använd blankett ”bårhusremiss intern” (tidigare benämnt Transportsedel) anges avdelning/kliniks kombikakod för korrekt fakturering.
- Respektive klinik/sjukhus betalar för bårhusförvaring, obduktion och borttagande av pacemaker/explosiva material då detta ingår i DRG-ersättningen.
- Efter avslutad obduktion balsameras kroppen och detta ingår i DRG-ersättningen och faktureras avdelning/klinik.
- Dödsboet betalar utförd balsamering via faktura från landstingets ekonomisystem. Karolinska Universitetssjukhusets Cytologi/Patologi klinik debiterar begravningsbyrån, i de enstaka fall en balsamering sker på beställning från dödsboet.
- En kombikakod finns för de olika begravningsbyråerna

Avlidna i hemmet eller på offentlig plats

I ”bårhusremiss extern” anges den kombikakod som ska användas vid fakturering av bårhust dvs. det ska framgå att den avlidne dött i hemmet eller på offentlig plats.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, HSF, betalar bårhusavgift, borttagande av pacemaker/explosiva material samt obduktion med anslutande balsamering. Dödsboet betalar den avlidnes balsamering.

Vid Unilabs på Capio St Görans sjukhus AB tillämpas följande rutin. Se brev, bilaga 7.

Avlidna vid särskilda boendeformer:

I samband med beslut om obduktion ska transport ske av AISAB och betalas av landstinget. Balsamering i anslutningbduktion betalas av HSF. Borttagande av pacemaker/explosiva implantat betalas av HSF.

Vid transport till avtalat bårhus för obduktion eller borttagande av pacemaker, använd blankett ”bårhusremiss extern”.

Respektive kommun eller särskild boendeform – där så är avtalat, där den avlidna bott, betalar bårhusförvaring samt ombesörjer och bekostar transport till bårhus.

I ”bårhusräkning extern” styrs debiteringen av vilken kombikakod för fakturering som boendet anger.

Dödsboet betalar utförd balsamering genom faktura från landstingets ekonomisystem.

Kommun

Om det inte finns anhöriga eller annan person som kan företräda dödsboet, utser kommunen efter ansökan, en dödsboförvaltare. Bårhuset ställer krav på socialförvaltningen när inget omhändertagande av den avlidna skett. Ställs ekonomiska krav i dödsboet och inga medel finns, ansöker dödsboet om ekonomiskt bistånd för begravning. Kommunen ställer krav i dödsboet enligt Socialstyrelsens allmänna råd.

Barn och husdjur mm

Om den avlidne har familjemedlemmar, husdjur eller egendom som behöver tas omhand ska den som konstaterar dödfallet omedelbart kontakta kommunens socialförvaltning. Se bilaga 12.

Omhändertagande i landstingets båhus i enlighet med Bårhusräkning Kostnadsfördelning utifrån uppgiven kombikakod på Bårhusräkningen

	SPSV AKUTSJUKHUS GERIATRIK	EGET BOENDE	SÄRSKILDA BOENDEFORMER
Bårhusräkning	klinik	HSF	Kommun / Sfv* / avtal med företaget för boende
Obduktion	klinik	HSF	HSF
Obektion inkl balsamering	klinik	HSF	HSF
Bortagande av expl.mat.	klinik	HSF	HSF
Balsamering	dödsboet	dödsboet	dödsboet
Transport till landstingets båhus Bårhusräkning, intern Bårhusräkning, extern	klinik	AISAB/HSF	** **

* Sfv=stadsdelsförvaltning

** egen transportör till SLL båhus om avtal finns för mottagande

** Om obduktion/bortagande av explosiva material föreligger ska transport ombesörjas av SLL/ AISAB

8. ÖVRIGA AKTÖRER

I dagens mångkulturella samhälle, finns ett behov av att i olika skeden i livet få existentiella och andliga frågorna beaktade. I Stockholms län utgörs nära en femtedel ca 19 % av länetts befolkning av utlandsfödda eller utländska medborgare som kan ha olika kulturell syn i dessa frågor.

Sjukhuskyrkan

Det andliga och existentiella omhändertagandet på sjukhusen har en lång tradition i vårt land. Sjukhuskyrkan finns representerad på i stort sett alla sjukhus i Sverige. Sjukhuskyrkan finns till för patienter, närstående och personal, för att hjälpa mänskor att hantera de religiösa och existentiella frågor som väcks i en sjukhusmiljö. Till uppdraget hör det själavårdande, stödjande samtalet vid sjukdom i samband med kriser och dödsfall. Vidare ingår att inbjuda till andakter, musikstunder, reflektionsgrupper och andra liknande samlningar.

I sjukhuskyrkan arbetar präster, pastorer, diakoner, ordenssystrar och assistenter från olika kristna trossamfund. Man arbetar tillsammans, ekumeniskt och man arbetar också under tystnadsplikt. Inom sjukhuskyrkan upprätthålls beredskap dygnet runt vid sjukhusen för att vid behov kunna kallas in. Sjukhuskyrkan är också en resurs när det gäller att förmedla kontakt med andra religioners företrädare. Se Vårdgivarguiden

Man kan också vända sig till sin lokala församling, Nationella hjälplinjen tel: 020 – 220 00 60, Röda korsets hjälptelefon tel: 0771 – 900 800, Jourhavande präst på telefon 112, Jourhavande medmänniska tel: 08 – 702 16 80 (kl 21:00 – 06:00) eller 1177 Vårdguiden på telefon. Eller www.vardguiden.se

Huvudman för begravningsverksamheten

Med huvudman för begravningsverksamheten avses den församling inom Svenska kyrkan eller kommun (Stockholm -Kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm stad- och Tranås) som ska anordna och hålla allmänna begravningsplaster för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt förvaltningsområde. Huvudmannen är skyldig att tillhandahålla ett antal tjänster bl.a. gravplats i 25 år, lokal för förvaring och transporter av avlidna inom huvudmannens område. Dessa tjänster finansieras genom begravningsavgiften och tillhandahålls utan kostnad för dödsboet.

Kommunernas kyrkogårdsförvaltningar

I Stockholms stad finns ett samarbetsorgan i begravningsfrågor, Kyrkogårdsförvaltningen i Stockholm, till vilket är knutit fem krematorier med kylutrymmen i Nynäshamn, Huddinge, Skogskyrkogården, Råcksta och Sollentuna.

Svenska kyrkan

Svenska kyrkan ombesörjer begravningsceremoni för 79 procent av de avlidna, 9 procent är borgerlig begravning, annan religion utgör 5 procent och frikyrkor 4 procent samt ingen begravningsceremoni ca 3 procent

Begravningsentreprenörer/motsvarande

Begravningsbyrån agerar på uppdrag av dödsboet, dvs den som ordnar med gravsättningen, i regel nära anhöriga till den avlidna. Begravningsbyrån tillhandahåller ett antal tjänster såsom exempelvis kistläggning, transporter av den avlidna och ceremoni.

När kroppen omhändertas för att en ceremoni ska genomföras med efterföljande kremation och gravsättning alternativt transport till utlandet för gravsättning sker detta i regel på uppdrag av dödsboet, dvs den som ordnar med begravningen genom en begravningsbyrås försorg. Det förekommer således även att en kommun ger en begravningsbyrå i uppdrag att ombesörja omhändertagandet av avlidna i avvaktan på en dödsboutredning.

Kommunen där den avlidne var bosatt ska ordna med gravsättning om ingen annan gör det. Om den avlidna inte kan identifieras eller inte är folkbokförd i Sverige så ligger ansvaret på den kommun där personen avlidit. För kostnaderna i samband med gravsättningen har kommunen rätt till ersättning av dödsboet.

Skatteverket

Se www.skatteverket.se

Dödsbevis

Skatteverket registrerar ett dödsfall så snart ett dödsbevis har kommit in från läkare eller sjukhus, eller när Skatteverket har beslutat om dödförklaring

Dödsfallsintyg

Detta intyg används för att visa när en person avled och vilka efterlevande den avlidne personen har.

Intyget beställs via Skatteupplysningen på 0771-567 567.

Underrättelse till andra myndigheter

Uppgift om att en person har avlidit aviseras ut i samhället via folkbokföringens aviseringssystem. Det innebär att andra myndigheter och många privata företag, banker och försäkringsbolag får uppgiften.

Begravning

I Stockholms län kremeras ca 90 procent av de avlidna, i Sverige totalt ca 70 procent.

Kremering eller gravsättning av den avlidne ska ske inom en månad från dödsfallet.

År det av någon anledning inte möjligt att ordna med gravsättning inom en månad kan anhöriga, närliggande eller annan som ordnar med begravningen begära anstånd genom att kontakta Skatteverket.

Skäl för att få anstånd kan vara att:

- medling pågår eller kommer att inledas på grund av att de anhöriga är oeniga om gravsättningen eller om kremering ska ske
- en anhörig är förhindrad att ordna med gravsättningen i tid på grund av sjukdom
- gravsättning av samtidigt avlidna familjemedlemmar ska ske vid en gemensam förrättningsplats

9. LAGSTIFTNING

Begravningslagen SFS 1990:1144

1 kap. Definitioner

- 1 § I denna lag avses med
- begravningsverksamhet: de olika åtgärder som har direkt samband med förvaltningen av allmänna begravningsplatser,
- församling: församling eller kyrklig samfällighet inom Svenska kyrkan,
- huvudman: församling inom Svenska kyrkan eller kommun som skall anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde,
- begravningsplatser: områden eller utrymmen som är behörigen anordnade för förvaring av avlidnas stoft eller aska och som har tagits i anspråk för detta ändamål, främst kyrkogårdar eller andra gravområden, minneslundar, kolumbarier eller urnmurar,
- allmänna begravningsplatser: sådana begravningsplatser som är anordnade av församlingar, av kommuner eller annars av det allmänna,
- enskilda begravningsplatser: andra begravningsplatser än allmänna,
- gravrätt: den rätt som uppkommer när en bestämd gravplats på en allmän begravningsplats upplåts av den som förvaltar begravningsplatsen till någon för gravsättning,
- kremering: förbränning av stoftet efter en avliden person,
- gravsättning: placering av stoft eller aska inom en bestämd gravplats och placering eller utströende av aska i minneslund eller på någon annan plats än begravningsplats,
- gravanordningar: gravvårder och andra gravöverbyggnader, stenramar, staket eller andra liknande anordningar på en gravplats. Lag (1999:306).

Lagtexter med länkar

Lagtext rörande begravningsverksamheten

Länk till Riksdagens lagar

SFS 1958:637 Ärvdabalk

18 kap. Allmänna bestämmelser om dödsbo

2 § ... Den som har tagit hand om egendomen skall genast underrätta övriga delägare om dödfallet och, om det behövs god man för någon delägare, göra anmälan hos överförmydaren enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägare gäller också efterlevande make som inte är delägare. ...Lag (1994:1435).

SFS 1962:700 Brottbalk

16 kap. 10 § Den som obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar lik eller avlidens aska, öppnar grav eller eljest gör skada eller ofog på kista, urna, grav eller annat de dödas vilorum eller på gravvård, döms för brott mot griftefrid till böter eller fängelse i högst två år. Lag (1993:207).

SFS 1982:763 Hälso- och sjukvårdslag

2 d § När någon har avlidit, skall hälso- och sjukvårdens uppgifter fullgöras med respekt för den avlidne. De efterlevande skall visas hänsyn och omtanke. Lag (1998:1660).

SFS 1987:269 Lag om kriterier för bestämmande av människans död

En människa är död när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

SFS 1990:1144 Begravningslag

Om huvudmannaskapet och skyldigheten att tillhandahålla gravplats, att föra gravbok, om krematorier, om intyg för gravsättning eller kremering, om tvister mellan efterlevande, om tiden för kremering och gravsättning, utlämnande av aska, upplåtelse, förnyelse och överlätelse av gravrätt, gravanordningar, begravningsavgift, begravningsombud mm.

Se även betänkandet av begravningsutredningen inför kommande ändring i Begravningslagstiftningen ”Några begravningsfrågor”, SOU 2009:79

SFS 1990:1147 Begravningsförordning

1 § I denna förordning finns föreskrifter som ansluter till begravningslagen (1990:1144).

SFS 1995:831 Lag om transplantation

Denna lag innehåller bestämmelser om ingrepp för att ta till vara organ eller annat biologiskt material från en levande eller avlidne människa för behandling av sjukdom eller kroppsskada hos en annan människa (transplantation) eller för annat medicinskt ändamål. Lagen innehåller också bestämmelser om användning av vävnad från ett aborterat foster och förbud mot vissa förfaranden med biologiskt material.

SFS 1995:832 Lag om obduktion mm

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om obduktioner och vissa andra åtgärder med kroppen efter en avlidne människa.

Lag om konsulära katastrofinsatser 2009-10 UU20.

SFS 1996:613 Förordning med instruktion för Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket skall svara för rättsmedicinska obduktioner och andra rättsmedicinska undersökningar.

SFS 1998:531 Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

2 kap. 3 § Om en patient har avlidit skall den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen fullgöra sina uppgifter med respekt för den avlidne. De efterlevande skall visas hänsyn och omtanke.

SFS 2001:453 Socialtjänstlag

Socialtjänstlagen reglerar bl.a. rätten till bistånd. Se också Socialstyrelsens allmänna råd (2003:5) när det gäller bistånd till begravning.

SFS 2005:130 Lag om dödförklaring

Är någon försvunnen, får han eller hon dödförklaras enligt denna lag.

Socialstyrelsen, SOSFS, föreskrifter, råd och anvisningar

Länk till Socialstyrelsen

SOSFS 1989:1 Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 1989:1) om åtgärder för att förhindra förväxlingar inom hälso- och sjukvården.

Om identitetskontroll och uppmärkning av patienter och avlidna. Observera att Socialstyrelsen upphört avsnitt 8 i SOSFS 1995:20.

SOSFS 1990:8 Socialstyrelsens allmänna råd rörande omhändertagande av foster efter abort (UPPHÄVDA)

Rutiner för omhändertagande av foster efter tidigaborter (t.o.m. vecka 12) samt efter senabortioner (vecka 13 t.o.m. 28).

Dessa allmänna råden är upphävda. Orsaken är enligt Socialstyrelsen att vården idag har väl fungerande rutiner för hur det praktiska omhändertagandet ska ske, varför behovet av de allmänna råden i denna del inte längre ansågs kvarstå. (Inget hindrar att sjukhusen fortsätter att använda sig av de rekommendationer som finns i **SOSFS 1990:8** beträffande omhändertagandet.)

Att de allmänna råden har upphävts förändrar inte rättsläget för vad som gäller om kvinnan har önskemål som avviker från sjukhusets rutiner. Följande gäller även fortsättningsvis: Om kvinnan t.ex. inte vill att fostret efter en sen abort ska kremeras bör hennes önskan om att det i stället bränns, hörsamas. Om kvinnan i stället vill ha en särskild ceremoni ska även detta hörsamas. Den tredje varianten, att kvinnan vill ta med sig fostret hem, måste också accepteras, så länge det inte rör sig om smittförande material (särskild lagstiftning gäller för detta).

SOSFS 1996:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kliniska obduktioner m.m.

Obduktionslagens innehåll, respekt för den avlidne, klinisk obduktion, rättsmedicinska undersökningar, anatomisk dissektion, provoperationer, implantat mm.

SOSFS 1996:29 Socialstyrelsens Föreskrifter och allmänna råd om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Om dödförklaring, identitetsbandet och identifieringen, den dödes egendom, dödsbeviset, förvaring av avlidna, balsamering mm.

SOSFS 1997:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Organ- och vävnadstagning för transplantation eller för annat medicinskt ändamål.

Reglerar vilka som kan vara givare, om den avlidne eller de efterlevande motsatt sig donation, information till den avlidnes närmaste, kontroll genom donationsregistret mm.

SOSFS 1997:26 Rättsmedicinalverkets föreskrifter. Rättsmedicinska undersökningar av avlidna.

Om yttre och inre undersökning, rättsmedicinsk likbesiktning och obduktion samt utvidgad rättsmedicinsk obduktion mm.

SOSFS 2003:5 Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd

Här finns ett avsnitt om bistånd till begravning där bl.a. rekommendationen om ett halvt basbelopp återfinns.

**Socialstyrelsens stöd för rättstillämpning och handledning november 2003
Ekonomiskt bistånd**

Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden i den kommunala socialtjänsten (med bl.a. ekonomiskt bistånd till begravningskostnader)

SOSFS 2005:10 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om kriterier för bestämmande av människans död

Om fastställande av dödsfall, indirekta och direkta kriterier.

SOSFS 2005:29 Socialstyrelsens föreskrifter om utfärdande av intyg inom hälso- och sjukvården m.m.

Om dödsbevis och dödsorsaksintyg.

SOSFS 2006:114-25 Frågor och svar om ekonomiskt bistånd

Hur man söker bistånd (även till begravning) och överklagar mm

Aktuella författningar:

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Socialtjänstlagen (2002:453)

Lag om kriterier för bestämmande av en människas död (1987:269)

Lag (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdsområdet

Förordning (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

Förordning (1996:933) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (1987:32) om kriterier för bestämmande av en människas död

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (1996:29) om vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:28) om kliniska obduktioner m.m.

Socialstyrelsens allmänna råd (1997:8) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvården

Socialstyrelsens allmänna råd (1997:10) om medicinskt ansvarig sjuksköterska i kommunernas hälso- och sjukvård.

Rättsintyg

Sveriges kommuner och landsting, cirkulär m.m.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) www.skl.se

Handbok för hälso- och sjukvård

Här finns bl.a. ett instruktivt avsnitt om omhändertagandet av avlidna i dödsbädden, att tandproteser ska sättas in, om identitetsband mm

Cirkulär 1997:183 Underlag för rutiner för omhändertagande av avlidna mm

Om att mun och ögon ska slutas mm samt bårhusrörvaring av avlidna.

Cirkulär 2005:52 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avlidna

Om sjukvårdshuvudmannens ansvar för omhändertagande av avlidna i olika boendeformer, upphandling av transporter, huvudmannens rätt att ta ut avgifter mm.

Ytterligare cirkulär 1995:100 Sveriges kommuner och landstingskommunens hälso- och sjukvårdsansvar

Svenska kommunförbundet PM 1997-10-13 Underlag för rutiner kring omhändertagande av avliden tidigare cirkulär 1993:21 och 1994:227.

SKL 2003:82 Hälso- och sjukvårdsansvaret i boendeform eller bostad enligt Sol, LSS mm

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, skrivelser och cirkulär

Länk till Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation

Observera 16/2011 Huvudmannens och begravningsbyråns ansvar vid begravning – en vägledning

I dokumentet klargörs vem som ansvarar vad. Får kistan öppnas av huvudmannen? Vem lägger ut programkorten och vem hänger psalmerna? Vem svarar för hygienutrymmena i bisättningslokalen? Med mera.

FörbundsInfo 22/2003 Utbärning ingående i begravningsgudstjänsten - processionsbärning
När begravningsgudstjänsten avslutas vid graven ingår utbärningen i begravningsgudstjänsten. Standarden på processionsbärningen, fördelningen av kostnadsansvaret mm.

FörbundsInfo NR 18 – 2005 Transporter vid omhändertagande av avlidna

FörbundsInfo 3/2006 Clearing av kyrkliga handlingar

Denna FörbundsInfo behandlar bestämmelserna om clearing av kyrkliga handlingar (dop, konfirmation, vigsel och begravning) och förklarar hur dessa skall tillämpas. Här finns också den s.k. Borgåöverenskommelsen.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet www.kammarkollegiet.se

KAMFS 2010:1 Kammarkollegiets föreskrifter om taxa vid begravningsclearing 2011

KAMFS 2011:1 Kammarkollegiets föreskrifter om taxa vid begravningsclearing 2012

Riktlinjer för krematorieverksamheten, maj 2011

Om hantering och identifiering av avlidna, vad kistan får innehålla, när inte hela stoftet förbränns, utlämnande av askurna, tillgänglighet mm.

Ang ersättning till präst för kyrkliga handlingar

Skrivelse från Kyrkokansliets Rättsavdelning den 9 februari 2011

Begrepp i begravningsverksamheten publicerad 2014

En gemensam definition av många fackuttryck.

December 2006 Begravningen - ett brev från Svenska kyrkans biskopar

Hur kyrkan ska förhålla sig vid någons död och begravning. En vägledning till Svenska kyrkans församlingar vid utarbetandet av lokal begravningspastoral.

Stockholms läns landsting

Handbok: www.vardgivarguiden.se

Värdegrundens Krisstöd och själavård

Folder ”När någon avlidit

Lokala rutiner vid vårdenheter/vårdgivare/akutsjukhus

10. LITTERATUR

”Vägar genom sorg” www.folkhalsoguiden.se

”Handbok i kulturmötesfrågor vid vård i livets slutskede” Solvig Ekblad, Maria Emils-son; Invandrarenheten vid Institutet för psykosocial medicin

Rättsmedicinalverket, ”Information om vävnadsdonation från avlidna” www.rmv.se

11. BILAGOR

SLL-specifika regelverk

Rutiner för omhändertagande av foster. Under utarbetande.

Rutiner för skyddande av personuppgifter/skyddad identitet. Under utarbetande.

Verkställighetsbeslut balsamering HMS12047 samt Karolinska KUL pat/cyt/ 016/12

Inventering av bårplatser i kylrum. Under utarbetande.

Avtal/Överenskommelse KSL/SLL ang. omhändertagande av avlidna. Under revidering.

Bilagor

1. Avtal om tillvaratagande av vävnad inkl. tillvaratagandereport
2. Dödsbevis – ny version 150601 (Socialstyrelsen/Skatteverket))
3. Dödsorsaksintyg – ny version 150601 (Socialstyrelsen)
4. Bårhusrémiss, intern
5. Bårhusrémiss, extern
6. Kvittens: vid SÄBO/motsvarande ,Transportbeställning av avlidne som ska föras till av Beställaren angivet bårhus
7. Balsamering av avlidna Unilabs AB / Capio St Görans sjukhus
8. Verksamhetsbeslut om tvagning
9. Beställningsblankett: Begravningsentreprenör som företräder dödsboet inför hämtning av avlidne.
10. Avvikelerapport för bårhuses kunder
11. Omhändertagande av avlidne – checklista
12. Kontaktuppgifter till Socialjouren
13. Journalblad för dödsfall utanför sjukhus

Redaktionsråd:

Gunnel Blomgren

Kerstin Engman

Ämnesgranskare:

Jan Forslid, Donation och vävnadsfrågor

Rolf Timgren, SLSO allmänmedicin

Mikael Björnstedt, bårhusrörelsen

Peter Lindton, ambulansfrågor

Susanne Elgeryd, polismyndigheten

Charlotta Lindgren Östlund, Sveriges Begravningsbyråers förbund

Ulf Lernéus, Sveriges Begravningsbyråers Förbund

Christer Knutås, Stockholm stads kyrkogårdsförvaltning

Christer Pettersson, Svenska kyrkan

Avtal om tillvaratagande av vävnad

Avtalet gäller mellan nedan angivna parter och avser tillvaratagande av hornhinnor.

1 Parter

Tillvaratagande enhet

Namn: Obduktionsavdelningen Klinisk Patologi/Cytologi Södersjukhuset		
Postadress:	Postnummer: 11883	Postort: Stockholm
Telefon: 08 616 28 70		
Organisationsnummer: 232100-0016		
Kontaktperson: Diari Ghafouri	Befattning: Enhetschef	
Telefon: 0700856714	E-post: diari.ghafouri@karolinska.se	
Kontaktperson: Peter Ringström	Befattning: Obduktionstekniker	
Telefon: 08 616 28 70	E-post: peter.s.ringstrom@karolinska.se	

Mottagande enhet

Namn: S:t Eriks ögonsjukhus, Hornhinnebanken		
Vävnadsinrättning, Diarienummer 11999/2008		
Postadress: Polhemsgatan 50	Postnummer: 112 82	Postort: Stockholm
Telefon: 08-672 30 49		
Organisationsnummer: 556574-3589		
Kontaktperson: Virpi Luoma	Befattning: Leg Biomedicinsk analytiker	
Telefon: 08-672 30 49	E-post: virpi.luoma@sankterik.se	
Kontaktperson: Anne Winter-Vernersson	Befattning: Leg Biomedicinsk analytiker	
Telefon: 08-672 30 25	E-post: anne.winter-vermersson@sankterik.se	

2 Åtaganden för parterna

Båda parter ska följa aktuellt regelverk för verksamheter som hanterar vävnader som ska transplanteras till människa; lagen (1995:831) om transplantation m.m., lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler, Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2009:30) om donation och tillvaratagande av organ, vävnader och celler och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2009:31) om vävnadsinrättningar i hälso- och sjukvården m.m.

Den tillvaratagande enheten ska

1. identifiera möjliga donatorer som har kommit till avdelningen inom 24 timmar efter dödsfallet,
2. ta blodprov för blodsmittescreening på utredda donatorer enligt mottagande enhets anvisningar (bilaga 1), inom 24 timmar efter dödsfallet,
3. tillvarata vävnad inom 48 timmar med de metoder som mottagande enhet har fastställt (bilaga 1)
4. fylla i "Tillvarataganderapport" bilaga (bilaga 2).
5. ombesörja transport av vävnad, blodprov och tillhörande dokument till mottagande enhet enligt anvisningar (bilaga 1). Mottagande enheten ska ha vävnaden inom 68 timmar efter dödsfallet.

Den mottagande enheten ska

1. ringa dagligen tillvaratagande enheten om möjliga donatorer.
2. ta reda på den avlidnes inställning till donation genom sökning i donationsregistret och meddela samtyckeutredare (bilaga 1) om möjliga donatorer.
3. fastställa anvisningar för den tillvaratagande enheten rörande provtagning för blodsmittescreening (bilaga 1),
4. fastställa metod för tillvaratagande av vävnad (bilaga 1) och anvisningar för förvaring och transport av tillvaratagen vävnad (bilaga 1)
5. skicka blodproven som tagits vid den tillvaratagande enheten för blodsmittescreening samt ta emot och bedöma testresultaten.

Den mottagande enheten ska hålla den tillvaratagande enheten uppdaterad om förändringar i hanteringen och den tillvaratagande enheten åtar sig att genomföra överenskomna förändringar.

2.1 Utrustning

Den mottagande enheten ser till att utrustning och instrument som är nödvändiga för tillvarataget finns tillgängliga vid den tillvaratagande enheten. Även förvaringsmaterial och transportbehållare tillhandahålls av den mottagande enheten.

2.2 Bearbetning

Bearbetning av vävnad görs av den mottagande enheten.

2.3 Transport

Mottagande enhet står för transportkostnader avseende vävnad och eventuellt förbrukningsmaterial för tillvaratagande av vävnad.

Förpackning och transport (bilaga 1).

2.4 Information och sekretess

Den tillvaratagande enheten ansvarar för att den mottagande enheten får nödvändig information om obduktionsfynd. Informationen dokumenteras i "Tillvarataganderapporten", (bilaga 2).

Den enhet som överlämnar handlingar med sekretessbelagda uppgifter till den andra enheten ansvarar för att detta sker på ett betryggande sätt och i enlighet med gällande lagstiftning. Respektive enhet ansvarar för att den personal som deltar i verksamheten har erforderliga kunskaper om sekretesslagstiftning och övriga bestämmelser som reglerar vävnadsdonation.

3 Ekonomisk ersättning

Den mottagande enheten ersätter den tillvaratagande enheten enligt följande.

Hornhinnor (2 st)

Ersättning för tillvaratagna preparat med _____ 1000 _____ kronor.

Ersättningen avser tillvaratagande enhets kostnader för arbete, lokaler, utrustning och förbrukningsartiklar, samt enhetens administrativa kostnader.

Ersättningen är beräknad exklusiv moms. Om Skatteverket fastställer att tjänsten är momspliktig tillkommer moms.

Indexreglering: Med konsumentprisindex (KPI) för januari månad 2011 som bas anpassas ersättningsbelopp för påföljande år till KPI för januari det år ersättningen avser.

Fakturering sker månadsvis och fakturan ställs till:

S:t Eriks Ögonsjukhus AB
Ekonomiavdelning,
Hornhinnebanken
112 82 Stockholm

4 Avtalets giltighet m.m.

4.1 Avtalstid och uppsägning

Avtalet gäller från och med den 1 januari 2012 till och med den 31 december 2012.

Parterna har rätt att under avtalsperioden skriftligt säga upp avtalet med en månads uppsägningstid.

Om ingen av parterna säger upp avtalet senast den 30 november 2012, och därefter senast den 30 november varje år, förlängs avtalet med ett kalenderår i taget

4.3 Tvist

Tvist rörande tillämpning och tolkning av detta avtal ska i första hand lösas av parterna gemensamt och i andra hand av vår gemensamma huvudman.

Bilagor

Till detta avtal hör följande bilagor:

1. Metodmanual för tillvaratagande av hornhinnor etc.
2. Tillvarataganderapport för avlidén donator

Undertecknande

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna har tagit var sitt.

Ort, datum

Ort, datum

Ort, datum

Ort, datum

Bilaga 1:

Metodmanual till tillvaratagande av hornhinnor etc.

Kontakt

Gäller SÖS

Vävnadsinrättningen kontaktar obduktion (tel. 08-6162870) för att få information om möjliga donatorer. Därefter kontaktar vävnadsinrättningen samtyckesutredarna på SÖS för medicinsk utredning.. Samtyckeutredarna meddelar tillvaratagande enheten när donation är aktuellt. När leverans är på väg meddelas vävnadsinrättningen.

Multidonatorer via OFO (Organisation För Organdonation).

Donatorer som kommer via OFO finns i KS Solna eller SÖS.

OFO faxar till hornhinnebanken när det finns en donator. Kontakt tas med tillvaratagarenheten med den aktuella donatorn som tillvaratar hornhinnoma.

Donatorer som kommer via OFO är klara med blodprovtagning.

Efter tillvaratagande beställer KS Solna själv transporten till mottagarenheten och SÖS skickar med sin vanliga transport.

Kontaktlista

Samtyckesutredare, SÖS

Madeleine Plym	616 13 19
Mona-Britt Divander	616 42 17

BMA

Virpi Luoma	672 30 49
Anne Winter-Vernersson	672 30 25

Med. chef

Per Montan	672 32 49

Provtagning för blodprov

Donatorn testas för HIV, hepatit B, hepatit C och syfilis.

Använd 2st 10 ml Vacutainerör. Blodet tas inom 24 timmar efter dödsfallet .

Märk rören med donatorns namn och personnummer.

Låt stå i rumstemperatur tills blodet sedimentterat. Blodproven skickas med tillvaratagen vävnad till Hornhinnebanken. Om inte tillräcklig mängd blod kan fås, kontakta Hornhinnebanken.

Tillvaratagande av hornhinnor

Kontrollera att hornhinnoma är friska.

Titta efter synliga sjukdomar eller om det finns intorkningar, så kallade "kattögon".

Finns tecken på miss bruk kan preparatet inte heller användas.

Tillvaratagande ska ske inom 48 timmar efter dödsfallet.

S:t Eriks ögonklinik måste ha hornhinnorna senast 68 h efter dödsfallet.

- Använd sterila handskar.
- Duka upp med sterila instrument, kompresser och rundtorkar.
- Tag en rundtork och tvätta ögonregionen med klorhexidin-lösning.
- Täck huvudet med en operationsduk. (hålduk)
- Byt till nya sterila handskar.
- Fäst blefarostaten (ögonlockshållaren) och skölj med NaCl.
- Använd den lilla raka saxen samt klopinacetten och frilägg mesta möjliga av bindehinnan.
- Ta hjälp av muskelhaken för att klippa ögonmusklerna .
- Den stora saxen används till att klippa av synnerven.
- Lägg ögongloberna i befintliga 50 mL rör med natriumklorid.
- Se till att hornhinnan är täckt av koksaltlösningen.
- Fyll upp ögonhålorna med kompresser. Placerar en plastprotes i varje ögonhåla.
- Slut ögonlocken väl.

Förvaring

Tillvaratagen vävnad förvaras fram till paketering i kylnskåp.

Dokumentation

Den tillvaratagande enheten ska dokumentera tillvaratagandet i tillvarataganderapporten (bilaga 2).

Förpackning och transport

Personalen på tillvaratagande enheten paketerar dokumenten, vävnaden, blodrören och de smutsiga instrument i den transportförpackning som vävnadsinrättningen tillhandahåller.

Så snart som möjligt efter tillvaratagandet ska personal på oduktionsavdelningen lämna transportförpackningen enligt ovan för leverans till Vävnadsinrättningen Hornhinnebanken, Plan 3, S:t Eriks ögonsjukhus.

Bilaga 2**Tillvaratagarrapport**

Namn:	Personnummer:	Kod

Den avlidnes identitet har kontrollerats inför tillvaratagandet genom ID-band

Namn	Datum	Tidpunkt

BLODPROVSTAGNING
Den avlidnes identitet har kontrollerats genom ID-band och blodprovstagning har utförts av:

Namn	Datum	Tidpunkt

TILLVARATAGET MATERIAL (enukleation)

Ögonvävnad höger   Luft injektion
 Ögonvävnad vänster   Luft injektion

NaCl batchnummer: ..... Instrument batchnummer: ..... kommentarer vid tillvaratagandet

Utfört av:

Namn	Datum	Tidpunkt

FÖR MOTTAGANDE ENHET ATT FYLLA I

GODKÄNNANDE
Nedanstående intygar att tillvarataganderapporten är korrekt, och att levererade vävnader, transportförhållanden, förpackning, märkning, följedokument och bifogade prover uppfyller kraven i SOSFS 2009:30 och i den mottagande enhetens specifikationer.

Namn	Datum	Tidpunkt

DÖDSBEVIS

Till

Skatteverket/
Polismyndigheten vid polisanmälan
 Ersätter tidigare utfärdat dödsbevis

Den avlidnes personuppgifter

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) och kön om personnr/samordn.nr saknas	☐ Kvinnan ☐ Man ☐ Går ej att avgöra
Efternamn	Förnamn	
Bostadsadress	Postnummer	Postort
Identiteten styrkt genom		

Dödsdatum

År mån dag (fyll ut med nollar om exakta uppgifter saknas)	Om dödsdatum ej säkert, anträffad död	År mån dag
☐ Säkert ☐ Ej säkert		

Dödsplats

Kommun (om okänd dödsplats, kommunen där kroppen påträffades)	☐ Sjukhus ☐ Särskilt boende
	☐ Ordinärt boende ☐ Annan/okänd

Barn som avlidit senast 28 dygn efter födelsen

(uppgifterna om modern fylls i endast för barn utan personnummer)

☐ Dödfött ☐ Avlidet inom 28 dygn efter födelsen	
Moderns efternamn och förnamn	Moderns personnr/samordn.nr/födelsedatum

Explosivt implantat

Har den avlidne haft ett implantat som kan explodera vid kremering?	Om ja, har implantatet avlägsnats?
☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej

Ytter undersökning

Har ytter undersökning av kroppen genomförts?	År mån dag
☐ Ja ☐ Nej, den avlidne undersökt kort före döden	☐ Nej, rättsmedicinsk undersökning ska göras

Polisanmälan ^①

Finns skäl för polisanmälan?	
☐ Nej	☐ Ja, om dödsfallet har eller kan ha orsakats av ytter påverkan (skada/förgiftning) eller fel/försummelse i vården eller den dödes identitet är okänd, ska polisanmälan göras och dödsbeviset lämnas till Polismyndigheten

Underskrift av utfärdande läkare

Ort och datum	Läkarens namnteckning	
Läkarens efternamn och förnamn	Befattning	
Tjänsteställe		
Utdelningsadress	Postnummer	Postort
Telefon (inkl. riktnummer)	E-post	

Denna sida innehåller information. Lämna inte några uppgifter nedan.

● Polisanmälan

En anmälan till Polismyndigheten ska göras i följande fall.

1. Om ett dödsfall har eller kan ha orsakats av ytter påverkan (skada eller förgiftning), dvs.
  - tillfogad av någon annan person än den som har avlidit,
  - genom olycksfall, eller
  - självmordoch alltså inte enbart av sjukdom.
2. Om det är svårt att avgöra om ett dödsfall har orsakats av ytter påverkan
  - när någon anträffas död och tidigare sjukdomsbild inte kan förklara dödsfallet, dvs. vid helt oväntade dödsfall hos både barn - bl.a. vid plötslig spädbarnsdöd - och vuxna när det finns anledning till tveksamhet om dödsfallet har naturliga orsaker,
  - när en missbrukare anträffas död, eller
  - vid framskriden förruttnelse.
3. Om ett dödsfall kan misstänkas ha samband med fel eller försummelse i hälso- och sjukvården.
4. Om en avlidne inte har kunnat identifieras.

(Se SOSFS 1996:29, avsnitt 5)

Polismyndigheten ska skicka dödsbeviset tillsammans med tillståndet till gravsättning och kremering till Skatteverket enligt 4 kap. 4 § begravningslagen (1990:1144).

DÖDSORSAKSINTYG

Till

 Ersätter tidigare utfärdat intyg
Socialstyrelsen**Den avlidnes personuppgifter**

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) och kön om personnr/samordn.nr saknas		
	☐ Kvinnan ☐ Man ☐ Går ej att avgöra		
Efternamn	Förnamn		
Bostadsadress	Postnummer	Postort	
Land (om ej stadigvarande bosatt i Sverige)	Identiteten styrkt genom		

Dödsdatum

År mån dag (fyll ut med nollar om exakta uppgifter saknas)	Om dödsdatum ej säkert, anträffad död	År mån dag
☐ Säkert ☐ Ej säkert		

Dödsplats

Kommun (om okänd dödsplats, kommunen där kroppen påträffades)	☐ Sjukhus	☐ Särskilt boende
	☐ Ordinärt boende	☐ Annan/okänd

Barn som avlidit senast 28 dygn efter födelsen

☐ Dödfött	☐ Avlidet inom 28 dygn efter födelsen

Läkarens utlåtande om dödsorsaken^①

Sjukdoms- eller skadeförlopp som ledde till den terminala dödsorsaken		Ungefärlig debut (år mån dag)	Akut	Kronisk	Uppgift saknas
A	Den terminala dödsorsaken var		☐	☐	☐
	som var en följd av		☐	☐	☐
	som var en följd av		☐	☐	☐
	som var en följd av		☐	☐	☐

Andra sjukdomar eller skador som bidragit till dödsfallet	Ungefärlig debut (år mån dag)	Akut	Kronisk	Uppgift saknas
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐
		☐	☐	☐

Den avlidnes personuppgifter

Personnummer/samordningsnummer (12 siffror)	Födelsedatum (8 siffror) om personnr/samordn.nr saknas

Opererad inom fyra veckor före döden

☐ Nej	☐ Uppgift om operation saknas	
☐ Ja	Operationsdatum (år mån dag)	Tillstånd som föranledde ingreppet

Skada/förgiftning

☐ Olycksfall	☐ Självmord	Datum för skada/förgiftning (år mån dag)
☐ Avsiktligt vållad av annan	☐ Oklart om avsikt förelegat	
Kort beskrivning av hur skadan/förgiftningen uppkom (utan att röja eventuellt andra inblandades identiteter)		

Dödsorsakuppgifterna grundar sig på

☐ Undersökning före döden	☐ Yttre undersökning efter döden	☐ Klinisk obduktion
☐ Rättsmedicinsk obduktion	☐ Rättsmedicinsk likbesiktning	

Underskrift av utfärdande läkare

Ort och datum	Läkarens namnteckning	
Läkarens efternamn och förnamn	Befattnings	
Tjänsteställe		
Utdelningsadress	Postnummer	Postort
Telefon (inkl. riktnummer)	E-post	

● Uppgift om dödsorsak

Vid utlätande om dödsorsaken ska diagnosen specificeras så noggrant som möjligt. Förkortningar och kodnummer ska undvikas.

Ange för diagnoserna

- tumor: malign eller benign samt primärtumörens läge,
- diabetes mellitus: typ och komplikationer, och
- njursjukdomar: komplikationer (t.ex. hypertoni) och etiologi till njursvikt.

Ange det sjukdoms- eller skadeförlopp som haft störst betydelse för dödsfallet. Om förloppet kan beskrivas med en enda diagnos, ska denna anges på den översta raden. Följande rader lämnas då tomta.

Om förloppet måste beskrivas med flera diagnoser, ska den terminala dödsorsaken skrivas på den översta raden. Det eller de tillstånd som ledde fram till den terminala dödsorsaken skrivs på raderna nedanför, så att det bildas en kedja av orsaker och komplikationer från det inleddande tillståndet på den nedersta raden upp till den terminala dödsorsaken. En sådan kedja kan vara akuta patologiska förlopp eller ett tidigare tillstånd som har berett vägen för ett senare, t.ex. genom vävnadsskador eller funktionsnedsättning.

För hjärtsvikt och lunginflammation ska eventuella bakomliggande tillstånd anges enligt följande.

Översta raden: hjärtsvikt; följande rad t.ex. lårbensbrott.

Översta raden: lunginflammation; följande rad t.ex. influensa.

Ange tydligt om någon uppgift inte kan lämnas enligt följande.

Översta raden: hjärtsvikt; följande rad t.ex. okänt (patienten avböje utredning).

Ange under "Andra sjukdomar eller skador som bidragit till dödsfallet" tillstånd som kan ha påskyndat förloppet men som inte ingår i händelsekedjan som beskrivits i "Sjukdoms- eller skadeförlopp som ledde till den terminala dödsorsaken".

Bårhusremiss, intern

Personuppgifter på den avlidne

Namn:	Personnummer:

Information om den avlidne

Transporteras från avdelning:	Kombikakod:
Tidpunkt för dödsfallet, datum:	Klockslag:
Transport till bårhus beställd	Klockslag:
Kontakt med närliggande	☐ Ja ☐ Nej
Information lämnad till närliggande via folder "När någon avlidit"	☐ Ja ☐ Nej
Visning har skett på avdelningen	☐ Ja ☐ Nej
Visning önskas på bårhuset	☐ Ja ☐ Nej

Uppgifter om den avlidne

Smittrisk	☐ Ja ☐ Nej	Om ja, ange smitta:	
Pacemaker/explosivt implantat	☐ Ja ☐ Nej	☐ Borttaget	
Protes	☐ Ja ☐ Nej	☐ Medföljer ☐ Borttagen	
Klinisk obduktion	☐ Ja ☐ Nej		
Rättsmedicinsk obduktion	☐ Ja ☐ Nej		
Observera att avdelningen har 5 veckodagar på sig att meddela bårhusavdelningen om klinisk obduktion ska utföras eller ej. Om besked ej lämnas inom 5 veckodagar avskrivs fallet som "Ej obduktion" och kroppen kan därmed lämnas ut till begravningsentreprenör eller motsvarande. Behövs längre tid för medicinskt ställningstagande, var god meddela aktuell bårhusavdelning enligt nedan:			
Karolinska Huddinge	Telefon: 08-585 810 29	Södertälje sjukhus	Telefon: 08-550 247 19
Karolinska Solna	Telefon: 08-517 745 28	Norrtälje sjukhus, TioHundra AB	Telefon: 0176-326 116
Danderyds sjukhus	Telefon: 08-123 560 26	St. Görans sjukhus AB	Telefon: 08-587 038 50
Södersjukhuset	Telefon: 08-616 28 70		
Om besked om obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.			
Remittent, ansvarig läkare:		Datum:	

Avlidens lämnad och inskriven på bårhuset

Datum:	Klockslag:
Placering i fack:	Underskrift transportör:

Bårhusrermiss, extern

Samtliga uppgifter är obligatoriska och krävs för korrekt omhändertagande på bårhuset.

1. Personuppgifter på den avlidne

Namn:	Personnr:	
Adress:	Postnr:	Postadress:

2. Information om den avlidne

Den avlidne transporteras från: Egen bostad Särskilt boende: _____

3. Klinisk obduktion

- Nej, inte aktuellt Ja, obduktionsremiss bifogas + journalblad "Dödsfall utanför sjukhus" (obs 2 sidor)
 Oklart nu, besked eller obduktionsremiss senast

4. Fakturamottagare – Ekonomi (bårhusrermiss, obduktion/sanitär balsamering)

☐ Kommun/Stadsdel: kombika-kod
☐ Upphandlat särskilt boende: kombika-kod
☐ Hälsos och sjukvårdsförvaltningen

5. Transport

Landstinget ansvarar för transporter av avlidna från eget boende.
 Landstinget ansvarar även för transport från de kommunala särskilda boendeformerna vid beslut om obduktion, borttagande av pacemaker eller annat explosivt material. Detta omhändertagande inkluderar även balsamering.

Leverantör för dessa tjänster är AISAB tfn 08-123 120 80.

Kommunen har i övrigt egna transportörer till landstingets bårhusr. Polismyndigheten har egen transportör för avlidna till Rättsmedicin.

6. Bårhusrermiss Den avlidne kommer att transporteras till:

Karolinska Huddinge	Telefon: 08-585 810 29	Södertälje sjukhus	Telefon: 08-550 247 19
Karolinska Solna	Telefon: 08-517 745 28	Norrström sjukhus, TioHundra AB	Telefon: 0176-326 116
Danderyds sjukhus	Telefon: 08-123 560 26	St. Görans sjukhus AB	Telefon: 08-587 038 50
Södersjukhuset	Telefon: 08-616 28 70		

Om besked om obduktion ej lämnas inom 5 veckodagar så sker utlämning till begravningsentreprenör/motsvarande.

Uppgifter om den avlidne

Dödsdatum:

- Risk för smittsam sjukdom Ja Nej Ej känt
 Bar den avlidne pacemaker/annat explosivt implantat Ja Nej
 Identitetsband är fäst vid hand- och fotled, utfört av:
 Avvisitering av kroppen har gjorts och föremål är borttagna och lämnade i hemmet eller till socialtjänsten.
 Följande föremål finns kvar på kroppen:
 Den avlidne har medicinska infarter
 Information lämnad till närliggande via folder "När någon avlidit"

7A. Dödsbevis

- Vidarebefordrat av undertecknat till Skatteverket

7B. Dödsbevis

- Dödsbevis överlämnat till Polismyndighet
 Polisanmälan är gjord

8. Intyg om dödsorsak

- Utfärdas av undertecknat
 Utfärdat av annan läkare

9. Remittent

Läkare:	Telefon/mobil:	
Tjänstgöringsplats:	Jourläkarbil, 17-07, lördag-söndag ☐	
Ort:	Datum:	Underskrift:
Sjuksköterska, på delegation av leg läkare:		Telefon/mobil:

Kvittens avseende bårtransport av AISAB

Beställare av transport:
(sjuksköterskans namn)

Den avlidnes namn:

Personnummer:

Adress:

Den avlidne ska transporteras till:

Transporten utförs av:

Underskrift:

Namnförtydligande:

Företagets namn:

Datum:

Blanketten överlämnas till representant för kommunens särskilda boendeform i samband med hämtning av avliden.

Unilabs

Laboratoriemedicin & Radiologi

Tel 031-732 40 00
Fax 031-63 65 60
info.se@unilabs.com
www.unilabs.com

Box 1061
405 22 Göteborg
Besöksadress: Kilsgatan 4

Org. nr.
556118-7179

Stockholm den 20 maj 2009

Balsamering av avlidna

Till vederbörande Chef

Unilabs AB, patologi och bårhusverksamhet vid Capio S:t Görans sjukhus genomför en omstrukturering av balsameringsverksamheten från och med 2009-06-01. Med denna förändring blir balsameringen en kvalitetssäkrad och miljöcertifierad tjänst. Unilabs Laboratoriemedicin är ackrediterad enligt ISO 17025 samt miljöcertifierad enligt ISO 14001.

Ni som kund kommer inte att märka någon skillnad när det gäller beställning av tjänsten.

Ni beställer tjänsten via fax 08-5870 1901 (samma faxnummer som idag)

Kostnad för Balsamering är 560 kr och utförs inom 2 arbetsdagar.

Vid brådskande behandling debiteras 800 kr och enligt överenskommelse sker balsameringen så snart som möjligt.

Pris är angivet exklusive moms.

I priset ingår balsamering, enligt gällande lag SOS 1996:29 (M).

Prisjustering per den 1 januari varje år baseras på SCB:s Arbetskostnadsindex, SNI 2002, M+N+O kol 94 och beräknas på förändringen under en 12-månadersperiod där september månads index föregående år används som basmånad.

Första prisjustering genomförs den 1 januari 2010.

Fakturering

Fakturering sker månadsvis i efterskott.

I samband med första beställningen ber vi er meddela faktureringsadress på faxformuläret. Om ni önskar teckna ett avtal finns även denna möjlighet.

Betalning sker inom trettio(30) dagar efter fakturans ankomst.

Inga ytterligare avgifter tillkommer.

Dröjsmålsränta vid försenad likvid utgår enligt Räntelagen.

Vid frågor vänligen kontakta Caroline Ferbe på telefon 08-5870 3847 alt. 0730 - 76 76 03

Med vänliga hälsningar
Caroline Ferbe

Driftchef
Unilabs AB
Capio S:t Görans sjukhus
08-5870 3847
caroline.ferbe@unilabs.com

Klinisk patologi/cytologi

1(1)

Tvagning av avlidna

Texten nedan ersätter "PM angående lokaler för tvagning av avlidna", Pat/Cyt PL2011-065

Klinisk patologi/cytologi på Karolinska Universitetssjukhuset tillhandahåller lämpliga lokaler för tvagning/visning av avlidna **tillhörande Stockholms läns landsting** vid bårhusen på:

- Danderyds sjukhus
- Karolinska i Huddinge
- Karolinska i Solna
- Södersjukhuset

Bokad och bekräftad tid krävs för att få tillgång till lokalerna. Om ej överenskommen tid hålls kan tillträde till lokal nekas om krock med annan tvagning/visning föreligger. Ny tid för tvagning/visning bokas då med obduktionstekniker på plats.

Vid tvagning tillhandahåller klinken följande:

- en stor handduk
- två par skoskydd
- två par engångshandskar – dock ej sterila handskar
- två st plastförkläden

Övrig utrustning får var och en ordna själv såsom

- hårskydd
- munskydd
- sterila handskar
- lakan

Hårskydd, munskydd och sterila handskar finns att köpa på apotek.

Efter användning av tvagnings- och visningslokal skall dessa återställas i befintligt skick.

Utarbetad av: Klinikledningen
Godkänd av: Mikael Björnstedt
Originalt lagras elektroniskt. Endast dokumentstyrda kopior gäller.

Gäller från: 2014-06-18
Dokumentnummer: PAT3057-1
Utskriftsdatum: 2014-12-03

Begravningsbyrå:

Faxnummer begravningsbyrån:

Inför hämtning av avlidne - underlag från begravningsbyrå eller motsvarande**Den avlidna**

Personnummer	Namn	☐ Man ☐ Kvinna
Begravningsdatum		
Plats för avhämtning		

I egenskap av ombud för dödsboet lämnas följande information:

Fakturaadress/kombikakod: _____

- Närstående är informerade om landstingets balsameringsrutiner
 Balsamering önskas ej med anledning av tidig gravsättning/kremering, innan ca tio dagar
 Visning kommer att ske efter överenskommelse med bårhuset

Information från bårhuset

Avhämtning kan ske, datum	Balsamering har skett, datum
Övriga uppgifter om den avlidne	Personliga tillhörigheter att utkvittera ☐ Kläder finns ☐ Värdesaker finns
Anmärkningar	
Datum	Signatur obduktionstekniker
Bårhus ☐ Norrtälje ☐ Danderyd ☐ Karolinska, Solna ☐ S:t Göran ☐ Södertälje ☐ Södersjukhuset ☐ Karolinska, Huddinge	

Avvikelerapport för bårhусets kunder

Rapportör:	Begravningsbyrå /transportfirma:
Mailadress:	Telefonnummer:
Rapporteringsdatum:	Datum för avvikelsen:

På vilken enhet inträffade händelsen? Danderyds sjukhus Karolinska Solna Norrtälje
 Karolinska Huddinge Södersjukhuset Södertälje
 St Görans sjukhus AB Unilabs

Beskrivning av händelse:

Vidtagen åtgärd:

Avvikelerapporten läggs in och handläggs i avvikelsesystemet HändelseVis.
Denna blankett är avsedd att användas av våra kunder, som ett enkelt underlag för rapportering.

Omhändertagande av avlidne patient, checklista

Innan du går in till den avlidne

- Kontrollera att "Bårhusrmiss, internt" finns med
- Stämpla personuppgifter på "Bårhusrmiss, internt"
- Uppge om patienten har en pacemaker/annat explosivt implantat
- För in datum och klockslag för dödsfallet
- Vid en smittfarlig sjukdom, anges "SMITTFARA" på "Bårhusrmiss, internt".

Ta med in till vårdrummet

- Tvättfat, tvättlappar, tvål, handdukar, tvättork
- Lakan, underlakan, blöja, skjorta, kam. Tvättsäck
- Eventuellt absorptionsförband, häfta och sax
- För den avlidnes tillhörigheter; påse för värdesaker och kasse för kläder

Inne hos den avlidne

OBS! Vid rättsmedicinsk obduktion ska alla infarter, drän, sonder mm sitta kvar!

- Kontrollera att uppgifterna på den avlidnes ID-band är läsliga, höger fot- o handled
- Ta av ringar, klocka och andra värdesaker och lägg i påse för värdesaker
- Ta bort urinkateter, sond, witzelfistel, PEG och pvk om inte annat ordinerats**
- Stoppa blödning med blodstillande och bandage, räcker ej bara med plåster
- Låt förband, dränage, CVK sitta kvar men tejpa för dem, om inte annat ordinerats.
- Tvätta den avlidne och förstärk eventuella förband och slut den avlidnes ögon
- Sätt in eventuell tandprotes/protes och slut munnen, kamma håret och sätt på eventuell peruk
- Byt till rena dubbla underlakan och lägg ett underlägg under kroppen
- Sätt på blöja och vik upp underlägget mellan benen
- Lägg kroppen rak och armarna utmed sidorna
- Kontrollera uppgifterna på "Bårhusrmiss, internt" mot uppgifterna på ID-bandet
- Täck över kroppen med lakan eller motsvarande.

Ovanstående moment har utförts av

Namn:	Yrkestitel:
Datum:	

Socialjourer i Stockholms län

Socialjouren Stockholm

Tel: 08-508 40 000 Nås dygnet runt.

Besöksadress

Brännkyrkagatan 123 (Tunnelbana till station Zinkensdamm eller buss 4 till Ansgariegatan. Ingång från baksidan av Hornsgatan 124).

Socialjouren nordväst

(*Solna Ekerö, Järfälla, Sigtuna, Solna, Sundbyberg, Sollentuna, Upplands-Bro, Upplands Väsby*)

Tel: 08-44 44 503 eller 08-44 44 504

Öppettider

måndag - torsdag	17.00 - 02.00
fredag	14.00 - 02.00
lördag - söndag	16.00 - 02.00

Myndigheter kan nå jouren en timme före öppnandet måndag till torsdag)

Övriga tider finns social beredskap som nås via Norrortspolisen på **08- 401 50 05**.

Besöksadress

Polisen Norrort, Tingsvägen 7
191 61 Sollentuna

Socialjouren Nordost

(*Vallentuna, Täby, Österåker, Norrtälje, Vaxholm, Danderyd och Lidingö stad*)

Tel: 08- 410 200 40

Må-tors	16.30-02.00
Fre-söndag	16.00-02.00

Övrig jourtid hänvisas till Polisen Täby på 010 563 04 05 och för boende på Lidingö till Polisen i City 010 563 84 92.

Besöksadress: Sitter i lokaler i Täby.

Socialjouren Södertörn

(*Botkyrka, Huddinge, Haninge och Nynäshamn*)

Telefon: 010-564 64 67 eller 010-564 64 66

Öppettider

Måndag-torsdag	16.00- 02.00
Fredag-lördag	14.00-02.00

Söndag 16.00- 02.00

Efter klockan 02.00 nås de via Polisen på telefon 114 14.

Besöksadress

Polishuset vid Flemingsbergs tågstation.
Björnkullavägen 9, Huddinge

Socialjouren Salem/Södertälje

Telefon: 08-5230 3870

Öppettider:

Måndag - Torsdag:	17.00-24.00
Fredag:	14.00-01.00
Lördag:	16.00-01.00
Söndag:	16.00-24.00

Besöksadress: Polishuset, Jovisgatan 4, Södertälje

Nattetid har personalen beredskap och nås via polisen och kan kallas in i tjänst för akuta barn- ungdoms- och kvinnofridsärenden.

Telefon till Socialjouren nattetid: 114 14, fråga efter Socialjouren.

Socialjouren Värmdö

Telefon: 08- 570 470 00 (dagtid/kontorstid) eller 08- 570 307 20 (övrig tid)

Telefontider

Måndag-onsdag	17.00-08.00
Torsdag	19.00- 08.00
Fredag-måndag	13.00-08.00

Besöksadress: Skogsbovägen 11, Gustavsberg

Socialjouren Nacka-Tyresö

Telefon: 08-718 76 40 eller 010-564 31 65

Telefontider

Mån-tors	16.00-02.00
Fre	14.00-02.00
Lör-sön	16.00-02.00

JOURNALBLAD - Dödsfall utanför sjukhus

Läkarens namn	Den avlidnes personnummer
Adress	Namn
-----	Adress
Telefon	

Svensk Förening för Allmänmedicin, Svensk Förening för Patologi och Svensk Rättsmedicinska Förening rekommenderar att detta journalblad används vid dödsfall utanför sjukhus och på sjukhusens akutmottagningar.

Journalbladet fylls i av den läkare som har fastställt att döden har inträtt och/eller skall utfärda dödsbeviset. Vad som gäller vid dödsfall framgår av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:29). Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall, Blanketterna för dödsbeviset och dödsorsaksintyget innehåller också upplysningar.

Detta journalblad är en journalhandling. Vid klinisk obduktion lämnas en kopia av journalbladet till obducerande läkare. Vid polisanmålan lämnas en kopia av journalbladet till polisen.

Dödsfallet konstaterades (år, mån, dag och klockslag)	Konstaterandet gjordes på grundval av säkra dödstecken	Namn på annan läkare
	☐ av mig ☐ av annan läkare	
Identifierad av/genom (namn på den som identifierar den avlidne eller annat sätt att identifiera denne)		
		☐ Ej identifierad
ID-band fäst vid höger handled av		

Fyndplatsen

Adress	Beskrivning
Kroppens läge	
Ordning	Beskrivning
☐ Välordnad ☐ Oordning	
Fynd av mediciner och annat, t ex avskedsbrev	

Ytter besiktning

Kläderna avtagna/lossade	Hela huden, ögonens bindehinnor, öron- och näsöppningarna samt munhålan har besiktigats
☐ Ja ☐ Nej	☐ utan anmärkning ☐ med anmärkning
Beskrivning vid anmärkning. Tidpunkt för besiktningen samt uppgift bl a om annan läkare utfört besiktningen och om kroppen flyttats innan besiktningen slutfördes (se SOSFS 1996:29 s 14)	

Sjukhistoria

12-10	Sjukdomar
SKL Kommentus	Medicinering
406 632 (S-110) -	Behandlande läkare
Omständigheter vid dödsfallet, bl a uppgift om eventuellt miss bruk	

Uppgifterna lämnade av (namn, t ex anhörig eller hemtjänstpersonal)	

Handläggning

Säkra dödstecken läktagna av sjuksköterska (endast vid s k förväntade dödsfall, sjuksköterskans namn anges)		
Underrättelse om dödsfallen lämnad till efterlevande av		Namn
☐ mig	☐ annan	
Efterlevande som har underrättats om dödsfallen (namn)		
Eventuell transport till bärhus av		
Explosivt implantat (t ex pacemaker)		
☐ finns ej	☐ har avlägsnats	☐ har ej avlägsnats
Dödsbevis har utfärdats av		
☐ mig	☐ annan läkare	Kopia till journalen!
Dödsorsaksintyg har utfärdats av		
☐ mig	☐ annan läkare	
Klinisk obduktion planeras (se SOFS 1996:28 om villkor, dokumentation m m)		
☐ Ja	☐ Nej	☐ Avgörs senare
Närstående som kontaktats om klinisk obduktion		

Eventuell polisanmällan (ifylls alltid)

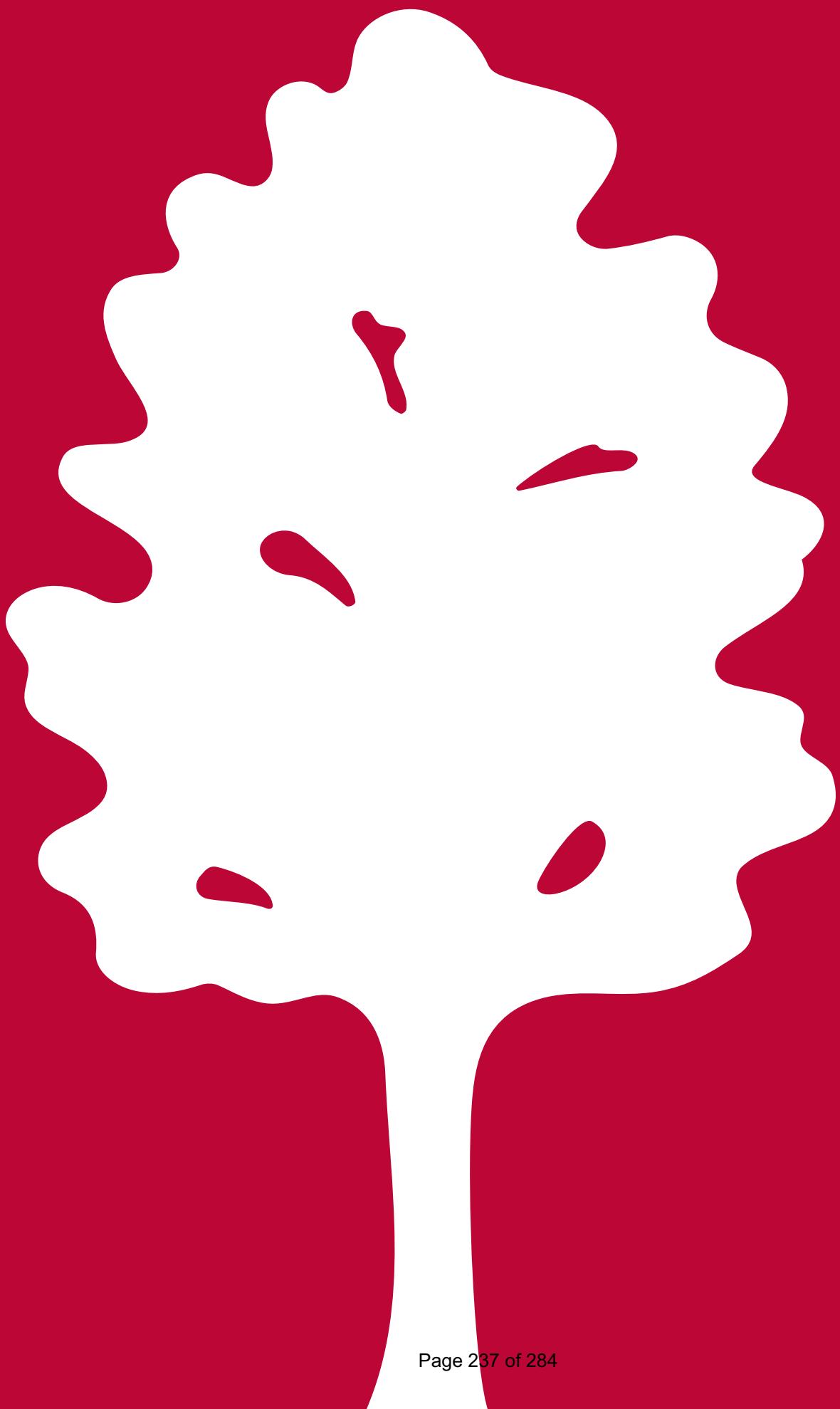
Identiteten oklar	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Misstanke om självmord	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Misstanke om dödsfall	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Misstanke om mord, dråp, dödsmisshandel eller dödshjälp	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Missbruk av alkohol, droger, läkemedel	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Framskriden förruttnelse	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Misstanke om samband med fol eller försummelse inom sjukvården	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Anträffad död utan att tidigare sjukdomsänd kan förklara dödsfallen och det är tveksamt om dödsfallen har naturliga orsaker	☐ Ja	☐ Nej	Specificera
Polisanmällan gjord (görs om något ja enligt ovan, telefonmeddelande och dödsbevis till polisen)			
☐ Ja	☐ Nej		
Ärendet diskuterat med	☐ polisbefäl	☐ rättsläkare	☐ annan
Tidpunkt när dödsbeviset lämnades till polisen och hur det lämnades samt när polisen lämnade eventuellt meddelande om att rättsmedicinsk undersökning inte skall utföras			

Övrigt

T ex åtgärder med nycklar, värdeföremål, vapen, husdjur etc och åtgärder enligt transplantationslagstiftningen (se SOFS 1997:4)

Underskrift

Ort och datum	Telefon (även riktnr)
Läkarens namnteckning	Telefax (även riktnr)
	E-postadress
Namnförtydigande	Title

**Handbok och bilagor (ifyllningsbara)
finns på Vårdgivarguiden.se**

Version 2015-02-01
Hälsa- och sjukvårdsförvaltningen
Box 6909, 102 39 Stockholm
Besök: Hantverkargatan 11B
Tfn. 08-123 132 00

Beslutsärende: Kartläggning av kommunen enligt kriterierna för en åldersvänlig miljö

12

ÄLN 2015/241-012

Äldrenämnden

Kartläggning av kommunen enligt kriterierna för en åldersvänlig miljö

Förslag till beslut

Äldrenämnden ger i uppdrag åt social- och äldredirektören att kartlägga om kommunen är åldersvänlig utifrån Världshälsoorganisationens kriterier.

Sammanfattning

Insatser som bidrar till att äldre kan leva tryggt och självständigt har stort fokus inom äldrenämnden och äldreenheten. Nacka kommun ska vara en bra plats att bo på för äldre idag och i framtiden.

Nacka kommun har i sitt internationella samarbete och utbyte tagit del av hur olika länder arbetar för att stärka äldres delaktighet i samhället och förebygga ohälsa genom att skapa åldersvänliga miljöer. Världshälsoorganisationen, WHO, har tagit fram kriterier som ska uppfyllas för att en kommun ska kunna kalla sig åldersvänlig.

Social- och äldredirektören föreslås få i uppdrag att kartlägga vad som görs i kommunen idag och inom vilka områden där det saknas insatser som leder till att Nacka är en åldersvänlig miljö.

Kartläggningen kommer att bidra till att äldrenämnden kan se inom vilka områden prioriteringar och satsningar behöver göras för att öka äldres möjligheter till ett tryggt och självständigt liv.

Ärendet

Insatser som bidrar till att äldre kan leva tryggt och självständigt har stort fokus inom äldrenämnden och äldreenheten. Nacka kommun ska vara en bra plats att bo på för äldre idag och i framtiden.

WHO (Världshälsoorganisationen) har identifierat tre viktiga principer som behövs för ett hälsosamt åldrande¹ vilket är en förutsättning för att kunna leva tryggt och självständigt.

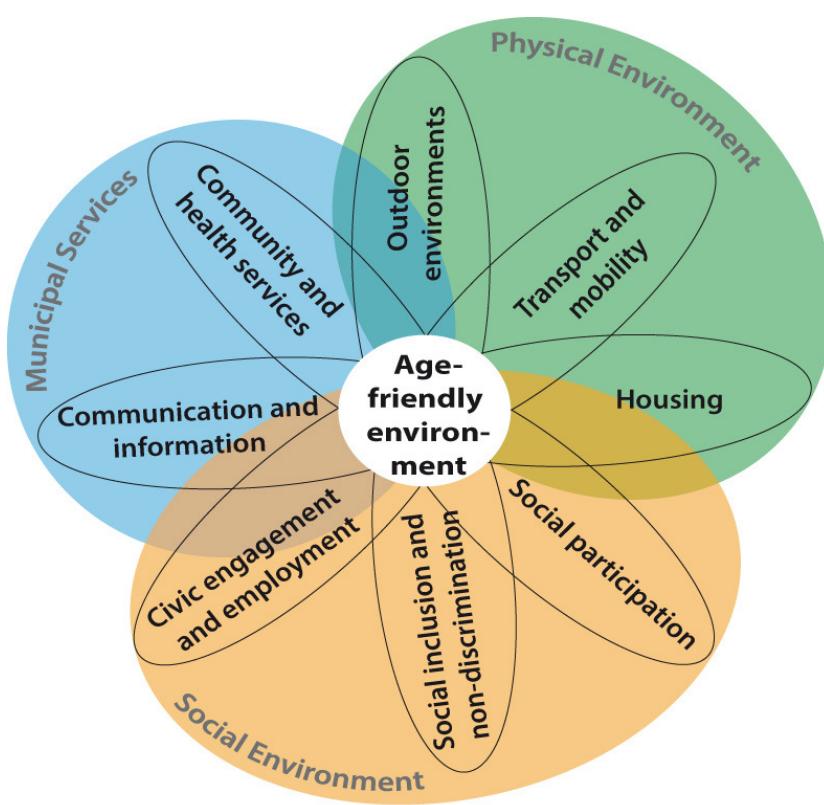
- Maximera den inneboende kapaciteten: börja så tidigt som möjligt!
- Upprätthåll höjdpunkter: det är aldrig för sent för förebyggande åtgärder, rehabilitering och att effektivt hantera kroniska sjukdomar.
- Minimera förlust och maximera funktionsförmåga: skapa och upprätthåll stödjande miljöer och utveckla integrerade system för vård.

En åldersvänlig miljö sänker trösklarna för personer med funktionsnedsättning, vilket främjar människors förmåga att leva oberoende. Det bidrar också till hälsosamma beteenden och socialt deltagande vilket möjliggör tillgång till tjänster och ger äldre en möjlighet till leva sitt liv fullt ut. Det leder till ökad fysisk och psykisk hälsa.

Åldersvänliga miljöer bör helst omfatta tre dimensioner som innehåller flera sektorer samtidigt: fysiska miljöer, sociala miljöer och kommunala tjänster. Dessa dimensioner överlappar varandra och innehåller åtta specifika åtgärdsområden.

---

¹ Se The Minsk Declaration (WHO Regional Office for Europe, 2015).

Source: adapted from Jackisch et al. (2015)

Åtta områden att kartlägga

Följande områden behöver kartläggas för att få en uppfattning om Nacka kommun har en åldersvänlig miljö:

1. Utemiljörer

Målet med insatserna på detta område är att de bebyggda miljöerna och de publika områdena planeras och utformas med medvetenhet om äldre människors behov.

2. Transport och rörlighet

Målet med insatserna på detta område är att främja säkra, tillgängliga, relevanta och tillförlitliga transporttjänster och en infrastruktur för ett aktivt liv. Syftet är att göra det möjligt för människor att bibehålla sin mobilitet, självständighet och sitt sammanhang allteftersom de blir äldre.

3. Boende

Målet med insatserna på detta område är att tillgodose tillräckliga, tillgängliga, säkra och prisvärda boenden och stöd för åldrande på plats.

4. Social delaktighet

Målet med insatserna på detta område är att främja äldre människors deltagande i samhällslivet och att bekämpa ensamhet och isolering. Detta kan uppnås genom att skapa, underhålla och främja stödjande miljöer som möjliggör social interaktion och aktiv livsstil och ger möjligheter till meningsfulla sociala aktiviteter som uppmuntrar äldre att lämna sina hem och upprätthålla stödjande sociala nätverk.

5. Social integration och icke-diskriminering

Målet med insatserna på detta område är att skapa miljöer som är socialt integrerande, där alla människor - oavsett ålder, kön, social ställning, hälsa eller funktionsnedsättning – är respekterade och har möjlighet att delta och bidra. För att förstärka rättvisan, är det viktigt att komplettera breda populationsbaserade insatser med riktade insatser, att nå ut till människor med störst risk för ohälsa och utslagning, förstå deras specifika behov och främja deras hälsa och livskvalitet.

6. Samhällsengagemang och sysselsättning

Målet med insatserna på detta område är att bättre utnyttja de möjligheter som åldrande samhället ger, genom att skapa fler och bättre möjligheter för äldre människor att engagera sig i det politiska, ekonomiska och offentliga livet.

7. Kommunikation och information

Målet med insatserna på detta område är att hjälpa äldre att få tillgång till aktuell och praktisk information om närområdet och hälsofrämjande aktiviteter genom tillgång till informationsteknik, press eller genom mun till mun.

8. Preventiva, promotiva och hälsovårds insatser

Målet med insatserna på detta område är att främja och förse äldre med ett brett utbud av lättillgänglig hälso- och samhällsservice, såsom förebyggande hälsoundersökningar, handledning angående nutrition, mental hälsa, prisvärd näringsriktig mat och hjälp med vardagliga aktiviteter, hemvård och bostäder.

Kartläggningens genomförande

Kartläggningen kommer att genomförs under hösten 2016 och redovisas på decembernämnden. Sociala kvalitetsheten ska genomföra kartläggningen i nära samverkan med äldreenheten. Samverkan ska också ske med Kerstin Seipel, utvecklingsledare med fokus på äldrefrågor inom Välfärd Samhällsservice. Kartläggningen föreslås gå på remiss till seniorrådet och tillgänglighetsrådet.

Nacka- en åldersvänlig miljö?

Kartläggningen kommer att utgöra ett underlag som visar inom vilka områden kommunen behöver utveckla för att vara åldersvänlig. Alla områden som WHO:s kriterier omfattar ligger inte inom äldrenämndens ansvarsområde vilket begränsar möjligheten att påverka området.

I de fall kartläggningen visar på brister inom äldrenämndens ansvarsområde kan underlaget utgöra en grund för prioriteringar och eventuella förstärkningar av insatser som leder till en åldervänlig miljö. I de fall kartläggningen visar på utvecklingsområden utanför nämndens ansvarsområde kan kartläggningen utgöra underlag för konstruktiva dialoger, som grundar sig på fakta, med andra parter inom och utanför kommunen kring de utvecklingsområden som kartläggningen visar på.

Ekonомiska konsekvenser

Kartläggningen för inte med sig några ekonomiska konsekvenser. Utifall kartläggningen visar på att åtgärder behöver vidtas för att uppnå en åldersvänlig miljö i enlighet med nämndens ambitioner kan det medföra ekonomiska konsekvenser. På kort sikt kan det handla om ökade kostnader genom att nya insatser införs som idag saknas inom nämndens ansvarsområde. På lång sikt leder tidiga insatser ofta till minskade kostnader, förutsatt att rätt prioriteringar och satsningar görs.

Konsekvenser för barn

För barn är far- och morföräldrar ofta viktiga vuxna under uppväxtåren. Far- och morföräldrar utgör också ofta ett stöd till arbetande föräldrar och många tar ett stort ansvar för sina barnbarn. Att kunna upprätthålla kontakten med sina barnbarn är viktig både för barnbarn och för deras mor- och farföräldrar. Genom att utgöra en åldersvänlig miljö bidrar kommunen till att äldres möjligheter ökar för att kunna upprätthålla dessa kontakter.

Anders Fredriksson
Social- och äldredirektör

Lina Blombergsson
Enhetschef
Sociala kvalitetsenheten

**Beslutsärende:
Dokumenthanteringsplan för
äldrenämnden**

13

ÄLN 2016/38

Äldrenämnden

Dokumenthanteringsplan för äldrenämnden

Förslag till beslut

Äldrenämnden antar föreslagen dokumenthanteringsplan daterad den 30 maj 2016 för äldrenämnden.

Sammanfattning

Den 1 januari 2015 delades den tidigare social- och äldrenämnden upp i två nya nämnder, socialnämnden och äldrenämnden. Efter samråd med arkivarie har nya dokumenthanteringsplaner för vardera nämnd upprättats i enlighet med Nacka kommunens arkivreglemente.

Dokumenthanteringsplanen styr flödet av allmänna handlingar och innehåller information om hur dessa ska hanteras. Den anger vad som får gallras, när detta ska göras samt vad som ska bevaras och levereras till kommunarkivet.

Ärendet

Efter delningen av social- och äldrenämnden den 1 januari 2015 saknades aktuella dokumenthanteringsplaner för de två nybildade nämnderna. Nämndsekreterare i samråd med arkivarie vid kommunarkivet upprättat ett förslag på en ny dokumenthanteringsplan för nämnden. Detta har skett i enlighet med Nacka kommunens arkivreglemente.

Dokumenthanteringsplanen fungerar som styrdokument för flödet av allmänna handlingar och anger vilka handlingar som får gallras, när detta ska ske, vilka handlingar som ska bevaras för framtiden samt rutiner och förvaringsplatser för handlingarna. Äldrenämndens dokumenthanteringsplan ersätter den tidigare dokumenthanteringsplanen för social- och äldrenämnden, diarienummer SÄN 2009/198. Den nya dokumenthanteringsplanen gäller retroaktivt för samtliga handlingar.

Tills dess att kommunarkivet har ett fungerande e-arkiv ska bevarandehandlingar tas ut på papper för leverans till kommunarkivet.

Bilagor

1. Dokumenthanteringsplan för äldrenämnden 2016-05-30

Lina Blombergson
Enhetschef
Sociala kvalitetsenheten

Theres Jakobsson
Arkivarie, kommunarkivet
Kontaktcenter

Miria Montagner
Nämndsekreterare/administrativ assistent
Juridik- och kansliheden

DOKUMENTHANTERINGSPLAN FÖR NACKA KOMMUN

Enhet/verksamhet: Äldrenämnden (ÄLN)

Beslutad: ÄLN 2016-06-15

Dnr: ÄLN 2016/38

Godkänd: 2016-05-30

Uppdaterad:

Övergripande information:

Denna dokumenthanteringsplan ersätter den tidigare dokumenthanteringsplanen för social- och äldrenämnden, diarienr. SÄN 2009/198.

För vissa handlingstyper i äldrenämndens dokumenthanteringsplan hänvisar kommunarkivet till de kommungemensamma dokumenthanteringsplanerna:

Allmän Administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004

Personalhandlingar, beslutad 2013, KFKS 2013/116-004

Inköpssprocessen, beslutad 2013, KFKS 2013/668-004

Handlingstyp	Medium	Sorteringsordning	Ansvarig/Förvaring	Gallringsfrist	Anmärkningar
Anslagsbevis för nämndens protokoll	Papper	Systematisk	Nämndsekreterare, Reception	När överklagningstiden gått ut	Gallras av stadshusets reception efter överlagdetidens utgång.
Arvoden för förtroendevalda/Närvarolistor	Digitalt/Papper	Kronologisk	Nämndsekreterare	1 år	Närvarolistorna överförs till protokollen. Originalet skickas till ansvarig för nämndens arvodeshantering.
Cirkulär och meddelanden av tillfällig och rutinmässig karaktär	Digitalt/Papper	Systematisk	Handläggare, Nämndsekreterare	Vid inaktivitet	Inkomna handlingar som inte berör myndighetens verksamhetsområde och som inte behöver vidarebefordras till annan myndighet/enskild. Exempel på handlingar är cirkulär, kurs- och seminarieinbjudningar, nyhetsbrev, nämndnyheter och annan omvärldsbevakning, reklam, tackbrev och dylikt.
Föredragningslistor/Kallelser till nämndens sammanträden (slutgiltiga)	Digitalt/Papper	Kronologisk	Nämndsekreterare	Bevaras/1 år Se anmärkning	Om inte ärendeförteckning eller innehållsförteckning till protokollen finns så bevaras föredragningslistor och lämnas årsvis tillsammans med protokollen till kommunarkivet, annars gallras de efter 1 år. Kallelse och föredragningslista är samma dokument.
MBL och SAMK protokoll/minnesanteckningar					För hantering se dokumenthanteringsplan för personalhandlingar, beslutad 2013, KFKS 2013/116-004.
Minnesanteckningar från Seniorrådet	Papper (kopia)	Kronologisk	Nämndsekreterare	1 år	Minnesanteckningar från Seniorrådet inkommer för kännedom. Original finns bevarade hos Kommunstyrelsen så kopiorna kan gallras när de inte längre behövs för det administrativa arbetet.
Pressmeddelanden					För hantering se dokumenthanteringsplan för allmän administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004.
Protokoll	Papper	Kronologisk ordning årsvis	Nämndsekreterare	Bevaras	Förvaras i kronologisk ordning. Skrivs ut på arkivbeständigt papper och levereras till kommunarkivet.
Protokollsbilagor/Paragrafbilagor	Papper	Kronologisk, tillsammans med protokollet	Nämndsekreterare	Bevaras	Förvaras i kronologisk ordning. Skrivs ut på arkivbeständigt papper och levereras till kommunarkivet.

Handlingstyp	Medium	Sorteringsordning	Ansvarig/Förvaring	Gällningsfrist	Anmärkningar
Publikation på webben med information av intresse					För hantering se dokumenthanteringsplan för allmän administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004.
Rekommendationer från Kommunförbundet Stockholms län (KSL) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)	Papper/Digitalt	Systematisk	Nämndsekreterare, Handläggare	Vid inaktualitet	Gäller om de inte diarieförs i ett ärende.
Sekretessinformation till förtroendevalda	Papper	Systematisk	Nämndsekreterare	Efter mandatperioden	
Voteringslistor	Papper	Ingår i protokollet		Bevaras	Voteringslistor ingår i protokollet/bilaga till protokollet och bevaras.
Yttranden					För hantering av yttranden, se dokumenthanteringsplan för allmän administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004.
Ätersökning av statsbidrag från Migrationsverket	Papper	Systematisk	Ekonom	10 år	För äldre som vid ankomsten till Sverige var sjuka, funktionsnedsatta eller hade vårdbehov
Ärendeförteckning	Papper	Kronologisk	Nämndsekreterare	Bevaras	Förteckning över ärenden som nämnden beslutat om. Levereras till kommunarkivet.
Diarieförda Handlingar					
Handlingar som inkommer till Nacka kommun diarieförs och registreras i Platina av handläggare. För diarieförda ärenden som ska bevaras ansvarar handläggaren för att rensa akten innan ärendet lämnas i original till registrator för avslut och därefter till kommunarkivet. Dessa är exempel på diarieförda handlingar och fler handlingstyper kan förekomma. Se även Nacka kommuns kommungemensamma dokumenthanteringsplaner på intranätet.					
Avtal/Kontrakt	Papper	Diarienummer	Handläggare	Bevaras	Se kommungemensam dokumenthanteringsplan för Inköpsprocessen, KFKS 2013/668-004.
Beslut från Inspektionen för vård och omsorg (IVO)	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Vid inaktualitet	Anmäls till nämnd av handläggare. Kan gälla beslut på individnivå samt verksamhetsnivå.
Brev/Epost	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Bevaras om brevet/eposten anses vara av vikt för verksamheten	Korrespondens av vikt för ärendet ska diarieföras och bevaras.
Delegationsbeslut utan ärende	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Bevaras	
Domar	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare/Jurist	Vid inaktualitet	Anmäls till nämnd av handläggare.
Kvalitetsrapporter från verksamhetsbesök	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Vid inaktualitet	Anmäls till nämnd av handläggare.
Lex Maria	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Bevaras	Rapport, utredning, eventuell anmälan till IVO och deras beslut ska anmälas till nämnd.
Lex Sarah	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Bevaras	Rapport, utredning, eventuell anmälan till IVO och deras beslut ska anmälas till nämnd.
Presentationer eller annat material från muntliga föredragningar i nämnd	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	1 år	Gäller presentationer, föredragningar och annat material upprättat internt inom kommunen.
Rapport/Sammanställning om ej verkställda beslut	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare/Jurist	1 år	Skickas till IVO av handläggare och anmäls till nämnd av jurist. Ärendet hålls öppet under mandatperioden och avslutas därefter.
Rapporter från kurser och seminarier	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	Vid inaktualitet	Politiker lämnar rapport som anmäls till nämnd av handläggare.
Rapporter	Papper/Digitalt	Diarienummer	Handläggare	1 år	Exempel på rapporter är målgruppssinventeringar, folkhälsorapporter, hemlöshetsrapporter.
Sammanställning av synpunkter och klagomål	Papper/Digitalt	Diarienummer	Kvalitetsutvecklare	Bevaras	Sammanställs årligen och anmäls till nämnd.

Handlingstyp	Medium	Sorteringsordning	Ansvarig/ Förvaring	Gallringsfrist	Anmärkningar
Samverkansöverenskommelser	Papper/Digitalt	Diarinummer	Handläggare	Bevaras	
Tjänsteskrivelser inklusive bilagor	Digitalt	Diarinummer	Handläggare	Bevaras	Tjänsteskrivelser författas i tjänsteskrivelsemall i Platina.
Ekonomiska handlingar					
Budget	Papper, Digitalt	Diarinummer	Registrator, Handläggare	Bevaras	Behandlas av nämnden och lämnas till registrator när ärendet har avslutats.
Ekonomisk Månadsrapport	Digitalt	Diarinummer	Handläggare	Bevaras	Behandlas av nämnden och lämnas till registrator när ärendet har avslutats.
Tertiabokslut					För hantering se dokumenthanteringsplan för allmän administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004.
Årsredovisning					För hantering se dokumenthanteringsplan för allmän administration, beslutad 2014, KFKS 2014/728-004.
Underlag till budget, tertiabokslut och årsbokslut	Papper, Digitalt	Diarinummer	Controller	10 år	Underlag av vikt, t ex bokslutsspecifikationer, lämnas i samband med bokslut till redovisningsenheten.

Beslutsärende: Ändring i
äldrenämndens
delegationsordning

14

ÄLN 2015/1-002

Äldrenämnden

Ändring i äldrenämndens delegationsordning

Förslag till beslut

- Äldrenämnden beslutar att Enhetschef inom Välfärd samhällsservice läggs till som delegat i punkten 3.3.1.1 i delegationsordningen.
- Äldrenämnden beslutar att Direktör anges som delegat i stället för social- och äldredirektör i punkterna 1 och 2 i avsnitt 3.7 i delegationsordningen.

Sammanfattning

Välfärd Samhällsservice ligger organisationsmässigt under kommunstyrelsen men utför, i egenskap av den kommunala produktionen, insatser åt äldrenämnden som beställare. Även om välfärd samhällsservice faller under kommunstyrelsen utför de alltså verksamhet inom äldrenämndens ansvarsområde. Som utförare av insatser som beslutats av äldrenämnden ingår en skyldighet att behandla frågor om utlämnande av allmänna handlingar och att rapportera om missförhållanden enligt lex Sarah som följer av socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

För närvarande saknar enhetschefer och produktionsdirektören inom välfärd samhällsservice den delegation som krävs för att de ska kunna hantera dessa ansvarsområden i sin verksamhet. Av den anledningen behöver enhetschef inom välfärd samhällsservice läggas till som delegat i punkten 3.3.1.1 i äldrenämndens delegationsordning angående beslut om utlämnande av allmän handling.

Avsnitt 3.7 punkterna 1 och 2 som avser beslut att avsluta lex Sarah-utredning och beslut att anmäla allvarliga missförhållanden eller risk för allvarliga missförhållanden till Inspektionen för vård och omsorg behöver enhetschef inom välfärd samhällsservice revideras genom att direktör anges som delegat i stället för social- och äldredirektör. På så sätt omfattas även produktionsdirektör av delegationspunkten.

Ekonomiska konsekvenser

Det föreslagna beslutet får inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Det föreslagna beslutet får inga konsekvenser för barn.

Bilagor

1. Delegationsordning för äldrenämnden, antagen den 2 januari 2016, senast reviderad den 17 februari 2016

Catharina Granath
Kommunjurist
Juridik- och kansliheten

DELEGACTIONSORDNING

för äldrenämnden

Dokumentets syfte

Delegationsordningen styr vilka beslut som fattas av hela äldrenämnden, delar av nämnden eller anställda

Dokumentet gäller för

Alla verksamheter inom äldrenämndens ansvarsområde

Innehållsförteckning

1	Förkortningar	2
1.1	Lagar	2
1.2	Övriga.....	2
2	Allmänt om att fatta beslut på delegation.....	3
2.1	Bestämmelser kring delegation.....	3
2.2	Vidaredelegation	3
2.3	Rätt att besluta	3
2.4	Anmälan av delegationsbeslut	4
3	Gemensamt	4
3.1	Brådkande ärenden.....	4
3.2	Handläggning av ärenden.....	4
3.2.1	Utredning.....	4
3.2.2	Överklagan	5
3.2.3	Överflyttning av ärende.....	5
3.2.4	Ombud och offentligt biträde	5
3.3	Offentlighet och sekretess – utlämnande av uppgifter m.m.....	5
3.3.1	Utlämnande av allmän handling.....	5
3.3.2	Polisanmälan.....	5
3.3.3	Anmälan till överförmyndare	6
3.3.4	Anmälan m.m. till smittskyddsläkare	6
3.4	Kundval	6
3.5	Ekonomi m.m.....	6

Diarienummer	Fastställd/senast uppdaterad	Beslutsinstans	Ansvarigt politiskt organ	Ansvarig processägare
ÄLN 2015/1-002	2015-01-02/2016-02-17	Äldrenämnden	Äldrenämnden	Anders Fredriksson

3.6	Yttranden och överenskommelser	7
3.7	Lex Sarah	7
3.8	Lex Maria.....	7
3.9	POSOM.....	7
4	Ekonomiskt bistånd	8
4.1.1	Ekonomiskt bistånd	8
5	Insatser med stöd av SoL	9
6	Insatser med stöd av LSS	10
6.1.1	Ersättningar	11
7	Avgifter	11
8	Riksfärdtjänst.....	11
9	Bostadsanpassningsbidrag.....	11

I Förkortningar

I.1 Lagar

BegrL	Begravningslagen (1990:1144)
BrB	Brottsbalken (1962:700)
	Bidragsbrottslagen (2007:612)
	Förordning om offentligt biträde (1997:405)
FL	Förvaltningslagen (1986:223)
KL	Kommunallagen (1991:900)
	Lag om bostadsanpassningsbidrag (1992:1574)
	Lag om offentligt biträde (1996:1620)
LOU	Lag om offentlig upphandling (2007:1091)
	Lag om riksfärdtjänst (1997:735)
LSS	Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387)
OSL	Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)
	Patientsäkerhetslagen (2010:659)
SkL	Skadeståndslagen (1972:207)
SFB	Socialförsäkringsbalken (2010:110)
SoF	Socialtjänstförordningen (2001:937)
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
TF	Tryckfrihetsförordningen (1949:105)
ÄB	Ärvdabalken (1958:637)

I.2 Övriga

MAS	Medicinskt ansvarig sjuksköterska

MAR	Medicinskt ansvarig för rehabilitering
SKL	Sveriges kommuner och landsting
ÄLN	Äldrenämnden

2 Allmänt om att fatta beslut på delegation

2.1 Bestämmelser kring delegation

Beslutanderätten får enligt 6 kap. 34 § KL inte delegeras i följande slag av ärenden:

1. Ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.
Hit hör till exempel
  - riktlinjer, intentioner, ramar och system för budget och budgetuppföljning
  - fastställande av nämndens budget
  - åtgärder p.g.a. budgetavvikeler som påverkar totalramen för nämndens budget
  - fastställande av förslag till ekonomiskt bokslut och verksamhetsberättelse
  - åtgärder med anledning av revisionsanmärkning
2. Framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats.
3. Ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.
4. Ärenden som väckts genom medborgarförslag och som överläts till nämnden
5. Vissa ärenden som anges i särskilda föreskrifter.

2.2 Vidaredelegation

I de fall nämnden har delegerat till social- och äldredirektör att fatta beslut har nämnden enligt 6 kap. 37 § KL möjlighet att överläta till denne att i sin tur uppdra åt en annan anställd inom kommunen att besluta i stället. Det ska då framgå av delegationsordningen.

2.3 Rätt att besluta

Delegationsordningen innehåller de ärenden i vilka äldrenämnden har delegerat beslutanderätt åt enskild ledamot eller anställd hos kommunen. Om en ärendetyp inte finns med i delegationsordningen innebär det att beslut fattas av äldrenämnden.

Delegat i delegationsordningen anges i lägsta nivå. För tjänstemannadelegat innebär detta att överordnad tjänsteman kan fatta beslut även i alla ärenden delegerade till lägre tjänsteman.

Om inte annat anges omfattar delegationen både bifall och avslag samt i de fall det är aktuellt upphörande av insatsen (det krävs då att det av beslutet framgår att insatsen kan komma att upphöra om behov ej längre föreligger).

Rätt att fatta beslut på delegation innebär inte att delegaten är skyldig att fatta beslut. Om delegaten anser ärendet svårbedömt eller av annan orsak ej vill besluta i ärendet kan det överlämnas till närmaste chef för beslut.

Tjänstemän kan inte fatta beslut gemensamt. Endast en tjänsteman kan vara delegat i ett beslut.

Delegaten ”handläggare” innehåller följande tjänstetitlar: socialsekreterare, biståndshandläggare, boendesamordnare, riksfärdtjänsthållare och handläggare inom socialjouren.

Delegaten ”assistent” innehåller tjänstetitlarna assistent och utredningsbiträde.

2.4 Anmälan av delegationsbeslut

Samtliga beslut som fattas på delegation ska enligt 6 kap. 33 § KL skriftligen anmälas. Ärenden anmäls till nästa sammanträde med äldrenämnden. Om beslutet är fattat i verksamhetssystemet Pulsen Combine anmäls det automatiskt till nämnden genom att datalista med dessa beslut hålls tillgänglig för nämnden. För övriga beslut ansvarar beslutsfattaren/delegaten för att delegationsbeslutet lämnas in till nämndens anmälningsspärm.

Även beslut som är fattade efter vidaredelegation ska anmälas. Anmälan sker först till social- och äldredirektören, som i sin tur sedan anmäler till nämnd.

3 Gemensamt

3.1 Brådkande ärenden

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut å äldrenämndens vägnar i ärenden som är så brådkade att nämndens beslut inte kan avvaktas	6 kap. 36 § KL	ÄLN:s ordförande, eller vid förhinder för denne, 1:e vice eller 2:e vice ordförande i nämnden

3.2 Handläggning av ärenden

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
3.2.1 Utredning			
1.	Beslut om a) att utredning ska inledas	11 kap. 1 § SoL	a) Handläggare b) Handläggare

	b) att utredning inte ska inledas eller att inledd utredning ska avslutas utan insats		

3.2.2 Överklagan

1.	Omprövning av beslut	27 § FL	Delegaten i ursprungsbeslutet
2.	Avvisning av överklagande som kommit in för sent	24 § FL	Delegaten i ursprungsbeslutet

3.2.3 Överflyttning av ärende

1.	Beslut om framställning om överflyttning av ärende till nämnd i annan kommun samt beslut i fråga om mottagande av ärende	2 a kap. 10 §	Gruppchef
2.	Beslut om ansökan om överflyttning av ärende hos Inspektionen för vård och omsorg	2 a kap. 11 § SoL	Gruppchef

3.2.4 Ombud och offentligt biträde

1.	Ansöka samt yttra sig i ärenden om offentligt biträde	3 § lagen om offentligt biträde, 3 § förordningen om offentligt biträde	Handläggare
2.	Utseende av ombud att föra äldrenämndens talan i ärenden eller mål vid allmän domstol eller förvaltningsdomstol	10 kap. 2 § SoL 6 kap. 15 a FB	Gruppchef

3.3 Offentlighet och sekretess – utlämnande av uppgifter m.m.

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
3.3.1 Utlämnande av allmän handling			
Beslut att lämna ut handling fattas av den som har handlingen i sin vård om inte viss befattningshavare enligt särskilt beslut ska göra detta 6 kap. 3 § OSL			
1.	Beslut att inte lämna ut allmän handling eller uppgift ur sådan till enskild eller annan myndighet samt uppställande av förbehåll i samband med utlämnande	2 kap. 14 § TF 6 kap. 4 § OSL 10 kap. 4 & 13-14 §§ OSL	Gruppchef
2.	Beslut att lämna ut uppgifter ur personregister till statliga myndigheter i forskningssyfte	12 kap. 6§ SoL	Enhetschef
3.	Överklagande av annan myndighets beslut i ärende om utlämnande av allmän handling	2 kap. 15 § TF	Enhetschef

3.3.2 Polisanmälan

1.	Beslut om att polisanmäla samt att inte polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet a) anordnare i kundvalssystemen	10 kap. 2 § OSL 12 kap. 10§ SoL	a) Enhetschef b) Gruppchef

	b) i övriga fall (t.ex. hot, misshandel av socialsekreterare & förstörelse av nämndens egendom)		

2.	Beslut om att till åklagar- eller polismyndighet lämna uppgift som angår misstanke om vissa grövre brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller försök till brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år	10 kap. 23 § OSL 12 kap. 10 § SoL	Gruppchef
3.	Beslut om att polisanmäla bidragsbrott	6 § bidragsbrottslagen	Gruppchef

3.3.3 Anmälan till överförmyndare

1.	Beslut att anmäla behov av god man/förvaltare till överförmyndare	5 kap. 3 § SoF	Handläggare
2.	Beslut att anmäla till överförmyndare att behov av god man/förvaltare inte föreligger	5 kap. 3 § SoF	Handläggare

3.3.4 Anmälan m.m. till smittskyddsläkare

1.	Anmälan enligt smittskyddslagen	6 kap. 12 § smittskyddslagen	Gruppchef

3.4 Kundval

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Auktorisation av anordnare inom kundvals-systemet	LOV och specifika och generella auktorisationsvillkor	Enhetschef
2.	Återkalla auktorisationen för anordnare inom kundvalssystemet då denne saknar kunder samt på anordnarens begäran	LOV	Enhetschef

3.5 Ekonomi m.m.

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Upphandling inom ramen för beslutad budget och därvid anta leverantör och teckna avtal om ramavtal saknas Kommentar: Om ramavtal finns är det att anse som verkställighet och befogenhet följer av att attesträtten	LOU	Enhetschef
2.	Beslut om ersättning/bidrag till föreningar som avlastar socialtjänsten till ett högsta belopp av 50 000 kr (föreningsbidrag)		Enhetschef
3.	Beslut om generellt årligt föreningsbidrag till pensionärsförening till ett högsta belopp av 60 000kr (föreningsbidrag)		Enhetschef

4.	Medge anstånd med betalning (bokföringsmässig avskrivning)		Gruppchef
5.	Beslut om att ersätta enskild person för egendoms-skada vid myndighetsutövning som förorsakats av personal upp till ett belopp av 10 000 kr	3 kap. 2 § SkL	Enhetschef
6.	Beslut om utbetalning av statsbidragsfinansierade stimulansmedel inom äldreomsorgen		Enhetschef

3.6 Yttranden och överenskommelser

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Yttrande till Inspektionen för vård och omsorg i ärende om ändring av antal platser i enskilt bedriven verksamhet		Enhetschef
2.	Framställningar till och yttrande över remiss från övriga nämnder inom Nacka kommun		Enhetschef
3.	Yttrande till förvaltningsrätten i ärenden rörande ekonomiskt bistånd	4 kap. SoL	Delegat i ursprungsbeslutet
4.	Beslut att ingå lokal överenskommelse där kommunen redan har ingått en övergripande samverkansöverenskommelse		Enhetschef

3.7 Lex Sarah

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut att avsluta utredning		Social- och äldredirektör
2.	Beslut att anmälan allvarliga missförhållanden eller risk för allvarliga missförhållanden till Inspektionen för vård och omsorg	14 kap. 7 § SoL	Social- och äldredirektör

3.8 Lex Maria

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut om anmälan till Inspektionen för vård och omsorg av händelser som medfört eller hade kunnat medföra allvarlig vårdskada	3 kap. 5 § patient-säkerhetslagen	MAS, MAR

3.9 POSOM

POSOM är en resurs för psykiskt och socialt omhändertagande av människor vid extraordnära händelser och andra allvarliga händelser.

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut om individuellt bistånd i form av mat, kläder, inkvartering, resor inom länet	4 kap. 1- 2 §§ SoL	POSOM-ledare Samordnare för insatsgrupp Inkallade socialsekreterare

2.	Individuell transport till hemort inom Sverige	4 kap. 2 § SoL	POSOM-ledare Samordnare för insatsgrupp
3.	Övrigt individuellt bistånd inom Sverige	4 kap. 2 § SoL	POSOM-ledare Samordnare för insatsgrupp
4.	Individuell transport utom Sverige	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
5.	Större grupptransporter till hemort inom Sverige	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
6.	Grupptransport till hemort utanför Sverige	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
7.	Kostnader för gruppinkvartering	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
8.	Förtäring till större grupper utöver första dygnet	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
9.	Övrig utrustning till större grupp	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare
10.	Övriga beslut som medför kostnader	4 kap. 2 § SoL	Social- och äldredirektör POSOM-ledare

4 Ekonomiskt bistånd

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
4.1.1 Ekonomiskt bistånd			
1.	Beslut om ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd enligt riktlinjer a) bifall b) avslag c) med villkor om praktik eller kompetenshöjande åtgärder	4 kap. 1 § SoL 4 kap. 4 § SoL	a) Assistent b) Handläggare c) Handläggare
2.	Beslut om ekonomiskt bistånd för sjukvård och mediciner utifrån högkostnadskort	4 kap. 1 § SoL	Assistent
3.	Beslut om vägran eller nedsättning av försörjningsstöd	4 kap. 5 § SoL	Handläggare
4.	Beslut om ekonomiskt bistånd för hyresskuld upp till sex månader	4 kap. 1 § SoL	Arbetsledare
5.	Beslut om ekonomiskt bistånd till extraordnärt boende a) upp till tre månader b) mer än tre månader	4 kap. 1 § SoL	a) Handläggare b) Arbetsledare
6.	Beslut om ekonomiskt bistånd till sanering av bostad a) upp till 3 000 kr b) upp till 25 000 kr	4 kap. 1 § SoL	a) Handläggare b) Arbetsledare
7.	Beslut om ekonomiskt bistånd till elskuld a) upp till 3 000 kr	4 kap. 1 § SoL	a) Handläggare

	b) upp till 25 000 kr		b) Arbetsledare
8.	Beslut om ekonomiskt bistånd till tandvård a) upp till 8 000 kr b) upp till 25 000 kr	4 kap. 1 § SoL	a) Handläggare b) Arbetsledare
9.	Beslut om bistånd i form av förmedling av egna medel	4 kap. 1 § SoL	Arbetsledare
10.	Beslut om ekonomiskt bistånd i avvaktan annan ersättning mot återkrav	4 kap 1 § SoL 9 kap 2 § SoL	Handläggare
11.	Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd enligt riktlinjer a) upp till 5 000 kr b) upp till 25 000 kr	4 kap. 1 § SoL	a) Handläggare b) Arbetsledare
12.	Beslut om övrigt ekonomiskt bistånd vid frångående av riktlinjer a) upp till 3 000 kr b) upp till 25 000 kr	4 kap. 1 § S	a) Handläggare b) Arbetsledare
13.	Beslut om ekonomiskt bistånd till begravningskostnader och utgifter i omedelbar anslutning till dödsfallet med villkor om återkrav	4 kap. 2 § SoL	Assistent
14.	Beslut om bistånd i form av hyreskontrakt (sociala kontrakt)	4 kap. 2 § SoL	Enhetschef
15.	Beslut om kostnader rörande renovering/sanering av sociala bostäder/kontrakt a) upp till 60 000 kr		a) Enhetschef
16.	Beslut om att återkräva ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL	9 kap. 1-2 §§ SoL	Arbetsledare
17.	Beslut om att återkräva ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL	9 kap. 2 § 2 st. SoL	Arbetsledare
18.	Beslut om att föra talan i förvaltningsrätten enligt 9 kap. 2 §	9 kap. 3 § SoL	Gruppchef
19.	Beslut om att underrätta Försäkringskassa om att nämnden ska uppbära ersättning enligt Socialförsäkringsbalken (förskottsanmälan)	107 kap. 5 § SFB	Assistent

5 Insatser med stöd av SoL

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av hemtjänst, ledsagning, matdistribution och trygghetslarm	4 kap. 1 § SoL	Handläggare
2.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av särskild boendeform	4 kap. 1 § SoL	Handläggare
3.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av boendestöd	4 kap. 1 § SoL	Handläggare

4.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av korttidsvistelse el. växelvård	4 kap. 1 § SoL	Handläggare
5.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av plats i dagverksamhet/sysselsättning	4 kap. 1 § SoL	Handläggare
6.	Beslut om bistånd enligt riktlinjer i form av kontaktperson	4 kap. 1 § SoL	Handläggare
7.	Beslut om bistånd vid frångående av riktlinjer som inte är av principiell betydelse	4 kap. 1 § SoL	Gruppchef
8.	Beslut om bistånd i form av medboende när make eller sambo beviljats bistånd i form av särskild boendeform utan att det behövs för att uppnå skälig levnadsnivå.	4 kap. 1 § SoL eller 4 kap. 2 § SoL 4 kap. 1 c § SoL	Handläggare
9.	Beslut om omvärdnadsbidrag till enskild vårdtagare 65 år och äldre	4 kap. 2 § SoL	Handläggare
10.	Beslut med anledning av ansökan om förhandsbesked p.g.a. ålder, funktionsnedsättning el. allvarlig sjukdom	2 a kap. 8 § p. 1 SoL	Handläggare
11.	Beslut om förordnande och entledigande av kontaktperson		Handläggare
12.	Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson a) enligt SKL:s riktlinjer b) vid frångående av SKL:s riktlinjer		a) Handläggare b) Gruppchef

6 Insatser med stöd av LSS

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut om personkretstillhörighet	1 & 7 §§ LSS	Handläggare
2.	Beslut om insats i form av biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans	9 § punkt 2 LSS	Handläggare
3.	Beslut om insats i form av ledsagarservice	9 § punkt 3 LSS	Handläggare
4.	Beslut om insats i form av biträde av kontaktperson	9 § punkt 4 LSS	Handläggare
5.	Beslut om insats i form av avlösarservice i hemmet	9 § punkt 5 LSS	Handläggare
6.	Beslut om insats i form av korttidsvistelse utanför det egna hemmet	9 § punkt 6 LSS	Handläggare
7.	Beslut om insats i form av bostad med särskild service för vuxna el. annan särskilt anpassad bostad för vuxna	9 § punkt 9 LSS	Gruppchef
8.	Beslut om insats i form av daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbetet och inte utbildar sig	9 § punkt 10 LSS	Gruppchef
9.	Beslut att utbeta assistansersättning till annan person än den som är berättigad till insatsen	11 § LSS	Handläggare

10.	Beslut om återbetalningsskyldighet för felaktig eller för hög assistansersättning	12 § LSS	Handläggare
11.	Beslut om förhandsbesked om rätten till insatser enligt LSS för person som inte är bosatt i kommunen eller där annan kommun är ”placeringskommun”	16 § LSS	Handläggare
12.	Beslut om akuta insatser enligt LSS för enskild på tillfälligt besök i kommunen	16 § 4 st. LSS	Handläggare
6.1.1 Ersättningar			
1.	Beslut om ersättningsskyldighet för förälder vars barn är under 18 år och får omvårdnad i ett annat hem än det egna, samt beslut om rätt för kommunen att uppbära underhållsbidrag	20 § LSS 5 § LSS-förordningen, 6 kap. 2 § Sof	Handläggare

7 Avgifter

1.	Beslut om avgifter inom äldreomsorgen a) enligt riktlinjer b) utöver riktlinjer	8 kap. 2 § SoL	a) Handläggare b) Gruppchef
2.	Jämkning av avgift för hemtjänst, service och omvårdnad samt boende	8 kap. 2 § SoL	Handläggare
3.	Beslut om nedskrivning av eller befrielse från skuld avseende debiterad avgift inom äldreområdet	4 kap. 2 § SoL	Handläggare

8 Riksfärdtjänst

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut rörande riksfärdtjänst	4-7 §§ lag om riksfärdtjänst	Handläggare
2.	Beslut om återkallelse av tillstånd gällande riksfärdtjänst	9 § lag om riksfärdtjänst	Handläggare

9 Bostadsanpassningsbidrag

Nr	Ärende	Lagrum	Delegat
1.	Beslut om bostadsanpassningsbidrag m.m. a) Upp till 3 prisbasbelopp b) Upp till 8 prisbasbelopp	4-16 §§ lag om bostadsanpassning sbidrag	a) Handläggare b) Gruppchef

Informationsärende: Rutin för kommunikation och delgivning vid sanktioner inom kundvalen i socialtjänsten

15

ÄLN 2016/55

Äldrenämnden

Rutin för kommunikation och delgivning vid sanktioner inom kundvalen i socialtjänsten

Förslag till beslut

Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Rutiner för kommunicering och delgivning i samband med beslut om sanktioner inom kundvalen är framtagna.

Ärendet

Med anledning av förslag till av auktorisation i två ärenden vid äldrenämndens sammanträde den 17 december 2015 uppstod en diskussion om rutiner. Nämnden önskade att nya rutiner kring kommunicering/delgivning skulle tas fram. Rutiner har arbetats fram inom sociala kvalitetsenheten och stämts av med kommunens jurist.

Ekonomiska konsekvenser

Rutinerna får inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Rutinerna får inga konsekvenser för barn.

Bilaga

1. Rutin för kommunikation och delgivning vid sanktioner inom kundvalen

Kristina Östergren
Gruppchef
Sociala kvalitetsenheten

Rutin för kommunikation och delgivning till anordnare vid sanktioner

Rutinen gäller vid följande delar av handläggning och beslut:

1. Kommunikation mellan anordnare och planerare/utvecklare vid sociala kvalitetsheten efter genomförd granskning
2. Kommunikation inför beslut om sanktion av ansvarig nämnd
3. Delgivning av nämndens beslut

Kommunikation mellan anordnare och planerare/utvecklare vid sociala kvalitetsheten efter genomförd granskning

- Material från genomförd granskning communiceras i form av arbetsdokument ”minnesanteckningar” till anordnaren.
- Observera att ”minnesanteckning” blir allmän handling när den skickas till anordnaren.
- Anordnaren godkänner innehållet i minnesanteckningarna eller påtalar sakfel som korrigeras. Vissa uppgifter kan komma att kvarstå utifrån tjänstemännens bedömning/uppfattning som inte rör sakfel.
- Om minnesanteckningarna innehåller uppgifter som tillförts ärendet från någon annan än anordnaren ska anordnaren underrättas om sådana uppgifter och få tillfälle att yttra sig över dessa.
- Uppgifterna som tillförs från annan ska om möjligt inte bearbetas innan de communiceras. Beroende på formen för dem ska de skickas i så obearbetat form som möjligt.
- När anordnaren yttrat sig över vad andra tillfört ärendet bedöms materialet i sin helhet av planerare/utvecklare. De bedömer vad i anordnarens verksamhet som fungerar väl, behöver utvecklas och vad som brister och kan leda till sanktioner enligt villkoren för kundvalet.
- Planerare/utvecklare skriver därefter en granskningsrapport.
- När planerare/utvecklare bedömer att bristerna kan medföra sanktioner enligt villkoren sammanställs dessa i en matris med förslag till åtgärd för varje framkommen brist.

- Planerare/utvecklare mejlar matris till gruppcheferna på sociala kvalitetsheten.
- Gruppcheferna bedömer om det finns tillräckligt underlag för att föreslå nämnd sanktion eller om fortsatt utredning behövs.
- Gruppchefer tar ställning till det förslag om åtgärder som planeraren/utvecklaren skrivit i matrisen. De bedömer om framkomna brister ska till nämnd med förslag om beslut i form av varning eller avauktorisering.
- Granskingsrapport mejlas med mottagningskvitto till den verksamhetsansvariga hos anordnaren för kännedom.
- Om gruppchefer bedömer att förslaget till sanktion kan bli avauktorisering bjuds anordnaren in till ett möte tillsammans med planerare/utvecklare och ansvarig gruppchef på sociala kvalitetsheten. Syftet med mötet är att ytterligare en gång gå igenom de brister som är underlag till förslaget. Anordnare informeras om möjlighet att inkomma med yttrande till nämnden och när det ska vara inlämnat för att komma nämnden till del.
- Yttrande måste kommit in till sociala kvalitetsheten inom en vecka efter tjänstemannaberedningen innan sista utskicket av handlingar till nämnderna.

Kommunikation inför beslut om sanktion av ansvarig nämnd

- Planerare/utvecklare skriver tjänsteskrivelse till nämnd. I tjänsteskrivelsen till första utskicket ska det framgå att anordnaren fått möjlighet att yttra sig över förslag till sanktion. Om anordnaren inkommer med yttrande ska det bemötas i tjänsteskrivelsen inför andra utskicket. Till tjänsteskrivelsen biläggs granskingsrapport samt eventuellt yttrande från anordnaren.
- I tjänsteskrivelsen framgår att anordnaren har möjligheten att begära rättelse hos förvaltningsdomstolen. Detta ska framgå av både tjänsteskrivelsen och i beslutet i protokollet.
- Ansvarig enhetschef informeras av planerare/utvecklare om förslag på varning/avauktorisering snarast möjligt.
- Förslag till sanktion diskuteras på tjänstemannaberedningen.
- När tjänstemannaberedningen är genomförd kontaktar planerare/utvecklare anordnaren igen och meddelar att nämnd föreslår fatta beslut om sanktion. Meddela vilken typ av sanktion som tjänstemännen föreslår samt när sammanträdet äger rum. Kontakta anordnaren både muntligt och skriftligt via mejl med mottagningskvitto.
- Skicka även ut tjänsteskrivelsen till anordnaren. Observera att tjänsteskrivelsen blir då allmän handling.
- Tjänsteskrivelse med sanktionsförslag ska inte publiceras innan nämnden har fattat beslut.
- Vid förslag om avauktorisering upprättas en kommunikationsplan om hur och vem som hanterar media. Ordförande och enhetschef svarar på frågor från media.

När beslut om sanktion har fattats av nämnd

- När beslut om sanktion har fattats och protokollet är justerat meddelas anordnaren beslutet av ansvarig planerare/utvecklare. Det meddelas både muntligt och skriftligt.
- Anordnaren får skriftlig information om möjlighet till att begära rättelse tillsammans med bestyrkt protokollsutdrag. OBS begär ett bestyrkt protokollsutdrag från nämndsekreteraren. Beslutet om avauktorisation skickas rekommenderat.
- Protokollsutdraget skickas till verksamhetsansvarig hos anordnaren. Dessutom informeras relevanta personer hos anordnaren även muntligt.
- Om inte omedelbar justering är begärd justeras protokollet under veckan efter nämndsammanträdet.
- När protokollet är justerat ansvarar nämndsekreteraren för att protokollsutdrag läggs in i Platina.
- För tydighetens skull anges från vilken dag verkställigheten av beslutet träder in.

Uppföljning av brister som föranlett sanktion

- Planerare/utvecklare följer upp och kontrollerar att bristerna som föranlett varningen har åtgärdats.
- Vid beslut om sanktion varning med åtgärdsplan ska anordnaren komma in med planen för godkännande av planerare/utvecklare. Åtgärdsplanen följs sedan upp.
- Vid beslut om varning rapporteras till nämnden när bristerna är åtgärdade. Det rapporteras då som ett anmälningsärende med ett PM.

Egenkontroll

Rutinen följs upp av gruppchefer på sociala kvalitetsenheten en gång per år. De tar ställning till om rutinen är ändamålsenlig och genomför de förändringar som behövs. Egenkontroll sker genom att gruppchefer sammanställer matriser med förslag om sanktioner och kontrollerar att förslag till nämnderna om beslut är enhetligt - att brister av samma karaktär föranlett samma förslag till sanktion.

**Informationsräende:
Sammanställning av fattade
beslut om stimulansbidrag för
ökad bemanning inom
äldreomsorgen 2016**

16

ÄLN 2016/14-730

Äldrenämnden

Sammanställning av fattade beslut om stimulansbidrag för ökad bemanning inom äldreomsorgen 2016

Förslag till beslut

Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Nacka kommun har i egenskap av huvudman för sin och enskilda utförares verksamhet rekvisiterat 14 268 418 kronor i stimulansmedel från Socialstyrelsen för ökad bemanning inom äldreomsorgen för 2016. Syftet är att skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde.

Äldrenämnden har per den 7 juni 2016 beviljat stimulansmedel för 10 208 254 kronor. 6 278 441 kronor är beviljat för anordnare inom särskilt boende för äldre och 3 929 823 kronor för anordnare av hemtjänst, ledsagning och avlösning.

Totalt 22 anordnare har ansökt, nio inom särskilt boende och tretton inom hemtjänst, ledsagning och avlösning. En av de 22 anordnarna har sökt två gånger. 16 ansökningar är helt eller delvis beviljade och tre ansökningar har fått avslag. Två anordnare har inte svarat på begäran om komplettering. Två ansökningar är under behandling.

Ärendet

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela stimulansmedel för ökad bemanning inom äldreomsorgen. Stimulansmedlen är avsedda att öka bemanningen inom den av kommunen finansierade vården och omsorgen om äldre. Syftet är att skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde. Nacka kommun har i egenskap av huvudman för sin och enskilda utförares verksamhet rekvisiterat medel om totalt 14 268 418 kronor för 2016.

Samtliga kommunens anordnare av särskilt boende respektive hemtjänst, ledsagning och avlösning har blivit erbjudna att ansöka om stimulansmedel. Det har skett genom utskick

och information på anordnarmöte. Även påminnelser har skickats ut. Information finns också på Nacka kommuns hemsida för anordnare. Sista ansökningstäid är den 31 maj 2016.

Per den 31 maj 2016 har 22 anordnare ansökt om stimulansmedel. Beviljat belopp uppgår till 10 208 254 kronor. Med tanke på att det finns medel kvar kommer ansökningstiden att förlängas till och med den 30 juni 2016.

Socialstyrelsens ska-krav

- Stimulansmedlen får endast användas till personalkostnader som genererats under perioden 1 januari–31 december 2016. Med personalkostnader avses här löner, lagstadgade arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar och avtalspensioner.
- Stimulansmedlen får endast användas till personalkostnader för personal som utför stöd och omvårdnad i den av kommunen finansierade vården och omsorgen om äldre.
- Personalkostnaderna får endast avse de personalkategorier som arbetar nära de äldre.

Socialstyrelsens bör-krav

- Stimulansmedlen bör användas för vårdbiträden, undersköterskor, sjuksköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter, dietister samt arbetsledare på verksamhetsnivå.
- Stimulansmedlen bör användas för anställning av personal som har adekvat utbildning och erfarenhet.

Nacka kommuns kriterier

Särskilt boende och dagverksamhet

- Öka bemanningen av medarbetare som kan möjliggöra att utbudet av aktiviteter och önskade utevistelser ökar.
- Öka bemanningen av medarbetare som kan möjliggöra att tryggheten för personer med demenssjukdom eller kognitiv svikt ökar. Detta gäller särskilt bemanning av medarbetare nattetid.
- Öka bemanning nattetid för att undvika att nattfastan överstiger 11 timmar.

Hemtjänst

- Öka bemanningen som leder till att kontinuiteten av medarbetare för hemtjänst-kunder ökar. Förslagsvis kan detta uppnås genom att anställa poolpersonal och genom att medarbetare med deltid ökar sin tjänstgöringsgrad.

Anordnare inom kundvalet hemtjänst, ledsagning och avlösning

Av kommunens auktoriserade hemtjänstföretag har tretton av 37 ansökt om stimulansbidrag. Av hemtjänstföretagen har tre fått helt avslag på sin ansökan. Sju företag har fått sin ansökan delvis beviljad och en ansökan beviljades på hela beloppet. Två anordnare

har efter begäran inte kompletterat sina ansökningar varför något beslut inte fattats. En anordnare vars ansökan avslogs har sökt på nytt, denna ansökan är under behandling.

Avslag på ansökan

Anledningarna till avslag har berott på att anordnarna inte sökt i enlighet med kommunens fattade kriterier eller hållit sig till Socialstyrelsens ska- eller börkrav. I det ena fallet ansåg också kommunen att antalet ansökta tjänster inte stod i proportion till antalet kunder. Den andra anordnaren sökte för en arbetsterapeut att arbeta med rehabiliterande åtgärder. För detta krävs att kunden beviljas mer tid, något som är behovsstyrts och kräver beslut av handläggare. Alltså inget som anordnaren själv kan bestämma.

Delvis beviljad ansökan

Orsakerna till delvis beviljande beror på felberäkningar hos anordnare och att kommunen velat göra det möjligt för fler anordnare att ansöka om stimulansmedel. Ytterligare en anledning är de nyckeltal kommunen tagit fram. De är baserade på antalet kunder en anordnare har. Utifrån detta räknar kommunen ut hur många procent anordnaren kan få till personal i en vikariepool. Att anordnare inte haft tillräckligt antal kunder för det de sökt om är den främsta anledningen till delvis beviljade ansökningar.

Anordnare inom kundvalet särskilt boende för äldre

För anordnare av särskilt boende har nio sökt. En fick delvis beviljat och sju fick hela det sökta beloppet beviljat. Ingen har fått avslag. Även här är det en anordnare som inte kompletterat sin ansökan, trots påminnelser. Inget beslut är således fattat.

Delvis beviljad ansökan

Orsakerna till delvis beviljande beror på att kommunen velat göra det möjligt för fler anordnare att ansöka om stimulansmedel och att anordnare inte sökt i enlighet med äldrenämndens fattade kriterier för särskilt boende.

Ekonomiska konsekvenser

Skulle kommunen bevilja medel till anordnare som Socialstyrelsen vid kommunens återrapportering inte godkänner kan kommunen bli återbetalningsskyldig för rekvisiterade medel. Om någon anordnare överklagar sitt beslut kan det leda till rättegångskostnader. Sammanställningen i sig medför inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Dagens mor- och farföräldrar deltar aktivt i sina barnbarns vardag. Genom stimulans-medlen främjas de äldres psykiska och fysiska hälsa. Det gör att de än mer har ork och möjlighet att umgås med sina barnbarn.

Bilagor

1. Sammanställning av fattade beslut, 2016-06-07

Anna-Lena Möllstam
Enhetschef
Äldreenheten

Miria Montagner
Nämndsekreterare/administrativ assistent
Juridik- och kansliheden

Sammanställning av fattade beslut

6/7/2016

Ansökan om stimulansmedel för ökad bemanning inom äldreomsorgen 2016

Grön - beslut fattat och skickat

Röd - under behandling, inget beslut fattat

Anordnare	Ansökan inkom	Ansökt belopp	Beslut fattat	Avslaget belopp	Beviljat belopp	Period
AAA Flerspråkig Assistans Care	3/10/2016	1,701,360	2016/04/11	1,701,360	0	jan-dec
Aleris Båthöjden Plaza	3/21/2016	1,737,300	-	-	-	maj-dec
Aleris Hemtjänst, Team Björknäs	3/14/2016	470,800	2016/04/08	0	400,800	mar-dec
Aleris Hemtjänst, Team Saltsjöbaden	3/14/2016	462,000	2016/04/08	0	365,000	mar-dec
Anlita Social Omsorgspedagogen i Mälardalen	5/20/2016	250,222	2016/06/07	0	125,111	jun-dec
Annas Vård & Hemtjänstteam	2016-04-	1,495,250	2016/04/28	0	325,000	mars-dec
Annelies hemtjänstteam	3/9/2016	3,944,288	2016/04/11	0	1,527,468	maj-dec
Attendo Kungshamn	3/15/2016	3,673,770	2016/04/08	0	1,678,899	jan-dec
Baggensfjärdens hemtjänst	2016-	325,000	-	-	-	mars-dec
Danvikshem	3/9/2016	1,750,000	2016/04/08	0	1,750,000	15 mar-dec
Enklare Vardag	5/17/2016	161,070	2016/06/07	161,070	-	16 maj-dec
Gammeluddshemmet	3/10/2016	194,490	2016/04/08	0	194,490	mar-dec
Inblasa AB	5/30/2016	-	-	-	-	feb-dec
Marla Service	3/14/2016	337,500	2016/04/28	0	253,125	mar-dec
NSC Ektorp	3/7/2016	1,113,000	2016/03/14	0	927,000	mar-dec
NSC Sjötäppan	5/19/2016	568,540	2016/05/25	0	568,540	jun-dec
NSC Sofiero	4/26/2016	129,822	5/13/2016	0	129,822	jun-dec
NSC Talliden	3/21/2016	886,028	2016/04/20	0	797,418	april-dec
NSC Älta	4/11/2016	232,272	2016/04/20	0	232,272	maj-dec
Nyponrosen Hemtjänst	3/15/2016	361,572	2016/04/18	0	271,179	jan-dec
OmsorgsCompagniet i Norden AB	5/10/2016	780,000	2016/05/25	780,000	0	maj-dec
OmsorgsCompagniet i Norden AB	5/27/2016	-	-	-	-	jun-dec
Orrens Vård & Omsorg	3/9/2016	662,140	2016/03/14	0	662,140	mar-dec
Belopp		21,236,424		2,642,430	10,208,264	
SÄBO		10,285,222		0	6,278,441	
Hemtjänst, ledsagning och avlösning		10,951,202		2,642,430	3,929,823	
Rekvirerat belopp					14,268,418	
Kvar att dela ut					4,060,154	

Informationsärende: Status kring verksamhetssystemet Pulsen Combine – juni 2016

17

ÄLN 2015/249-012

Äldrenämnden

Status kring verksamhetssystemet Pulsen Combine – juni 2016

Förslag till beslut

Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Äldrenämnden får en månatlig uppdatering av hur arbetet fortskrider kring verksamhetssystemet Pulsen Combine.

Ärendet

Förvaltning av Pulsen Combine

Förvaltningens fokus just nu

Förvaltningen och supporten arbetar just nu med stöd av tf förvaltningsledare med att kvalitetssäkra flöden för hanteringar av incidenter och ändringsönskemål. Första prioritet är att hantera incidenter och andra prioritet är att hantera ändringsärendena. En nyanställd systemadministratör är utsedd som ”change manager” enligt en särskild terminologi gällande förvaltning av system. Detta gör att ändringar i systemet hanteras strukturerat och systematiskt vilket förbättrar kvaliteten på förvaltningens arbete. På servicecenter som ansvarar för första linjens support så har en ”incidentmanger” utsetts som ansvarar för att analysera de felanmälningar som kommer in så att de hanteras i rätt ordning med rätt prioritet och av rätt supportlinje. Samtliga medarbetare till supportflödet är nu på plats på servicecenter men inte alla systemadministratörer. Arbetssituationen är fortsatt ansträngd för medarbetarna med en backlogg på ca 160 ändringsärenden som behöver hanteras samtidigt som nya ärenden kommer in. Fokus ligger på att öka kompetensen i samtliga led för att öka effektiviteten i stödet till användarna.

Det fortsatta införandet av nya arbetssätt och verksamhetssystemet Pulsen Combine

Införande Mobil återrapportering och ersättningsunderlag

Införandet mobil återrapportering av hemtjänstinsatser och stöd för hela processen för att generera ersättningsunderlag berör både kunder, utförare och myndigheten.

Pilotprojektet pågår men har haft vissa svårigheter i sitt genomförande. Dels kräver denna del många svar på utredningsfrågor för att kunna ta ställning till hur vi vill att myndigheten och utförarna ska arbeta med både återrapperingen och ersättningsunderlaget och dels har det funnits vissa systemrelaterade problem. Pulsen har lovat att återkomma inom två veckor med svar på de frågor och incidenter som har dykt upp under pilotprojektet. Detta gör att planeringen för breddinförandet inte är helt klar och våra vägval framöver är inte fastställda.

Bilagor

1. Budgetuppföljning av projektet t.o.m. april
2. Statusrapport införande 2016-05-10
3. Vision och målbild

Anders Fredriksson
Social- och äldredirektör

Marie Ivarsson
Utvecklingschef

Budget uppföljning April – externa kostnader

baserad på inrapporterad tid

Konsult	Rapporterade timmar t.o.m. april, kr inom ()	Budgeterade timmar t.o.m. april, kr inom ()
Sammanhållande Pulsen	496 (715 tsek)	416 (599 tsek)
Specifik Verksamhetskonsult Pulsen	544 (784 tsek)	664 (957 tsek)
Övr Verksamhetskonsult Pulsen	313 (451 tsek)	318 (459 tsek)
Övriga icke Pulsen (Certezza, spec konsult. Annan kr/h)	18,5 (14tsek)	
Summerat:	1352 (1950 tsek)	1398 (2015 tsek)

Kristina Fenger-Krog, projektledare IT enheten

Statusrapport införande 2016-05-10

Övergripande

- Svårt att få till tillräckliga dialoger i överlämningen projekt-> förvaltn
- BoU verksamheten flaggar för behov av mer utbildning till vissa individer.
- Flera hinder relaterat införandet för BoU utförare (se mer detaljer SG möte 10/5)
- Första omgång utbildningar genomförda för hur handläggare ska granska inrapporterad tid.
- Verksamheterna äldre och funktionsnedsättning aktiva i att sätta nya arbetsätt.
- Detalj dialoger med ersättningsunderlag och faktura process pågår.

- Trögt att avsluta BoU projektet
- Fortsatta frågecken kring fakturaprocess
- Hantering av utforardelar

BoU utförare

- Förklaring
- = påverkan på tidplan, budget eller leverans. Stöd behövs.
  - = risk för försening, pågår hantering
  - = enl plan

Hänt sedan sist

Barn&Unga

- Socialjour och Psykolog utbildade.
- Supporten överlämnad till förvaltning
- Release 1.11 och förbättrat flöde i drift.
- Minskat på platsen-stöd.
- Dialog genomförda ang överlämning förvaltning
- Uppföljning BoU utförare.
- Mobilåterrappoering
- Ändring av beslut om vart tid justeras. Detta görs nu i Phoniro.
- Analys av tillgängliga rapporter i Phoniro. Ger mkt till SKE länkat uppföljning.
- Verksamheterna har haft dialoger om hur biståndshandläggarna ska arbeta.

Ersättningsunderlag

- Förslag till justerat fakturaunderlag levererat av Pulsen.

Planerade aktiviteter

Barn&Unga

- Repetitionsutb inplanerade för specifika medarbetare.
- Fortsatt dialog ang rapporter med chefer.
- Beslut ang LVU process.
- Förberedelser inför avslut av projekt.
- Mobilåterrappoering
- 17 o 19 maj detaljgenomgångar och support äldre och funk. ang arbetsätt vid granskning av tid.
- Erfarenhetsutbyte med Sollentuna inplanerat.
- Ersättningsunderlag
- Flera dialoger med verksamhet ang arbetsätt och nyttjande av funktionalitet.

Nuvarande avvikelse/risker:

Risker

- Oklart med ansvar för olika delar kopplat till utförare tex vem som ansvarar för deras arbetsätt i combine.
- Åtgärd: denna fråga måste hanteras av ledningsgruppen.
- Fortsatt frågor relaterat till ersättningsunderlag och process för faktura.
- Åtgärd: inplanerade dialoger med verksamhet utifrån erbjuden funktionalitet.
- BoU verksamheten känner oro inför den förändring som förväntas framåt.
- Åtgärd: projektet lyfter till styrgrupp.

NACKA
KOMMUN

Kristina Fenner-Krosg. projektledare IT enheten

Vision och målbild

Myndigheten

Utföraren

Anmälningar

20

ÄLN 2016/15-739

Äldrenämnden

Anmälningar

Förslag till beslut

Äldrenämnden noterar informationen till protokollet.

Sammanfattning

Delegationsbeslut från enheterna

- Delegationsbeslut 2016-04-18 fattat av Anna-Lena Möllstam att inte godkänna Armando hemtjänst ansökan om godkännande i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning – ÄLN 2016/3
- Delegationsbeslut 2016-04-19 fattat av Anna-Lena Möllstam att häva avtalet med Blaze Consulting i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och ledsagning – ÄLN 2016/176
- Delegationsbeslut 2016-05-31 fattat av Anna-Lena Möllstam godkänner HS trygg tillvaro ABs ansökan om godkännande i kundvalet för hemtjänst, ledsagning och avlösning – ÄLN 2016/32
- Delegationsbeslut 2016-05-25 fattat av Anna-Lena Möllstam angående bifall på ansökan om statligt stimulansmedel för Nacka seniorcenter Sjötäppan – ÄLN 2016/14
- Delegationsbeslut 2016-05-13 fattat av Anna-Lena Möllstam angående bifall på ansökan om statligt stimulansmedel för Nacka seniorcenter Sofiero – ÄLN 2016/14
- Delegationsbeslut 2016-05-25 fattat av Anna-Lena Möllstam angående avslag på ansökan om statligt stimulansmedel för OmsorgsCompagniet i Norden – ÄLN 2016/14
- Lista över delegationsbeslut fattade av handläggare på äldreenheter och enheten för funktionsnedsättning under perioden 2016-05-18--2016-06-14 (x beslut)

Kurser och konferenser

- Inbjudan till Äldreriksdagen, Sveriges kommuner och landsting, 2016-09-20—21

Lex Sarah och lex Maria

- Anmälan enligt lex Maria och utredning 2016-06-07, NSC Sofiero – ÄLN 2016/63

Kvalitetsrapporter från verksamhetsbesök

- Rapport från kvalitetsgranskning vid verksamhetsbesök 2015-09-09, Curanda Vård Assistans - ÄLN 2015/170
- Rapport från granskning vid verksamhetsbesök 2016-03-15, EFOEL
- Rapport från granskning vid verksamhetsbesök 2016-03-22, Saltsjöbaden hemtjänst Nilsson/Hannebo

Övrigt

- Lägesrapport inom patientsäkerhetsområdet 2016
- Rapportering av ej verkställda beslut per 31 mars 2016 inkl. bilagor - ÄLN 2015/10-739
- Kunskapsguidens nyhetsbrev, 2016-06-01

Ärendet

Detta är en sammanställning av dokument som inkommit eller upprättats sedan föregående sammanträde med nämnden och som nämndens ledamöter behöver bli informerade om.

Miria Montagner

Nämndsekreterare/administrativ assistent

Sociala kvalitetsheten